В. Дубровський.

Московсько-Українська Фразеольогія.

21-б
1519

168

В. Дубровський.

Московсько-Українська Фразеольогія.

КИІВ. Р. 1917.

АБЕТКА.

А, Б, В, Г, Ґ, Д, Е, Є, Ж, З, И, І, Ї, К, Л, М, Н, О, П, Р, С, Т, У, Ф, Х, Ц, Ч, Ш, Щ, Ь, Ю, Я,

УВАГА. а) Літера Е вимовляється, як московське Э, а літера Є, як московське Е, або Ѣ.

в) Літера И вимовляється середнє між Ы та И московськими, а литера І вимовляється, як И московське

с) літера Ї вимовляється, як ЙІ.

д) Літери ЙО та ЬО вимовляються, як Ё.

е) Літера Г вимовляється, як латинське Н, а літера Ґ, як латинське G.

21-6
1519

У Київі.
Друкарня б. Київської Друкарської Спілки. Трьохсвятительська 5. Тел. 10—69.
1917.

ОД УПОРЯДЧИКА.

Україна певною ходою простує до власного державного життя. Націоналізация цього життя стоїть на черзі дня.

Відсутність інтелиґенції української культури почасти перешкоджає цій справі.

Що-ж до тих інтелиґентних сил, що в чисельний масі працюють на пожиток українського народу, то вони, на жаль, не мавши українського виховання, не вчившись по українських школах, не знають рідної мови, не відчувають духу її, а мова—це-ж підвалина нашого життя.

Через те коли інтелиґенти українські пробують писати українською мовою, то їм, що думають по московському, доводиться московські фрази перекладати українськими словами і виходить мова не українська, а московська.

Тому часто трапляються навіть в українській художній літературі такі вирази, як „кидається в вічі = бросается въ глаза“ замісць „впадає на очі“; „сміється над ким = смѣется надъ кѣмъ“; замісць „сміється з кого“; „в хвилю гніву = въ минуту гнѣва“; замісць „під гарячу руч“; „говорити, писати на українській мові або в українській мові = говорить, писать на укр. языкѣ“ замісць „говорити, писати українською мовою“.

Щоб стати в помочі всім хто охочий пильнувати чистоти нашої мови, котра може засміститися силою силенною усяких москалізмів та полонізмів, я поклав зібрати—скільки було змоги за короткий час,—хоч деякі русізми, і подати до них українські сінонімічні речення.

Але-ж з огляду на те, що при укладанні цієї книги я перебував в такому місті, де не було ніяких літературних та етноґрафичних матеріялів,—книга ця, на превеликий жаль, не вичерпує і сотої частини того багатства, що ховає в собі українська мова.

Ось чому в ній багатьох дуже потрібних московських зворотів зовсім нема, а багато з їх мають в українській паралелі або мало українських сінонімів, або подано їх зовсім нетиповими виразами.

Одно слово, я пропоную до уваги читача ту сировину, котру було сила і змога зібрати докупи без всяких претензій на науковість.

Звичайно, що це видання має багато хиб і помилок.

Сподіваюся, прийнявши до уваги всі вказівки наукової критики, дальшіне видання значно поліпшити.

При цьому вважаю за приємний обов'язок висловити свою щиру подяку високоповажаному професорові Є. Тимченкові за цінні поради і вказівки, що було дано під час друкування книги.

А.

А быть можетъ и онъ къ намъ приде́тъ?—а він не прийде до нас ча́сом?

Авіаціонный отрядъ—авіаці́йна кома́нда.

Авось-либо—мо́же такі́.

А впрочемъ—а в тім; а зре́штою...

Аграрный вопросъ—земе́льна сира́ва.

Адамъ согрѣшилъ, а мы воздыхаемъ—Ада́м ззів кисли́чку, а в нас оско́ма на зуба́х.

Адресный столъ—адресо́ве бюро́.

Аза въ глаза не знаешъ — ані бѐ, ані ме́ не зна; ні бельме́са не зна.

А именно?—як са́ме? а са́ме?

А иногда...—а коли́-то, а иноді, а и́коли, а як коли́-то...

А иногда и такъ бываетъ — а коли́ то й так буває.

Акціонерное общество—акці́йне товари́ство.

А мнѣ и невдомекъ—а я й не тули́ то! а мені й на ду́мку не спа́ло! а мені й не втямки́.

А мнѣ какое дѣло!—от мені вели́кий кло́піт!

А ну ко!—ось-ну!

А почему-же?—чому ні? а чом же?

А почему и нѣтъ—а чом не та́к.

Арендная плата въ неурожайный годъ—суха́ ра́та.

Арендной платы часть—ра́та.

Аристократическое государство—шляхе́тчина.

Атмосф. осадки—о́сади.

Атрибуты власти—клейно́ди.

Ахинею нести — тереве́ні ира́вити, нісені́тницю плести́.

А чортъ его знаетъ, куда онъ дѣвался!—а мара́ його зна́є, де він ся поді́в.

Б.

Баба да бѣсъ-одинъ у нихъ вѣсъ—ба́ба а чорт — то собі рідня́, то все́ єдно́.

Бабушка на́ двое сказала—надво́є ба́ба ворожи́ла.

Баклушничать—бо́мки стріля́ти, бо́мки, ба́йдики би́ти.

Баловствомъ занимается—ю́шки моско́вської захвати́в.

Баллотировать шарами—га́лки кла́сти, га́лки ки́дати.

Баринъ дома?—чи пан є в госпо́ді?

Безвозмездно—за так гро́шей.

Безвыходное положеніе—кінці́ в край; безпора́дне стано́вище.

Безденежно—за так гро́шей.

Бездѣльничаетъ—і за холо́дну во́ду не візьметься.

Бездѣльничать—бурла́ би́ти.

Безмолвно—без мо́ви, мо́вчки, мовча́зно, безмо́вно.

Безмѣрно красива—хоро́ша мі́ри нема́.

Безплодный—на цвіту́ прибі́тий.

Безпокоиться—завдава́ти ду́мки, турбува́тися, побива́тися, непокоїтися.

Безпорядочно живетъ—без ладу́ живе́.

Безпредѣльное пространство—бе́змір, безмі́рря.

Безпрестанно—без угáву, без перестáнку, без перéрви, безупи́нно, невпи́нно.

Безпричинная придирка—пеня́ москóвська.

Безразлично—один бíс, бáйдýжé, дармá, однáково, і ні в той бік.

Безславить, обезславить себя—увіхóдити, увійти́ у неслáву.

Безсмысленное рѣшеніе—безглýзда ухвáла, постанóва.

Безсмысленный поступокъ—безглýздий вчи́нок.

Безсрочно—па бéзрік.

Безчисленное множество—тьмá-тéмрява, без лíку-мíри, бéзлік, бéзліч.

Безъ вашего вѣдома — без вáшого дóвіду.

Безъ всякаго—без ніякого, без жáдного.

Безъ всякаго повода—без ніякої причи́ни; ні сíло, ні впáло.

Безъ всякихъ основаній—ні сíло, ні впáло; без ніякої, без жáдної причи́ни.

Безъ всякой вины—за неви́нного Бóга.

Безъ всякой причины—см. Безъ всякаго повода.

Безъ вѣсти пропалъ — не знати де подівся.

Безъ груза—в порожні́, порожнякóм

Безъ жены, что безъ кошки—без жінки, як без кішки.

Безъ зазрѣнія—без зазóру.

Безъ исключенія—узамíт.

Безъ клади—порожнякóм, в порожні.

Безъ малаго—трохи не...

Безъ малѣйшаго отлагательства—без найменьшого підкладу.

Безъ ножа зарѣзалъ—без вожá ріже; без огню́ нечé.

Безъ ножницъ остригъ, какъ бритвой обрилъ—без ми́ла гóлить.

Безъ оглядки—небóзир, небóглядки.

Безъ отдыха въ хлопотахъ—крýтиться, як мýха в окрóпі.

Безъ отдыха трудиться—гарувáти.

Безъ памяти плюбленъ—шалéно закóханий.

Безъ разбору, сплошь—у підвáл.

Безъ разспросовъ—без рóспитку.

Безъ разсужденій, дѣлай, что велятъ—нíчого мудрувáть, роби́, що звéлено.

Безъ сожалѣнія—без жалю́.

Безъ сомнѣнія—запéвне, безперéчно, авжеж.

Безъ спросу—без пóспиту, не спитавшись.

Безъ счастья и въ лѣсъ по грибы не ходи!—без дóлі й по гриби́ не хóдять; щасли́вому по гриби́ ходи́ти,... а нещасному по лíсі блуди́ти; з щастям по гриби́ ходи́ть, з щáстям в ри́бу броди́ть, а без щáстя ні вон, а ні за поріг.

Безъ счета—не лічбóю; без числá.

Безъ сѣдла сидѣть на копѣ—óхляи сидíти на копі.

Безъ толку—без пуття́, без ладý.

Безъ удержу—без упи́ну.

Безъ ума отъ кого быть — дух за ки́м рони́ти.

Бей его до смерти—би́й його́ до забóю.

Беретъ въ долгъ въ счетъ сомнительныхъ будущихъ благъ—берé [illegible]па зелéний овéс.

Беретъ охота—шибá охóта.

Беречь деньги—души́ти копійчи́ну.

Беречь платье—жáлувати одежину.

Беру Бога въ свидѣтели—Бóгом свідчýся.

Бесѣдовать—па мóві бýти з ким; балáкати, розмовля́ти.

Биржа труда—бíржа прáці.

Битая посуда два пѣка живетъ—см. Склеенная посуда.

Битому псу то[illegible] ніжки—бíтому і р[illegible] ніжки, то він боíться.

Бить баклуши—[illegible] бáти, бурлá би́ти.

Бить въ ладоши—плескáти у лáдки.

Бить въ набатъ—на ґвалт, на сполóх дзвони́ти.

Бить на смерть—би́ти на забíй.

Бить ногами—копáти ногáми.

Бить одно яйцо объ другое (игра въ свѣтлый праздникъ)—би́тися навби́тки.

Бить сильно—давáти затьóру.

Бить тревогу—на ґвалт би́ти, дзвони́ти.

Благодареніе Богу—дя́ка Бóгові.

Благодарить кого—дя́кувати кому.

Благодаря Бога—дя́кувати Господéві.

Благожеланіе покойнику — „легéнько лежáти“.

Благопріобрѣтенное имущество—набýток; пáдбане, набýте добрó.

Благопріятное время—слýшний час.

Благопріятные обстоятельства—сприя́тні обстáвини.

Благопріятный—сприя́тливий, сприя́тний.

Блеститъ, играетъ солнце, звѣзда, луна — сóнце, зірни́ця, мíсяць грáє.

Близкій свѣтъ!—блигóмий світ!

Близорукій—низьки́й на óчі, короткозóрий.

Блуждать—блýдом ходи́ть, блукáти.

Богатая свадьба—гóйне весíлля.

Богатому черти деньги куютъ—багáтому і чорт грóші нóсить.

Богатый чѣмъ—багáтий на що...

Богу молись, а въ дѣлахъ не плошись—Бóга пзивáй, а рýки прикладáй; Бóгу моли́сь, а сам стережи́сь.

Богу молись, а добрá-ума держись—на Бóга складáйся, рóзуму ж тримáйся; не все до Бóга: трéба й до рóзуму спóго.

Богу молись, а къ берегу гребись—Боже поможи́, а сам не лежи́!

Богъ вамъ судья—Бог вас розсýдить.

Богъ въ помощь!—помагáй-бі, помагáй-бу! Боже поможи!

Богъ вѣсть—Бог відь; Бо-зна.

Богъ вѣсть, что — Бо-зна-що; непідь-що.

Богъ далъ, Богъ и взялъ—кого́ Бог лю́бить, тогó й карáє.

Богъ дастъ, и въ окошко подастъ—як Бог дасть, то й тут завдáсть; кому Госпóдь мáє що дáти, то дасть і в хáті; як Бог дáсть, то і в вікно подáсть.

Богъ знаетъ, когда это и было!—коли́ вже тó у Бóга дíялось!

Богъ накажетъ, никто не укажетъ—Бог не трýбить, коли́ чоловíка гýбить.

Богъ намъ благопріятствовалъ—нам Бог годи́в.

Богъ отыметъ, Богъ и подастъ—Бог покори́ть, Бог і прости́ть; Бог дасть пуждочку, Бог дасть, що й оздоровить; карáвши Бог тай змилується; який Бог змочи́в, такий і висýшить.

Богъ и слышитъ да не скоро скажетъ—Бог все бачить, а вже рáзом покарáє на тім світі.

Боевое снаряженіе—войови́й рихтýнок.

Боевое состояніе—войови́й стан.

Боже сохрани—хай Госпóдь ми́лує; крий Бóже; ховáй Бóже.

Божіей милостію—з лáски Бóжої.

Боится, какъ чортъ попа—боíться, як чорт свяченої води́; він так боíться, як зáяць бýбна.

Бой-дѣвка—кóзирь-дíвка.

Бойкое мѣсто—лю́дне місце.

Бойко смотри́тъ—би́стро очи́ма стрижé.

Бокомъ выйти—рóгом ви́лізти.

Бокъ о бокъ—пóбіч, пóруч, пóпліч.

Болотная, тинистая вода—мохова́ водá.

Болтать — балу-балý; галý-та-балý; тарý-та-балý; базíкати, варзя́кати, цвéпькати.

Болтать вздоръ — теревéні гнýти, баляндрáси точи́ти.

Болтать руками—метля́тись рукáми.

Болтливый—ковзкий на язик, слизькоязикий.

Больной вопросъ—пекуча справа.

Боль причинять—болю завдавати.

Большая дорога не стоитъ—шлях не спить; шлях не гуляє.

Большая медвѣдица—віз.

Большая полная чаша—добра повна.

Большая, толстая игла—циганська голка.

Большею частью—здебільшого, здебільша.

Болѣе всего—перед усім, найбільш.

Болѣе или менѣе—більш-менш.

Болѣзнь—болість, недуга, лиха напасть, хвороба, слабування.

Болѣзнь человѣка не краситъ—хвороба нікого не красить.

Болѣть глазами—бапувати на очі.

Борода апостольская, а усокъ дьявольскій—постава свята а сумління злодійське; борода як у владики, а сумління як у шибеника; на Бога ливиться, а чорта бачить.

Борода выросла, а ума не вынесла—борода по коліна, а розуму, як в дитини.

Борода съ ворота, а умъ съ прикалитокъ—під посом ліс, а в голові ще й не орано.

Бороться или биться—у ручки з ким братись.

Бороться съ кѣмъ—моцуватися з ким.

Бортъ судна—облавок.

Босикомъ побѣжать — босака вчистити, втяти.

Бояться—кулі лляти, боятися, жахатися, лякатися.

Бояться кого—боятися кого й духу.

Бранитъ его, на чемъ свѣтъ стоитъ—на всі заставки лає; шпетить на всю губу; лає, на чім світ стоїть; лає, скільки в пельку влізе.

Бранит —узяти на зуби; скребти, скромадити моркву; шпетити, кобенити; фукати на кого.

Бранить, пилить—гризти голову.

Бранится скверными словами—неподобними словами ласться.

Бранное пожеланіе пожара—„бодай тобі закурилось“.

Брань—чорне слово, лайка.

Брань на вороту не виснетъ—сварка на воротах не висить; лайка не бійка, в боку не болить.

Брать въ неволю—в'язати в лика.

Брать въ плѣнъ—забірати в неволю.

Брать въ солдаты—лоб голити; забірати в москалі.

Брать деньги безъ счета—брати гроші не лічбою.

Брать деньги подъ залогъ, который за неуплатой долга остается у кредитора—брати гроші на упад.

Брать деньги подъ отработокъ—брати гроші на зробку, на відробок.

Брать за образецъ—брати на моду, на кшталт, на взірець.

Брать косой при самой землѣ—закладом косити.

Брать чужое—довгі руки мати.

Брать чью сторону—ставати за кого.

Бредится—ввижається, маріться.

Бредитъ—мамре в гарячі; словами блудить.

Бредить, говорить, не сознавая что—словами блудити, верзти, маячити, химери гонити.

Бродить по міру — світом ся блукати.

Бросается въ глаза—впадає на очі.

Бросать, бросить взглядъ на кого—спадати, спасти очима на кого.

Бросать, бросить мужа—іти, піти в лишанки.

Бросать взгляды—накидати оком, скидати оком, очима.

Бросать гнѣвный взглядъ—оскілками дивитися.

Бросаться въ глаза—набігати на очі, очі в себе брати, вбірати; впадати на очі.

Броситъ кого въ холодъ—мороз піде по кому.

Бросить бѣглый взглядъ—скинути оком, намигнути оком.

Бросить въ безпорядкѣ—кинути хлящем.

Бросить въ жаръ—узяти вогнем.

Бросить какъ попало—кинути хлящем.

Бросить кого, покинуть кого—п'ятами закивати на кого.

Броситься бѣжать—ударитись навтікача.

Будемъ мѣняться трубками!—шусть на люльки!

Будетъ бѣда—буде лихий світ (кому).

Будетъ и на нашей улицѣ праздникъ—буде й на нашому тиждні свято.

Будетъ по нашему—вийде на наше.

Будетъ тебѣ!—матимешся!

Будетъ тебѣ бѣда—лиха набіжиш.

Будетъ тебѣ съ нимъ хлопотъ!—матимеш із їм клопоту (роботу).

Будетъ хорошая погода—на годину кладеться.

Будешь баню эту помнить до новыхъ вѣниковъ—тямитимеш, зпатимеш до нових віників; памятатимеш до нових віників і до сухої дошки, поки аж пороху на очі насиплють.

Будешь весь, вся избита—так шкура на тобі й закипить!

Будешь еще и палкой битъ—по тобі походить ще й ломака.

Будешь помнить! —зпатимеш лопатки в горосі; тямитимеш до нових віників.

Будешь сладокъ - живьемъ проглотятъ: будешь горекъ - проклянутъ—не будь солодкий, бо розлижуть, не будь гіркий—бо росплюють; солодкого проглинуть, гіркого проплюють.

Будто-бы—мовляв, не скажи, піби-то, начеб-то.

Будто, какъ будто—буцім, ніби, наче, мов, чей, чей би, знай, немов.

Будто черти на немъ горохъ молотили—у його на виду чорт сім кіп горох молотив; на його виді горох дідько молотив.

Буду бить такъ, что подпрыгивать будешь!—справлю я ті баль! дам такого дипцю, що й ногами вкрієшся!

Будь въ томъ увѣренъ—будь на тому певний, будь того певний.

Будь добръ—будь ласкав.

Будь онъ семи пядей во лбу и тогда ничего не подѣлаетъ—нехай він буде мудрий, як Соломон, і то нічого не зробить.

Будь такъ добръ, добры—будь ласкав, будьте ласкаві.

Будьте такъ любезны—як що ласка, коли ваша ласка.

Бумага почтовая—листовий папір,
— оберточная и промокательная—бібула.
— хлопчатая—бавовна,
— гербовая—штемпльовий папір.

Бывать въ собраніи крестьянской молодежи—ходити між челядь.

Бывать часто у кого—учащати до кого.

Бывшій въ употребленіи—уживаний, заживаний.

Бывшій предъ этимъ—дотеперішній.

Быкъ на второмъ году—бичок торішняк, річняк.

Была кляча, да изъѣздилась—був кінь та з'їздивсь; був мед та гості попили; було діло та улетіло; один був та й той загув; був колись горіх а тепер свисту; був волом та став козлом.

Была правда да въ лѣсъ ушла—була колись правда, пожила та й гайда; була правда та позвичи ззіли.

Была правда когда-то, да извелась—см. Была правда, да въ лѣсъ ушла.

Была предложена резолюція—запропоновано було резолюцію.

Были бы побрякунчики, а поплясунчики будутъ — аби поступачі а послухачі будуть.

Было бы болото, а черти будутъ—аби болóто, а жаби бýдуть; аби пшонó, а кáша бýде; булó б корúто, а свúнi бýдуть; абú грóші, а повúтка бýде; абú лю́де, а нiн бýде; аби головá, а шóлуді бýдуть; абú хлiб, а зýби пáйдуться.

Было да сплыло—булó та за водóю пішлó; булó та загулó; булó колись—минýлося.

Было очень много—булó чимáло; булó тогó, як мачáт; було дýже багáто.

Было предложено прекратить прения—було запропоновано замкнýти дiскусiю.

Былъ выпивши—у голонí, у голóвці булó; був на підпúтку.

Былъ мужичекъ, да померъ—був бáтько, та одубíв.

Былъ на ярмаркѣ—був у я́рмарку.

Былъ сильно побитъ—взяв дóброго бóбу.

Быстрая вода—стріль-водá.

Быстро гнать—гóном гнáти.

Быстро и скоро работать — шáмко працювáти.

Быстро побѣжать — в собáчу ристь побíгти; дмухнýти дрáла.

Быстро скорогоноркой...— як горóхом сúпати...

Быстро растущій—ростю́чий, ростовúтий.

Быстро уйти—дмухнýти дрáла.

Быть безъ души отъ кого—дух за ким ронúти.

Быть безъ мѣста—сидíти на бýрку.

Быть безъ обуви (шутливо)—босúми справля́ти.

Быть беременной—бýти при падíї; у тяжí, у тяжý бýти, ходúти; бýти у вазí.

Быть благоразумнымъ—держáти у голові рóзум дóбрий; держáти рóзум в голові.

Быть близкимъ къ смерти—на тонкý прясти.

Быть близорукимъ—недобачáти.

Быть больнымъ—нездýжати, в недузі лежáти.

Быть взаперти, подъ присмотромъ—бýти за рукáми.

Быть взпузданнымъ—на зáпузді бýти.

Быть взрослымъ—на лíті бýти.

Быть взятымъ въ солдаты—стáти, пітú під аршин.

Быть вмѣстѣ—держáтися кýпи.

Быть вскормленнымъ, воспитаннымъ въ чужой семьѣ—на Бóжій хáрчі бýти, ростú.

Быть въ агоніи—дохóдити, копáти, часувáти.

Быть въ бѣгахъ — бýти на втíках; ітú на Басарáбію.

Быть въ движеніи—ходúти хóдором.

Быть въ интересномъ положеніи—бýти у новáжному стáні.

Быть въ ладахъ съ кѣмъ—дóбре тривáти з ким.

Быть въ перѣшимости—нагáтися.

Быть въ опалѣ—відúсти лáски чиéї, бути в кáрі чиїй, бути в зневáзі

Быть въ послѣднихъ дняхъ беременности—на днях ходúти.

Быть въ разъѣздахъ — їздити в дорóгу.

Быть въ своемъ умѣ—при рóзумі бýти.

Быть въ сознаніи—при рóзумі бýти, притóмним бýти.

Быть въ состояніи—здолáти, здýжати, мати змóгу, сúлу.

Быть въ состояніи по своему уму сдѣлать что-либо—знестú голонóю.

Быть в сторонѣ — бýти в бóці, на бóці.

Быть въ тискахъ—в скрýті, в притýзі бýти.

Быть въ тюрьмѣ—арéшти собóю витирати.

Быть въ ударѣ—в дóброму настрóї бýти.

Быть въ уютномъ удобномъ мѣстѣ—бýти за привіллям.

Быть въ хорошихъ отношеніяхъ—у добрості жúти з ким.

Быть въ чьемъ распоряженіи—бýти, стоя́ти кому́ до рóсказу.

Быть грустнымъ, печальнымъ—смýтно себé мáти.

Быть добрымъ—мáти дóбрість.

Быть, просиживать дóма—держáтися хáти.

Быть дѣвушкой—у бúндах ходúти.

Быть заброшеннымъ (о предм. неодуш.)—хмéлем заростú.

Быть забытымъ—пітú в непáм'ять.

Быть замѣтнымъ—у прúмітку бýти.

Быть звонаремъ—хвалý за хвíст тягати (жартливо).

Быть злымъ на кого—лихúм бóком динúтися; лихим дýхом дúхати на кого; бýти лихóї вóлі на кóго.

Быть кому бѣльмомъ на глазу—болячкою сидіти кому́.

Быть кому непріятнымъ собесѣдникомъ—не до мóви бýти кому́.

Быть краснорѣчивымъ — дáтися на мóву.

Быть лишнимъ—узáйні бýти; у зайвинý бýти.

Быть лучше кого въ какомъ-либо отношеніи—залáмлювати кого̀.

Быть можетъ, онъ самъ сдѣлалъ бы?—а сáм би нiн не зробив чáсом?

Быть на глазахъ, на виду—в óці бýти; нá віч бути.

Быть на ихъ сторонѣ—на їх руч стоя́ти.

Быть на сторожѣ—мáтися на бáчності.

Быть на умѣ—на дýмці стоя́ти.

Быть на часахъ—стоя́ти на стійці, на шéльваху, на вáрті; держати страж.

Быть не въ своемъ умѣ—не сповна̀ рóзуму бýти.

Быть недовольнымъ—бýти незадовóленим з чóго; (іроп.) крутúти пóсом.

Быть недолгонѣчну—кóротко жúти.

Быть неискреннимъ къ кому—печúстим дýхом дúхати на кóго.

Быть обезславленнымъ — у песлáві бýти.

Быть огороненнымъ ударомъ—чмелíв слýхати.

Быть окрещеннымъ—у хрест увійтú.

Быть опрятнымъ—мáти охáйність.

Быть освѣдомленнымъ—вíдома мáти.

Быть осторожнымъ—мáтися на бáчності; держáтися бéрега.

Быть открытымъ, растворенным—отвóром стоя́ти.

Быть плохимъ въ чемъ-либо (по качеству)—бýти лихúм на що.

Быть поколоченнымъ—наíстись буханíв; взя́ти в шкýру (собі).

Быть по вкусу—до вподóби припасти; смакувáти кому́.

Быть подъ паромъ (о землѣ)—перелóгом, облóгом лежáти, толокувáти, парувáти.

Быть позади всѣхъ—пáсти зáдню.

Быть по сему!—нехáй так! так мàє бути!

Быть постоянно въ чемъ—не вплáзити з чóго; не вихóдити з чóго.

Быть постоянно пьянымъ—не вихóдити з горíлки.

Быть похожимъ на кого...—бути схóжим з ким..., скидáтися на кóго, вдавáтися в кóго.

Быть подъ присмотромъ—бýти за рукáми.

Быть празднымъ—гýльма гуля́ти.

Быть при смерти—бути на божій, остáнній дорóзі.

Быть разговорчивымъ — дáтися на мóву.

Быть разсудительнымъ — держáти у голові рóзум добрий.

Быть расположеннымъ къ чему—привертáтись, прихиля́тись, схиля́тись до чóго; мàти нàхил до чóго.

Быть свидѣтелемъ—за свíдка бýти, стоя́ти.

Быть свѣдущимъ въ чемъ—знáтись на чóму.

Быть съ кѣмъ на короткой ногѣ—за панібрáта бýти.

Быть счастливымъ, добиться счастья—дохóдити, дійтú добрà.

Быть считаннымъ—під рахýнком бýти.

Быть уже не въ тѣхъ лѣтахъ, когда... —з літ вийти (кому).

Быть умнымъ—бути розумним; на розум не збувати (кому).

Бѣгаетъ, какъ угорѣлый—біга, як опарений.

Бѣгать взапуски—бігати навви́передки, навзаводи.

Бѣглый разсказъ — коротке оповідання.

Бѣговыя дрожки—бігунці.

Бѣда—лиха година.

Бѣда бѣду накликаетъ—одна біда тягне за собою й другу; як одна біда йде, то й другу за собою веде; біда тай за біду зачепилася.

Бѣда бѣду родитъ—біда біду гонить; біда за бідою ходить.

Бѣда на бѣдѣ, бѣдою погоняетъ—біда бідою йде й бідою поганяє.

Бѣда на насъ напала—біда нас учепилась.

Бѣда никогда не приходитъ одна—як одна біда йде, то й другую за собою веде.

Бѣда приходитъ пудами, а уходитъ золотниками—лихо приходить пудами, а сходить золотниками; лихо швидко приходить, а поволі відходить; не так скоро лихо вилізе, як влізе.

Бѣда стряслась—лихо спіткало.

Бѣдно жить—жити злиденно, бідно матись.

Бѣдность одолѣла—злидні осіли.

Бѣдность учитъ, а счастье портитъ—багацтво дме, а нещастя гне: щастя розум відбирає, а нещастя назад вертає.

Бѣдовать—см. Бѣдствовать.

Бѣдственное положеніе—лиха година, злий раз.

Бѣдствовать—бідувати, тягти біду за хвіст; горювати, злиднювати, поневірятися.

Бѣду скоро наживешь, да не скоро выживешь—біда здибає лехко, а трудно її збутися; лихе швидко приходить, а поволі відходить; не так швидко лихо вилізе, як влізе; лихо приходить пудами, а сходить золотниками.

Бѣды не избѣжишь—лиха не втічеш.

Бѣды человѣка научаютъ мудрости—кому біда докучить, той ся розуму научить; біда учить хліба; навчить біда попити, як нема чого вхопити.

Бѣжать во всю прыть—бігти що есть духу, на всі жили брати.

Бѣжать галопомъ—бігти у чвал.

Бѣжать за докторомъ—бігти по лікаря.

Бѣжать рысью—бігти в клус.

Бѣжать со всѣхъ ногъ—що духу бігти.

Бѣжать со свѣта—бігти з блиску.

Бѣлъ, какъ лунь—білий, як молоко; сивий, як голуб.

Бѣлый воскъ—ярий віск.

Бѣсъ качаетъ горами, не только нами—чорт і горами перевертає.

Бѣсъ не пьетъ и не ѣстъ, а пакости дѣетъ—чорт не спить, але людей зводить.

В.

Валомъ валитъ—як плав пливе, хмарою йде.

Вамъ стоитъ только приказать—загадайте тільки.

Васъ считаютъ за людей—вас за людей мають.

Ваша милость—ваше добродійство.

Ваша то Катерина да нашей Оринѣ двоюродная Прасковья—кумина хата горіла, а твоя тітка руки нагріла—от ми і родичі; пень горів, а він руки нагрів, та й став йому дядьком; родина—кумового наймита дитина; десята вода на киселі.

Ваши пляшутъ, а наши плачутъ—половина світа скаче, а половина плаче; хто плаче, а хто скаче; один плаче, другий скаче; світ плаче, світ скаче.

Вашихъ лѣтъ—вашої доби, у вашу діб, вашого віку.

Вблизи—коло близу, поблизу, зблизу, зблизька.

Ввалились глаза—очі йому повтягало.

Ввернуть словцо—прикинути слівце.

Вверхъ дномъ—перевертом, догори ногами, шкереберть.

Вверхъ ногами—догори ногами.

Вверхъ по рѣкѣ—проти води.

Вводить въ грѣхъ—до гріха доводити, на гріх підводити.

Вводить въ стыдъ—сорому завдавати.

Вводить въ убытки—в шкоди приправляти.

Вдоволь—у смак, до-схочу, вдостач, доволі, чимало.

Вдоволь насмотрѣться—напасти очі.

Вдребезги—умитель, вдрузки, на гамуз, на черепʼя.

Вдѣвать нитку въ игольное ушко—надягати голку, вспляти нитку.

Веди себя прилично!—поводься чемно!

Вездѣ испортишь дѣло—куди не підеш, то золоті верби ростуть.

Вездѣ онъ, во все вмѣшается—де не посій, то (він) вродиться.

Везти кому — щастити, фортунити кому.

Велика важность!—велике диво опеньки!

Велика Ѳедора да дура—великий до неба, а дурний, як треба.

Великій постъ всѣмъ прижметъ хвостъ—прийшов піст-підогнув собака хвіст.

Великъ баклапъ, да есть изъянъ—велика головешка та розуму мало.

Величиною съ гору—як гора завбільшки.

Верти языкомъ, что корова хвостомъ—язик в роті-мели, що хоті.

Вертикальная шахта—сторчова шахта, простопадний закіп.

Вертикальная линія — простовисна риса, сторчова риса.

Вертикально стоять— бунчука стояти; сторчака, стрімко, насторч стояти.

Верхній слой—верхній шар.

Верховный—найвищий, зверхній.

Верховный судъ—генеральний суд.

Верхушка горы—шпиль, верховина.

Вершина горы выпуклая—злобок.

Весною—на весні.

Вести войну—вой воювати.

Вести жизнь—проводити життя.

Вести на казнь—вести на страту.

Вести холостую жизнь—парубкувати.

Вести хороводъ—танок вести, водити.

Весь день напролетъ—увесь день божистий.

Вечернія собранія неженатой молодежи осенью и зимой—досвітки.

Вечерѣетъ—на зорі починає брати, вечоріє.

Вещь осуществимая... — річ здійсненна...

Взапуски — наперегонки, навзаводи, узаводи.

Взбрести на умъ—забрести в голову.

Взвалить на плечи—взяти на оберемок.

Взводить напраслину—напасть натягати на кого; грішити на кого.

Взволновать — зворушити (людину, серце).

Взглядывать—зводити очима; вергати очима; закидати оком (куди, на кого); наводити оком на кого, на що; кидати оком; скидати оком.

Взглядывать другъ на друга—скидатися очима.

Взглядъ украдкою—крадький погляд.

Взглянетъ словно рублемъ подаритъ—гляне, мов сонечко ясне, аж на душі весело стане..

Вздремнуть—шпака удрати.

Вздуть на обѣ корки—вибити на всі боки.

Вздыхать по комъ—зітхати за ким.

Взносъ въ казначейство—вкладка до скарбниці.

Взносъ членскій—вкладка членська.

Взойдетъ солнце и къ намъ во

дворъ—і в наше вікóнце засві́тить сóнце.

Взойдетъ солнце и надъ нашими воротами—колúсь і перед моїми ворі́тьми сóнечко зі́йде; колúсь і на нáс сóнечко гля́не.

Взрослая дѣвушка, могущая уже выйти замужъ—дівка у зáплітках, у бóвтицях.

Взыскать долгъ—доправúти довг, борг.

Взыскивать, взыскать, получить деньги—справля́ти, -вити грóші.

Взыскивать недоимки—справля́ти недóплатки.

Взыскивать подати—справля́ти подáтки.

Взъѣсться на кого—завзя́тися на кóго.

Взяло кота поперекъ живота—ухватúло, як понá за живі́т.

Взять верхъ—узя́ти гóру.

Взять верхъ надъ кѣмъ, превзойти кого—заломúти когó.

Взять взаймы—позúчити у кóго, взя́ти в позúку.

Взять въ ежевыя рукавицы—в тісні́ ру́ки взя́ти; взя́ти в лабéти.

Взять въ залогъ—взя́ти у застáву.

Взять въ охапку—взя́ти на оберéмок.

Взять въ плѣнъ—у полóн заня́ти; узя́ти у ясúрь.

Взять въ починку—взя́ти до направи.

Взять въ толкъ—добрáти рóзуму.

Взять за грудь (во время драки)—взя́ти за бáрки.

Взять назадъ свое слово—зрікти́сь свогò слóва.

Взять на руки—взя́ти на оберéмок.

Взять перевѣсъ—гóру взя́ти, верх узя́ти.

Взять силою—здобу́ти, опанувáти.

Взяться за руки—зчепúти ру́ку з рукóю.

Взяться за умъ—схаменýтися, отя́митися, за рóзум взятись.

Взять чью сторону—потягти́ за ким.

Видать орла по полету—знáти пáна по халя́вах; ви́дно сову́ по льоту́.

Видимо-невидимо—страшéнна си́ла, тьмà-тéмрява.

Видно голую грудь—ви́ставив груди́ну на прóдаж.

Видно сокола по полету—ви́дно пáна по халя́вах; ви́дно сову́ по льоту́.

Виды имѣть на кого—вáжити на кóго.

Видѣть, какъ другіе ѣдятъ, а самому не имѣть возможности—сли́нку ковтáти.

Видѣть не могу!—а ні пá оч!

Видѣть простымъ глазомъ—бáчити на вільне óко.

Видѣть собственными глазами—на свої óчі бáчити.

Вилять—крути́ти хвостóм.

Винтовая лѣстница—кру́чені схóди.

Вить веревки—крути́ти мотузи́.

Владѣть языкомъ—ору́дувати мóвою.

Вломиться в амбицію—показáти свій гóнор.

Влѣво—у ліву́ руч.

Влѣпить пощечину—затопúти по пи́ці; ляща̀, ля́паса дáти.

Вмигъ—у-мент, ми́ттю.

Вмѣнить въ обязанность—постáвити за обовя́зок.

Возлагать надежды на кого—покладáти надíю на кóго, клáсти надíю на кóго.

Возмущаться кѣмъ, чѣмъ—обу́рюватися з кóго, чого.

Вознамѣриваться что-либо сдѣлать съ кѣмъ, съ чѣмъ—навáжуватися на кóго, на що.

Вознамѣриться, рѣшить—ду́мку взя́ти, навáжитися.

Возненавидѣть кого—узя́ти ненáвисть на кóго.

Вознестись на небо—на нéбо зня́тись.

Возникаетъ вопросъ...—виникáє питáння, спрáва; повстає питáння, спрáва.

Возникало опасеніе—захóдила обáва.

Воинскія правила—рéґула військóва.

Войдите въ мое положеніе — мáйте на мéне обáчення.

Война—вой, війнà.

Война междоусобная—чвáра, чвáри.

Войну вести—вой воювáти.

Войсковая квартира—кіш.

Войти безъ доклада—увійти не оповíвшись.

Войти во вкусъ—розлáситися.

Войти въ азартъ—роснали́тися.

Войти въ компанію—пристáти у спі́лку.

Войти въ мысль чью—збагну́ти ду́мку чию́.

Войти въ силу—в силу, в нóту́гу вби́тися; стáти у мочáх.

Войти въ соглашеніе—поєднáтися, учини́ти згóду.

Вокзалъ желѣзнодорожный—двірéць залізни́чний.

Волка бояться, такъ и въ лѣсъ не ходить—як вóвка бо́яться, дак і в ліс не йти́; бо́явшись вóвка, в лі́сі не бувáть; бо́ятися новà, то в вівтáрь не йти́.

Волосъ долгъ, да умъ коротокъ—у жінок волóсся дóвге, та рóзум корóткий; жінки́ дóвге волóсся мàють, а рóзум корóткий.

Волосы выпадаютъ — волóсся вилáзить.

Волосы стали дыбомъ — волóсся настовпу́жилось, штирем стáло.

Волосяной аркапъ—накидáльний пóвалець.

Волшебное питье—дання́.

Волшебный фонарь—чарівни́й лихтáрь, маґі́чна лямпа.

Вольная кавалерія—охочекомóпне військо.

Вонъ—геть; во множ. числѣ—гетьте.

Воображеніе богатое—буйнá уя́ва.

Вообще и въ частности—взагалí і з'окрéма.

Воодушевиться—набрáтися охóти.

Вооружáться, -житься—озбрóюватися, -бітися.

Вооруженіе—озбрóєння.

Вооруженный лукомъ—сайдакéр.

Во-первыхъ—по-пéрше.

Вопросъ выясненъ—спрáву з'ясóвано.

Войти въ соглашеніе—учини́ти згóду.

Вопросъ подвергнется детальному обсужденію—спрáву бу́де доклáдно обмірко́вано.

Воровать—дóвгі ру́ки мáти; крáсти, злодія́чити.

Воронъ ловить—ви́торопні лови́ти, ґави лови́ти, ви́трішки продавáти, купувáти; ґáвити, гаврóнити.

Во свояси—до сéбе, додóму.

Восклицаніе въ досадѣ, если чего-нибудь не находишь— у Бога!

Воскресенье, которымъ начинается недѣля Пятидесятницы—Зелéна неділя.

Воспаленіе въ горлѣ—зáпал у гóрлі.

Воспаленіе легкихъ—запалíння легéнів.

Воспитывать, -тать—довóдити, довéсти до рóзуму.

Восхвалить Бога—хвалу́ Бóгові оддáти.

Восьмая часть—осьмáк.

Вотъ будетъ драка—отто буде крутий баль!

Вотъ бѣда!—оцé ли́шко!

Вмѣстѣ—доку́пи, доку́пки, доку́по ьки, доку́почки, до-гу́рту, в-гу́рт, за-гурт, уку́пу, уку́ні.

Внезапное несчастье—лихá напáсть.

Внести въ списокъ—записáти до реéстру.

Внизъ—до-ни́зу.

Внизъ по рѣкѣ—за водóю.

Внимательно слушать—до рóзуму приймáти, слу́хати увáжно.

Внимательно смотрѣть—диви́тися би́стрим оком.

Внутренности повредить—надсади́ти, надірвáти бéбехи, тéльбухи, одби́ти печінки́.

Внушить къ себѣ большое почтеніе—надáти собі великої повáги.

Внѣ дома—на двóрі.

Внѣ очереди—по за чергóю.

В

Внеочередное заявленіе—позачергова заява.

Внѣ себя отъ радости—себе́ не чу́в з ра́дощів; себе́ не чу́вши з ра́дощів.

Внѣшкольное образованіе—позашкільна освіта.

Во весь карьеръ—см. Во весь опоръ.

Во весь опоръ—навза́води, уза́води.

Во вредъ—на шко́ду.

Вовремя—в час, вча́сно.

Во время глубокаго сна—уверéсни, у перéсни.

Во время переговоровъ о чемъ—при на́годі пересирав про...

Во время чего...—під час чого́...

Во все горло кричать—на всі за́води кричати.

Во всѣ глаза—на все о́ко.

Во всѣ лопатки—на всі за́ставки.

Во всѣхъ отношеніяхъ — під усіма́ по́глядами.

Во всю Ивановскую—на всі за́ставки.

Во всю прыть—навза́води, уза́води.

Во всякое время—на всяку діб.

Вовѣки—по́ки со́нце сві́тить.

Во вѣкъ, никогда—по́ки сві́та, поки со́нця.

Во вторыхъ—вдру́ге, по-дру́ге.

Во главѣ—на чолі́.

Вода—верхняя, подпочвенная—зашку́рна, підшку́рна; грунтовая—жи́льна; желѣзистая—руда́, смужа́вина; богоявленская—орда́нська; ключевая—кри́ниця; минеральныя—тéвлі во́ди; полая, прибылая—по́відь, по́вінь; вроточная—теку́ча, самото́ка; святая—свячéна; стоячая—водості́й; цѣлебная—цілю́ща; темная вода—полу́да.

Вода идетъ на прибыль—вода́ прибуває.

Вода, набранная въ день св. Юрія—юрська вода́.

Вода, освященная 6-го января—йорда́нська вода́.

Вода слегка замерзла—вода́ зашéрхла.

В

Вода убываетъ—вода спада́є.

Водить за носъ—дури́ти.

Водить компанію—бу́ти, бува́ти у хлібосо́лі.

Водой берега обмываетъ—вода́ береги́ рве.

Водой не замутить—водою не помути́ть.

Водонапорная башня—пава́льна ба́шта.

Водянымъ путемъ—водо́ю.

Военное вѣдомство—офіція військо́ва́.

Военное дѣло—військо́ва спра́ва.

Военное положеніе—стан військо́ви́й

Военнообязанный—рушéнець.

Военный чиновникъ — військо́ви́й уря́дник.

Возбудить вопросъ—зня́ти спра́ву, пита́ння.

Возвратить расположеніе — приня́ти до пéршої ла́ски своєї.

Возвышать голосъ—підно́сити го́лос.

Возвыша́ться—рости́ вго́ру.

Возвышеніе въ степень, мат.—степенува́ння.

Воздать равнымъ за равное—віть за віть одда́ти.

Воздушные замки—химéри.

Возиться, медлить—ша́ндру тéрти.

Возвться съ кѣмъ, чѣмъ—па́зати, ворожи́ти ко́ло ко́го, чо́го.

Вотъ вотъ будешь побить би́тий хо́диш.

Вотъ гдѣ—аж ось, ось-де, о́сь-дечки, ось-о́сь-де, отде.

Вотъ до какихъ поръ—оно́ки.

Вотъ-еще!—ото́-ще, отце!

Вотъ еще дуракъ, простофиля—це ще тю́тя з поли́в'яним но́сом.

Вотъ какъ—ось-як.

Вотъ здѣсь осьо́, аж о́сь де.

Вотъ и все—от і по всьо́му; по́ти моєї по́вісти.

Вотъ какой—осьяки́й, оттаки́й.

Вотъ однажды—аж яко́гось часу́.

Вотъ такъ исторія!—оттакі лови́сь!

В

Вотъ такъ то!—оттак-пак!

Вотъ тебѣ, бабушка, и Юрьевъ день—от тобі, ба́бо, і Юрія.

Вотъ тебѣ на!—от тобі й ма́єш!

Вотъ те на!—оттака́ лови́сь, -ся!

Вотъ то-то же—то-бо-то, о то ж бо то й є!

Вотъ тутъ—ось-о́сь, ось-ось-о.

Вотъ удивительно—ото́ диво.

Вотъ уже и нѣтъ денегъ—от і по гро́шах.

Во всеуслышаніе—го́лосно, на всю ха́ту, щоб всі почу́лв.

Во хмелю—на підпи́тку.

Впалъ въ дѣтство—на дитя́чий ро́зум перейшо́в.

Впасть въ несчастье—на біду́ зійти́.

Впасть въ ребячество—здити́нвтися.

Впасть въ уныніе—в ту́гу вда́тися, засумува́ти.

Вперять глаза—затопля́ти о́чі, по́гляд.

Впитывающій въ себя—берки́й.

Вполнѣ—на всю ґу́бу, цілко́м.

Вполвѣ хорошо—гара́зд до́бре.

Вправо—у враву́ руч.

Въ продолженіе цѣлаго дня—чéрез цілісінький день.

Вп; очемъ—а в тім, зрéштою.

Враждебный лагерь—воро́жий та́бор.

Враждовать съ кѣмъ—за́злість на ко́го ма́ти.

Вразсыпную—у роспоро́шку, вро́стіч.

Врасплохъ напасть—спітка́ти, занопа́сти.

Врать—вéзти москаля́, ку́лі ляти, бреха́ти, росвусти́ти гу́би, гусéй підпуска́ти, тумана́ пéрти, з губи́ халя́ву роби́ти.

Временное Правительство—Тимчасо́ввй Уря́д.

Время года—пора́ ро́ку.

Время идетъ—час пли́не

Время идетъ быстро — час шви́дко уплива́, час ли́не ху́тко.

Время летитъ—і час нам не змигнéться.

В

Время отъ времени—коли́ не коли́, и́нколи, и́ноді.

Время подходитъ къ обѣду — вже обі́дній упру́г берéться.

Время праздно провести—змарнува́ти час, провакува́ти.

Время прошло незамѣтно — час не змигну́вся.

Время сна—ля́гови, облягі́.

Время терять—га́ятп час.

Вретъ безъ запинки—брéше і не огляда́ється.

Вретъ и не поплевывается—брéше та й ди́виться, хоч би о́чі заплю́щив.

Вретъ, какъ рѣдьку стружитъ—брéше, як шо́вком ши́є; брéше, як сам знає.

Вретъ, какъ сивый меринъ—брéше, як цига́нський ціп; брéше, як попо́ва соба́ка; брéше, як соба́ка на ви́сівки.

Вретъ, не поперхнется—брéше, як шо́вком ши́є; брéше й о́ком не змигне́.

Вретъ, себя не помнитъ—брéше, аж не постережéться.

Вретъ, что помеломъ мететъ—брéше, а за ним аж ку́риться.

Врѣзаться въ память—в тямки́, в знаки́ да́тись.

Врѣзаться кому въ память—у тямки́ да́тися кому́.

Всасывать, всосать—убіра́ти, убра́ти в сéбе.

Все было объято пламенемъ—все так вогнéм і взяло́сь.

Всегда—по́ки со́нце сві́тить; завжди, завсі́ди, повсякчас, повсякдень, повіквічний.

Всегда быть, всегда находиться, имѣться—не збува́ти.

Всего на всего—гурт на гурт.

Всего перевсыталъ — бува́в і на коні́, і під конéм.

Все готовъ для васъ сдѣлать—радні́ший все для вас зроби́ти.

Все есть, только птичьяго молока нѣтъ—добра́ тако́го, не зна́є в чому й сходи́ть.

В

Все ни по чемъ—все дарма́, байду́же́.

Все обстоитъ благополучно — все гара́зд.

Всеобщая исторія—всесві́тня істо́рія.

Всеобщее мнѣніе—зага́льна ду́мка.

Всеобщее, прямое, равное и тайное голосованіе—зага́льне, безпосере́дне, рівне і таємне голосування.

Все равно—все ї́дно́, одна́ково, один біс.

Все рѣшительно—все чи́сто, до кри́хти, доцурі́.

Всесвѣтный дуракъ—від сві́та ду́рень.

Всесословное собраніе—чо́рна ра́да.

Все хорошо—за все гара́зд, до́бре.

Все хорошо въ мѣру—до́бре все по мі́рі.

Вскакивать, вскочить на коня—спада́ти, спасти на коня́; допада́ти, дона́сти коня́.

Вскормить, воспитать — до ро́зуму довести́.

Вскорѣ—незабо́ром, не в забо́рі, небо́вом.

Вскочила шишка, сипякъ, вередъ—набі́гла ґу́ля, сипя́к, боля́чка.

Вскочилъ какъ встрепанный—ско́чив, як опа́рений.

Вскочить—зірватися на но́ги.

Вскочить на лошадь—спа́сти на коня.

Вскрывать трупъ — різати, пороти, требуши́ти.

Вскрыть письмо—розліпи́ти листа́.

Вслѣдъ затѣмъ—по́тім то́го.

Вспахать—зворуши́ти зе́млю, з'ора́ти.

Вспомогательный — помічни́й, помагальний.

Вспотѣть отъ работы—чу́ба пагрі́ти.

Вспылилъ—впав у па́сію; в о́гнище вки́нувся.

Вспыльчиво говорить — з ди́рисконъ бала́кати.

Вспыхнула война—ви́бухла війна́.

Вспыхнулъ мятежъ—повста́ння ви́бухло.

Вставные зубы — штучні́, ро́блені зу́би.

В

Всталъ да пошелъ, такъ и вотчина со мной — куди́ пішо́в Лесь то все несь; куди́ піде Лесь, то всюди увесь; голий підперезався та й зовсім зібра́вся.

Встревожить — зворушити (люди́ну, серце).

Встрѣчать съ распростертыми объятьями—з ра́дощами стріва́ти.

Вступать въ должность — ста́ти на ура́д, прийня́тв ура́д, посаду.

Вступать въ состязаніе — на перемо́ги йти з ким.

Вступать съ кѣмъ въ рукопашную—у ру́чки з ким бра́тись.

Вступительный взносъ—вступна́, вписова́ вкла́дка.

Вступить въ бой—сточи́ти бій.

Вступить въ переговоры—вда́тись у переспра́ви з ким.

Вступить въ разговоръ—ста́ти на річах з ким.

Вступить въ бракъ — одружи́тися, побратися, шлюб взя́ти, закон прийня́ти, у зако́н вступи́ти.

Всѣ до единаго—всі як ї́де́н, всі до душі́, всі чи́сто.

Всѣ люди смертны—ніхто́ не мине́ сме́рти.

Всѣмъ взялъ—хоч куди́

Всю жизнь—поки́ль ві́ку.

Всю ночь—ніч ні́цьку.

Всякая бездѣлица—ле́да-що.

Всякій догадывался—ко́жному домисля́лось.

Всякій первый попавшійся—ле́да-хто.

Всякій пустякъ—ле́да-що.

Всякій разъ—що раз.

Всякій бухаленъ въ своемъ болотѣ голоситъ — ко́жний пі́вень на своїм смі́тнику пан.

Всякому извѣстно—ко́жне зна.

Вся свадьба пѣсни не стоитъ — шку́рка ви́чинки не ва́рт.

Всячески—на всі лади́.

Всяческія бѣдствія—сто лих.

Всѣ мы подъ Богомъ ходимъ — усі ми під Бо́гом, під Бо́гом хо́димо.

В

Всѣмъ въ глаза мечется—всім впада́є на о́чі.

Всѣмъ сестрамъ по серьгамъ—ко́жній свашці по ковба́сці.

Всѣ одинаковы—вони всі в одну́ ду́дочку гра́ють.

Всѣ однимъ заняты—вони́ всі в одну́ ду́дочку гра́ють.

Всѣ заурядъ—голова́ в го́лову.

Всякій куликъ свое болото хвалитъ—ко́жна лиси́ця свій хво́стик хва́лить; кожен ци́ган свою коби́лу хвалить; кождий ци́ган свої ді́ти хвалить.

Второпяхъ — з по́спіху, по́ханки, ханко́м, ха́нко.

Входить въ подробности—розбіра́тись у дрібни́цях.

Входить въ пререканіе—захо́дити у пере́рік.

Входить въ силу—в си́лу, в поту́гу вбива́тися.

Входить съ нимъ въ споръ—захо́дити з ним у пере́рік.

Вчинять, -нить искъ — заклада́ти, -кла́сти по́зон.

Выбиться изъ силъ—знемогти́сь на си́ли, ви́битися з мо́чі.

Выбиться изъ тяжелыхъ обстоятельствъ—підне́стися з біди.

Выборы въ думу — ввобори до ду́ми.

Выбрать въ комиссары—обра́ти за комиса́ра.

Выбрать въ судьи—обра́ти за суддю́.

Выбрать предсѣдателемъ—обра́ти за го́лову.

Вывесть пятна—поввбавля́ти пля́ми.

Вывести на свѣжую воду—на чи́сту во́ду ви́вести; ви́вести на світ.

Вывернуться—ви́горнутися з біди́.

Выдавать себя за кого—кла́стися за ко́го, удава́ти з се́бе кого́.

Выдать тайну—зра́дити та́йну.

Выдержать экзаменъ—скласти і́спит.

Выдрать кого—ма́тлашки да́ти кому́.

Выдрать за волосы—намня́ти чу́ба.

В

Выдумать небылицу—сточи́ти брехню́; ви́вести нете́саного тесана́.

Выдѣлиться хозяйствомъ—жи́ти паодлу́ці.

Выдѣлывать разныя штуки — рі́зні ви́тівки витіва́ти.

Выдѣлывать стекло—топи́ти скло.

Выжать изъ кого либо сокъ—ви́давити олію.

Выжить изъ ума—з глу́зду зсу́нутись.

Вызвали другъ друга на бой—ви́дали собі́ пляц.

Вызывать любовь, нравиться—бу́ти до любо́ви.

Выиграть время—ви́гадати час.

Выиграть тяжбу — ви́грати спра́ву, ви́позивати, спозива́ти.

Выиграть что-либо — до́бру грі́нку уби́ти, ніймати.

Выйдетъ ли изъ этого толкъ? — чи бу́де з цьо́го яки́й лад?

Вы имѣете основаніе такъ говорить—ви ма́єте ра́цію такъ каза́ти.

Выйти въ открытое море—ви́плисти в по́вне мо́ре.

Выйти замужъ — піти́ за́між; (перепосно) зав'яза́ти го́лову.

Выйти замужъ за нелюбимаго—утопи́ти го́лову.

Выйти замужъ раньше старшей сестры — під кори́то підверну́ти ста́ршу.

Выйти изъ предѣловъ—перейти́ через край.

Выйти наружу—ви́йти наве́рх, ви́явитися.

Выключить изъ списка—ви́писати з ре́єстру.

Выколоть глаза—повийма́ти о́чі.

Выкурить много водки — нагна́ти горі́лки.

Вылетать изъ памяти—випли́ва́ти з па́м'яти, випада́ти з па́м'яти.

Вынести униженіе—дізна́ти пару́ги.

Вынуть жерди, которыми заложено отверстіе для воротъ—роскла́сти воро́та.

Выпаденіе матки—ура́з вихо́де.

Выпивать на дорогу — гладити дорóгу.

Выпить, быть подъ хмелькомъ—убити мýху, чмелѝ.

Выпить въ заключеніе — вѝпити на потýху.

Выпить за здоровье кого - напитися до кóго.

Выпить залпомъ—одразу вѝхилити.

Выпить, сразу опрокинувъ рюмку въ ротъ—хильцéм ковтнýти.

Выплата въ разсрочку — сплáта рáтами.

Выполнить данный обѣтъ—зоброкувáти обрік.

Выполнить желаніе—увóлити вóлю.

Выпороть—снóрськати різками, хлóсти дáти.

Выпрашивать подъ окнами — по під вікóнню мірка́ти, ходи́ти.

Выпречь быковъ изъ ярма—зірвати бики́, ви́прягти бики́.

Выпутаться изъ чего—ви́в'язатись з чóго.

Выпью насильно— пи́тиму чéрез си́лу.

Выпятить губы, сжавъ въ одну точку—зши́лити гýби.

Выражать неудовольствіе—(іронічно) носом крути́ти.

Выраженіе для указанія ч. л. страшнаго апетита, усиленной работы челюстями—ніс гайдукá скáче.

Выразить мысль подлинника въ переводѣ—віддáти дýмку первотвóру перéкладом.

Выразить порицаніе—ганьбý дáти.

Выразиться въ томъ или иномъ смыслѣ—вѝсловитися в тóму чи и́ншому розумі́нні.

Вырастать, -расти — доходити, дійти літ, до зрóсту.

Вырвался огонь, дымъ— вѝбух вогóнь, дим.

Высказаться въ опредѣленномъ смыслѣ—вѝсловитися в пéвному розумінні.

Высказаться по существу — сказáти до дíла, вѝсловитись до діла.

Высказываться за кого, въ пользу кого—озивáтися за кóго.

Выслѣдилъ бы даже въ землѣ спрятанное—вѝнюхав би земнé сéрце.

Высокаго роста—висóкий на зріст.

Высокоторжественный день (именины, крестины)—урочиста окáзія, урочи́сте ді́ло.

Выставить того какъ лгуна—пошѝти у брехуни́.

Выставлять дуракомъ — завдавáти дýрня.

Выстраиваться въ рядъ — ставáти лáвою, шикувáтися.

Выстрѣлить изъ пушки—удáрити з гармáти.

Выстрѣлить по комъ — стрéлити на кóго.

Высшая власть — найвища влада; звéрхність.

Высшая степень мучительныхъ душевныхъ страданій—сéрце кров'ю закипáє.

Высѣчь—ти́пцю, занáрки дáти.

Вытаращить глаза—вѝбанчити бáки.

Вытереть носъ—утéрти нóса.

Вытянуть фронтъ — стáти лáвою, ушикувáти лáвою.

Выходить замужъ — лівувáння здавáти, заміж вихóдити.

Выходить изъ дѣтскаго возраста—з дітéй вихóдити.

Выходить изъ употребленія—не вживáтись бíльше, вивóдитись.

Выходить наружу — на верх вѝступити.

Вычищать дорожку отъ травы — вѝґрасувати стéжку.

Выше его понятій — над йогó розумі́ння.

Вышло по моему, какъ я говорилъ — на моє слóво впáло, на моé вийшло.

Выяснить вопросъ—з'ясувати спрáву.

Выѣзжать на комъ, либо на другихъ—чужи́ми рукáми жар загрібáти.

Въ безпамятствѣ — непритóмним бýвши.

Въ безпорядкѣ, какъ попало—трóском, жýжмом.

Въ близкомъ разстояніи—на близькý метý.

Въ борьбѣ обрѣтешь ты право свое—в боротьбі́ здобудеш ти право своé.

Въ бытность мою—за час могó пробувáння, за могó буття́, коли я бýв.

Въ видахъ—з метòю.

Въ видахъ пользы—мáючи на óці користь.

Въ виду того, что... — сýпротя того, що..., вважаючи на те, що. .

Въ видѣ опыта—на прóбу.

Въ видѣ чего—на взір чогó. на зразóк чогó.

Въ глаза—в ві́чі, уздря́чку.

Въ глаза—межи́ очі (вдáрити, плю́нути).

Въ глаза вретъ — ув очеви́дьки брéше.

Въ глаза смотрѣть, очень льстить—бáки світи́ти.

Въ гнѣвѣ—з пересéрдя.

Въ годъ три раза—три́чі пá рік.

Въ гробъ глядитъ—см. Онъ не жилецъ.

Въ два ряда—удвýрядь.

Въ два—три пріема, два, три раза—двома, трьомá пáпадами.

Въ день св. Петра—на Пéтра.

Въ десять разъ—у-десятéро.

Въ диковину—в дивови́ну.

Въ добромъ житьѣ кудри вьются, въ худомъ сѣкутся — добрó пýшить, а лихо сýшить.

Въ добычу—на здóбич, на потáлу.

Въ догонку—на здогі́н.

Въ додачу—в додáток.

Въ долгу какъ въ шелку—в боргáх як в реп'яхáх; по ши́ю в боргáх.

Въ долгъ брать—брáти пáбір, в пóзичку.

Въ долгъ вѣрить, давать—боргувáти, навіря́ти, пабір давáти, у пози́ку давáти.

Въ долгъ-кредитъ брать—пáбір брати.

Въ достаточномъ количествѣ—подостáтком.

Въ дополненіе—на долáток.

Въ дѣйствительности—наспрáвці.

Въ жаръ бросило—вогнéм сипнýло.

Въ жертву Господу—Бóгу в прийóм.

Въ зимнее время — зімовóї доби́, узі́мку.

Въ извѣстныхъ случаяхъ—при пéвних окáзіях, випáдках.

Въ изголовье—під гóлови.

Въ интересномъ положеніи—у повáжному стáні.

Въ какое время?—якóго чáсу?

Въ карманѣ свиститъ — у кишéні гудé.

Въ карьеръ—вскач, навзáводи, узáводи.

Въ клочки—уми́тель.

Въ конецъ—до решти.

Въ концѣ—на при кінці, на послі́дку, по конець.

Въ концѣ мѣсяца—з кінцем мі́сяця.

Въ концѣ стола, села—кінéць стола, кінéць селá.

Въ кружокъ сѣли—черіпéм сіли.

Въ куски рубить—на капýсту сі́кти.

Въ лѣсу и медвѣдь архимандритъ—на безлю́дді і дяк чоловік; на безві́дді і рак ри́ба; в степý і хрущ м'ясо; на безлю́дді й Хомá пáн.

Въ лѣтахъ жениха—на ожéнічку.

Въ лѣто отъ нарожденія Христова—рóку Божого.

Въ минуту гнѣва—під гаря́чу руч.

Въ мірѣ—у світáх.

Въ молодые годы—зáмолоду, молодóго ві́ку.

Въ мою бытность гдѣ — за могó буття́ де.

Въ мою, твою, его, свою пользу—на мою́, на твою́, на йогó, на свою́ руч.

Въ мѣру—до мі́ри.

Въ набреску—у пáкидку.

672158

Въ накладѣ не останется—утрати, шкоди не матиме.

Въ началѣ четвертаго — по третій годині.

Въ недоумѣніи—ні в сих, ні в тих.

Въ немногихъ словахъ—коротко кажучи, кількома словами.

Въ непродолжительномъ времени—незабаром, небавом, невдовзі, невздовзі, уздовзі.

Въ нерѣшимости—ні в сих ні в тих.

Въ ничто обратить—уніве́ць повернути.

Въ поволуніе—на молодику.

Въ ногу—ступіни у ступінь.

Въ нѣкоторомъ разстояніи отъ города—трохи оддаля од міста.

Въ нѣкоторыхъ мѣстахъ — місцем, місцями.

Въ области наукъ—в царині наукові.

Въ общихъ чертахъ — загальними рисами.

Въ одиночку—самотою.

Въ одинъ присѣстъ—за одним присідом, за одним разом, за одним засідом.

Въ одно мѣсто—до-купи, до-купки, до купоньки, до купочки, в гурт, до гурту, до місця.

Въ одну нить—в-односталь, уїдно-сталь.

Въ одну прядь—в односталь.

Въ обратную сторону—на зопак.

Въ обтяжку—в обхват, як облито.

Въ объѣздъ, такъ къ обѣду, а прямо, такъ дай Богъ къ ночи—як поїхав кругом, то сьогодні буде, а як поїде навпростець, то хиба завтра; як поїдеш в об'їзд, то будеш і на обід, а як навпрошки, то увечері.

Въ открытомъ полѣ—під голим небом.

Въ отношеніи чего—з погляду чого, супроти чого.

Въ отвѣтъ—на одказ, на одповідь.

Въ охапку—на оберемок.

Въ память врѣзаться—въ тямки, в знаки датись.

Въ печи уже совершенно погасло—в печі вже ні ху́ху, ні ду́ху.

Въ плѣнъ взять—у полон запяти; узяти у ясирь, у бран.

Въ повалку—покотом.

Въ погоню—на здогін, в догін, в погонь.

Въ покоѣ, спокойно, въ спокойствіи—з упокоєм.

Въ покоѣ жить—з упокоєм, спокійно жити.

Въ покоѣ оставить кого—дати кому спокій.

Въ полдень—о-полудні, опівдня.

Въ половину—о-половині.

Въ порошокъ тебя взотру—я тебе зіму на табаку.

Въ пору—як-раз; саме в час.

Въ послѣдній разъ—в-останнє.

Въ прежнія времена—упершині, упервині, передніше, за давніх часів.

Въ припрыжку—скоком, підскоком, вискоком, вскоки, з підскоком.

Въ природѣ воцарилась тишина—в природі залягла тиша.

Въ продажу—на продаж.

Въ продолженіе—протягом, в протяг, в продовж.

Въ просторѣчіи—по простому.

Въ противоположную сторону—навпаки, на верле.

Въ проиломъ году—торік.

Въ пухъ разбранилъ—вибанітував на всі боки; вплаяв, як собаку.

Въ пьяномъ видѣ—під п'яну руч, по п'яному.

Въ пяти верстахъ отъ...—за пять верстов од...

Въ работѣ произошла остановка—в роботі вийшла загайка.

Въ разгарѣ—в роспалі.

Въ разгарѣ лѣта—в росповні літа.

Въ разныя стороны, врассыпную—у ростіч, у роспаш.

Въ разсрочку—на виплат, на роспла́тку.

Въ разсужденіи сего—що до цього; з огляду на це.

Въ разсыпную—у роспаш, в ростіч.

Въ ранней молодости—з первого молоду.

Въ розницу—на роздріб.

Въ ротъ ничего не идетъ—їжа не бере; в пельку нічого не лізе.

Въ руки—до рук, на руку.

Въ самой срединѣ—у щирці, в самім осередку.

Въ самомъ концѣ, послѣ всего—на приносліку.

Въ сапогѣ носокъ разорвался, верхъ отдѣлился отъ подошвы—чобіт рота роззявив.

Въ свадебныхъ пѣсняхъ: терять дѣвство—калину ламати.

Въ своемъ кругу—поміж своїми.

Въ свое удовольствіе дѣлать—робити до любости своєї.

Въ свѣтѣ, среди людей—на миру.

Въ семейномъ кругу—в рідній сім'ї, в рідним колі.

Въ семьѣ не безъ урода—усюди не без зайдів; нема роду без вироду.

Въ сердцахъ—зо зла, з пересердя, з оприском.

Въ силу входить—в силу, в потугу, в колодочки вбиватися.

Въ скомканномъ видѣ—жмаком, жмачком, жужмом.

Въ скоромъ времени—далі-далі, незабаром, небавом.

Въ случаѣ, если онъ спроситъ, скажи...—як буває він спитає, скажи...

Въ случаѣ чего—часом чого.

Въ смыслѣ—в розумінні.

Въ согласномъ стадѣ волкъ не страшенъ—дружній череді вовк не страшний.

Въ состояніи, не въ состояніи сдѣлать что-либо—дужий, не дужий зробити щось.

Въ спокойствіи, спокойно—з упокоєм, спокійно.

Въ сравненіи съ кѣмъ, съ чѣмъ—проти, супроти кого, чого.

Въ старину—за старих часів, в давнину, в старовину.

Въ сторону наименьшаго сопротивленія—на бік найлехшого опору.

Въ сторонѣ—узабоч, на узбіччі, осторонь.

Въ страду—у жнива.

Въ строгомъ смыслѣ—в тісному розумінні.

Въ строчку (о шитьѣ)—вистігом.

Въ сумерки—смерком, присмерком.

Въ тактъ—уладъ.

Въ теченіе непродолжительнаго времени—не за великий час.

Въ тихомъ омутѣ черти водятся—тиха вода греблю рве; в тихому болоті чорти плодються.

Въ томъ-то и бѣда—см. Въ томъ-то и дѣло.

Въ томъ то и дѣло—тим бо й ба; то ж бо то й є; не що бо й що; не по чім і б'є, як не по голові.

Въ томъ то и штука—то ж то й є, то ж бо то й є, то то бо й є!

Въ тоскѣ прожить свою жизнь—зпудьгувати свій вік.

Въ тотъ разъ—під той замах, того разу.

Въ тревогу и мы къ Богу, а по тревогѣ, забыли о Богѣ—як лихо, то й до Бога, а як лихо минуло, тоді й Бога забуло; коли не змога, так і до Бога; добре дядькові, то й Бога забув; як утопає, соки́ру дає, а як порятують і топорища жалує; коли сіно в стозі, то й забув о Бозі.

Въ трезвомъ видѣ—по тверезому.

Въ тридцать разъ—у тридцятеро.

Въ три пріема—трьома нападами.

Въ ту же минуту—тієї ж хвилини.

Въ тупикъ привесть, поставить—оступачити; наморочити, баки забити; заморочити.

Въ тупикъ стать, притти—отуманіти, отетеріти, очманіти, остовпіти.

В

Въ тѣ дни—тими́ дня́ми.

Въ уединеніи—на самоті́, в самоти́ні.

Въ умѣ—у ми́слях, на ду́мці.

Въ уровень съ краями - ущéрть, устри́х.

Въ ущербъ—на шко́ду.

Въ хорошую минуту—під до́бру руч.

Въ царствованіе—за царюва́ння, за царя́.

Въ частности и вообще—з'окро́ма і взагалі́.

Въ чемъ дѣло?—в чім си́ла? в чім річ?

Въ чемъ суть?—см. Въ чемъ дѣло.

Въ чужія мысли не войдемъ—в чужу́ ду́шу не залі́зеш.

Въ чужой монастырь съ своимъ уставомъ не лѣзь—в чужі́й це́ркві не паламарю́й; не сунь но́са до чужо́го про́са; в чуже про́со не тич носа.

Въ чужомъ глазу сучокъ видитъ, въ своемъ не примѣчаетъ и бревна—чуже́ під лі́сом ба́чить, а свого́ й під но́сом не добача́є.

Въ чужомъ пиру похмелье—хто кисли́ці пої́в, а на ко́го оско́ма напа́ла.

Въ шею гнать—у три́ шия́ гна́ти, у три ви́рви гна́ти.

Въ эти дни—цими́ дня́ми.

Въ этомъ году—цього́ ро́ку.

Въ этомъ нѣтъ смысла—це не ма́є глу́зду, се́нсу, ра́ції.

Въ этомъ отношеніи—з цього́ по́гляду.

Въ этотъ разъ—під цей за́мах, цього́ разу́.

Въ этомъ смыслѣ онъ правъ...—з цього́ бо́ку його́ пра́вда...

Вѣжливое обращеніе—ввічли́ве, ґре́чне ново́дження.

Вѣнчальный вѣнецъ—царськи́й вінéць.

Вѣнчать—шлю́б дава́ти.

Вѣнчаться—шлю́б бра́ти, на шлю́бі стоя́ти, на рушни́ку стоя́ти.

Вѣрительныя грамоты—поруча́льні листи́.

ВГ

Вѣрить—ня́ти віри, дійма́ти ві́ри, пра́вди.

Вѣрить чему—ві́рити на ко́го, на́ що.

Вѣрный глазомѣръ—німе́цьке о́ко.

Вѣроятно—певне, мабу́ть, либо́нь, наді́сь, віда́й, віда́в, му́сить бу́ти.

Вѣсовая чашка—ша́ля.

Вѣтеръ свиститъ въ карманѣ—дю́дя свисти́ть у кеше́ві.

Вѣчевой колоколъ—віщови́й дзвін; скли́кол, скликáвчик.

Вѣчно—во вік ві́ка, во віки ві́чні.

Вѣчно донимать кого—го́лову кому́ ї́сти, го́лову кому́ жува́ти.

Вѣчныя времена—ві́чві часи́.

Г.

Гадать по картамъ—кла́сти кабали.

Гарцовать—гра́ти коне́м.

Гдѣ баба, тамъ рывокъ, гдѣ двѣ, тамъ базаръ—дві ба́би-торг, а три-ярмалка.

Гдѣ-бы—де-б.

Гдѣ бы ни...—хоч де...

Гдѣ-бы-то—де б-то.

Гдѣ ведется, тамъ и на щепу прядется—кому йдеться, то й на скі́пку пряде́ться.

Гдѣ-же—де-ж; де-то.

Гдѣ наше не пропадало—куди́ на́ше не йшло́.

Гдѣ-нибудь; гдѣ попало—аби́ де; де тра́питься.

Гдѣ тамъ—де там, деж пак, де в бі́са, де в ка́та.

Гдѣ-то въ другомъ мѣстѣ—десь и́нде.

Гдѣ угодно—де хотя́.

Гдѣ ужъ тебѣ, далеко тебѣ до—куди́ тобі́.

Географическая долгота—ґеоґрафи́чна довжина́.

Географическая широта—ґеоґрафи́чний шир.

Главный врачъ—ста́рший лі́карь.

Глаза ввалились—очі позапада́ли.

Г

Глаза зоркіе—бачу́чі, би́стрі о́чі.

Глаза наполняются слезами—о́чі захо́дють слі́зьми.

Глазомѣръ вѣрный—німе́цьке о́ко.

Глаза шире брюха—завидю́щі о́чі.

Глазъ видитъ да зубъ нейметъ—бли́зько ло́коть та не вку́сиш; їв би паляни́ці та зубі́в нема; бачать о́чі та ба́!; є ло́жка та в ми́сці нема́.

Глазъ не кажетъ—оче́й не пока́зує.

Глазъ нельзя оторвать—аж о́чі вбіра́є.

Глазѣть — ви́торопі лови́ти; ґа́ви лови́ти.

Гласъ народа - гласъ Божій — го́лос лю́дський-го́лос Бо́жий.

Глубокая печаль—тяжка́ ту́га, журба́ неку́ча.

Глубокій трауръ—вели́ка жало́ба.

Глупая голова—голова́... непа́че кло́чям начи́пена.

Глупость—дурни́й ро́зум, ду́рість.

Глупцы—цвілі го́лови.

Глупый—на ро́зум небага́тий; з жука́ми в голові́.

Глупъ, какъ свиный мерпнъ—дурни́й, як Бе́ркові штани́, як дра́пий чо́біт.

Глупѣть—спада́ти з ро́зуму.

Глухая полночь—глупа́ ніч.

Глухой не дослышитъ, такъ догадается—глухи́й не почу́є, то вгада́є; глухи́й не почу́є, та ви́дума.

Глухой переулокъ, тупикъ—за́зубень.

Глухъ, какъ тетеревъ—глухи́й, як тетеру́к.

Гнуть колышки — тереве́ні гну́ти, пра́вити.

Гнѣвно—з се́рця, зо́ зла, гні́вно.

Говорите толкомъ—кажі́ть ладо́м.

Говорит я—мо́ва мо́виться.

Говорится, когда приходится слышать что-либо сильно непріятное—во́лос в'яне (слухаючи що).

Говорится о сонномъ человѣкѣ — инди́к кишка́тий.

Говорится о шумѣ зрѣлого хлѣба—засніва́ло поле.

Говоритъ объ одномъ, а намекаетъ на другое—на дога́д буряків, щоб дали капу́сти.

Говорить безъ околичностей—мо́вити без підхо́дців.

Говорить вздоръ — клепа́ти язико́м; химе́ри гони́ти; ліпи́ти харьки́-макого́нечки.

Говорить въ защиту кого—говори́ти за ки́м.

Говорить въ свою пользу—на свою́ руч горну́ти.

Говорить въ тонъ кому—мо́вити під лад кому́.

Говорить въ шутку—каза́ти на жа́рт.

Говорить дѣльно, толково — каза́ти доладу́.

Говорить изустно—каза́ти з у́ст.

Говорить или дѣлать чепуху — дурни́ну стро́їти.

Говорить лишнее—роспуска́ти гу́би, мо́рду, язика́.

Говорить намеками—на дога́д каза́ти.

Говорить напраслину — сухо́го ду́ба везти.

Говорить на (украинскомъ) языкѣ—говори́ти, розмовля́ти (украї́нською) мо́вою.

Говорить на чей счетъ—казати на карб чий.

Говорить несообразное—каза́ти таке́, що й ку́пи не де́ржиться.

Говорить не прямо, обиняками—позавгорі́дно, манівця́ми каза́ти.

Говорить обиняками—см. Говорить не прямо.

Говорить во наслышкѣ—з людського погово́ру, як од люде́й чув

Говорить по чьему адресу—на чию сто́рону каза́ти.

Говорить раздѣльно—на розлу́к повіда́ти, мо́вити, говори́ти.

Говорить рѣзко, не стѣсняясь—говори́ти без обрі́зків.

Говорить скороговоркой — говори́ти ми́ттю; як горо́хом си́пати.

Говорить съ разстановкой — мо́вити з перестáнками.

Говорить шутя—казáти жáртом.

Говорятъ тому, кто ходитъ, топчется безъ дѣла—го́ді тобі́ мишéй топтáти!

Годный къ употребленію—ужиткóвий.

Годовой отчетъ—рокове́, рі́чне звідо́мленння.

Годовой праздникъ—урочи́сте свя́то.

Годъ тому назадъ—за рік пéред цим, пéред рóком.

Голая истина — щи́ра прáвда, самá прáвда.

Голенькій охъ! а за голенькимъ Богъ—за сиротóю сам Бог з калитóю.

Голова болитъ у меня—мене́ боли́ть голова.

Голова была полна тяжелыхъ мыслей—важкі́ ду́ми обсі́ли гóлову.

Голова кружится — головá кружкá йде́; головá морóчиться.

Голова кружится, вдетъ кругомъ — головá óбертом іде́, в голові́ заморóчилось.

Голова у кого кружится —ве́рнеться світ кому́.

Головою выше —на ці́лу гóлову ви́ще.

Голодной кумѣ хлѣбъ на умѣ —нáшій кумі́ все прóсо на умі́; голóдній ку́рці прóсо на ду́мці; голóдному чолові́ку пироги́ сня́ться.

Голому разбой не страшенъ—мóкрий дощу́ не боїться; гóлий розбóю не боїться; мóкрий дощу́ не лякáється.

Голодной курицѣ просо снится—голóдній кумі́ хліб на умі́; голóдному чолові́ку пироги́ на умі́.

Голый — что святой: бѣды не боится—мóкрий дощу́, а гóлий розбóю не боїться; гóлий розбóю не боїться.

Голъ какъ бубенъ, какъ сосенка, какъ перстъ—гóлий, як пень, як пáлець, як пля́шка.

Голъ, какъ осиновый колъ голий, як бич..., як ми́ша.

Голъ, какъ соколъ, а остеръ, какъ бритва — гóлий, як бу́бон, а гóстрий, як бри́тва; гóлий, як долóня, як рудá ми́ша.

Голь на выдумки хитра —по нáдобі то знайдеш і в кáдобі.

Голь съ претензіями—зли́дні та ще з пе́рцем.

Гонитъ, чуть въ шею не толкаетъ—жене́, як в поти́лицю не штовхáє.

Гонять на арканѣ—ганя́ти на кóрді.

Гораздо лучше, хуже—далéко крáще, гі́рше.

Гора родила мышь— зроби́в з лемешá швáйку.

Гора съ некрутымъ подъемомъ—улóга горá.

Гордиться передъ кѣмъ — пишáтись проти кóго.

Горитъ во рту—пече́ в рóті.

Горная цѣпь—пáсмо гір.

Горный промыселъ—гірни́цтво.

Городитъ околесную—см. Околесицу несетъ.

Городить вздоръ, чепуху—бапелю́ки плести́, торóчити.

Городская дума—мі́йськá ду́ма.

Горькая судьбина—щербáта дóля.

Горю предаваться—в ту́гу вдавáтися.

Горючія слезы—гіркі́, ре́вні сльóзи.

Горячее время—гря́чий час.

Горячій (кто) — шку́ра гори́ть (на кому).

Господа!—панóве!

Господи, прости, въ чужу клѣть пусти; пособи нагрести да и вынести! — прости, Боже, сей раз та ще десять разів, а там побачимо.

Господь не выдастъ, а врагъ не съѣстъ коли́ Бог не попу́стить, то свиня́ не вку́сить; кого Бог не ви́дасть, то свиня́ не з'ість.

Государственная Дума—держáвна ду́ма.

Государственная казна — держáвний скарб.

Государственное право — держáвне прáво.

Государственность—держáвність.

Государственный банкъ—держáвний бáнок.

Государственный Совѣтъ—держáвна рáда.

Государственный строй—держáвний лад.

Государственный экзаменъ—держáвний і́спит.

Государствовѣдѣніе — державознáвство.

Готовальня, чертеж.—рисувáльня.

Готовый къ услугамъ — готóвий до послу́г.

Готовъ все для нихъ сдѣлать—і не́ба їм прихили́в би.

Гражданскій бракъ — шлюб на ві́ру, цівільний шлюб.

Гражданскій долгъ — громадя́нський обов'я́зок.

Гражданское вѣдомство—офі́ція цівільна.

Гражданское право—цівільне прáво.

Гребень не беретъ—гре́бінь не вче́ше.

Гресть прямо впередъ—гребти́ у хóд.

Громко кричать — кри́ком кричáти, не своїм гóлосом кричáти.

Громко плакать—гóлосом голоси́ти.

Громко читать—у гóлос читáти.

Громъ гремѣлъ раскатами—грім вчгрімля́в зáкотом.

Гроша нѣтъ за душой—і хвостá нема в дворі.

Грудной портретъ—погру́ддя.

Грустить — сму́тно се́бе мáти сумувáти.

Грустить по комъ—жури́тися за ки́м.

Грусть снѣдаетъ его—журбá су́шить його.

Грызть орѣхи — лу́скати, лу́щити горі́хи.

Грѣхъ да бѣда на кого не живетъ — без гріху́ не прожи́неш; всяк чолові́к не без гріхá; немá чолові́ка без вáди.

Губа не дура — душá не повстя́нка: душá не з лопуцька.

Губернскій Совѣтъ — губерні́яльна рада.

Гулять въ саду или въ лѣсу 1 мая, устраивать маевку — наставля́ти мáя.

Гулять напропалую—гу́льма гуля́ти.

Гусь да баба—торгъ — як дві бáбі та гу́ска, то ввесь базáр.

Гусь свиньѣ не товарищъ — си́тник коробе́йнику не товáриш.

Д.

Давай играть—ну́мо грáти, гуля́ти.

Давай мѣняться!—давай мінькá! ходім мі́ньки!

Давать взаймы—позичáти.

Давать въ долгъ—боргувáти, навіря́ти.

Давать въ обрѣзъ—ви́давцем давáти.

Давать знать — сповішáти, говідомля́ти.

Давать кукишъ—ти́кати, сукáти ду́лі.

Давать ложное показаніе—кри́во свідчити на кóго.

Давать наставленіе—давáти порáди, рáди.

Давать нравоученіе—на дóбре навчáти.

Давать обѣдъ—справля́ти обі́д.

Давать отчетъ—здавáти раху́нок, здавáти звіт, звідóмлення.

Давать очную ставку—стáвити на óчі, вáвіч; зводити на óчі, на ві́чі, звóди звóдити.

Давать письменное обязательство — підписуватися.

Давать поминальный обѣдъ по умершемъ (шуточно)—хавтури́ справля́ти.

Давать понять—давáти на здóгад; давáти в знаки́.

Давать порядокъ—знахóдити, учиня́ти ярмі́с.

Давать совѣтъ—давáти порáди, рáди.

Давить грудь—стискáє в гру́дях.

Давно минувшее—дáвня річ, дáвня давнинá.

Давно прошедшее время—да́вня давнина́.

Давно прошедшій—збо́-зна-коли́шній, хто-зна-коли́шній, давномину́лий.

Да говорите же!—та ну́ бо кажі́ть!

Да его еще не безотлагательно, не очень нужно—та його́ ще не кі́сно тре́ба.

Да его о надолбу головой не убьешь—його́ й до́вбнею не во́'єш.

Да здравствуетъ—най живе́, хай живе́, нехай живе́.

Да и все тутъ — та й ре́шта, та й го́ді.

Дай Богъ ему успѣха—щасти́ йому́ Бо́же.

Дай Богъ здоровья—поздоро́в Бо́же.

Дай срокъ!—підожди́, потрива́й!

Дайте мнѣ рубль мелкой монетой—дайте мені на карбо́ванця дрібни́х.

Далась мнѣ эта работа — уві́рилась мені ця робо́та.

Далеко-далеко—геть-геть, ген-ген.

Далеко кулику до Петрова дня—дале́ко ку́цому до за́йця.

Дали по шесть штукъ—по шесті́рку дали́.

Дало результатъ—дало́ ску́ток ли́ий.

Дальній родственникъ—дале́кий ро́дич.

Дальнобойное орудіе—далеколу́чна, далекостріль на гарма́та.

Дальше ни шагу—по цей ду́б ми́ля.

Да нѣтъ!—та де!

Да нѣтъ же—дак же ні.

Даромъ—за так гро́шей, з ла́ски, за спасибі, ду́рно, даре́мне.

Даромъ что—дарма́ що, хоч...

Даромъ не проходитъ—вила́зить бо́ком; так не мина́ється.

Дастъ Богъ день, дастъ Богъ и пищу—дав Бог роток, дасть і кусо́к; дасть Бог день,—дасть і пожи́ток; Бог—батько: як буде нас трімати, то буде й годувати; хто дав зуби,—дасть і хліб до губи.

Дать взятку—да́ти хабаря́, хапту́ра́, да́ти ку́ку в ру́ку.

Дать въ шею—в потилицю заціди́ти, тришня́ да́ти.

Дать денегъ (фиг.)—бря́знути каншуко́м.

Дать другой оборотъ дѣлу—поверну́ти спра́ву.

Дать клятву—заприсягти́ся.

Дать кому гонку, стрижку—дати кому пе́рцю; освяти́ти кому́ во́ду у три́ батоги́; да́ти кому́ тропарі́в з кондакамн.

Дать кому, чтобы навсегда помнилъ—тропарі́в з кондака́ми да́ти.

Дать, предоставить кусокъ хлѣба—настанови́ти на хлі́б.

Дать маху—схи́бити, помили́тись на чо́му, обмахну́тися

Дать нагоняй—отчепа́ш прочита́ти, го́нку да́ти.

Дать на подержаніе—пози́чити на де́лкий час.

Дать на слово—на ві́ру да́ти.

Дать насмѣшливое прозвище—причепи́ти кві́тку.

Дать нахлобучку—прочуха́нки да́ти.

Дать облегченіе—пі́льгу да́ти, вчини́ти поле́хкість.

Дать подзатыльникъ—дава́ти запоти́лишника, поти́лишника, прочуха́на.

Дать потасовку—да́ти лу́пня.

Дать приказъ—ро́сказ ви́дати.

Дать промахъ—шпака́ вби́ти.

Дать себѣ трудъ—завда́ти собі пра́ці.

Дать руководящія указанія—да́ти на́від.

Дать себя знать—да́тися зна́ти, у знаки́.

Дать себя обмануть—да́тися на підмо́ву.

Дать себя помнить—в тямки́ да́тися, в тя́мку да́тися.

Дать себя почувствовать—да́тися в знаки́.

Дать ткну—чубрі́я, поволо́чку, прочухана да́ти.

Дать толкъ—зара́дити чим.

Дать трепку—да́ти, завда́ти чо́су, шква́рки, ти́пцю, нерего́ну.

Дать тягу—да́ти дмухача́, дронака́, драла, ли́ги, дрі́пка; накива́ть пята́ми; в но́ги.

Дать указаніе, какъ сдѣлать что-нибудь—да́ти наві́д.

Дать ходъ дѣлу—приспіши́ти спра́ву.

Дать шпоры — сти́снути, сп'ясти острога́ми.

Дача общаго владѣнія—ся́брина да́ча.

Два дня назадъ—перед двома́ дня́ми, за два дні перед цим.

Дважды осмотрѣвъ—за два о́гляди.

Два медвѣдя въ одной берлогѣ не уживутся—два коти́ в одні́м мішку́ (на одні́м са́лі) не поми́ряться.

Двери одностворчатыя—две́рі одна́рні.

Дверь двустворчатая—две́рі двойча́ті, подвійні.

Дверь не плотно приходится—две́рі не мо́жно причини́ти щі́льно.

Дверь опускная—ля́да.

Движеніе впередъ—по́ступ.

Движимое имущество—рухо́ме добро́, ма́йно́.

Двоедушничать—на дво́х стільця́х сиді́ти.

Двоильный кубъ—ле́мбик.

Двоится въ глазахъ—двойни́ть.

Двойственное число—подві́йне, дві́йне число.

Двоюродный братъ, сестра—брат, сестра́ у пе́рших

Двусмысленность—річ на дві́чі.

Двуствольное ружье—подві́йка, дубельті́вка.

Двухъ смертей не бывать, а одной не миновать—іднóї сме́рти не мине́ш, другої не буде; бі́льше ра́зу не вмреш.

Двѣ должности еще не заняты—дві поса́ди ще не обса́джено.

Девятый валъ—вале́чна хвиля.

Девять съ половиной—півдеся́та.

Денегъ-куры не клюютъ—гро́шей до сму́тку; гро́шей, як у жи́да во́шей.

Денегъ не хватаетъ—гро́шей не вистача́є, бракує.

Денежное взысканіе—штраф, грошова ка́ра.

Денежное пособіе—по́міч грі́шми.

День безъ росы—суховéнь.

Деньга и камень долбитъ—гро́ші й камінь кують; копійка камінь довбе; копа́ ка́мінь довбе; золота́ шва́йка мур пробива́є.

Деньга лежитъ, а шкура дрожитъ—кожу́х лежи́ть, а ду́рень дріжи́ть.

Деньгами все можно сдѣлать—золота́ шва́йка мур пробива́є.

Деньгамъ нѣтъ заговѣнья—на гро́ші нема́ пу́щіння.

Деньги-дѣло наживное — гроші-набу́та річ.

Деньга не щепка—гро́ші не поло́ва.

Деньги счетъ любятъ—копійка лю́бить, щоб її лічи́ли.

Деньги тебѣ предназначались—гро́ші тобі́ суди́лись.

День деньской—у весь де́вички, цілісінький день.

День за днемъ—день за день, день поза день.

День идетъ за днемъ—день по дню мина́є.

День клонился къ вечеру — со́нце бу́ло на вечірньому пру́зі; вже ма́лося на ве́чір.

День къ вечеру, ко смерти ближе—день за день, а ближей к смерті.

День платежа—день запа́лости.

Держать въ ежовыхъ рукавицахъ—до рук прибра́ти.

Держать въ памяти, помнить—ма́ти на пеньку́.

Держать на мысли, измышлять — ду́мку дба́ти.

Держать на умѣ—ду́мку дба́ти.

Держать пари—об закла́д, у закла́д би́тись. йти́, заклада́тися.

Держать себя въ сторонѣ—бу́ти осторонь.

Держать себя опрятно — ходи́ти чепурно, охайно, алюрно.

Держать совѣтъ — ра́ду ра́дити, радува́ти.

Держать чью руку — тягти́ за кого́; перевести́ся на чий ро́зум; тягти́ ру́ки за ким.

Держать чью сторону — см. Держать чью руку.

Держать экзамены — склада́ти і́спити.

Держать языкъ за зубами — трима́ти язик на за́шморзі.

Держи карманъ! — чорта з два! завтра з мішко́м.

Держи ухо востро — огляда́йся на за́дні коле́са; будь на сторо́жі, на чеку́.

Дернула и меня нелегкая — підсти́рила й мене сти́ра; пада́в мені́ біс.

Десятичныя дроби — десяткові дроби.

Диво дивное — на про́чуд ди́во.

Диву дался — ди́вом дивува́вся.

Дитя не плачетъ, мать не разумѣетъ — дити́на це пла́че, ма́ти не чу́є; як дитя́ не пла́че, у ма́тері думки нема́.

Діаметрально противоположный взглядъ — цілко́м протиле́жний по́гляд.

Для близиру — для годи́ться.

Для виду — для призо́ру.

Для домашняго обихода — на домо́ві потре́би.

Для избѣжанія огласки — щоб не було́ го́лосу, ро́зголосу.

Для меня все равно — про мою́ во́лю; мені́ ба́йду́же; мені́ одна́ково.

Для обозначенія неловкаго или затруднительного положенія — ні сюди́, ні туди́.

Для острастки — для по́страху.

Для предостереженія — в пересторо́гу.

Для приличія — для годи́ться.

Для продажи — на про́даж.

Для сбыта — на збу́ток.

Для своего обихода — для вла́сного ужи́тку.

Для своего удовольствія — по свої́й уподо́бі; собі на ноті́ху.

Для скорости — для о́спіху.

Для сравненія приведены цифры — задля порівна́ння наве́дено ци́фри.

Днѣстръ не сравнится длиною съ Днѣпромъ — Дністро́ не ви́йде довжино́ю про́ти Дніпра́.

Днѣстръ не такой ширины какъ Днѣпръ — Дністро́ не ви́йде ши́ріпком про́ти Дніпра́.

Добиваться благосклонности — запобіга́ти ла́ски.

Добиваться милости — см. Доб. благосклонности.

Добиваться превосходства надъ кѣмъ — доневня́тись гори́ над ким.

Добиваться, -биться чего — допина́ти, -пя́сти чого́.

Добиться своего — докана́ти свого́; ви́вести сира́ву.

Добиться счастья — доходи́ти добра́.

Добиться толку — допита́тися.

Добраться до смысла — дорозумуга́тися.

Доброжелательствовать — добра́ ми́слити.

Доброму Богъ на помощь — щи́рому й Бог помага́є.

Доброму Богъ помогаетъ — см. Доброму Богъ на помощь.

Добромъ — по до́брости.

Добро пожаловать — про́симо до го́споди.

Добрый вечеръ — добри́ вечір.

Добрыя, хорошія дѣла — до́брі вчи́нки.

Добыть что — добі́гти чого́.

Доваливаться до пищи, до питья — допа́стися, дорва́тися, доскі́патися до їди, до питва́.

Довести до гибели — дове́сти до згуби.

Довести до крайности, покончить съ чѣмъ — доби́ти пухи́, доби́ти до пухи́.

Довести до потери, разорить — зби́ти з ста́тку.

Довести до свѣдѣнія — звісти́ти, оповісти́ти кому, сповісти́ти кого; донести у ву́ха.

Довести до сумасшествія — обожево́лити.

Доволенъ будь тѣмъ — тим і здобрій; раді́й з то́го, здово́лений будь з то́го.

Довольно большой — чимали́й.

Довольно много — чима́ло.

До востребованія — до випра́ви.

До всеобщаго свѣдѣнія — до зага́льного ві́дома.

До высшей степени терпѣть — до аж-а́ж.

Довѣрять — дійма́ти ві́ри, пра́вди.

Довѣрять кому — упевня́тися на ко́го; сповіря́ти на ко́го; ві́рити на ко́го.

Догадываться — на догад зна́ти; класти у го́лову, доми́слюватися.

До глубокой ночи — до пі́зних ля́гів; до са́мої но́чі.

До гроба, по гробъ — до сме́рти, по вік, но́ки світ со́нця.

До дна, до конца — до щирця.

Додуматься — добра́ти ро́зуму, ума́.

Дожди идутъ рѣдко — не ча́сто дощі перепада́ють.

Дождь какъ изъ ведра — дощ ллє, як з лу́ба.

Дождь ливмя льетъ — дощ як з відра, як ці́вкою.

Дождь пересталъ — передощи́ло

Дождь пріударилъ — дощ ушьва́рив, сипну́в, припусти́в.

Дождь рубитъ — дощ пері́щить.

Дождь сквозь солнце — ку́рячий дощ, з со́нцем дощ, свинячий дощ, сліпий дощ.

Дождь съ большимъ вѣтромъ — бучни́й дощ.

Доживать — дожива́ти ві́ку.

Дойду не отдыхая въ пути — в одну́ хо́дку дійду́.

Дойти до свѣдѣнія чьего — дійти́ся до кого.

Дока на доку нашелъ — найшла́ коса́ на ка́мінь.

Доказательства письменныя — до́кази листо́вні.

До конца — до послі́дку, до останку, до щирця, до кінця́.

До конца, до окончанія — до кінця́.

До конца, совершенно — до ка́нцура.

До конца жизни — до сме́рти ві́ку.

До копейки издержаться — ви́тратитись з гро́шей.

До крошки — до кри́хти.

Докучаетъ, преслѣдуетъ неотступно — про́світку не дає́.

Долгое время — моско́вський мі́сяць.

Долго ожидать, пока обѣщанное сдѣлается — но́ки хвалько́ пахва́литься — будько́ пабу́деться.

Долго просить кого о чемъ — напро́шуватися (кого́ про що).

Должно быть будетъ... — ма́буть, пе́вне бу́де...

Должно быть такъ — му́сить бу́ти так.

Должностное лицо — уря́дник.

Должность еще не занята — поса́ду ще не обса́джено.

Долой — геть; во множ. числѣ — гетьте.

Долой паризмъ! — геть з цара́том!

До малѣйшей подробности — до ца́ти.

Домашнее дѣло — горо́дня річ.

До моего свѣдѣнія дошло — я одібра́в ві́дома..., до ме́не дійшло́ся.

Домъ въ три этажа — буди́нок на три по́верхи.

Домъ полонъ звуковъ, пѣсенъ — спі́ви-аж буди́нок розлягається.

Домъ построенный въ видѣ буквы І — ха́та закаблу́ком.

До нельзя — до аж-а́ж.

До нельзя терпѣлъ — терпів до оста́нку.

Донимать рѣчами — додава́ти слова́ми.

До нитки — до ни́ти́ни.

До основанія — до ще́нту, до цури́, до ґру́нту.

До остатка — до щирця, до ка́нцура.

До остатка побилъ, истребилъ — до цури́ поби́в, перевів.

Допекать, допечь кого — затипáти, затпýти, затля́ти кому; заливáти, залúти сала за шкýру.

До поздняго времени—до пізна.

До полнаго истощенія силъ работать—до рóстріску робúти.

До полусмерти (бить)—дóки теплий.

До поры, до времени — до якóгось чáсу. пóки що.

До послѣдняго кусочка—до цурú.

До пресыщенія—до сизгú, до нéхочу.

Допустимъ, предположимъ — дáймо на тéе.

До разсвѣта — удóсвіта, удóсвіток, дó дня.

До расчета —до порахýнку.

Дорога большая—шлях, гостúвець.

Дорога идетъ въ городъ — шлях до міста лежúть.

Дорога съ замерзшею на ней грязью, изрѣзанною раньше колесами — зірвана дорóга.

Дороги въ разныя стороны—розхідні дорóги.

Досадить—до живих печінок допектú, вразúти до живóго, залúти сáла за шкýру.

До свадьбы заживетъ—загóїться, поки весілля скóїться: загóїться до весілля.

До свидáнія—до побáчення.

До свѣдѣнія дойти—до відома дійтúся; відома одібрáти.

До свѣдѣнія дошло—одібрано відома; до відома дійшлóся.

До скончанія вѣку—до кінця світу.

До смерти—до остáнку, до віку, до загúну, до сýдної дóшки.

До смерти избить—у смéрть забúти.

Доставлять удовольствіе—справля́ти приємність; завдавáти втіхи, приємности.

Досталось ему—булá йому шапóба!

Достанется на орѣхи — достáнеться на кабачкú; перепадé на бýблики.

Достаточно (когда употребляется для усиленія значенія какого либо слова)—геть-то.

Достаточно хорошо—гарáзд, дóбре.

Достигнуть совершеннолѣтія — на станý стáти; доростú літ; дійтú повнолíття.

Достигнуть чего дійтú чогó

Достигъ извѣстной прочности своего положенія—став на лад.

Достичь опредѣленной цѣли—досягтú пéвної метú

Достойный вѣчной памяти — віконóмний.

Достойный довѣрія—віри гíдний.

До тла—до шнéпту, на гобéлки, до цурú.

Доходиться до бѣды — доходúтися лúха.

Доходы и расходы — прибýтки і видáтки.

Доходы увеличиваются — прибýтки зростають.

До-чиста, совершенно — до ногú; у хтему, до кáнцура, до хтему.

Дошкольное воспитаніе — дошкíльне виховання

Дошло до нашего свѣдѣнія — допéслося нам відати, дійшлó нам знáти, до нас дійшлóсь.

Дремать—пúкони, окунí ловúти; купя́ти.

Дремота одолѣваетъ—на сон знемагає; (шутливо) слінні свáтають.

Дрожать, быть въ движеніи, волноваться—ходúти хóдором.

Дрожать отъ холода—дріжакú ловúти.

Дрожать такъ, что зубъ на зубъ не попадаетъ — зубáми третякá вибвáти.

Дрожь—цигáнський ніт; дріжакú.

Другое поетъ—úншої співáє; тепер не те співá.

Дýдки!—це вже бáлні дзусь! зась!

Думается—гадáється.

Думать мúслити, гадáти; у гóлову класти, покладáти: (шутливо) ходúти, ітú до голови по рóзум.

Думать, подумать—згáдувати, дáти гадку.

Думать только объ удовольствіяхъ — тільки зáбавки на дýмці мáти.

Думать что—на мúсли мáти.

Дурака валять дýрня блéїти.

Дураку законъ не писанъ—дýрням закон не пúсан: дурнóму закóн не пúсаний.

Дураку и въ алтарѣ нѣтъ спуску— дурнóго і в цéркві б'ють.

Дуракъ—дурнé сáло, кýряча голова, дýрень, кен.

Дуракъ спитъ, а счастье въ головахъ лежитъ — лéжень лежúть, а Бог для нéго дóлю держúть... а над ним Бог кряжúть.

Дурачить—манý пускáти, напускáти; туманá пéрти; гнýти харамáни.

Дуренъ лицомъ—бридкúй на видý.

Дурная молва—слáва-поговір.

Дурная память—ледáча пам'ять.

Дурная погода—негóда.

Дурная репутація —недóбра слáва.

Дурная слава—неслáва, поговір.

Дурно видѣть—недобачáти.

Дурной глазъ (по народному повѣрью есть у нѣкоторыхъ людей. могущихъ однимъ взглядомъ причинить несчастье, болѣзнь и даже смерть)—лихí óчі.

Дурно сдѣлать—зле учинúти.

Дурныя обстоятельства—лихá годúна.

Дуть во всѣ лопатки—бíгти на всі зáставки.

Духъ захватываетъ—сердце в'я́не

Душа въ пятки ушла—на душі похолóло; ковалí кýють в лúтках застúгло; душá в п'я́тки сховáлась.

Души не слышать въ комъ—дух за ким ропúти

Души въ немъ не чаетъ — дух за ним ропúть.

Дымъ клубами—дим кýжілем.

Дыханіе захватило—дух заня́вся.

Дьяволомъ подложенъ-бѣсомъ опушенъ—лісом підшитий псом підбитий.

Дѣвушка невѣста—дівчина на порí, у порí, на віддáнні.

Дѣвушка съ цвѣтами на головѣ—заквітчана дівчина.

Дѣйствовать дурно—ходúти лихúм рóбом; зле чинúти.

Дѣйствовать, поступать по своему—ходúти свóїм робом.

Дѣйствовать справедливо — ходúти правим робом.

Дѣйствуйте со мной заодно—в їдéн гуж за мнóю тягнíть.

Дѣйствующая армія—дієвá армія.

Дѣйствующія лица (въ пьесѣ напр.)—дієві óсоби.

Дѣлать видъ, что—удавати (що, нібн).

Дѣлать вредъ—шкóду робúти, справля́ти, чинúти.

Дѣятельное участіе—діяльна ýчасть.

Дѣлается страшно кому—страх ошибáє когó.

Дѣлаетъ медленно и плохо—рóбить, як мóкре горúть.

Дѣлай, что хочешь—чинú, що вóля.

Дѣла много въ избѣ (въ каждомъ углѣ дѣло)—хáта рогáта.

Дѣлать большіе шаги—шúроко ступáти.

Дѣлать быстрыя атаки — крутúти веремія.

Дѣлать быстрыя нападенія—см. Д. б. атаки.

Дѣлать войлокъ—повстí бúти.

Дѣлать все по чьему указанію—робúти, чинúти все з чийогось рóзсказу, наказу; перевестúся на чий рóзум.

Дѣлать глазки—очúма стріля́ти, бісики пускáти.

Дѣлать гнѣздо — прáвити, мостúти гніздó.

Дѣлать злостные намéки (на кóго)—закидáти гадю́чку (на кóго).

Дѣлать какимъ либо образомъ, способомъ, манеромъ—робúти, ходúти яким, чиїм рóбом.

Дѣлать каравай—коровáй бгáти.

Дѣлать кровопусканіе—кúдати кров.

Дѣлать кругъ, обходъ (въ пути)—у крýгу накидáти.

Дѣлать намеки—давáти натеньки́.

Дѣлать по своему—своїм бóгом робúти; чини́ти свою волю; узя́ти свою вóлю; своїм рóбом ходи́ти.

Дѣлать по своему усмотрѣнію—робúти по своїй вóлі, по своїй уподóбі.

Дѣлать по чьему либо способу, образу—робúти, ходи́ти яким, чиїм рóбом.

Дѣлать предложеніе (юрид.)—робúти внéсок; (брачн.) освідчуватися, свáтатися.

Дѣлать противъ чьего либо желанія—на суперекú йти з ким.

Дѣлать свое—чини́ти свою вóлю.

Дѣлать себя посмѣшищемъ—сміши́тися; сміх з сéбе робúти.

Дѣлать что-либо не переставая, безпрестанно (иноск.)—як у забíй бя́ти.

Дѣлать что на переломъ—на пеню́ комý робúти що.

Дѣлать шумъ, разглашать—слáву чини́ти, сіяти.

Дѣлать щелокъ—спускáти луг.

Дѣлить добычу—дувáнити, наювáти.

Дѣловыя бумаги—офиці́йні папéри.

Дѣло говорить—мóвити до рéчі.

Дѣло дурное—набрóя, бридкúй вчинок.

Дѣло женское—жінóча річ.

Дѣло идетъ въ запязку—ді́ло йде па одклáд.

Дѣло мастера боится—ділника́ і ді́ло боїться.

Дѣло не въ томъ — не про те річ, не в тім річ, не в тім сúла.

Дѣло общее спільна́ спрáва.

Дѣло обыкновенное, естественное—звича́йна річ, світовá річ.

Дѣло подходящее—на́ руку ковíнька.

Дѣло пошло въ ходъ—ді́ло пішлó дóбре.

Дѣло ратное—військóва спрáва.

Дѣло случая—річ випадкóва.

Дѣло спѣшное—негайна, нагáльна спрáва; шпаркá спрáва.

Дѣло табакъ—погáне ді́ло, кéнська спрáва.

Дѣло только въ томъ, чтобы—річ іде тíльки про те, щоб...

Дѣльно—до рéчі, до ладý, до ді́ла.

Дѣльно говорить—дóбре кáже.

Дѣльный совѣтъ—долáдня рáда.

Дѣти играютъ—ді́ти гуля́ються, бáвляться.

Дѣти подрастаютъ-увеличиваются и хлопоты — діти більшають-більшають і клопоти.

Е.

Его выгнали (фигур.)—узя́в вóвчий пáшпорт.

Его выговоръ сбивается на нѣмецкій—вимóвою він скидáється на німця.

Его знобитъ — лихомáнка трясé, трясця його трясé.

Его ожидаютъ каждую минуту — що хвили́ни на йóго чекáють.

Его отдули на обѣ корки—відчухрáли його́ на всі бóки.

Его подговорили—він дáвсь на підмóву.

Его часто прихватываетъ—він часто занепадáє на здоровлю.

Едва—в-сúлу, лéдве, сúлу-в-сúлу, за малúм бóгом, залéдве, насúлу, скóро.

Едва дышетъ—дух лéдве звóдить.

Едва-едва, съ трудомъ—лéдві-не-лéдві, ледвó-не-ледвó, на превели́ку силу.

Едва-ли—трохá ли́ш, навря́д, навдакý-чи...

Едва не—трохи не, мáло що не.

Едва я отъ него отвлся—насúлу я його́ позбýвся.

Единственное число — поодинóке число.

Ежегодно—що рóку.

Ежедневно—що-дня́, що в Бóга день, день у день, по всяк день.

Ежемиутно—що хвили́ни.

Ежемѣсячно—що-мíсяця.

Ежемѣсячный взносъ — щомíсячна вкладка.

Ежечасно—що-раз, час на час, що годúни.

Ей Богу—Біг-мé, їй-бо, їй-Бóгу.

Ей до всего дѣло—без неї водá піде не освятúться.

Еле—в-сúлу, лéдве, насúлу.

Еле-еле душа въ тѣлѣ—тільки живий та теплий.

Ему было около двадцати лѣтъ—йомý літ до двадцятка добірáлося.

Ему вездѣ везло—йомý скрізь таланúло.

Ему везетъ—йому дзвíнка свíтить, йомý щастúть, фортýнить, таланúть.

Ему взгрустнулось—йомý сýмно стáло, обпялá його́ тугá, журбá.

Ему во всемъ удача—все йомý йде в рýку.

Ему все не въ честь—йомý нічúм не догодúш; йомý не догодúти.

Ему все помѣха—йомý й мýха на завáді.

Ему все трынь-трава—йомý все дармá.

Ему все удается—йому сам біс діти колúше; йомý щастúть.

Ему невтерпежъ—йомý нетерпíн.

Ему не понравилось—він не залюбúв; йомý не до сподóби стáлось.

Ему понравилось—він злюбúв, залюбúв; до сподóби стáлось; йомý в око впáло; підійшлó йомý під мúслі.

Ему житья нѣтъ—прóсвітку не мáє.

Ему не сидится дома—він не мóже вúсидіти дома.

Ему онъ понравился—він його вподóбав; він комý припáв до подóби.

Ему пришло въ голову—йому пагадáлося; йому спáло на дýмку; йомý прийшлó до дýмки.

Ему совѣстно ко мнѣ притти — не мáє лиця́ до мéне прийти́.

Ему стало лучше (о больномъ)—йому полівúло; йомý полéхшало.

Ему такъ назначено, суждено—йому так судúлось.

Ему только это и нужно—йому на руку ковíнька.

Ему это понравилось — він це вподóбав; йомý це стáлось до вподóби.

Ему удается — йому щастить; йому ведеться.

Ему удалось достигнуть — йому пощастúло доскóчити свогó.

Если Богу угодно—колú вóля Бóжа...

Если бы—як би, колú б.

Если возможно—колú спóсіб, колú змóга; колú лáска вáша, твоя.

Если нѣтъ возможности, средствъ—колú не спóсіб; колú нема змóги.

Если позволитъ время—як що мáтиму час, як що мáтиму колú.

Если такъ поступаетъ человѣкъ умный...—коли так повóдиться людúна розумна...

Естественная нужда—своя́ пóтріб.

Есть ли въ этомъ надобность?—чи є потрéба до тóго?

Есть основаніе утверждать—є підстáва твердúти.

Есть о чемъ жалѣть!—жалю́ по кисілю́!

Есть такой грѣхъ—піде гріхá таїти.

Еще бы—де ж пак, ще б пак, то ж пак.

Еще болѣе разсердить—сéрця додáти.

Еще и не начинало свѣтать—ще на світ не заьóдилось: ще на світ не благословля́лось.

Еще кое-какъ—ще-ще, ще сяк-так.

Еще не бывало такого человѣка—ще й світ не родив такóї людúни.

Еще очень мало вѣроятности, чтобы это совершилось—це ще вúлами писано.

Еще ты претерпишь много горя—іще ти вúп'єш дóбру пóшну.

Еще хуже заболѣлъ (шутл.)—на дрýгий бік вúдужав.

Еще хуже сдѣлалъ—на дрýгий бік попрáвився.

Ж.

Жадно ѣсть—ємко їсти.

Жаловаться—скаржитися, жалітися; нарікати на кого, на що.

Жаль стараній—шкода заходу.

Жать, получая плату частью урожая—жать за спін.

Ждалъ не дождался—ждав та й годі сказав; (жартливо) ждав та й ждапки ноїв.

Ждать кого—ждати на кого; чекати на кого.

Ждать очереди—застоювати черги, чекати ряду.

Желать добраго утра—на добридень давати.

Желаю здравствовать—доброго здоров'я зичу, жичу.

Желать зла—лих мислити.

Желать спокойной ночи—на добраніч давати.

Желаю тебѣ всего худого—щоб на тебе вся біла злізлась.

Желаю тебѣ смерти!—щоб тебе на марах винесло!

Желѣзная дорога—залізниця.

Желѣзнодорожный служащій—залізничник.

Жемчугу подобный—перластий.

Жена не сѣдло: со спины не сымешь—жінка не черевик: із ноги не скинеш.

Женатый вторымъ бракомъ—жонатий у друге.

Женится-перемѣнится — женись-перемінись; жениться — перемініться.

Жениться на комъ—поняти кого; одружити, женити з ким.

Жениться—в'язати руку, поняти кого, уступити у закон.

Жениться на вдовѣ—взяти вдову, одружитися, женитися з удовою, взяти шлюб з удовою.

Жениться-не лапоть надѣть—заміж іти-не дощову годину перестояти; зашлюбитись не дощик перечекати.

Женскій вопросъ—жіноча справа.

Женскій союзъ—жіноча спілка.

Женское дѣло—жіноча річ.

Женщина послѣ родовъ—сирова жінка.

Женщина, у которой собираются „досвітки"—досвітчана мати

Жестокое наказаніе—люта кара.

Живая изгородь—обсада, живопліт.

Живая улика—набчний свідок.

Живетъ въ полномъ добрѣ—в добрі ся не чує.

Живетъ кое-какъ, съ горемъ пополамъ—живе, лиха прикунивши.

Живетъ на такомъ же разстояніи, какъ и вы—мешкає так завдальшки, як і ви.

Живетъ подачками—в руку дивиться.

Живутъ несогласно — живуть не в ладу.

Жизнь безрадостная — безпросвітна доля.

Жизнь прожить, не поле перейти—вік прожити, не дощову годину перестояти; вік ізвікувати, не пальцем перекувати.

Жирно ѣсть, ѣсть скоромное—масно їсти.

Жить—жити; (фигур.) топтати ряст.

Жить безбѣдно—у достатку жити.

Жить богато—вдаряти в багацтво.

Жить въ загонѣ — в зневазі жити; поневіритися.

Жить въ избыткѣ—у доноли ся мати.

Жить въ совѣтѣ—жити в згоді.

Жить въ согласіи (фигур.)—жати на одни спіи.

Жить въ чужой семьѣ — у приймах жити.

Жить душа въ душу съ кѣмъ—бути ідеи дух з ким.

Жить на авось—на бурку жити.

Жить на чужой счетъ—жити чужим коштом.

Жить на широкую ногу — по панському жити, на всю губу.

Жить по барски—паном діло жити.

Жить, пожить на счетъ чужого вѣка—заживати вік.

Жить принѣваючи—и роскошах жити; жити, не мавши гадки.

Житья ему нѣтъ—він просвітку не має.

Жребій палъ на меня—жереб, льос на мене винав.

Журмя журить—пойдом їсти, гризти.

З.

Забаиляться, какъ дитя (переносно) — ловити білі метелики.

Забить тревогу—счинити галас; задзвонити на сполох, на ґвалт.

За богатымъ не угоняешся—за багатими не тягтись.

Заболѣлъ безъ видимой причины, неизвѣстно почему—з добра миру заслаб.

Заболѣть—захворіти, упасти у лежу, занедужати.

Заболѣть чахоткой—впасти в сухоти.

Заботиться о комъ—мати обачіння на кого; коло кого ходити; назати коло кого, чого; журитися ким, чим (не смішивать съ „грустить по комъ"—„журитися за ким").

Забранить (переносно)—кропив'яним сім'ям засипати.

Забрасывать неводъ—класти нитку.

Забрили лобъ нашимъ парнямъ—наші хлопці покидали чуби.

Забросить, пренебречь — занедбати; занехаяти; кинути під лаву.

Забывать,-быть о чемъ, о комъ—забувати, забути на що, на кого.

Забывать, забыть горе, о горѣ (переносно)—кидати лихом об землю, ударити лихом об землю.

Заважничать—завеличатись, зачванитись; завернути ніс; закопилити губу; кирпу загнути; у ниху піднестись; задерти носа.

Заваленъ хлопотами (переносно)—крутиться як муха в окропі.

Завести ссору—у сварку вдатись; (переносно) куру підняти.

Завидно дѣлается—завидки беруть.

Заводить часы—накручувати дзиґарі, годинника.

Заводъ винокуренный—винниця, гуральня; восковой — воскобойня; дегтярный—майдан; желѣзный—рудня; кожевенный — гарбарня; жестяной—бляхарня: кирпичный—цегельня; лѣсопильный—тартак; мѣдноплавильный—котлярня; металлоплавильный — гамарня; мыльный—миловарня; пивоваренный—броварня; поташный—буда; селитренный—бурти; стеклянный—гута; сахарный—сахарня, цукроварня.

Завѣдывающій (чѣмъ)—завідувач (чого).

Завязать глаза (переносно)—затьмити очі.

Завязать узломъ—у перемітъ зв'язати.

Заглавный листъ—титулова сторінка.

За глаза—поза очі, взаочі

Загнать туда, куда воронъ костей не занесетъ—заслати туди, де козам роги правлють, де волам роги правлють, а кіз кують підковами, де козам роги втирають.

Заговаривать,-нть съ кѣмъ—ставати, стати до розмови з ким; словом займати, зайняти кого.

Заговаривать издали о чемъ либо съ хитрымъ намѣреніемъ—загинати, закидати крючка.

Заговаривать скоро, быстро—засипати як маком дрібненько.

Заговорить, начать говорить—зняти слово, стати до розмови, приняти слово.

Заговорить сладкорѣчиво—на солодкім меду обізватися.

За голымъ гнать—нечего снять—мокрий дощу, а голий розбою не боїться.

За давкой нельзя пробраться—дотовпу немає.

Задать загадку—загадати загадку.

Задать кому трепку—почубеньків дати; утерти кабаки: тусанів надавати: прочухаики дати; парла за-

да́ти; хло́сту да́ти; да́ти затірки; завда́ти чо́су; перегна́ти через гре́чку; гаря́чого са́ла за ику́ру зали́ти; завда́ти га́рту, да́ти га́рту; перегна́ти на ро́су кого́.

Задать перцу—да́ти перцю з ма́ком, зали́ти за шку́ру са́ла, да́ти ти́пцю кому́.

Задать стречка—да́ти ли́ги, дра́ла, дмухача́, дронака́, дрінка́; пакива́ть пята́ми.

Задаться цѣлью—у го́лову взя́ти, забра́ти.

Задать трудный вопросъ кому (шутл.)—загну́ти карлю́чку кому́.

Задирать голову—де́рти го́лову.

Задирать носъ—ки́рпу гну́ти.

Задпимъ умомъ крѣпокъ—му́дрий по шко́ді.

Задувать во всѣ лопатки—на всі за́ставки бі́гти.

Задумывать хитрости—крути́ти мі́зком веремі́ю.

Задѣвать за живое—за живе́ заколу́пувати.

Задѣвать кого—зачіпа́ти кого́, при́тики дава́ти кому́.

Задѣльная плата—зарі́бна пла́тня́.

Задѣть за живую струну—за живе́ зачепи́ти

Задѣть, разсердить кого—при́сок зси́пати на ко́го.

Зажимать, зажать ротъ—замика́ти гу́бу, уста́.

Зажмурить глаза—стули́ти, заплю́щити очі́.

Зазвонить во всѣ колокола—уда́рити у всі дзво́ни.

Заигрывать съ кѣмъ—ми́зкатися з ким.

Заказное письмо—рекомендо́ваний лист.

Закладная крѣпость—заставни́й лист.

Заклепать—взя́ти в ню́ти.

Заклинать, молить—по-під са́м ми́лий Біг проси́ти кого́; Бо́гом блага́ти.

Заключать сдѣлку—см. Заключить договоръ.

Заключеніе мира—замире́ння.

Заключить взаимное условіе—зав'яза́ти обоні́льну умо́ву.

Заключить въ оковы—заби́ти у кайда́ни.

Заключить договоръ—уложити умо́ву.

Заковать въ кандалы—заклипцюва́ти в кайда́ни; заби́ти в кайда́ни. в коло́дку, в ди́би, в скрени́цю.

Заковать въ цѣпи—узя́ти у залі́за, у кайда́ни.

За кого вы меня принимаете—за ко́го ви мене́ ма́сте?

Заколодило счастье— не что возьмешь—пішло́ ща́стя в ліс по пру́тя; хоч роби і розсядься, а як нема́ талану́, то нема́; не було́ нам гара́зду—та й не бу́де.

Законное послѣдствіе—пра́вний на́слід.

Законодательная власть—вла́да законода́вча.

Законодательство административное—законода́вство адміністраці́йне.

Закричать испуганно, неестественно—не своїм го́лосом закрича́ти.

Закричать на кого—загри́мати на ко́го.

Закрой дыру—затули́ ді́рку.

Закройте глаза—заплю́щте о́чі.

Закройте двери, окно, сундукъ—зачиніть две́рі, вікно́, скри́ню.

Закройте ротъ—затулі́ть ро́та.

Закружилась голова—у голові́ заморо́чилось: голова́ кружка́ пішла́; мо́зок закрути́вся; мло́сті обняли́.

Закрыть глаза, въ значеніи: умереть—засла́ти о́чі.

Закрыть собраніе—закінчи́ти збо́ри.

Закуривать трубку, папиросу—запа́лювати лю́льку, цига́рку.

Закусить на скоро—перекуси́ти.

Закуска передъ обѣдомъ, поздній завтракъ—передобі́док.

Закуска передъ ужиномъ—підвечі́рок.

Закусывать между раннимъ полдникомъ и ужиномъ—підвечі́ркувати.

Заискивать (любов.)—залиця́тися до ко́го, на ко́го; (шутл.) лиза́ти гу́би до ко́го.

Залегать на дичь—ходи́ти, піти́ на за́сіди, за́сідку.

Залѣзать въ долги (перен.)—набра́тися на ши́ю.

Замахнись, да не ударь—замі́рся, та не вда́рь; розсе́рдься, та не вда́рь.

Замерзнувъ, сдѣлаться твердымъ, какъ кора (о мокрой одеждѣ)—ко́зубом ста́ти.

Заметать жаръ въ печи—загріба́ти, загорта́ти жар.

За мое жъ добро, да мнѣ же переломили ребро—за на́ше жи́то, та ще нас і би́то.

Замолкли слова—закріпи́лась мо́ва.

Замолчать, спохватившись—прикуси́ти язика́.

Заморочить—заби́ти на́мороки, запа́морочити.

Замышлять противъ кого—гостри́ти зу́би (на кого).

Замышлять убійство чье—готува́ти смерть на ко́го.

Замѣтное положеніе—визначне́ стано́вище.

Замѣчать — бра́ти на ро́зум, завважа́ти; бра́ти, взя́ти на за́мітку.

Замѣчу при этомъ, что...—заува́жу до цьо́го що...

За несогласіемъ—через незго́ду.

Занести путь снѣгомъ—заби́ти доро́гу, шлях.

Занимаетъ духъ—дух захо́плює.

Занимать попусту мѣсто—гаїти.

Заниматься чѣмъ-либо—коло чо́го ходи́ти.

Заниматься чѣмъ съ любовью—коха́тися в чому́.

За нимъ только остановка тільки на ньо́го тре́ба чека́ти.

За ничто—ні за ві́що.

Занозить занозу—де́рево, ска́бку загна́ти.

Заноситься, важничать—ви́соко нести́ся, вго́ру нести́ся.

За одинъ пріемъ—за їдни́м ра́зом від ра́зу, їдни́м на́ванадом, їдни́м на́воротом.

За одного битаго двухъ небитыхъ даютъ—за би́того двох не би́тих дають; за би́тих то дають двох.

Запала ему ко мнѣ дорога—вже йому заросла́ сте́жка до ме́не; вже ж йому́ до ме́не не ходи́ти.

Запальчиво говорить—з о́приском бала́кати, мо́вити, говори́ти.

Запасъ бѣды не чинитъ—з прибу́тку голова́ не боли́ть.

Запахивать чужую землю—уо́рюватися у чужу́ зе́млю.

Запахъ горѣлаго—сма́лятина.

Запечалиться—уда́ритись в ту́гу, засумува́ти, засмути́тись, зажури́тись.

Запечатлѣть въ памяти—вразити в па́м'ять; да́ти у знаки.

Запечатлѣться въ памяти—впа́сти в па́м'ятку.

Запилъ горькую—вербу́ посити поча́в; завали́в пи́ти; у горі́лку вкинувся.

Записать въ приходъ—записа́ти на прибу́ток.

Записать нарѣзками на комъ-либо долгъ—накарбува́ти на ко́му.

Записываться въ члены партіи—вписуватися чле́ном па́ртії.

Заплакать—уда́ритись у го́лос, у плач; удра́ти рюмка́; запла́кати.

Заплатить выкупъ помѣщику за крѣпостную невѣсту—да́ти куни́цю.

Заплатить, чтобы звонили по умершемъ—да́ти на дзво́ни.

Запнуться въ разговорѣ—зата́тись в розмо́ві.

Заподозрить кого—поду́мати на ко́го.

Запоздать съ чѣмъ—спізни́тися на що, попринізня́ти що.

Запомнить—узя́ти в по́мку, запам'ята́ти.

За поясъ заткнуть—переверши́ти.

Запродажная запись—уступне́ письмо́.

З

Запросилъ въ три дорога—запрàвив, як за бàтька.

Запросъ въ карманъ не лѣзетъ—запрàва лиха не чипить.

Запускать шпильки—голки́ заганя́ти.

Зарабатывать на водку—на го́рло заробля́ти.

Заработать себѣ на одежду—на хребе́т заробити що.

Заработная плата—заробі́тня, зарі́бна платня́; сембре́ля, сембри́ля.

Заревѣть, заплакать—удрàти рюмка́.

Зариться на кого—лизàть гу́би до ко́го.

Зарылся въ добрѣ—валяється, жиреться, живе, як вірка в салі.

Зарѣзать цыпленка—зачàвити курчà.

Заря занимается—на світ блàгословля́ється, займа́ється.

Засвидѣтельствовать подпись—посві́дчити ру́ку, підпис.

Засвидѣтельствовать свое почтеніе—осві́дчити свое поважàння.

Заслужить наказаніе—на кàру заслужи́ти.

Заслужить упрекъ въ чемъ—заслужи́ти на зàкид чого́.

За спиной морозъ пробѣжалъ—См. Морозъ по кожѣ...

Заставить думать, безпокоиться—завдавàти, завдàти ду́мки.

Заставить измѣнить свое мнѣніе—переу́мити.

Заставить молчать—зав'язàти язи́к.

Заставлять кого дѣлать совершенно ненужное, постоянно придираясь—во́ду вари́ти.

Застраховать домъ, вещи, жизнь—засекурувàти будинок, ре́чі, життя́.

Заступи чорту дверь, а онъ въ окно—заступи́ чо́рта двери́ма, то він тобі́ окно́м.

Засунуть руку во что—шурхну́ти рукóю куди́.

Засучить рукава—підкаса́тися.

Засѣданіе состоится въ помѣщеніи...—збо́рв відбу́дуться в помешка́ниі.

З

Засѣданіе состоялось—збо́ри відбули́ся.

Засѣсть въ головѣ—уро́їтися в го́лову; зана́сти в го́лову.

За терпѣнье даетъ Богъ спасенье—за потерпі́ння дасть Бог спасі́ння; за терпі́ння дасть Бог спасі́ння; за терпі́ннячко дасть Бог спасі́ннячко.

Затопить печку—запали́ти, роспа́лити у гру́бі, у печі́.

Затравить кого—зацькувàти кого́.

Затронуть честь чью—на честь чию́ наступи́ти; зачепи́ти, ушерби́ти го́пор.

Затруднительное дѣло—моро́члива річ, спра́ва, ді́ло.

Затруднительное положеніе со множествомъ хлопотъ—скру́та, скрут.

За тѣснотой нельзя протиснуться—до́товпу немàє.

Затѣялъ на меня напраслину—ви́гадав на ме́не дурни́цю.

Затягивать взносы—залягàти, зависàти з ви́платами, опла́тами, вкла́дками.

Затянуть петлей—зав'язàти зàшморгом.

Затянуть платежъ—з ви́платою забо́рсатись.

Захватить, прибрать къ рукамъ—до рук прибрàти.

Захватить въ неволю—у полòн заня́ти.

Захватываетъ духъ—дух забивàє; (фигур.)—дух ду́ха пошибàє.

Захлопать крыльями—зби́ти кри́лами.

Заходить спереди—пе́ред займàти.

Захотѣлось (о капризномъ желаніи, нѣсколько презрительно)—заюхторилося.

Захудалая, обѣднѣвшая, необразованная шляхта—гешеретòва шля́хта.

Зачѣмъ?—навіщо, задлячо́го; (шутливо) на бі́са.

Зашелъ разговоръ о комъ—прийшло́ в розмо́ві на ко́го.

Защелкалъ соловей—затьо́хкав соловéйко.

З

Защемило сердце—заболі́ло се́рце; колупну́ло за се́рце.

Защищать свое право—досто́ювати пра́ва.

Заѣдать кого упреками, придирками—по́їдом їсти кого́.

Заѣла снасть—ли́нва заплу́талася.

За'хать по рожѣ—загили́ти по пи́ці, ляцà да́ти.

Звонить—би́ти в дзво́ни, грати и дзво́ни, кивàти дзво́нами.

Звонить во всѣ колокола—гу́сто дзвони́ти.

Звонить въ колокола (насмѣшливо)—Бо́жу хвалу́ за хвіст тягти́.

Звонить по мертвомъ—по душі́ дзвони́ти.

Звонить, раскачивая весь колоколъ—дзвони́ти у розго́на.

Звонокъ бубенъ да страшенъ игуменъ—корти́ть чепце́ві з ке́лії та ігу́мен не спи́ть.

Звѣриный промыселъ, звѣроловство—ловéцтво, мисли́вство.

Здоровый человѣкъ, крѣпкій—чолові́к при здоро́в'ю.

Здоровье позволяетъ—здоро́в'я змагàє.

Здоровъ-ли ты?—чи ти живий—здоровий?

Здравствуй—здоро́в, здоро́в бу́в.

Здравствуйте—здоро́ві були́.

Здравый смыслъ—здоро́вий ро́зум, до̀брий ро̀зум.

Здѣсь что-то да не такъ—тут щось не до ними́ти.

Земельное переустройство—земéльна перебудо́ва

Земельный вопросъ—земéльна спра́ва.

Землечерпательный снарядъ—землечо́рна маши́на.

Земной пластъ—шар землі́.

Земно кланяться—кла́нятися до землі́; упàдати до ніг; (жартливо) кàрка вигинàти.

Земская управа—наро́дня упрàва.

Земское самоуправленіе—наро́дне самоврядувàння.

Зерно, засохшее въ колосѣ, недоразвившееся—мо́рхле зе́рно.

Зима прошла—зіма перезімувàлася.

Зима сдѣлалась болѣе холодной—зимà з'остріла.

Зимняя стоянка—зімі́вля.

Злая судьба—лихà, тяжкà годи́на, бе́зталан, недо́ля.

Злиться, сердиться—важки́м ду́хом ди́хати; гніватися, зло́ститися, лютувàти; мàти злість на ко́го.

Злословить о комъ взя́ти на зу́би кого́, кувàти словà недо́брії.

Злоумышлять—злу ду́мку чини́ти на що; копàти я́му під ким.

Злые духи—нечи́ста си́ла.

Знаетъ, гдѣ курамъ водъ—знàє, де рàки зиму́ють, де ку́ри во́дються.

Знаетъ кошка, чье мясо съѣла—знає кіт, чиє сàло ззів; чує кі́шка, чиє сàло ззі́ла.

Знай баба свое кривое веретено—жіно́ча річ ко́ло при́нічка.

Знай сверчокъ свой шестокъ—швець знàй свое́ шевство́, а в кравецтво не мішàйсь; знай коро́ва свое́ стійло.

Знакомый мнѣ—по знаку́ мені...

Знатного рода—значно́го роду; пàнського ло́жа.

Знатное лицо—значнà осо́ба.

Знатный, передовой человѣкъ—передня́к.

Знать молитвы—знàти Бо́гу.

Знать въ чемъ толкъ—знàти в чому́ си́лу; розумі́тися на чо́му; знàтися на чому́.

Значительная сумма—повàжна су́ма

Значитъ—то б то, себ-то, вихо́дить.

Знобитъ—хо́лодом бере́; тру́сить.

Золотые прінски—золоті́ копàльні.

Зрѣлый умомъ—ро́зумом ді́йшлий.

Зубчатое колесо—пàлечне ко́лесо.

Зѣвать, ротозѣйничать—ґàви лови́ти, ви́торопні лови́ти, ґàвити.

И.

И Богъ не возьметъ, какъ ничего нѣтъ—чого́ нема̀, того́ й Бог не вѝзьме.

Иванъ-дурачекъ — Стецько́-простоpі́ка.

И водой не замутитъ—і водо́ю не помути́ть.

И волки сыты и овцы цѣлы—і ко́зи ситі і сі́но ці́ле; і вовк си́тий і коза́ ці́ла; щоб вовк був си́тий і бара́н ці́лий.

И вотъ—так от, ото ж, то вже ж.

И въ мысляхъ не было—і на ду́мці не було́; і га́дки не було́.

И въ усъ себѣ не дуетъ — і га́дки не ма́є.

И глазъ не показываетъ—і очу́ не я́вить; і оче́й не пока́зує.

И горя, горюшка мало— і гори́ нокотѝв би; байдуже́, пі га́дки.

Играть на праздникъ Пасхи крашеными яйцами—гу́ля́ти павби́тки.

Играть въ бабки—гра́ти в на́ці.

Играть въ жмурки—в пана̀са гра̀ти; те́много мру́ка гра̀ти; у пі́жмурки гуля́ти.

Играть в карты—гуля́ти в карт.

Играть глазами—пря́сти очи́ма.

Играть на мѣлокъ—гра́ти без гро́шей. на дурни́чку.

Играть свадьбу—справля́ти весі́лля.

Игра свѣчъ не стоитъ—шку́рка ви́чинки не ва́рт.

Идемъ, идемте, идите—ході́м, ході́ть!

Идетъ!—до́бре, гара́зд, сі́лькісь!

Идетъ, какъ коровѣ сѣдло—приста́ло, як свині́ нари́тники.

Идетъ къ добру—на добро́ йде́ться.

Идетъ разговоръ—мо́ва мо́виться.

Иди-ка сюда! — іди́-по сюди! подь гев! по-ле гев!

Иди къ чорту—іди́ к бі́су, к чо́рту; іди собі к ка́товій ма́тері!

Иди съ Богомъ—іди́ з Бо́гом; іди́ ж ти в Бо́жу путь.

Иди сюда—іди́ сюди́; подь-гев.

И до настоящаго времени—і до́сі.

Идутъ рядомъ—іду́ть по́біч се́бе, іду́ть по́пліч, по́руч.

Избави Богъ—боро̀нь Бо́же.

Избавить отъ многихъ хлопотъ—бага́то кло́поту з голови́ скинути.

Избавиться отъ бѣды—біду́ відвола́ти; вѝгорнутися з біди́.

Избавиться отъ кого—зди́хатися кого.

Избавиться слезами отъ чего—перепла́кати що.

Избаловать, распустить—да́ти росну́сту; роспе́стити.

Избирательные списки—вибо́рчі ре́стри.

Избирательный комитетъ — вибо́рча ра́да.

Избранное общество—добі́рна кумпа́нія, грома̀да, товари́ство.

Избрать предсѣдателемъ—обра́ти за го́лову.

Избѣгалъ дыма, а упалъ въ огонь—уника́в ди́му та й упав в ого́нь.

Избѣгать взгляда кого—ухиля́тися від по́гляду кого́.

Извелся ни на что—перевѝвся, звѝвся ні на̀ що; перевѝвсь ні на те́, ні на се́.

Известковая печь — вапня́рка, ваце́льня.

Извилистая дорога—зве́ртиста дорога.

Извилистая рѣка—колінкува́та рі́чка.

Извините—вибача́йте, будьте вибачні́, дару́йте мені́.

Извините за выраженіе—вибача́йте на сім сло́ві: не вам ка́жучи; шапува́вши слу́хи ва́ші.

Извиняюсь! — дару́йте мені́, вибача́йте!

Извлечь пользу — скористува́ти, зужиткува́ти, скориста́ти.

Изволь,-те—до́бре, коли́ хо́чте, хай бу́де так.

Извѣстить — донести́ ві́сти; пода́ти звістку; до ві́дома да́ти; повідоми́ти, оповісти́ти.

Извѣстный по своимъ трудамъ—сла́вний з своі́х праць.

Извѣстный чѣмъ—славний, відо́мий з чо́го.

Издавна—зда́вна, здавнього да́вна, з да́вніх даве́н.

Изданіе книгъ, журналовъ и газетъ—вида̀ння книг, журна̀лів та часо́писів.

Издано на счетъ—ви́дано ко́штом, на̀кладом.

Издательская компанія — видавни́че товари́ство.

Издержаться до копейки—ви́тратитися з грошей.

Издохнуть—ніти́ на ба́нти; со́духи спусти́ти; сковизну́тися, одубі́ти, здо́хти.

Издѣваться надъ кѣмъ—глузува̀ти, глумува́ти, глумува́тися з ко́го; коверзува́ти з ко́го; кепкува́ти, шки́лити, збиткува́тися, знуща́тися з ко́го.

Изъ-за—з-за, сноза́, че́рез.

Излить на кого милость—ви́казати кому́ ла́ску.

Излить на комъ что—показа́ти, ви́явити, окоши́ти на ко́му що.

Излишекъ при отдачѣ—переда́ток.

Измельчавшая порода—перево́дня.

Изморить лошадей, гнавши ихъ—зга́цькати коні.

Измучить кого придирками, издѣвательствомъ—поповива́рювати води́ з ко́го.

Измышлять—ду́мку дба́ти; крути́ти мі́зком веремі́ю.

Измѣненіе пароходныхъ расписаній—змі́на пароплавного ру́ху.

Измѣненіе расписанія поѣздовъ—змі́на залізни́чого ру́ху.

Измѣнять,-нить кому — зраджа́ти, зра́дити кого́; зра́ду дава́ти, да́ти кому́.

Измѣнять цвѣтъ — перемі́тувати ба́рву.

Изобиловать чѣмъ—бу́ти по́вно чого́.

Изобличить во лжи—ви́вести на чи́сту во́ду.

Изображать изъ себя—удава́ти з се́бе.

Изо всѣхъ силъ—що-си́ли, чим дуж, що ду́ху, як мо́га, на всі за́ставки.

Изо всѣхъ силъ что-либо дѣлаетъ—як не пере́рве́ться.

Изо дня въ день—день від дня, день крізь день, день при дневі, що-дня, день у день.

Израсходовать весь хлѣбъ—ви́тратитись з хлі́ба.

Изрубить въ мелкіе куски—на мак розби́ти, поруба́ти.

Изрубить мечемъ — під меч положи́ти.

Изрытый оспой—подзю́баний, таранкува́тий.

Изрѣдка—в ряди́-годи́, в ряди́-часи́, коли-не-коли́.

Изрѣдка былъ слышенъ стонъ—коли́-не-коли́ було́ чу́ти зо́йк.

Изрѣдка сѣять—впро́рідь сі́яти.

Изыскивать мѣры—добіра́ти спо́собу.

Изъ всѣхъ силъ— см. Изо всѣхъ силъ.

Изъ высказанныхъ пожеланій принято три—з ви́словлених бажа́нів ухва́лено тро́є..

Изъ вѣжливости—для звича́йности, для ґре́чности, для ввічли́вости, для годи́ться.

Изъ дивъ диво—на про́чуд ди́во.

Изъ-за пустяка поссорились—за ма́сляні ви́шкварки не помири́лись.

Изъ Кіева въ Полтаву—од Київа до Полтави.

Изъ конца въ конецъ—од кра́ю до кра́ю.

Изъ милости—з ла́ски.

Изъ него ничего хорошаго не выйдетъ—з йо́го добра́ не бу́де.

Изъ него толкъ будетъ—з йо́го лю́де бу́дуть.

Изъ ничего—з нече́в'я.

Изъ огня да въ полымя—з дощу́ та під ри́ву; з дощу під стрі́ху; з під ри́ви та на до́щ; утіка́в перед вовком, а впав на ведме́дя; уника́в ди́му та й упа́в в ого́нь.

Изъ-подъ—спід.

Изъ-полу—з половини.

Изъ приличія—для годиться, для звичайности, для ґречности.

Изъ среды—спосеред.

Изъ тебя ничего хорошаго не выйдетъ—з тебе добра не буде.

Изъ уваженія къ себѣ самому я этого не дѣлаю—кладу честь на собі.

Изъ ума вонъ—зовсім забув; на думці не клав.

Изъ чистаго золота—сутозлотий.

Изъ этого ничего не выйдетъ—з цього нічого не буде; не буде з цього нива ніякого дива.

Изъявить согласіе—згодитися, дати згоду.

Изыскивать всевозможныя средства—усякий спосіб прибірати, усякого способу добірати.

Изыскивать денежныя средства—вишукувати кошти.

И концы въ воду—і сліду не лишилося.

И кости мои въ могилѣ перевернутся—і кістки мої струхнуться в ямі.

Или то бишь—чи то пак.

Или то, или то—чи те, чи те.

Именно такъ надо поступить—саме так треба вчинити, зробити, повестися.

Именно тогда—саме тоді.

Имъ тоска овладѣла—його туга посіла.

Имѣется—є, мається.

Имѣетъ растерянный видъ (шутливо)—ходить, як курчата погубив.

Имѣть виды на кого—мати заміри на кого, важити на кого; залицятися на кого (не смѣшивать съ „залицятися до кого"—ухаживать за кѣмъ).

Имѣть вызывающій задорный видъ—козирем дивитися.

Имѣть выкидышъ—стерятн дитину.

Имѣть въ виду—мати на увазі, мати на бачності.

Имѣть въ виду кого—мати до руки кого.

Имѣть въ мысляхъ—мати на думці.

Имѣть дѣйствіе, силу—мати силу.

Имѣть значеніе—мати силу, вагу.

Имѣть (вести) интригу съ кѣмъ—водитися з ким.

Имѣть кислую мину—квасити губи.

Имѣть къ чему способность—удачу, здатність до чого мати.

Имѣть любовныя связи (шутливо)—скакати в грачку.

Имѣть на замѣчаніи—мати на увазі, на оці, на пеньку.

Имѣть на содержаніи—мати на держиві.

Имѣть непріязненныя чувства къ кому-либо—важким духом дихати на кого.

Имѣть обыкновеніе, привыкать—брати звичку.

Имѣть право на что—мати право до чого.

Имѣть причину для ссоры—мати на пеню.

Имѣть свой уголъ—свій куток мати; в своїй хаті жити.

Имѣть совѣсть (шутливо)—мати бога в животі.

Имѣть сообщеніе съ кѣмъ—мати зносини, стосунки з ким.

Имѣть съ кѣмъ розговоръ—бути з ким на розмові.

Имѣть удачу—піти рукою.

Имѣть цѣлью—мати на меті.

Имѣть чьи деньги на процентѣ—держати гроші.

Имѣю намѣреніе—маю гадку, замір.

Имѣю честь просить—маю за честь просити.

Имѣющій фасонъ—статурний.

Имѣя въ виду—з огляду на те... маючи на увазі...

Имѣя цѣлью—маючи на меті.

И на минутку не заглянетъ, не зайдетъ—і на хвилину не заскочить; (шутливо) і в хату не наплює.

И на старуху бываетъ проруха—всяк чоловік не без гріха; кінь на чотирьох ногах та спотикається.

И не было никогда—нема й заводу.

И не вспомнитъ—ні згаду, ні сногаду; і не згадає.

И не думаетъ вовсе—а ні гадки; він і гадки не має.

И не думай этого—і в голову цього не покладай; і в голових цього не покладай.

И не запкнулся—а ні слова; а ні пари з уст.

И не начиналось, нѣтъ этого и признаковъ—і не заспітилося на це.

И не подходи!—ні близько! і не наближайся! і не підходь!

Иногда—иноді, инколи, в ряди-годи, коли не коли, часом.

Иногда онъ сердится—иноді серце набігає; иноді гнів покладає, пересердя має на кого.

Иной по двѣ обѣдни слушаетъ, да по двѣ души кушаетъ—що день Бога хвалить і що день людей дурить; борода як у владики, а сумління як у шибеника; на Бога дивиться, а чорта бачить.

И оглянуться не успѣешь—і не счуєшся; і не схаменешся.

И онъ туда вмѣшался—і він у ту гущу; і він туди встряв; і він туди вперся.

И попробовать не дамъ—не дам тобі і лизнути!

Искать пропитанія—хліба шукати.

Искать случая—шукати оказії.

Искоса посматривать—зизом дивитися; зизим оком дивитися.

Искатель приключеній—пройдисвіт.

Искать глазами—позирати.

Искать должность—шукати посади.

Искать милости—запобігати ласки, підсипатися, підстилатися, підлабузнюватися.

Искать ощупью—шукати помацки, полапки, полапцем; мацати, мацкувати.

Искать предлога шукати зачіпки, приклегу, приключки; ключки собі шукати.

Исключеніе составить—випятися.

Искривленный ботинокъ—пабокуватий черевик, полуботок.

Искры изъ глазъ посыпались (отъ удара)—аж зірниці засвітили; каганці в очах засвітилися.

Искусственное освѣщеніе — штучне освітлення.

Искушать к. л.—на покусу підводити.

Искъ предъявлять—позивати, позов заложити.

И слѣда ко мнѣ не клади—і на очі мені не навертайся; щоб і духу твого у мене не було: щоб і нога твоя у мене не була.

И слѣдъ его простылъ—і сліду його нема.

И собака помнитъ, кто ее кормитъ—і собака чує, хто її годує.

Испещрять, испестрить тѣло знаками ударовъ—списувати шкуру.

Исподлобья смотрѣть—сторч дивитися.

Исподлобья, сурово смотрящій человѣкъ—сторчогляд.

Исполнено будетъ (о какомъ-либо дѣлѣ)—буде зроблено.

Исполнено будетъ (о спектаклѣ)—виставлено буде...

Исполнивъ предписаніе, имѣю честь донести—зробивши, як звелено, як приписано, маю за честь до відома подати.

Исполнилъ ли ты его приказаніе?—чи вчинив за його наказом, росказом?

Исполнительная власть—влáда виконáвча.

Исполнительный комитетъ—рáда виконáвча.

Исполнить данный обѣтъ—зоброкувáти обрíк.

Исполнить желаніе—увóлити вóлю, учинúти волю, зробúти волю.

Исполнилъ мудростью Господь—Бог дав мýдрости дознáти.

Исполнить мудростью—дáти мýдрости дознáти.

Исполнить работу—довестú до зрóбу.

Исполнить слово—додéржати слóва.

Исполнить чье желаніе—зробúти волю комý чию.

Исполняй мое желаніе—чинú мою вóлю.

Исполняющій должность—см. Исправляющій должность.

Исполнять должность—справувáти.

Исполнять чье приказаніе—чинúти чию волю.

Испортилъ дѣло—зробúв з лемешá швáйку; удрáв до гапликíв.

Испортить воздухъ (шутливо)—скребнýти рéдьки.

Испортить жизнь—зав'язáти вік.

Испортить, плохо сдѣлать—удрáти до гапликíв.

Испортить свою репутацію—накúнути на сéбе недóбру слáву.

Испортить чью репутацію—підкопатися під чиюсь слáву.

Исправленіе должности—справувáння.

Исправляющій должность—наказнúй; застýпник.

Исправляющій должность атамана—наказнúй отáман.

Исправляющій должность министра—застýпник мінíстра

Испуганно закричать—не своíм гóлосом закричáти.

Испустить духъ—віддáти дýха, вúзівнути дýха.

Испыталъ на себѣ самъ—сам томý дознáвець.

Испытательная комиссія—іспитóва комíсия.

Испытать горе—лúха набрáтись.

Истéчь кровью—зійтú крóв'ю.

Истолковать сонъ—розсудúти, розв'язáти сон.

Источникъ страданій—джерелó мук.

Источникъ сѣрный—джерелó сірчáне.

Источникъ углекислый—бýркут, джéрелó щáвп.

Истребить до послѣдняго человѣка—до ногú вúрізати, знúщити; вúрубати в пень.

Исчезла всякая надежда—вся надія відпялáсь.

Исчезло безъ слѣда—як віл лизнýв.

Изчезнуть, пропасть—за водóю пітú; у тань пітú; у тань стáти.

Исчезъ, пропалъ безъ вѣсти—пішóв з блéску світа; як водá вмúла.

Исчезъ, какъ въ воду упалъ—см. Исчезъ, неизвѣстно гдѣ дѣлся.

Исчезъ, неизвѣстно гдѣ дѣлся—як віл злизáв; мов корóва язикóм злизáла; як лиз його злизáв; як лúзень злизáв (когó).

И такъ далѣе—тó-що.

И тебѣ наступитъ очередь—і до тéбе ряд дійде.

И тому подобное—тó-що.

Итти въ бой—ставáти до поббю, пітú до поббю.

Итти въ рейсъ—ітú в хóдку.

Итти изъ дому на заработки для отработка неоплаченныхъ податей или забранныхъ впередъ денегъ—у забір ітú.

Итти къ лицу—лúчити, лицювáти.

Итти на богомолье—на відпýст ітú; на прóщу ітú.

Итти на встрѣчу—у стрíть ітú, напрóти ітú, на зýстріч ітú.

Итти на перекоръ—на пению комý робúти; орáти клéпкою; навпір, навпік комý робúти.

Итти на поклонъ—іти на ралéць.

Итти на проломъ—пробóем ітú.

Итти невѣрной походкой, пошатываясь—точúтися, затóчуватися.

Итти окольнымъ путемъ—позавгорíдно ітú; манівцямú ітú.

Итти плавно—пóплавом ітú.

Итти по берегу—бéрегом ітú.

Итти поздравлять съ новорожденнымъ—ітú до кóго на молóзиво.

Итти, пойти по слѣдамъ кого—спадáти, спáсти на стéжку чию.

Итти по полю, по лѣсу—іти пóлем, лíсом, гáєм.

Итти по стопамъ чьимъ—ітú по сліди чиї; іти за чиїм слíдом.

Итти рядами—ітú лáвою.

Итти сплошной массой—ітú юрбою.

Итти съ поздравленіемъ и подаркомъ—ходúти на ралéць.

Итти стѣною—лáвою йти.

Итти тѣмъ же путемъ—іти тим сáмим тóром.

Итти, ѣхать напрямикъ—навпростéць, навпрошкú, навирямéць, навирямкú іти, íхати.

И ухомъ не ведетъ—і гáдки не має; і в гóлови не кладé.

Ишь ты!—чи бá! чи ти ба!

И щуку бросили въ рѣку—замкнýли вóвка мéжи вівці.

И я не обсѣвокъ въ полѣ—і я не абú-що.

И я не прочь—і я не від тóго.

К.

Кабы зналъ напередъ, такъ расширилъ бы ротъ—коли б знаття́, де упадý, то б солóмки підослáв.

Кабы знать да вѣдать—як би знаття́!

Кабы свиньѣ рога, всѣхъ бы со свѣту сжила—коли б свинí рóги, то б усíх поколóла.

Каждое утро—що-рáнку.

Каждую минуту—що-хвилúни.

Каждую недѣлю—що-тúжня.

Каждую ночь—ніч-у-ніч, що-нóчі.

Каждый—кóжний, кóждий, усякий, всяка живá душá.

Каждый вечеръ—що-вéчора.

Каждый годъ—що-рóку.

Каждый день—що-дня, що в Бóга день, день крізь день, день дéпички, день-у-день.

Каждый мѣсяцъ—що-мíсяця.

Каждый разъ—що-раз, що-рáзу.

Кажется, выглядитъ молодымъ—мóлодо глядúться.

Кажется мнѣ—вúдиться менí, здаéться менí.

Кажется удивительнымъ—лúвно здаéться.

Казаться страннымъ, удивительнымъ—дúвно здавáтися.

Казнить смертью—гóрлом, на гóрло скарáти.

Кайка есть да воротьки нѣтъ—є каяття́, та немá воріття́.

Какая досада!—якá шкóда!

Какая прелесть!—що за рóскіш!

Какая тебѣ въ томъ польза—що тобі прúйде з тóго? що тобі з того?

Какими судьбами вы здѣсь?—яким вітром вас занеслó сюди; яким пóбитом ви тут; як це вас дóля занеслá сюди; як ви тут опинúлись?

Какимъ образомъ?—якúм світом? якúм пóбитом? якúм спóсобом?

Какимъ образомъ, какъ ты могъ это сдѣлать?—якúм кіпом ти міг то учинúти?

Какова вѣра—таковъ у ней и Богъ—якá віра, такá і охвіра.

Каково аукнешь, таково и откликнется—як гукáють, так і одгýкуються; як зовýть, так і обзивáються; як у лíсі гукнéш, так і одгукнéться; якúй здорóв, такúй помагáй—Біг; якúй добрúдень, такúй бодáй—здорóв; яке помагáй Біг, такé бувáй здоров.

Каково сѣмя, таковъ и плодъ—якова нúва, таковó й пасíння; яке зíлля; такé й пасíння; яке корíння, такé й пасíння; якúй пуп, такúй і

одрóст; якé дéрево, такí й одрóстки; якúй дід, такúй його плід, якúй бáтько, такí й дíти.

Каковъ понъ, таковъ и приходъ—якúй піп, такá його й парáхвія; якúй настýх, такá й черéда; якúй піп, такé й благословéння; якúй Сáва, такá й слáва; якúй пап, такúй і жупáн; якá пряжа, такé й полотнó; якá пшеницá, така й галяницá.

Каковъ привѣтъ, таковъ и отвѣтъ—яке помагáй—Біг, такé й бувáй—здоров; якúй здорóв, такúй помагáй—Біг.

Какого рожна нужно—якóї болячки трéба.

Какое тебѣ дѣло—що тобí до тóго.

Какой смыслъ такъ поступать?—яка рáція такé чинúти, такé робúти?

Какъ? (восклицаніе удивленія)—як то?

Какъ Богу угодно—дíйся бóжа вóля.

Какъ Богъ святъ—як світ свíтом.

Какъ будто-бы кто-то умышленно причинилъ это несчастіе—це неáче пáслано.

Какъ будто только ему можно дѣлать что угодно—náче тíльки йому свíт вíльний.

Какъ-бы не такъ—алé-алé, алеж бо, та-бá, якúй мýдрий!

Какъ бы ты поступилъ?—як би ти повíвся? як би ти вчинúв, зробúв?

Какъ быть должно—як мáє бýти.

Какъ бѣльмо на глазу—як сіль в óці.

Какъ вамъ (будетъ) угодно—як собі вóлите; воля ваша; як вам завгодно; як собí зпáсте; як заввóлите.

Какъ ваше здоровье? чи живí—здорóві? як ся мáєте?

Какъ вдругъ—аж гульк! аж óсь! колú це... колú рáзом.

Какъ вотъ—як ось, коли це.

Какъ вы полагаете?—якá вáша дýмка, як ви гадáсте? як вам здається? як на вáшу дýмку?

Какъ въ бездонную бочку—як у прíрву.

Какъ въ маслѣ сыръ катается—пливає, як намнýх в олію; плáває, як варéник у мáслі; валяється, як пíрка в сáлі.

Какъ гора съ плечъ—як кáмінь з сéрця.

Какъ горохомъ объ стѣну—як пýгою по водí.

Какъ должно, какъ слѣдуетъ—до цýґи, як слід, як трéба, як гóже.

Какъ же—як же; а як же; деж пак.

Какъ зовутъ—як на ім'я?

Какъ и вамъ извѣстно—як і ви свідóмі; як і ви дóбре знáсте.

Какъ куколка одѣлась—вúстроїлась, як лялечка.

Какъ можно болѣе—якó мóга більш.

Какъ можно лучше що найкрáще, як найкрáще.

Какъ можно сильнѣе—що-найдужче, як найдýжче.

Какъ можно скорѣе—якó мóга швúдче, чим дýж.

Какъ на бѣду—як на лúхо.

Какъ на иголкахъ—як на шпичкáх, як на вýгіллі.

Какъ нарочно—як на тé.

Какъ-нибудь—як нéбудь, якось, бýдлї-як.

Какъ-нибудь будетъ—якось-тáкось бýде, якось то бýде.

Какъ-нибудь, лишь бы какъ, плохо—лéда як.

Какъ ни въ чемъ не бывало—náче й не булó нічóго.

Какъ поживаешь, -ете—як ся мáєш, як ся мáєте?

Какъ по имени—як на ім'я?

Какъ попало—абú-як; трóском, жýжмом; на галáй-балáй.

Какъ придется—як набіжúть; до чóго дійдеться.

Какъ разъ—сáме в раз, як раз.

Какъ разъ въ это время—сáме тодí, сáме тенéр, сáме під цей час.

Какъ разъ кстати—сáме до рéчі; пá руку ковíнька.

Какъ разъ того и надо—см. Какъ разъ кстати.

Какъ рыба объ ледъ бьется—б'éться, як рúба об лід; мáється, як в терню; тинúється, як стáрець попід тинню.

Какъ случится—як трáпиться.

Какъ слѣдуетъ, какъ должно—до цýґи, до шнéту, до пýття, до діла, у діло.

Какъ слѣдуетъ поступить?—як слід новéстися? як слід вчинúти?

Какъ ступилъ, такъ по уши въ воду—ускóчив по самі вýха.

Какъ... такъ...—як... так...

Какъ тебѣ кажется?—як на твою дýмку? як ти гадáєш? як тобі здáється?

Какъ только—скóро, залéдве.

Какъ только мы собрались...—скóро ми зійшлись...

Какъ только наступилъ разсвѣтъ...—скóро на світ благословúлось... скóро на світ зайпялóсь... скóро розвúднилось.

Какъ ты ведешь себя?—як ти повóдишся?

Какъ ты полагаешь?—як на твою дýмку? як ти гадáєш? як тобі здáється?

Какъ ты съ нимъ поступилъ?—як ти з ним повíвся?

Какъ ты хорошо, красиво говоришь—золоті у тéбе устá!

Какъ хвачу, такъ запоешь суру съ перехватомъ—як дам шквáрки, то бýде тобі жáрко; як дам, аж тобі дідуньó присниться; як оперíщу, за девятими ворітьми гáвкнеш; як дам, тільки очúма лупнéш.

Какъ хочешь—в свою вóлю; як собі знáєш.

Какъ шелковый—м'якúй, як пóдушка.

Каменный мостъ—мурóвани міст.

Каменный уголь—земляне вугáлля.

Камень преткновенія притúчина.

Канонада слышалась далеко—гармáтні стріли далеко розлягáлись.

Канунъ Новаго Года—щéдрий вéчір, Мелáнки.

Канцелярскій служитель—пúсарь.

Канцелярскій чиновникъ—урядник.

Караулъ!—рятуйте! прóбі! ґвалт!

Карта пиковая, трефовая, бубновая, червонная—карта винóва, жирóва, дзвінкóва і чирвóва.

Кассовый отчетъ—касóве звідóмлення.

Качать насосомъ—кúдати вóду, помпувáти вóду.

Керосиновое освѣщеніе—гáсове освíтлення.

Керосиновый двигатель—гасовий рухúк, руховúк.

Кипѣть ключемъ—клекотíти.

Кирасиры—пáнцерне вíйсько.

Клапяться—клонúти гóлову, давáти чолóм; посилáти поклóн.

Классовая борьба—клясóва боротьбá.

Классовое сознаніе—клясóва свідóмість.

Класть верхъ на стогѣ—підвíршувати.

Класть деньги въ банкъ—клáсти грóші до бáнку.

Класть на ноты—завóдити в нóти.

Класть на счетахъ—вкладáти на рахівúцях.

Класть передъ собой, по пути своего слѣдованія—у хід клáсти.

Класть печь—становúти грýбу.

Клевать носомъ—кунятú.

Клинъ клиномъ выживай—клин клином виганяй.

Клонитъ ко сну—знемагáє сон.

Ключъ не приходится къ замку—ключ не пасýє до замкá.

Книга на (украинскомъ) языкѣ—книжка (украíнською) мóвою.

Книга съ золотымъ обрѣзомъ—книга з золотúми берегáми.

Книги всегда имѣются въ магазинѣ—книг не збувáє в крамúні.

Книжный магазинъ—книгáрня.

Кобыла съ волкомъ тягалась: одинъ хвостъ да грива осталась—козá

з вóвком тягáлася: тільки шкýрка зостáлася.

Коверкать языкъ—калíчити мóву.

Ко всѣмъ остальнымъ—до-гýрту.

Когда волкъ будетъ овцой, медвѣдь стадоводникомъ—на ю́рія, як рак свúсне; на ю́рія о цій пóрі, як рак свúсне на обóрі.

Когда онъ совсѣмъ скрылся изъ виду—як йогó зóвсім стáло не вúдно....

Когда песокъ на камнѣ взойдетъ—як на долóні волóсся поростé; як совà світ уздрúть; як свиня́ на пéбо гля́не; як у кýрки зýби вúростуть.

Кого Богъ любитъ, того и наказуетъ—кого Бог лю́бить, того й карáє.

Кого люблю, того и бью—хто когó лю́бить, той тогó чýбить, гýдить; когó люблю́, тогó і б'ю́.

Ко дну—на днó, на спíд.

Кое-гдѣ—де-де, де-не-де, подéкуди.

Кое-какой—абú-який, сякúй-такúй, якúй-нéбудь.

Кое-какъ—абú-як, сяк-так, сяк-не так, я́ко-тáко, так-сяк.

Кое-какъ пробивается—сяк так перебивáється.

Кой чортъ—де в бíса, де в кáта, який син.

Кокетничать—кокетувáти, пускáти бíсики, хизувáтися.

Колдовать—хúмороди гнáти, ворожúти, чаклувáти, чарувáти.

Колебаться, не рѣшаться—вагáтися, хиля́тися м'я́ти шкýри.

Колеса съ шинами—бушóвані колéса.

Колесить окольную—см. Околесицу несеть.

Колесная трубка—мáточина.

Колесо съ большимъ осевымъ отверстіемъ чѣмъ діаметръ оси—розмéлкувате кóлесо.

Коли бъ на хмѣль не морозъ, такъ онъ бы черезъ заборъ переросъ—як би на кропиву́ не морóз, вонá б всіх люде́й пожалúла.

Коли на охоту ѣхать, тогда собакъ кормить — шúти-білúти — завтра Великдень.

Коли стыдно, такъ закройся—коли сóром—закривúйся; коли стидáєшся, то крúй рéшетом гóлову.

Колодка, деревянные кандалы—скрипúця.

Колоколъ въ церковь сзываетъ, а самъ въ церкви не бываетъ—дзвін до цéркви скликáє, а сам в ній не бувáє.

Колотить, бить — давáти затьбóру, прочухáнки, тúпцю.

Колоть глаза (переносно)—цвíкати, тúкати в óчі; викидáти на óчі; вишікáти óчі; вибивáти óчі.

Колоть, мерзлая грязь на дорогѣ—гóстра дорóга.

Командировать кого—відрядúти когó.

Командировать кого въ чье распоряженіе—відрядúти когó до рóсказу комý.

Командировочные деньги—подорóжні та харчові грóші.

Командируйте его въ мое распоряженіе — відрядíть йогó менí до рóсказу.

Коммерческое предпріятіе—комерційне підприємство.

Коммерческое училище—комерційна шкóла.

Комнатная печь—грýба, грýбка.

Компрометировать—у слáву ввóдити.

Кому пить, у того и быкъ доитъ—комý йдéться, то й на скíпку прядéться; комý щастя, томý й пíвень несéться; комý ведéться, томý й пíвень несéться.

Кому поживется, у того и пѣтухъ несется—комý щастя, томý й пíвень несéться;—(а не поживется, такъ и курица не несется)—коли не ведéться, то й кýрка не несéться.

Конецъ былъ-бы мнѣ—булó би по мнí.

Конецъ дѣлу—скíнчено спрáву; по сей дýб мúля.

Конецъ—дѣлу вѣнецъ—кінéць дíло хвáлить; кінéць дíло вінчáє.

Конечно—а вже ж! а тож! звичáйно! пéвна річ! запéвне!

Конечно да!—чому ні? авже ж так!

Конечно не иначе—та вжéж пак не я́к.

Кончать покосъ—дохóдити рýчки.

Кончать чѣмъ—кінчáти на чóму.

Кончилось—(перенос.) запáла кля́мка.

Кончилось ненастье—розгодúпилось.

Конь о четырехъ ногахъ да спотыкается—см. И на старуху бываетъ проруха.

Конь прядетъ ушами—кінь стрижé вýхами.

Копать такъ, чтобъ яма книзу суживалась—копати спухóво.

Копейка рубль бережетъ—гріш копú стережé; осьмáк копú стережé.

Копить—клáсти кóпу.

Копченое все—піддúмок.

Конь соляная—солонúця.

Корабль сталъ опускаться на дно—корабéль узяв на спід потопáти.

Коренной зубъ—кýтній зуб.

Корить, бранить—слóвом карáти.

Кормить кого завтраками—тижнівками віддавáти.

Короткая память—ледáча пáм'ять.

Короткая расправа—корóткий, недóвгий суд.

Короткое время—час малúн.

Короче сказать—кóротко кáжучи.

Косо поглядывать—бісом дивúтися, зизом дивитися.

Косо смотрѣть—кривим óком поглядáти.

Который часъ?—яка година?

Краеугольный камень—кýтній, парíжній кáмінь.

Крайне настойчиво—притьмóм, нáвисом, невідстýпно, в одинý шкýру.

Крайне необходимо—до скрýту трéба.

Крапивное сѣмя—сінáцьке кóдло, чорнильна душà.

Красивый—на красу (врóду) гáрний.

Красильное заведеніе—фарбя́рня.

Красная изба—світлиця.

Красная строка—новий рядóк.

Красно говорить—дóбре кáже.

Красное крыльцо—перéдній ґáнок.

Красное словцо—прикладка, дотéпне слівцé.

Красный уголъ—нóкот, покýття.

Кредитное учрежденіе — кредитóвий зáклáд, бáнок.

Крестить—у хрест, у закóн увóдити.

Креститься, перекреститься—склáдати склáсти хрест: хрестá покладáти, поклáсти.

Крестопоклонная недѣля—середохрéсний тиждень.

Крестъ на крестъ—у перéхрест.

Крестьянскій союзъ—селя́нська спілка.

Крещенская вода—явлéна водá.

Критическое положеніе—скрýта, притýга, хáлена.

Кричать благимъ матомъ—репетувáти; прóбі кричати; кричáти на пуп.

Кричать, бранить кого—грíмати на кóго.

Кричать во весь голосъ—на все гóрло кричáти.

Кричать караулъ—ґвалт, на ґвалт кричáти, прóбі кричáти.

Кричать на кого—грíмати, фýкати на кóго.

Кричитъ во все горло—що дýху с зінáє, репетýє.

Кровля каплетъ—стрíха протікáє.

Кровная обида—тяжкá обрáза.

Кругомъ бѣгать—кружкá бíгати.

Крупное производство—фабрицьке рóбливо

Крупно-зернистый песокъ—шорсткий пісóк.

Крупный дождь—краплúстий, крапчáстий, крапчáтий дощ.

Крутить кукишъ—тúкати, сукáти дýлі.

Крутя-вертя свѣтъ пройдешь, да назадъ не воротишься—брéхнею світ

прóйдеш, та назад не вéрнешся; туди брéхнею перéйдеш, а назáд трýдно: з брéхні не мруть, та більше вíри не ймýть.

Крыльцо подъ навѣсомъ—підсíння.

Крытые часы—сліпі дзиґарí.

Крючкотворствовать—артикýли гнýти, загинáти крючкú.

Крѣпостное право—нáньске прáво.

Кстати—до шмúги, до ладý, до-дíла, до прикладу, до чмиги, в лад, до шнéти, до-рéчі, у дíло, на гарáзд.

Кто-бы ни...—хоч хто...

Кто вчера солгалъ, тому и завтра не повѣрятъ—хто раз збрéше, дрýгий раз не вíрять

Кто бы это могъ быть?—хто ж би це такий?

Кто въ лѣсъ, кто по дрова—хто в горóх, а хто в сочевицю.

Кто живетъ тихо, тотъ не увидитъ лиха—коли тихо, не бýде лиха.

Кто какъ постелется, такъ и выспится—хто як постéле, так і виспиться; як постéлеш, так і спáтимеш; як зарóбиш, так і одбувáтимеш.

Кто, кого, кому угодно—хто хоч, когó хоч, комý хоч.

Кто лжетъ, тотъ и крадетъ—хто умíє брехáти, той вмíє і крáсти.

Кто много говоритъ, тотъ мало дѣлаетъ—хто багáто говóрить, той мáло твóрить.

Кто не испыталъ зла, не умѣетъ цѣнить добра—хто не зазнáв зла, не вмíє шанувáти добрá.

Кто-нибудь — будь-хто, будлі-хто, хтось, хто-будь.

Кто прямо ѣздитъ, дома не ночуетъ—хто простýє, той дóма не ночýє; хто дуже простýє, той в дорóзі ночýє.

Кто старое помянетъ, тому глазъ вонъ—хто старó помпнáє, той щáстя не мáє.

Куда-бы - де-б.

Куда вамъ путь лежитъ—куди вам дорóга?

Куда глаза глядятъ—куди óчі спáли; світ зá очі, за очима.

Куда его нелегкая занесла—куди йогó чорти понесли, куди він к бíсу подíвся.

Куда какъ хорошо!—де вже пак не гáрно!

Куда конь съ копытомъ, туда и ракъ съ клешней—куди кінь з копитóм, туди жáба з хвостóм.

Куда Макаръ телятъ не гонялъ—де кóзам рóги прáвлять, втинáють.

Куда, матушка, парни-то лихи: я насилу отъ семерыхъ одгрызлась—оттáк, мáтінко, лихíї люде! як напáло на мéне сéмеро перéкупок, то лéдве одгризлась; як напáло на мéне сім зарічáнок, а я самá, то насилу відгризлась.

Куда мнѣ пойти?—де б я пішóв?

Куда-нибудь—аби куди, аби де.

Куда тамъ—де тобí.

Куда тебѣ несчастному!—куди тобі грíшному!

Куда-то—кудись.

Куда угодно—хоч куди.

Куда чортъ не поспѣетъ, туда бабу пошлетъ—де чорт не змóже, туди бáбу пошлé; де чорт не змóже, там бáба помóже.

Куй желѣзо, пока горячо—хапáй дяче пóки гаряче; дери лико, пóки ся дáє; дери лико, пóки час.

Кукольный театръ—вертéп.

Купить по случаю—купити з окáзії.

Курганы, насыпанные для сокрытія чего-либо—рóблені могили.

Курительная трубка—люлька.

Курица—непоходица пса излягала—хазяйська кýрка комíрницькій корóві нóгу переломила.

Курсы по украиновѣдѣнію—кýрси з українознáвства.

Куста ное производство—домодíльне робливо.

Кухонная печь—вариста ніч.

Кушайте на здоровье—споживáйте здорóві!

Къ вамъ относятся, какъ къ людямъ—вас за людéй мáють.

Къ величайшему удивленію—на превелúке дúво.

Къ величайшему удовольствію—на превелику втíху, вподóбу.

Къ востоку, къ западу, къ сѣверу, къ югу—на схід, на зáхід, на північ, на південь.

Къ выборамъ въ думу—що до вибóрів до дýми.

Къ добру...—на добрó кладéться, на гарáзд.

Къ дѣлу—до речі, під шмúгу, до діла, у діло.

Къ исполненію—до зрóбу.

Къ крайнему сожалѣнію—на превелúкий жаль.

Къ лицу—до лиця.

Къ нему чувствуешь невольную симпатію—до йóго душá так і гóрнеться.

Къ разсмотрѣнію и исполненію—до рóзгляду й зрóбу.

Къ ружью!—до збрóї!

Къ свѣдѣнію—для вíдома.

Къ слову—до рéчі.

Къ сожалѣнію—на жáль.

Къ стыду—на сóром.

Къ тому же—до тóго-ж, в додáток.

Къ тому сроку—на тóй тéрмін.

Къ чему клонится—до чóго йдéться.

Къ чему тебѣ такъ торопиться—що це тобí так нíколи прилáло.

Къ чему это идетъ?—до чóго воно йдéться?

Къ чертямъ на кулички—до чортíв на вúступці.

Къ чорту—к бíсу, к лихíй мáтері, к злúдню.

Л.

Лапти подковырки не стоятъ—шкýрка вúчинки не вàрт; шкýрка за вúчинку не стáне.

Лгать—брехáти; підпускáти, підвóзити москаля; брехню точúти.

Лгать на исповѣди—попá в рéшеті возúти.

Лебезить—лúстом стелúтися; підсипáтися, підлéщуватися.

Легкаго поведенія (о женщинѣ) - слабá на утóри

Легкая закуска—перéкуска.

Легкая, малосвязная земля—рідкá земля.

Легко и вольно ему стало—світ йомý в гóру підняв.

Легко сказать да трудно сдѣлать—лéхко жувáти та трýдно ковтáти.

Ледъ тронулся—крúга скрéсла, крúга пішлá.

Ледяное поле—крижанé нóле.

Ледяныя горы—крижані гóри.

Лежать больнымъ—у недýзі лежáти.

Лежать на боку—лéжні справлúти; бáйдики бúти.

Лежать оглушеннымъ ударомъ (шутливо) - джмелíв слýхати.

Лекціи по украиновѣдѣнію—лéкції з українознавства.

Лестью добиваться, -биться—лéсткамн підхóдити, підійтú.

Летитъ, какъ бѣшеный—жене́, як дíдько вітрú.

Лечь на спину—лягтú догорú чéрева.

Либо нанъ, либо провалъ—куць виграв, куць програв.

Либо полковникъ, либо покойникъ—абó полкóвник, або покóйник; абó нап, абó пропáв; абó добýти, абó дóма не бýти.

Либо рыбку съѣсть, либо на мель сѣсть—або рúбку з'їсти, або на дно сісти.

Лиха бѣда начало—почúн труднúй.

Лихо думаешь,—Богу не молись—колú зле гадáєш, чом же Бога благáєш!

Лицевая сторона дома—чóло будúнку.

Лицевая сторона полотна, сукна—правúй бік полотнá, сукнá.

Лицо обрюзгло—щóки відпáли.

Лицомъ красивъ, -ва—з лиця хорó-

ший, -ша; гарний, -а, красний, -а на вроду.

Лицомъ къ лицу—віч на віч.

Личное приказаніе—особистий наказ.

Лишенный привлекательности, неспособный дать удовольствіе—безвтішний.

Лишить дѣвственности—справичити; з панянством розлучити; позбавити вінця; зірвати, розвити вінець.

Лишить жизни—зігнати, згубити з світу; збавити кого; віку збавити; життя збавити.

Лишить здоровья—збавити здоров'я.

Лишить себя жизни—самому собі смерть заподіяти.

Лишить правъ—від прав відсудити.

Лишить разсудка—глузди відбити, позбавити розуму.

Лишить сана (о духов.)—з духовної стати скинути.

Лишить свободы—заневолити, позбавити волі.

Лишиться здоровья — збутися здоров'я, стратити здоровля.

Лишиться памяти—втратити пам'ять.

Лишиться разсудка—з глузду зсунутися; стямитися.

Лишиться ума—глузду відбитися.

Лишиться чувствъ—зомліти.

Лишить чести—від чести відлучити.

Лишнія деньги—лежані гроші.

Лишнія слова—зайва мова.

Лишь-бы—аби.

Лишь-бы было угодно—аби була ласка.

Лишь бы гдѣ—аби де.

Лишь бы то—аби то.

Лишь бы только—аби б.

Лишь бы что—аби що.

Лишь только—скоро, заледве.

Лишь только мы отошли на пароходѣ—скоро ми одплили пароплавом...

Лобъ покрылся потомъ—чоло потом узялось.

Ложкой кормитъ, а стеблемъ глазъ колетъ—хлібом годує, а очі випікає; хлібом годують, а стеблом очі колють.

Ложное обвиненіе—наклеп, обрехи, обмова.

Ломаный языкъ—калічена мова.

Ломать надъ чѣмъ голову—морочитися, мізкувати.

Ломитъ меня—розломило мене.

Ломить цѣну—гнути ціну, загинати, правити, заправляти.

Лопата для сажанія хлѣба въ печь—пічова лопата.

Лопнуло терпѣніе—терпець увірвався, терпляча ивірвалась.

Лошади въ конюшнѣ—коні на стайні.

Лошади не хотятъ везти—цокують коні.

Лошадь сбила всадника—кінь скинув верхівня.

Лошадь скачетъ галопомъ—кінь біжить у проскік.

Лошадь съ волкомъ тягалась, хвостъ да грива осталась—коза з вовком тягалася: тільки шкурка зосталася.

Лукавить—на хитрощах ходити; хитрувати.

Луна — місяць; (шутл.) — козацьке сонце.

Луна полная—повня, повний місяць; первая четверть—молодик, перша кватира; вторая ч.—перекрій, друга кватира; третья ч.—підповня, третя кватира.

Луна вышла изъ за тучъ—місяць вибився з по-за хмар.

Лучше-бы не говорить—бодай не казати.

Лучше жить со змѣею, чѣмъ со злою женою—лучче чорта затримати, ніж ледачу жінку мати; ліпше залізо у воді варити, ніж псую личину жену злу учити.

Льдомъ разворотило мость—кригою міст зірвало.

Лыка не вяжетъ—п'яний, як хлюща, як ніч; язиком не поверне; хоч викрути.

Льстить—лестками підійти; язиком грати; світити в очі.

Лѣвая сторона—ліворуччя, лівий бік.

Лѣзть въ глаза—дерти очі.

Лѣнь одолѣла—баглаї напали; баглаї вкинулися.

Лѣсная область—лісовий край.

Лѣсокъ жидкій—стрелиця.

Лѣстница винтовая—кручені сходи.

Лѣстница обыкнов.—сходи.

Лѣстница приставная—драбина.

Лѣсъ рубятъ, щепки летятъ—в лісі дрова рубають, а до села тріска падають.

Лѣтами, по лѣтамъ—на літа.

Лѣтомъ—у-літі, у-літку.

Любезно принимать—мило вітати.

Люби жену какъ душу, бей какъ шубу—люби жінку як душу, а труси як грушу.

Любимчикъ отца, матери — мамина дитина.

Любитъ выпить—голінний до склянного бога.

Любить больше жизни—над світ кохати.

Любить выпивать—закидати в голову.

Любить кого—кохатися з ким, в кому.

Любить что-либо—кохатися в чому.

Любоваться кѣмъ, чѣмъ—милуватися з кого, з чого.

Люди разнаго состоянія—люде різного стану.

Ляпнулъ словечко—утяв до гапликів; бовтнув; вилетів, як горобець з під стріхи; вихопивсь, як Пилип з конопель.

М.

Малая искра города пожираетъ, а сама прежде всѣхъ помираетъ—лиха искра й поле спалить й сама згине.

Малая медвѣдица—малий віз.

Мало ли что на умъ приходитъ—чого на думку не спадає!

Мало мальски—мало-на-мало.

Мало по малу—потроху.

Мало пользы—мала, малий спасибі.

Мало толку—см. Мало пользы.

Малыя дѣти—дрібні діти.

Малъ мала менѣе—іднó одного менше.

Маменькинъ сынокъ—мамій, мазун, мамсин.

Мануфактурный товаръ—крам.

Маринованные грибы, сливы, вишни—гриби, сливи, вишні межені.

Маршъ!—гайда, хода, руша́й, руш!

Масло—масло; олій; деревянное—олива; конопляное—сім'яна олія; купоросное—вітроголь; постное—олія; черное, каменное—нафта.

Масляныя краски—олійні фарби.

Мастеръ лгать—чистобреха.

Материнское наслѣдіе—материзна.

Мать крестная—хрещена мати.

Мать посаженая—голова́та мати.

Махать хвостомъ—молоти хвостом.

Меблированныя комнаты—мебльовані кімнати.

Медицинская помощь—медична допомога.

Медленно идти—нога за ногою іти; помалу, поволі іти.

Медлить—гаяти час, барятися, гаятися.

Между нами будь сказано—хай по нас річ.

Международное право—міжнародне право.

Между прочимъ—між иншим.

Между тѣмъ—проте, а проте, прецінь, аж; тим часом.

Мелкая печать (шрифтъ)—дрібний друк.

Мелкимъ бѣсомъ розсыпаться—підсипатися до кого, стелитися перед ким.

Мелкіе кусочки сахару—побіль.

Мелкій дождь—дощ-як крізь сито; дрібний дощ.

Мелкія деньги — дрібняки, дрібні гроші.

Мелкое дворянство—дрібна́ шля́хта; пі́дпанки, полу́панки.

Мелкое предпріятіе—дрібне́ підприємство.

Мелкое производство — домодільне ро́бливо.

Мелко и густо исписанное письмо—дрібний лист.

Мелочная продажа—про́даж на ро́здріб.

Мелькать, проноситься предъ глазами—на очі набіга́ти.

Меньше всего - як найме́ньше, що найме́ньше.

Меньше говори, да больше дѣлай—бі́льше роби́ та ме́нше говори́.

Меня взорвало—мене́ спали́ло; мене́ розгні́вало; мене́ обу́рило.

Меня так и подмываетъ—мене́ так і тя́гне.

Мерзость изъ мерзостей—ги́д ги́дом.

Мертвая и живая вода (въ сказкахъ)—зціли́ща і живу́ща вода́.

Мертвецки пьянъ—п'яний, як піч, як земля́.

Метать банкъ (въ игрѣ)—трима́ти банк.

Метать бомбы—ки́дати бо́мби.

Метать жребій—льосува́ти.

Метать икру—пере́ститися, те́ртися.

Метать скирду, стогъ—кла́сти ски́рту.

Метать стрѣлы—пуска́ти стрі́ли.

Мечется, ровно цыганъ на торгу—топче́ться як Ма́рко по пе́клу; човне́ться як Са́вка по пе́клу; морду́ється, як чорт в лото́ках; верти́ться, як оси́н в ополонці, як соро́ка на тину́, як чо́рт у боклазі; звива́ється, як пес сли́вах; кру́титься, як ведме́дик у млині.

Мигать, моргать (глазами)—ли́бати очи́ма, лу́пати очи́ма.

Мигом—ми́ттю, духом, мент, вмах.

Миловать кого—ми́лость на ко́го кла́сти.

Милостивый государь—вельмо́жний па́не, па́не добро́дію, ласка́вий па́не, шано́вний па́не.

Милости просимъ—віта́йте; віта́йте до ха́ти; про́симо; про́симо до господи.

Мимикою разговаривать—розмовляти на ми́гах.

Мимо проходить—минати.

Министерство Внутреннихъ Дѣлъ—міністе́рство вну́трішніх справ; иностранныхъ дѣлъ — чужозе́мних справ; финансовъ—скарбу; юстиціи—справедли́вости; путей сообщенія—доріг; земледѣлія—хліборобства; продовольствія — ха́рчу, ко́нту; народнаго просвѣщенія—наро́дньої осві́ти; торговли и промышленности—то́ргу й промисло́вости; труда—праці; военное—військове; морское—морське́; государственнаго призрѣнія — державного піклування.

Миръ праху твоему—перо́м земля тобі́; нехай тобі́ земля́ перо́м.

Міръ-велико дѣло—грома́да-вели́кий чолові́к.

Міръ Божій—бі́лий світ.

Младшее въ семьѣ дитя—мизи́нне дитя́.

Млечный путь — чума́цька доро́га, бо́жа доро́га, чума́цький шлях, небе́сна доро́га.

Многимъ кажется—бага́то де́-кому здається.

Многіе думали так—бага́то ду́мало так; не їде́н так гада́в.

Много позьметъ времени—бага́то візме ча́су.

Много говорить (насмѣшливо)—роспу́стити гу́би, язика.

Многое множество—сяле́ча.

Много каятинъ, мало воротинъ—с каяття́, та нема воріття́.

Много о себѣ думать—про се́бе ви́соко гада́ти.

Много споровъ вызвало это предложеніе—бага́то змагаників ви́кликала ця пропози́ція.

Много сулитъ да мало даетъ—обіця́нка цяця́нка.

Много шуму изъ ничего—бага́то га́ласу зпечев'я.

Множественное число—мно́жне число́; мно́жина.

Мнѣ вообразилось—мені́ здало́сь.

Мнѣ грозитъ бѣда—на ме́не біда кладе́ться.

Мнѣ досадно — кабату́є мені́; мені́ при́кро.

Мнѣ его очень жаль — мені дуже його́ шко́да.

Мнѣ жаль—кабату́є мені́; мені шко́да.

Мнѣ какъ-то не можется—мені́ не добри́ться, не зду́жається.

Мнѣ мозжитъ голову—мої́й голові́ розбо́ла; голова́ мені́ тріщи́ть.

Мнѣ недостаетъ чего либо—мені́ недого́да; мені бракує чого́сь.

Мнѣ недосугъ- мені́ ніколи; не ма́ю ча́су.

Мнѣ некогда—есть мені коли́! мені ніколи!

Мнѣ не къ спѣху—мені́ не пи́льно.

Мнѣ понравилось что нибудь—я улюби́в що; мені припа́ло до вподо́би. . у подо́бі ста́ло... в о́ко впа́ло... до сподо́би сталось... підійшло́ під ми́слі.

Мнѣ пошелъ пятый годъ—мені́ на п'я́тий рік переступа́є; мені оберну́ло на п'я́тий рік.

Мнѣ претитъ—мені́ ги́дко, бри́дко.

Мнѣ привелось побывать въ Неаполѣ—мені́ довело́сь поба́чити На́полі.

Мнѣ пріятно познакомиться съ вами—мені́ лю́бо спізна́ти вас.

Мнѣ слѣдуетъ съ васъ еще два рубля—мені́ заходить від вас ще два карбованці.

Мнѣ стало веселѣе, отраднѣе—світ мені́ підня́вся.

Мнѣ удача, а тебѣ нѣтъ—мо́є цвіте́, а твоє́ гниє́.

Мнѣ что-то не помнится—мені́ щось не в тямки, не в пам'ятки́.

Мое дѣло сторона—моя́ ха́та з кра́ю; моя́ ха́та на о́дшибі.

Мое слово подтвердятъ свидѣтели—доне́вплять моє́ сло́во сві́дки.

Можетъ быть—мо́же, мо; ма́буть, чого́ до́брого.

Можетъ быть вы замѣтили—мо́же в за́міти вам.

Можно считать это дѣло потеряннымъ—мо́жна вважа́ти, що це річ пропа́ща.

Мозгами пошевелить—ро́зум по голові́ пусти́ти.

Мозольныя деньги—крива́виця.

Молва разнеслась—пішла́ поголо́ска; ста́ла сла́ва.

Молвишь—не воротишь, а плюнешь—не подымешь—сли́ни не підійме́ш, а сло́во наза́д не ве́рнеш.

Молить, умолять—по-під са́м ми́лий Біг проси́ти кого́; блага́ти кого́.

Молиться (о евреяхъ)—бо́рухи справля́ти.

Молодежь учащаяся—шкільна́ мо́лодь.

Молодецъ на опенъ, а на молодца и самъ овца—молоде́ць про́ти ове́ць а про́ти молодця́ і сам вівці́.

Молодое поколѣніе—па́молодь.

Молодое супружество—молодя́та.

Молодой мѣсяцъ—молоди́к.

Молодой человѣкъ—молоди́к, па́рубок.

Молодые годы—молодо́щі.

Моложавый человѣкъ — чолові́к на сви́ді.

Молоко кислое—самоки́ш, кисля́к.

Молоко отстоялось—молоко підсі́лось; отстаивается—підсіда́ється.

Молоко парное—молоко́ з під коро́ви.

Молоко снятое—спідня́к; збі́ране молоко́.

Молоко топленое—пря́жене молоко́.

Молотить, получая какъ плату часть вымолоченнаго зерна—з коро́бки молоти́ти.

Молоть вздоръ—банелю́ки плести́.

Молочные продукты—Бо́жа роса́; па́біл; ді́йво.

Молча—без мо́ви, мо́вчки.

Молчать!—цить!

Молчать—мовча́ти: справля́ти мовча́нку; у мовчана́ гра́ти.

Молчи, есть лишніе люди—мовчи́, бо піч у хаті.

Молчитъ, не говоритъ ни слова—з у́ст ні па́ри.

Монашеская камилавка—підка́пок.

Монгольское нашествіе—монго́льська нава́ла.

Монетный дворъ—менни́ця.

Монисто изъ красныхъ коралловъ—до́бре нами́сто.

Мораль читать—на до́бре навча́ти.

Море во время волненія—мо́ре в хви́лю.

Море разыгралось—мо́ре збу́рилося; на мо́рі вра́ва; вре море.

Морозъ безъ снѣга—голо́морозь.

Морозъ начинается—моро́зи беру́ться, взялись.

Морозъ небольшой—на́морозь.

Морозъ ослабѣлъ—моро́з пересі́вся.

Морозъ по кожѣ пробѣжалъ—узяло́ з-за плече́й; і во́лос зав'я́в; за шку́ру сні́гом мов сипну́ло; аж соро́чка пополотні́ла; на́че жа́ром всипало; аж у душі́ похоло́нуло; аж у пя́ти заколо́ло.

Морщить лобъ—су́ритися, хму́ритися.

Мостъ желѣзнодорожный—залізни́чий міст.

Мостъ каменный—муро́ваний міст.

Мостъ понтонный—живи́й міст, наплавни́й міст.

Мостъ цѣпной—ланцюго́вий міст.

Мочи нѣтъ—не си́ла, не спромо́га, не під си́лу.

Моя-то доля съ чапкой въ полѣ—моя́ до́ля та руба́є дро́ва.

Мрачный человѣкъ—дундук, сунійй, попу́ра, темрю́к.

Мудрости тутъ никакой нѣтъ—нема тут жа́дної тру́дности.

Музык. труба—сурма́.

Мука крупчатая—питльо́ване бо́рошно, питлі́вка.

Мукою посыпать—борошни́ти.

Мутитъ, какъ водяной подъ мелкницей—мутить, як біс у виру́; мути́ть, як у селі москаль; крутить, як чорт греблею; мутить, як під греблею біс, в греблі чорт, у греблі біс.

Мутить воду, плескаясь въ ней—тала́нити воду.

Мучить—бра́ти на му́ки; на му́ки дава́ти; мордува́ти, катува́ти.

Мы́льные пузыри пускать—ба́ньки ду́ти.

Мыльный пузырь—ба́нька.

Мы между собой въ ссорѣ—ми з собо́ю на ба́кир стої́мо; ми з собо́ю у сва́рці.

Мысли толпятся въ головѣ—ду́мка ду́мку пошива́є, ноганя́є; за ду́мкою ду́мка.

Мыть бѣлье—пра́ти ху́стя, біли́зну.

Мыть посуду—ми́ти по́суд; ми́ти пачи́ння їда́льне.

Мы увѣрены въ этомъ—ми пе́вні цього́, ми пе́вні на цьо́му.

Мы уже окончили посѣвъ—ми вже вибра́лися з сіянкою.

Мѣдный колчеданъ—міде́нець.

Мѣдный котелъ—мі́дець.

Мѣдный тазъ—міди́ця.

Мѣдныя деньги—мідняки́.

Мѣдь желтая—мосяж.

Мѣдь красная—томба́к.

Мѣлъ красный—любрика.

Мѣновая запись—замі́нний лист.

Мѣнять вещь на вещь безъ придачи—міня́тися то́кма.

Мѣняться въ лицѣ—зміня́тися на виду́.

Мѣра длины—міра довжни́й; вѣса—ваги; времени—ча́су; сыпучихъ тѣлъ—сипко́го; жидкихъ тѣлъ—рідко́го.

Мѣрку снимать съ кого—бра́ти мі́ру, мі́рку з кого́.

Мѣры предосторожности—за́ходи про́ти небезпе́ки.

Мѣры, принятыя вами, нецѣлесообразны—за́соби, що вжи́то ва́ми, недоді́льні.

Мѣрять—мі́ряти, кла́сти до міри.

Мѣрять на свой аршинъ—на свою́ мі́рку мі́ряти.

Мѣряться силами съ кѣмъ—моцува́тися з ким.

Мѣстами—де-не-де, мі́спем, місця́ми.

Мѣстность обильная источниками—кринича́вина.

Мѣстность пересѣкаемая долинами—поді́лля.

Мѣстный образъ—намі́сний о́браз.

Мѣстныя свѣчи—ставники́.

Мѣсто—мі́сце; поса́да; пляц; апат.: ложи́сько; па́ка; закрытое—за́хист, за́куток, за́тишок; покрытое тѣнью—за́стум, за́тінок, хололо́к; битвы—бойо́вище, бойо́висько; повозаселенное—новосе́лиця; открытое около деревни—бе́лебень, голоте́ча; заливаемое водой—зато́н; укрытое—за́куток, схо́вапка; усадебное—грунт, плець; позади гумна—загуме́ння, загуме́нок; на болотѣ це замерзающее и не заростающее—о́ярь; на водѣ чистое, не заросшее—пле́со, чистова́; надъ водою, гдѣ моютъ бѣлье—пра́ло, пра́тва; гдѣ рыба мечетъ икру—те́рло, терло́вище; гдѣ было озеро—озери́на; гдѣ имѣются развалины—руйно́вище; гдѣ расходятся дороги—розви́лля, розви́лка; гдѣ добываютъ глину—гли́нище; гдѣ добыв. известь—вапня́рка; гдѣ добыв. соль—солони́ця; гдѣ былъ прудъ—стави́ще; гдѣ стояли копны—ско́нище; пограничное—узгряни́ччя; поросшее травой—трави́к; приготовленное для поля, гдѣ выжженъ и выкорчеванъ лѣсъ—сеге́льба.

Мѣтилъ въ ворону, а попалъ въ корову—лу́чив коро́ву, а влу́чив ворону; не туди́ сте́жка в горо́х!

Мѣхомъ подбивать, -бить—хутрува́ти, ви́хутрувати.

Мѣхъ кошачій—коти́.

Мѣхъ ягненка—сму́шок.

Мягко стелетъ, да жестко спать—мя́хко сте́ле, та тве́рдо спать.

Мясной рядъ—мясни́ці.

Мясопустная недѣля—пуща́льний ти́ждень.

Мяться—вага́тися; ша́ндру те́рти.

Н.

На!—на! бери! ма́єш!

На авось—на гала́й-бала́й, на гала́й—на бала́й; бе́збач.

На барскій ладъ жить—пома́затися пана́ми.

На безлюдьи и Ѳома дворянинъ—см. На безрыбьи...

На безрыбьи и ракъ рыба—в степу і хрущ мя́со; на безлі́дді і рак риба; на безлю́дді і дяк чолові́к; на безлю́дді й хома́ пан.

На бекрень—на ба́ки́р.

Набивать рубу—нага́жувати ру́бу; прила́м'ю́ватися.

Набираетъ на себя непосильно много работы, обязанностей—бере́ як віл на ро́ги.

Набирать въ долгъ—бра́ти на́бір.

Набираться запаха—напаха́тися.

Набитый дуракъ—дурни́й як дра́ний чобіт, як Бе́ркові штани.

Набить шишку—нагупа́дзити.

На Бога надѣйся, а самъ не плошай—Бо́га взива́й, а руки́ прикладай; Бо́гу моли́сь, а сам стережи́сь; не сиди́, небо́же, то й Бог допомо́же; на Бога покладайся, а сам робити не нура́йся.

Наборъ орудій, инструментовъ—спра́ва, справи́лля, пачи́ння, припа́с.

На босую ногу, босикомъ—босо́ніж.

Набраться бѣды—зазна́ти ли́ха.

Набросился на кого-либо неожиданно (словесно)—накри́в мо́крим рядно́м.

Наброситься, и слова не дать сказать—накри́ти мо́крим рядно́м.

На брюхѣ шелкъ, а въ брюхѣ щелкъ—на пози́ сап'яни́ти, а в борщі́ тря́сця кипи́ть; нема́ чого́ у казні́, а зо́лото на кантані́.

На букспрѣ—на причалі.

На бѣднаго Макара и шишки валятся—на похиле дерево і кози скачуть; на бідного Макара і шишки летять; нещаспому Макару, нема талану.

На бѣду—на лихо, на лиху годину, на хирю

На ваше отношеніе, имѣю честь увѣдомить—на ваше завідомлення маю за честь сповістити, одписати...

На ваше усмотрѣніе—на вашу волю.

Навербовать отрядъ—затягти затяг, настягати затяг.

Навертывать нитки на навой въ ткацкомъ станкѣ—направляти пряжу.

Навеселѣ—під чаркою, на підпитку.

Навеселѣ быть—мати трохи в голові.

На весну повернетъ—скресне на весну.

Навести грусть—у смуток увести, упровадити.

Навести на путь, указать какъ сдѣлать что-либо—дати навід.

Навести на умъ—на розум навести.

На взглядъ—на око, на позір.

На взглядъ хорошій—на огляд добрий.

Навзничъ—навзнак, догори черева, навзнаки, горілиць.

Навзрыдъ плакать—рєнно плакати, виливати реві сльози.

На видномъ мѣстѣ—на видлі, на похваті.

На вкусъ и цвѣтъ товарища нѣтъ—кому ніи, кому попадя, а кому попова паймичка.

Навлекъ на себя его неудовольствіе—наразився йому.

Навлечь на себя чье-нибудь неудовольствіе—паразитися кому.

Наводить на мысль—давати на розум.

Наводить справки—довід брати.

Наводить страхъ—завдавати жаху, страх, страху.

На военномъ положеніи—на воєнній стопі.

На волю Божью просьбы не подашь—з Богом не будеш позиваться.

На ворѣ шапка горитъ—на злодію шапка горить; злодієві шапка горить; у злодія шапка горить.

Навострить лыжи—дати тягу, драла, дмухача; накивати п'ятами; лиги дати; дремепути; дропака дати.

Навострить руку—наламати руку.

Навострить уши—насторожити вуха, насторочити вуха.

Навралъ съ три короба—наказав сім мішків гречаної вовни; наговорив на вербі груши, на осиці кислиці.

На время—на час; до часу; про час.

На всегда—назавжди; вічними часами, до віку, до суду, вічним часом.

На встрѣчу—стріч, настріть, назустріч, наздиби, напроти; навперемпи.

На встрѣчу кому выбѣгать—проти кого вибігати.

На всѣ руки—на все здатний.

На всѣ топы—на всі заводи.

На всѣхъ и солнышку не угрѣть—самъ Богъ людям не вгодить.

На всѣхъ не угодишь—ще той не родився, щоб всім догодив людям.

На всѣ четыре стороны—на всі чотирі вітри.

На всякое чиханіе не наздоровеешься—на всякий чмих не наздоровкаешся; на кожний гук не одгукаешся.

На выдержку—на удачу.

На выдумки хитеръ—на вигадки завзятий.

Навыкъ пріобрѣсть—набути вправи.

На вылетъ—на скрізь.

На выплату—на рати.

На выпускъ носить брюки—упапуски штани носити.

На вѣкъ—вічними часами, до віку, до суду.

На вѣчныя времена—у вічний час.

Навязчивый человѣкъ—причепа, причепенда.

На глазахъ—перед очима, навіч.

Нагнать страху—холоду, страху нагнати, жаху завдати.

Наговорили или напѣлали пустяковъ—наколотили гороху з капустою.

Наговорилъ невозможнаго—наказав на вербі груш; наказав три мішки гречаної вовни.

Наговорилъ несообразностей—наговорив на вербі груші, на осиці кислиці.

Наговорилъ съ три короба—наказав три мішки гречаної вовни; набалакав: і в торбу не заберешь; наросказував: міх, торбу і три оберемки.

Наговорилъ чепухи—см. Наговорилъ несообразностей.

Наговорилъ много попрековъ—кроп'яним сім'ям засипав.

На голову разбить—до ноги, до пня побити.

На голодные зубы—на порожній шлунок.

На голомъ нечего взять—на голому, як на святому нічого не зиждеш; з голого як з святого не візьмеш нічого; у голоти нема що молоти.

На горѣ, по дорогѣ въ Кіевъ—на горі, до Київа їдучи.

Награда за находку—перейма.

На грошъ амуниціи, а на рубль амбиціи—хоч гріш в кантані, та на сто рублів чвані.

На грѣхъ мастера нѣтъ—на гріх не спасешся.

Надавать подзатыльниковъ—потилишниками нагодувати.

На доровщинку—на дурницю, на дурничку, дурничками.

Надворная милиція—надвірня корогва.

Надгробный памятникъ—надгробок, нагробок.

На двѣ равныя части—рівно на двоє.

Надежды не сбылись—надії не справдились; сподівання не сповнились.

Надзирать за кѣмъ, чѣмъ—наглядати кого, що.

Надлежащее, удобное время—слушний час.

Надлежащимъ образомъ—см. Надлежащимъ порядкомъ.

Надлежащимъ порядкомъ—як слід, як треба, як належить, як годиться.

На днѣ—на дні, на споді.

Надо вести себя прилично—треба поводитися чемно.

Надо и честь знать—не треба перебірати міри.

Надо полагать, что...—треба гадати, що; треба припустити, що.

Надорвать здоровье тяжелой работой—надсадити бебехи, печінки.

На досугѣ—на дозвіллі.

Надоумить—настановити на розум, на добрий розум; дати на розум.

Надоѣдать съ поцѣлуями—лизати губи (кому).

Надоѣсть, опротивѣть—в печінках сидіти; осоружитися, остогидіти, впектися.

Надоѣсть приставаніями—проточити голову; наклопотати голову кому.

Надрать хохолъ—пам'яти ирху.

На другой день—другого дня; на завтра.

Надрывать животики—кишки рвати, за боки братися, качатися від сміху; рвати боки; до роспуку сміятися.

Надрываться отъ смѣха—рвати боки.

Надувать, обманывать—підпускати, підвозити москаля.

Надулся какъ индюкъ—надувся, як вош на мороз; надувсь, як лопух на вогні.

Надуть, обмануть—убрати в шори; укинути фуку; обдурити.

Надуться, разсердиться—губу закопилити.

Надѣвать шапку—шапку накладати.

Надѣлать баравокъ—пасукати бубликів.

Надѣлать сраму—довести́ сорома́.

Надѣлать тревоги—ко́лоту начини́ти.

Надѣлать шуму—паробити́ ше́лесту, ко́лоту.

Надѣлить приданымъ—обвіпува́ти; да́ти ві́но, по́саг.

Надѣть на изнанку—на ру́би наді́ти.

Надѣть на плечи шаль, платокъ—застеля́тися ша́лею, ху́сткою.

Надѣть узду (переносно)—гаму́лець упра́вити.

Надѣть шапку на бекрень—накла́сти, збо́чити ша́пку на ба́кир.

Наединѣ—на самоті́.

Наемная плата за квартиру—комі́рне.

Нажить бѣду—доходи́тися ли́ха; ли́хо стягти́ на се́бе.

Нажить хлопотъ (бѣды, горя)—напита́ти кло́поту (біда́, ли́ха).

На заднія ноги становиться—спина́тися ди́бки.

Названный братъ, сестра—побрати́м, по́сестра.

На здорово живешь—з до́брого ди́ва.

Наземь лицомъ—доліли́ць

На зло - на зби́тки.

Назначеніе на должность—настано́ва на посаду.

Назначить цѣну—укла́сти, наряди́ти, покла́сти, скла́сти ці́ну.

На изнанку—на ви́воріт.

Найти дорогу—набі́гти трони́, вхопи́ти трони́.

Найти кого своею милостью—показа́ти кому́ свою́ ла́ску.

Найти недостатокъ—дога́ну да́ти.

Найти поличное—ви́трусити кра́дене.

Найти предметъ для разговора—мо́ву найти́.

Найти при обыскѣ—ви́трусити.

Найти расположеніе, милость—дістати ла́ски.

Найти тему для разговора—см. Найти предметъ для разговора.

Наказать кого—да́ти ка́ру кому́; покара́ти кого́; (шутливо)—каба́ки дати кому.

На казенный счетъ—урядо́вим ко́штом, скарбо́вим ко́штом.

На какого чорта—на лихо́ї годи́ни.

На какомъ основаніи?—з яко́ї підста́ви?

Наканунѣ—на переді́дні.

Накладывать возъ—набіра́ти ху́ру.

Наклеить носъ—уте́рти но́са.

Накликать на себя—стягти́ на се́бе.

Накликать на себя смерть—сме́рти на се́бе проси́ти.

Наклонная шахта—похі́дна ша́хта.

На кого люди, на того и собаки—на ко́го лю́де гомоня́ть, на то́го й сви́ни хрю́кають; на ко́го воро́ни, на то́го й соро́ки; на ко́го Бог, на то́го й лю́де.

На кой чертъ—на якого біса.

Наколотить бока—накла́сти в бо́ки, бе́бехів насади́ти.

На комъ жениться—з кви́м жени́тися, а ким одружи́тися.

Накричать на кого—нагомоні́ти на ко́го; хо́лоду нагна́ти кому́.

На ладонъ дышетъ—на тонку́ пряде́; на бо́жій доро́зі; три чи́сниці до сме́рти.

Наливное колесо—корча́к.

Наличный составъ служащихъ—дійсний склад офіціялі́стів, робітни́ків.

Наличныя деньги—гото́ві гро́ші, готі́вка, готовина.

На ловца и звѣрь бѣжитъ—на стрельця́ і звір біжи́ть.

Наложенный платежъ — накладна́ платня́.

Наложить запрещеніе—накла́сти заборо́ну.

Наложить на себя руки—заподі́яти смерть собі; зроби́ти собі́ смерть.

На любовное свиданіе—на зальо́ти, барві́нку рва́ти.

На маперъ—на кшталт, кшта́лтом (чого́).

Намекать на что—на дога́д дава́ти; на дога́д, на ро́зум каза́ти; гну́ти куди́; закида́ти на дога́д; закида́ти слова́; клю́чку закида́ти.

Намекомъ—навтяки́.

На мельницѣ большой привозъ—у млині́ за́візно.

На меня стихъ нашелъ—на ме́не падь на́ла.

Намерзнуться—прийня́ти хо́лоду; перемёрзти.

На мірской сходкѣ постановили—грома́дою покла́ли, ухвали́ли.

На міру и смерть красна—у гурті́ то й смерть не страшна́; при гурті́ і смерть до́бра.

На мое, твое... несчастье—на мою́, твою́.. голову.

Намылить голову (кому)—наскребти́ мо́ркву, наскребти́ ре́льки (кому).

Намъ надо объясниться—нам тре́ба порозумі́тися.

Намъ нечего ссориться, наслѣдства не дѣлить—нам ба́тьківщини не діли́ть.

Намѣреваться—на ми́слі ма́ти, ма́ти за́мір.

На мѣстѣ преступленія—на гаря́чому вчи́нку.

На нашъ взглядъ—на на́шу ду́мку.

На небѣ замолаживаетъ—не́бо хма́риться.

На него иногда находитъ—до йо́го ча́сом приступа́є; на йо́го ча́сом напада́є.

На него напала грусть—сму́ток його́ попя́в.

На него нашелъ столбнякъ—він остовні́в.

На него нечего смотрѣть—не тре́ба на йо́го вважа́ти.

На него ничѣмъ нельзя подѣйствовать—нічо́го з ним не вдіє́ш, не поро́биш.

Нанимать квартиру—в комі́рнім сиді́ти.

На ногтяхъ появляются бѣлыя пятнышки—ніхті цвіту́ть.

Наносить обиды—кри́вду чини́ти.

На нѣкоторомъ разстояніи—на не́вній відле́глости; тро́хи оддалік.

На нѣтъ сошелъ—перевівся ні на́що.

Наняться на извѣстный срокъ—у строка́х ста́ти.

На оборотъ—навнаки́, навспа́к, на зворо́т.

На обратномъ пути—по́ве́ртом, поворітьма́, верта́ючись.

На одинъ покрой—на ї́дно́ копи́то.

На одномъ уровнѣ—на о́дній мі́рі, на о́дному рівні.

На опушкѣ лѣса—на узлі́сі, край лісу.

На освѣщенномъ мѣстѣ—на видноті́.

На основаніи авторитета такого...—за нова́гою кого́.

основаніи закона—на відста́ві закону.

На отмашь—на ві́дліг.

На отношеніе ваше имѣю честь увѣдомить—на завідо́мленя ваше ма́ю за честь сповісти́ти, одписа́ти.

На очереди—на че́рзі.

Нападаетъ страхъ—дрі́жаки́ ска́чуть у душі́.

Нападать то здѣсь, то тамъ—крути́ти веремію.

Напала лѣнь—лі́нощі, баглаї́ обсі́ли.

На память—на не́забудь.

Напасть врасплохъ—спітка́ти, запопа́сти, збі́гати кого́.

Напасть на кого, взъѣсться, ожесточиться—завзя́тися на кого.

Напасть на слѣдъ—натра́пити.

Напасть тоскѣ—ли́хом запуди́тися.

Напасть хандрѣ—см Напасть тоскѣ.

На перехватъ—на перебі́п, навви́передки.

На перечетъ—під лі́ком.

Напечатано слѣдующее—надруко́вано ось що.

Написать ч. л. не останавливаясь—написа́ти щось оди́м на́падом.

Напитки и пища—пити́ме й їсти́ме; напої́ і стра́ви

Напиться вволю—напи́тися по ду́жку.

Напиться пьянымъ—налига́тися, нарі́затися, замо́пятися; зали́ти о́чі.

Напишешь перомъ не вырубишь и топоромъ що написано перо́м, того не вытягнеш і воло́м.

На побѣгушкахъ—у побіге́ньках, за попихача бути.

На подобіе—на кшталт, кшта́лтом (чого́).

На пользу, въ пользу—на пожи́ток, на користь.

На пользу чью жить—жи́ти на до́брий пожи́ток кому́.

Напослѣдокъ—на при кінці́, на остапці, наре́шті.

Направить на путь истинный—настанови́ти на ро́зум, на до́брий ро́зум.

Направлять путь—сте́жку гаптува́ти, торува́ти.

Напрасно—даре́мно, ду́рно, ма́рно, надаре́мно, по дурному.

Напрасно будешь искать, не найдешь—шука́й ві́тра въ по́лі!

Напречь ноги къ усиленному бѣгу—насторожи́ти но́ги.

Напримѣръ — напри́клад, напри́від, як-ось, як-от.

На примѣтѣ—на прикме́ті.

На произволъ судьбы—на бе́збаш, на призволя́ще.

На прошедшей недѣлѣ—минулого тиждня.

Напугать—налякати; нагна́ти ду́ху; завда́ти ля́ку; хо́лоду нагна́ти.

Напускать на себя—удава́ти з се́бе.

Напускаться на что—допада́тися до.. накида́тися на...

На развѣдки—на до́відки.

На разсвѣтѣ—удо́світа.

На разстояніи двухъ скачковъ—так завда́льшки, як два пля́ги.

Народное благосостояніе—наро́дній добробу́т.

Народное образованіе—наро́дня освіта.

Народное просвѣщеніе—наро́дня просвіта.

Народы бродячіе—наро́ди мандрівні́.

Народы кочевые—народи перехо́жі.

Народы осѣдлые—народи осі́лі.

На рукахъ пять душъ дѣтей—на шиї п'ятеро діте́й.

На руку нечистъ—хапки́й, злодійкува́тий.

Нарушать законъ, присягу, вѣру, сло́во—лама́ти пра́во, присягу, ві́ру, сло́во.

Нарушать супружескую вѣрность (шутливо)—скака́ти у гречку.

Нарушить договоръ—злама́ти, зірва́ти, скасува́ти умо́ву.

Нарушить тишину—замути́ти ти́шу.

На самый худой конецъ—в найгі́ршім ра́зі.

На свое горе—собі́ на безголо́в'я, на свою́ го́лову.

Населеніе города—лю́дність міста; міська́ людність.

Населеніе государства—лю́дність держа́ви.

Населеніе Россіи состоитъ изъ ста одинадцати національностей — лю́дність Російської держа́ви складається з ста одина́дцяти наро́дів.

Насильственная смерть—на́гла, не своя смерть.

Наскакивать съ разбѣга на что-либо—набіга́ти на що́.

На скатѣ, склонѣ горы—у́збіч.

На склонѣ дней, жизни—на схи́лку ві́ку.

Насколько мнѣ извѣстно—оскі́льки я свідо́мий.

На сколько онъ состоятеленъ (о матер. обезпеченности)—як він мається?

Насколько возможно—як, я́ко мо́га; як спромо́га.

Наскоро—на ско́ру, швидку́ руч; на швидку́; швидкома́; хапко́м, хапкома́.

На скорую руку—при́хапцем, на швидку́ ру́ку, аби́ як.

Наскочить на бѣду—нахопи́тися на ли́хо.

На службѣ обществу—на грома́дській роботі.

На слѣдующей недѣлѣ—на тім ти́ждні.

На слѣдующій день—на за́втра (е).

Насмѣхаться надъ кѣмъ—на сміх підійма́ти кого; сміх собі з ко́го роби́ти; глузува́ти, кепкува́ти з ко́го; доклада́ти кому́; сміхи збива́ти з кого.

Насолить (перепосно)—доїхати кіпця; доиекти́ кому́; спектися.

На сонъ грядущій—на завля́ги.

На срокъ нанятый рабочій—строкови́й, строковець, строка́рь.

Насосъ воздушный—духови́й смок.

Наставлять на путь истины,—на все до́бре навча́ти; до пуття́ приво́дити; навча́ти ро́зуму; навча́ти на ро́зум; на до́брий ро́зум навча́ти.

Настоятельница монастыря—ста́рша ма́ти.

Настала хорошая погода—на годі́ні ста́ло.

Настали морозы—моро́зи взяли́ся.

Настало утро—прийшло́ на ра́но.

Насталъ вечеръ—прийшло на ве́чір.

Насталъ холодъ—зи́мно ся взяло́.

Настоящее серебро—щи́ре срібло́.

Наступаетъ хорошая погода—розгоди́ються.

Наступаютъ праздники — захо́дять свята.

Наступила гололедица—приожеле́дилося.

Наступила дождливая погода—задощи́лося.

Наступила ночь—ніч запа́ла.

Наступилъ слѣдующій вечеръ—прийшло́ на другий ве́чір.

Наступя на горло—з пожéм до го́рла, ґва́лтом.

На счетъ—що до; з о́гляду на; ко́штом; на карб.

На счетъ автора издана эта книга—ко́штом а́второвим ви́дано цю кни́гу.

На счетъ этого я спокоенъ—що до цього я спокі́йний; про це мені байдуже́; це мене́ не турбу́є.

Насъ охватывала печаль—сум нас побира́в.

На съѣденіе—на з'ї́день.

Насыпная гора́, курганъ—ро́бленица.

Насыпь сѣла—на́сна осі́ла.

На тебя пріятно смотрѣть—на те́бе диви́тися лю́бо.

На товаръ постоянный сросъ—на крам нема́ й відга́лу.

На той сторонѣ—по тім бо́ці.

Натощакъ—на тще се́рце.

Натравить на кого (собакъ)—зацькува́ти кого́.

Натуживаться (шут.)—напина́ти пу́на.

Натуральная повинность—відбу́ток.

Натягивать тетиву—напина́ти тятиву́.

На убой—на зарі́з.

На углу́—на ро́зі, на ріжку́, на рогу́.

На удачу—на щастя, навмапня́, на о́сліп.

На удивленіе—на ди́во, на про́чуд, на вдивовижу.

На усторонѣ—на убо́чі, на вбі́ччі, на о́дшибі, на бе́лебні.

Наученая вѣдьма (по нар. повѣрью)—ро́блена ві́дьма.

Научить—на ро́зум навести́.

Научить, какъ сдѣлать что-нибудь—да́ти на́від.

Научное изслѣдованіе—науковий до́слід; наукова роспра́ва.

Нахмуриться—звести́ бро́ви, насу́питися, насурмо́нитися.

Находить въ чемъ удовольствіе—знахо́дити вподо́бу в чо́му.

Находить наслажденіе въ чемъ-либо—коха́тися в чому́.

Находить недостатки—дава́ти ґа́ньбу́.

Находиться въ бѣгахъ—бу́ти в ма́ндрах, на вті́ках.

Находиться въ бѣдности — голо́дні зли́дні годува́ти.

Находиться въ возрастѣ 19—20 лѣтъ (о юношахъ)—під у́сом бу́ти.

Находиться въ добромъ здоровьѣ—ма́тися до́бре.

Н

Находиться въ странномъ положеніи—бути в чудному стані.

Находиться подъ страхомъ за свою участь—ходити під обухом.

Находить средство — добірати способу.

Находить удовольствіе въ чемъ-либо—кохатися в чому.

Находить хорошимъ — узнавати за добре.

Находить, что нужно сдѣлать—знаходити, учиняти ярміс.

Находящійся въ общинномъ пользованіи, товарищескій, артельный—сябрині, напр. сябрині ліс, сябрина оренда.

Находящійся въ отпуску—урльбник, увільник.

Находящійся, живущій на другомъ берегу, по ту сторону рѣки—тогобічній, тогобічний.

На храненіе—до схову.

На храненіе сдалъ вещи—до схову віддав речі.

На храненіи находятся мои вещи—на сховищі мої речі.

На худой конецъ—в гіршім разі.

Національное собраніе—рада.

Національное угнетеніе—національний гніт, нагніт.

Національный вопросъ—національна справа.

На цыпочкахъ—на дибошках, на здибочках, на пальчиках.

Началась весна—настала провесна, провесінь.

Начало весны—провесінь, провесна.

Начало зимы—зазімки.

Начало лѣта—залітки.

Начало осени—підосінь.

Начало ржавѣть—ржа вхопилася.

Начало свѣтать—на світ благословилось; аж тут і світ нахватився.

Началось ненастье—занепогодилось.

Началъ стучать (шутливо)—пішов таранить ганять.

Началъ часто появляться, приходить кто—розносило кого.

Начальство, лица предводительствующія, идущія впереди — передовництво.

Начать болтать—теревені запустити.

Начать выискивать, шарить—піти по нишпорках.

Начать говорить—зняти мову, зняти слово.

Начать кувыркаться — піти в перевертн.

Начать надъ кѣмъ смѣяться—закепкувати з кого.

Начать походить на кого, поддѣлываться подъ кого—закривитися на кого.

Начать разглагольствовать — натяки роспустити.

Начать судебное дѣло—заложити позов, піти у позов.

На чемъ свѣтъ ругается—лається на всі заставки.

На четвереньках—рачки, окарач, на чварках.

Начинать говорить—знімати голос, мову, слово.

Начинать надоѣдать—на гид переходити.

Начинать теплѣть — забіратися на тепло.

На чистыя деньги—за готівку.

На чужой каравай рта не раззѣвай, да свой затирай—на чужий коровай очей не поривай, а свій дбай.

На чужой ротокъ не накинешь платокъ—людям губа не заперта.

Наша взяла!—наше зверху!

Нашелъ его за обѣдомъ—застав його при обіді.

Нашелъ кому повѣрить—було кому повірити.

Нашелъ съ кѣмъ знаться!—добра знайомість, нема чого казати!

Нашелъ туманъ—наліг туман.

Нашла коса на камень—наскочила кулага на врага; трапила коса на камінь; наткнулася коса на камінь.

Нашъ Ѳаддей—ни на себя, ни на людей—з нашого Захарка ні Богу свічка, ні чортові угарка.

Н

На это денегъ не хватитъ—на це грошей не вистачить.

На этомъ возу легко можно опрокинуться—на цьому возі їхати перекидисто.

На это требуется много времени—це вимагає багато часу; це потрібує багато часу; на це треба багато часу.

На этотъ вопросъ отвѣтилъ докладчикъ—на це запитання одказав референт.

На это я издержалъ всѣ деньги—на це я поклав всі гроші.

Наѣсться до отвалу—наїстися до відброду.

Наяву—у натурі, на-яві, увіч.

Не безпокойтесь, не волнуйтесь—не турбуйтеся, не хвилюйтеся.

Не безпокойтесь, не утруждайте себя—не робіть собі заходу; не клопочіться.

Не безъ конца же намъ здѣсь ждать—не доки тут нам чекати.

Неблагопріятное время—лихий час

Неблагопріятныя обстоятельства — лиха година, злий раз, лихі обставини.

Небо въ тучахъ, небо заволокло—заворсилося на дворі; небо завезлося хмарами.

Не боги горшки обжигаютъ—не святі горшки ліплять.

Небо заволокло—заворсилося на дворі; небо завезлося хмарами.

Небольшая польза—мала спасибі.

Небольшой праздникъ—присвяток.

Не будетъ съ тебя толку—не буде з тебе пуття.

Не было никогда, не было и заведено—нема й заводу.

Не было у меня и часу свободнаго—не було в мене промитої години.

Не быть въ состояніи—не здолати; не здужати; не мати сили, змоги; не мусити.

Не быть въ числѣ чего, быть лишнимъ—узайві бути.

Невдомекъ—не в догад, невтямки.

Не вдругъ Москва строилась—не разом Київ будувався.

Не велика фря—не великий пан, не велика цяця.

Не взвидѣлъ свѣта—світ йому замакітрився.

Не взирая на то, что—дарма що; не вважаючи на те, що...

Не видавъ горя, не узнаешь и радости—не знавши біди, не атимеш добра.

Не виноватъ же я, что такъ случилось—я ж не причиною, що так сталося... що так трапилося.

Не вкусивъ горькаго, не узнаешь и сладкаго—не бачив гіркого, не бачить і солодкого; не знавши біди, не буде добра.

Невнимательно слушать—через верх слухати.

Не во-время гость хуже татарина—добрі гостя, та в середу трапились.

Не во гнѣвъ будь сказано—не за зле майте; не положіть гнева.

Невозможно, нѣтъ возможности—ані способу; не сила.

Невольное движеніе—відрух.

Не во множествѣ—не у мозі.

Не впервые—не першина.

Не вполнѣ правда—щербата правда.

Не все коту масленица—не щодня котові масниця; не щодня попятам Дмитрова субота.

Не все коту масляница, будетъ и и великій постъ—минулась котові масничка; запала й тому клямка; минулися роки, що роспирало боки.

Не все то золото, что блеститъ—не усе ж то козак, що списа має.

Не все то правда, что люди говорятъ—не все тому правда, що в пісні співають; не все то правда, що на весіллі плещуть, ладкають, співають.

Не всякое лыко въ строку—не все те переймати, що по воді пливе.

Не всякому слуху вѣрь—не всякому духу вірь, віруй.

Не всяку правду женѣ сказывай—жінці всеї правди не одкривай; не кажи жінці правди.

Не входить въ пререканія—не заходити у перерік.

Не входить ни въ какія тяжбы—не вдавáтися в жадне прáво.

Не въ диковину—не в диво, невдиновижу.

Не въ духѣ (шутливо)—муха в нóсі.

Не въ мочь—не сила, не спромóга, не під силу.

Не въ наше время—не за нашої пáмяти.

Не въ обиду будь вамъ сказано—не ображáючи вас скажу; не за зле майте; не положіть гнівá.

Не въ очередь—безчерéжно; не в ряд.

Не въ полномъ умѣ—не сповнá рóзуму.

Не въ примѣръ—не в заміру.

Не въ примѣръ другимъ—не оглядáючись на инших, не вважáючи на инших.

Не въ своемъ умѣ—не при тямі; не при умі; не повнá рóзуму.

Не въ свои сани не садись—в чужий черевик ноги не сажáй; коли не Кирило, не пхай там рило; коли не пиріг, то й не пирожися; коли не пін, то не микайся в ризи; не сунь голови, куди не влізе; не тикай нóса, до чужого проса.

Не въ силахъ заговорить—см. Не въ силахъ отвести голосъ.

Не въ силахъ отвести голосъ—глáсу не відтягне.

Не въ состояніи всего (я) самъ сдѣлать—одними рукáми не вхоплю.

Не въ состояніи (онъ) итти—ніг не підволóче.

Не въ терпежъ стало—терпéць увірвáвся.

Не въ томъ дѣло—не в тім річ; не в тім сила.

Не въ томъ суть—не в тім сила.

Не въ шутку—не в жáрт.

Не вѣрится—не имéться віри.

Не вѣроятно, чтобы онъ это сказалъ—не подóбно, щоб він це сказáв.

Не вѣрь вѣтру въ полѣ, а женѣ въ домѣ—не вірь жінці, як чужому собаці; а ні на селі, а ні в місті не вірь невісті.

Негдѣ пристать лодкѣ, пароходу—нема пришибу для чóвна, пароплáву.

Негдѣ; некуда—немá де; нема куди.

Не говори глупостей—най ті язик не забігáє; не плещи дурниць.

Не говоря дурного слова—не причком сказáти.

Не годный для питья—не питний.

Негодный предметъ—пóкидь, покидька; (шутливо) покидьків браг.

Не дается въ руки—не имéться мені.

Не далъ и заикнуться—не дáв і рóта раззявити.

Не дастъ собой помыкать—не дасть собі в кáшу наплювáти.

Недвижимая собственность—облáда, маéтність; нерухóме майно; лежáча худóба; нерухóме добрó.

Недоброжелательствовать, желать зла—лиха мислити.

Не довольствуясь тѣмъ—мáло на тóму мáючи.

Не дождаться (шутливо)—ждáнки розгубити; ждáнки поїсти.

Недозрѣлымъ косить—у свид косити; на свид косити; у свиду косити.

Недоимочные проценты—відсóтна залéглість.

Не долго длился нашъ сонъ—не дóвго булó нáшого спаннá.

Не долго думая—не нагáдуючись дóвго.

Не дома, въ мірѣ—у світáх.

Недостаетъ (кому)—недогóдно кому; бракує кому (чого).

Недостало у него силъ—вже йому сил перейнялося.

Недостача продовольствія—брак харчу, кóнту.

Недосугъ—гарячий чáс; нікольство.

Недосугъ мнѣ—мені ніколи; не мáю колú; немá чáсу.

Недоумѣваю, чтобы это значило—рахуби не доберу, що воно за знак.

Недѣлю тому назадъ—пéред тижнем; тиждень тому.

Недѣля—тиждень; свѣтлая—великóдні свята; крестопоклонная—середохрéстний тиждень; пятидесятница, св. Троицы—зелéні свята, клечáльний тиждень; мясопустная—прощáльний тиждень.

Неестественное положеніе—неприрóдний стан, неприрóдне станóвище.

Неестественно кричать—не своїм голóсом кричáти.

Не жалѣй алтына: отдашь полтину—не жалій ухналя, бо підкóву загубиш.

Не жалѣть, не беречь своихъ вещей—пéхтувати свої рéчі.

Не живетъ, а только небо коптитъ—не живé, а тільи дні тре.

Не задержалось въ памяти—не впáло в пáмятку.

Незаконнорожденное дитя—неправого лóжа; пажирóвана, пáдалишна, саморідна дитина; байстря, байструк; безбáтченко; -ная дочь—хлібнá дочкá.

Незамѣтно для кого—не в зáмітку кому, не в знаки кому.

Незаработанныя деньги, а доставшіяся даромъ—дурні грóші.

Не заставляй меня ждать—не гáй мене.

Не за то волка бьютъ, что сѣръ, а за то, что овцу съѣлъ—не за те бито, що ходила в жито, а за те, що дóма не почувáла.

Не за что—немá зáшо.

Не заявить своего присутствія—навзнаки не дáти.

Не знать куда итти, блуждать—блудом ходити.

Не знать, что дѣлать, какъ поступить—не знáти на яку ступити; не дáти собі рáди.

Не знаю чѣмъ заняться (о профессіи)—не знаю у'явий хліб кинутися.

Не зная броду, не суйся въ воду—не розібрáвши броду, не лізь прожóгом в вóду.

Не идетъ говорить такъ—не личить, не подóба так казáти.

Неизвѣстно что—не знáти що.

Не измѣнять своему слову—на своéму слóві стояти.

Не изъ чего выбрать—немá між чим вибрати.

Не имѣется—біг мáє; немá; біс-мáє.

Не имѣй сто рублей, а имѣй сто друзей—не май сто кіп, як сто другів.

Не имѣть ничего (шутливо)—дідька мáти.

Не имѣя до сего времени свѣдѣній, затребованныхъ отношеніемъ моимъ отъ 10 іюня с. г. за № 125—не мáючи дóсі відóмостів, що про їх запитував з 10 чéрвня ц. р. під № 125.

Не исполнить даннаго слова—відскóчити від слóва; не додéржати слóва.

Не исполнять обѣщанія (шутливо)—робити з губи халяву.

Не ищи бѣды: бѣда сама тебя сыщетъ—лиха не шукáй—воно самó тебé найде; не шукáй лиха—тебé самó лихо нáйде.

Не клеится—не йде в лад.

Некогда—немá коли. 53,

Некого, некому—немá когó, кому.

Не ко двору—не годиться, не підхóдить, не до дíла.

Не ко мнѣ примѣряя—не в мою міру міряючи.

Некому замѣнить меня дома, еслибы я ушла—ні від кого мені піти з дóму, бо сама дóма.

Некстати—не до ладу, недорéчі, не до шуміти, не до шиéти, без ладу.

Не кстати явился кто—разносило когó.

Некуда—немá куди.

Н

Некуда было пойти—не було́ де піти́.

Не купилъ тятька шапки, пусть уши мерзнутъ—на злість моїй жінці нехай мене́ б'ють; коли́ моя жінка така́, то нехай сви́ні бо́рошно їдя́ть.

Не къ дѣлу—не до ре́чі, не до діла.

Не къ спѣху—нема́ чого́ хана́тися; нема́ чого́ поспіша́ти.

Не къ тебѣ обращались—не до те́бе пило́ся.

Нелегкая тебя принесла—принесла́ тебе́ лиха́ годи́на; чорт. біс, нечи́стий тебе́ приніс.

Не лежитъ сердце—не пристає́ се́рце, не лежить душа́.

Нельзя—не ві́льно, не мо́жна.

Нельзя и увидѣть, нѣтъ и слѣда—нема́ й за́зору; і за́зором нема́.

Нельзя поворотиться, повернуться—поворо́ту нема́.

Нельзя протиснуться за тѣснотой—до́товпу нема́є.

Не люблю лишнихъ словъ—за́йвої мо́ви не люблю́.

Немедленно вступите въ должность—нега́йно прийміть уря́д, поса́ду.

Немедленно донесите объ исполненіи распоряженія—нега́йно сповісті́ть, до ві́дома пода́йте, що вчи́нено за ро́сказом.

Немедленно исполните предписаніе, приказъ—нега́йно вчиніть за при́писом, за ро́сказом.

Немедленно представьте отчетъ—нега́йно пода́йте звідо́млення.

Немедленно представьте смѣтныя исчисленія—нега́йно пода́йте кошто́спис...

Немедленно представьте смѣтныя предположенія на производство работъ...—нега́йно пода́йте кошто́рис на робо́ти...

Немедленно сдайте должность—нега́йно зложі́ть уря́д, поса́ду.

Немедленно сообщите о послѣдующемъ—нега́йно повідомі́ть про те, що зроблено по цьому далі...

Немногіе понимали его—ма́ло хто розумі́в його́.

Немного дѣла—діла не скі́льки.

Немного недостаетъ—тро́хи бракує.

Немного спустя—по малій годині.

Немножко, очень мало—з комаре́ву ні́жечку; трі́шечки; на ма́кове зерня́, зе́рнятко.

Не могу ничего придумать—не мо́жу жа́дної ра́ди приложи́ти.

Не могу счесть—раху́би не дам.

Не мудра голова да кубышка полна—хоч у голові́ пу́сто—аби́ гро́шей гу́сто.

Не мудрено что...—не ди́во що...

Не мѣсто, не удобно—не спо́сіб.

Не мѣшаетъ, не лишнее—не не́нутить, не вадить.

Не вмѣшивайтесь не въ свое дѣло—не міша́йтеся між чужі́ ли́ка.

Не надоѣдай мнѣ—не клоночи́ мені́ голови́.

Не надъ чѣмъ работать—ні за ві́що рук зачепи́ти.

Не намѣренно—не хотячи, без на́міру, не навми́сне.

Ненавидѣть кого—за́злість на ко́го ма́ти; нена́видіти.

Не на кого оставить домъ—ні від ко́го піти́ з до́му.

Ненастная погода—него́да.

Не нашего поля ягода—не нашого нера́ пта́шка; не з на́шого кри́ласу; не на́шого села́ парахв'яне; то люде не на́шої й ха́ти; не на́шого пір'я пти́ця.

Не нравится—не нани́ть; не до вподо́би; не підхо́дить під ми́слі; не до подо́би; не подо́бається.

Не нужно приводить въ исполненіе данное распоряженіе—за ви́даним ро́сказом не тре́ба чини́ти.

Не нужно приводить его словъ—не тре́ба прито́чувати його́ ви́разів.

Не обойдется и безъ насъ—приткне́ но́са і до нас.

Не обращать вниманія—не вповати; не вважа́ти; не звертати уваги; не звертати ба́чности.

Не особенно—не ко́нче-ду́же.

Н

Не оставляйте меня вашими совѣтами—не відмовля́йте мені́ ва́ших пора́д.

Не оставлять (что)—не ки́датися чого́.

Неотступно ходить за кѣмъ—ходи́ти на́висом біля́ ко́го.

Не отдасть никогда—віддасть на бе́зрік.

Не о тебѣ рѣчь (шутливо)—не до те́бе пило́ся.

Не о томъ слово—не в тім річ.

Неоцѣненный по достоинству—неошано́ваний.

Не очень—не ду́же; не коне́чне; не з так; не що.

Не по вкусу—не до смаку́; не до сподо́би; не до вподо́би.

Неподвижныя звѣзды—нерухо́мі зо́рі.

Не поддается переводу—не надає́ться до пере́кладу.

Не подлежитъ сомнѣнію—запе́вне.

Не подмазанное колесо скрипитъ—не пома́щено, то й скрипи́ть; де не мажуть, там ду́же рипи́ть.

Не позволю вмѣшиваться въ мое дѣло (иносказ.)—не дам у ка́шу собі дму́хати.

Не пойманъ не воръ—не пійма́вши, не кажи́, що зло́дій; не кажи́ сь, що зло́дій, бо ще сь не пійня́в; не кажи́ „зло́дій" по́ки за ру́ку не схопи́в; як не зловив, то й до на́ша не позива́й

Не показаться на глаза—не да́тися у ві́чі.

Не показывая виду кому—не даючися на знак кому́.

Неполная луна—мі́сяць-недобі́р.

Не получая до сего времени отвѣта на отношеніе мое отъ 15 ноября с. г. за № 4711—не ма́ючи до́сі ві́дпису на завідо́млення моє́ з 15 грудня ц. р. під № 4711.

Не получилось никакого результата—здобу́ток ви́йшов ніякий.

Не помнится—не пригадую; мені́ невмітно.

Не помнитъ Божьихъ дней—см. Околесицу несетъ.

Не по мнѣ—мені не до ми́слі, не під ми́слі.

Не по нутру—не до смаку́; не до вподо́би.

Не попалъ на слѣдъ—не вхопи́в трони.

Не по сердцу—не до ми́слі.

Не по средствамъ намъ—не суста́нція наша.

Непосѣдливый (кто)—шкура гори́ть (на кому); непосидя́чка з його́; непосидя́щий як чорт.

Не по твоимъ способностямъ—тобі́ не хист; не до твого́ хи́сту.

Неправдой свѣтъ пройдешь, да назадъ не воротишься—бре́хнею світ пройде́ш та наза́д не ве́рнешся; туди́ бре́хнею пере́йдеш, а наза́д тру́дно; бре́хнею недале́ко зайде́ш.

Не предвидится ничего хорошаго—ні на що до́брого не запо́ситься.

Не приведи Богъ!—не дай Бо́же, боро́нь і бо́же, крий Бо́же!

Не признавать—не визнава́ти; запере́чувати.

Не прилично—не ли́чить, не го́же, не приста́ло; не приго́же; не подо́ба-річ; не випада́є.

Не припомню—мені́ невмі́тно.

Не приставай ко мнѣ!—не клопоти́ мені голови́.

Не пристало вамъ такъ поступать—не годи́ться вам так чини́ти.

Неприязненно посматривать—ба́сом поглядати; дзи́зом подивля́тися; поглядати за́шморгом.

Непробудный сонъ—ві́чний сон.

Не пропадетъ—не де ді́неться.

Не проси у богатаго, проси у тороватаго—до вбо́гого йди соро́чки позича́ти, а до бага́того ніко́ли не иди́.

Непроходимый дуракъ—дурни́й як пень; як колода; як дра́пий чо́біт; як Бе́ркові штани́.

Не прочь—не од тієї ре́чі; не від то́го.

Не пустяки—не пере́ливки.

Не работается—не бере́ робо́та.

Н

Не радѣть о чемъ—занедба́ти що.

Неразвитой грибъ—чо́ртове яйце́.

Неразумное, неумѣстное, некстати—ніпто́ра людського.

Не расположенъ работать—не ма́ю охо́ти до робо́ти, не бере́ мене́ робо́та.

Не родись красивый, а родись счастливый—не роди́ся кра́сна, та роди́ся ща́сна; не роди́сь гарний а роди́сь щасли́вий; рости́ вели́кий, та будь бага́тий.

Не родись ни хорошъ, ни пригожъ, родись счастливъ—не роди́ся кра́сна та роди́ся ща́сна; не роди́сь бага́тий та вродли́вий, а роди́сь при до́лі та щасли́вий; не роди́сь га́рний, а роди́сь щасли́вий; рости́ вели́кий, та будь бага́тий; не роди́сь в пла́тячку, а роди́сь в щастячку; не роди́сь бага́тий, а роди́сь щасли́вий.

Не рѣшаться—вага́тися; не нава́жуватися; (фигур.) мняти шку́ри.

Не рѣшился на этотъ шагъ—не нава́жився до цього за́ходу.

Несвободенъ кто, некогда кому—світ не ві́льний (кому); ні́коли кому́; нема́ ча́су кому́.

Несвоевременно—в неслу́шний час; (шутливо)—у свини́й го́лос; у соба́чий го́лос.

Не сглазить бы—нівро́ку; коли б не зуро́чити.

Несдержанный, болтливый—ковзки́й на язи́к.

Не сдержать обѣщанія—відско́чити від сло́ва; не додержати сло́ва.

Не сдержать слово—см. Не сдержать обѣщанія.

Не сдобровать—не мину́ти ли́ха.

Несется слухъ—чу́тка йде.

Несетъ турусы на колесахъ—підпуска́є москаля́; ку́лі л'с;

Не сидится отъ нетерпѣнія—непосидя́чка бере́.

Не сказалъ ни слова—губи́ не роззя́вив.

Не скоръ Богъ да мѣтокъ—Бог хоч не ско́рен, та влу́чен.

Н

Не случалось—не випада́ло; не трапля́лося.

Не слѣдуетъ такъ дѣлать—не годи́ться, не го́же так роби́ти.

Несмотря на то, что...—не вважаючи на те, що...; дарма́ що.

Не смыкать глазъ—о́ком не стипа́ти.

Не смѣйся чужой бѣдѣ, споя на грядѣ—не смійся рабі́—бу́де й тобі́; чужо́му ли́хові не смі́йся; не смі́йся з чужо́ї біди́; смі́шки з попо́вої кі́шки, а як своя́ здо́хне, то й пла́катимеш; хто сміє́ться, тому́ не мине́тися.

Несмѣтное богатство—золота́ гора́; золоті́ го́ри.

Несмѣтное количество—тьма-тьму́ща.

Не совсѣмъ—не зо́всім, не коне́чне.

Несообразность—таке́, що й ку́пи не держи́ться.

Не спать ночью—ніч зорі́ти.

Не спится—спання́ нема́; сон не бере́ться.

Не спорится—не йме́ться мені́.

Не способенъ работать—не здатний до робо́ти.

Не спрашивай здоровья, а гляпь на лицо—гляпь на ви́д, здоро́вля не пита́й.

Не спускать съ глазъ—ма́ти на о́ці.

Не спѣша—спроквола́, по́вагом.

Не спѣша и съ толкомъ дѣлать—покладаючи роби́ти.

Не срастится Днѣстръ длиною съ Днѣпромъ—Дністро́ не ви́йде довжино́ю про́ти Дніпра́.

Не стало денегъ—забра́кло гро́шей.

Нести ахинею—тереве́ні пра́пити, нісені́тницю плести́.

Нести эпитимію—поку́тувати, відбува́ти поку́ту.

Не стоитъ—не ва́рт, не ва́рто.

Не стоитъ благодарности—нема за що дя́кувати: нема́ за́ що; нема́ дя́ки.

Не сходить съ ума, быть на умѣ—на ду́мці стоя́ти.

Н

Несчастная участь—ла́тапий тала́н; щерба́та до́ля.

Несчастное время—лихи́й час.

Несчастный случай—приго́да.

Не съ тобой говорятъ—не до те́бе мо́ва.

Не съ хорошимъ намѣреніемъ—не з добро́м.

Не съ чѣмъ начать, нѣтъ средствъ для начала (о хозяйствѣ, заработкѣ)—ні за що рук зачепи́ти.

Не та дорога, какой нужно—блудна́ дорога.

Не такимъ маперомъ—не таки́м ши́бом, ро́бом, способом.

Не такъ, какъ слѣдуетъ—не до цу́ґи.

Не тебѣ бы говорить да не мнѣ бы слушать—не ти б каза́в, не я б слу́хав.

Не тогда собакъ кормятъ, когда на охоту идутъ—не тоді́ хорті́в годува́ть, як на вло́ви їхать; не тоді́ коня́ сідла́ти, як тре́ба сіда́ти; не тоді́ коне́ві віпса, коли він ди́виться до пса; не тоді́ меча́ шука́ти, коли ся тре́ба потика́ти.

Не тѣмъ будь помянутъ—прости́ йому́ Бо́же.

Не убить, пощадить—к животу зволи́ти.

Не удастся тебѣ—не пощасти́ть тобі́; (шутливо) не поку́рит.

Неудачно скрывалъ свой поступокъ—накри́всь, мов лиси́ця хвосто́м.

Не удержится въ секретѣ—ши́ло в мішку́ не втаї́ться.

Не удивительно—нема́ ди́вки; не ди́во.

Не удобно кому, невыгодно—не рука́ кому́.

Не узналъ васъ—не вгада́в вас.

Не у кого спросить—нема́ в кого спита́тися.

Неумѣло дѣлать—парта́чити, парто́лити.

Неумѣстно—не до шми́ги, не до ре́чі, не до ді́ла.

Неумѣющій писать—неумі́тний письма́.

Н

Неучавоженное поле—сухе́ по́ле.

Не уплатить, остаться должникомъ—забо́рсатися з ви́платою.

Не упускай перваго покупщика—пе́ршого купця́ не ки́дайся.

Не устоять въ словѣ—не доде́ржати сло́ва; відско́чити від сло́ва.

Неуспно трудящійся, хлопочущій—товку́щий.

Не утеряло нисколько своего значенія—не згуби́ло ні́чо́го з своєї ваги́.

Не утруждайте себя—не робі́ть собі́ за́ходу.

Нехорошее пожеланіе мертвому—хай йому дробина́ спи́ться.

Не хорошо сдѣлалъ, поступилъ—не гара́зд учини́в.

Не хочется спать—не бере́ться сон.

Не чаялъ видѣть—не сподіва́вся ба́чити.

Нечего и думать—нікода́ й га́дки.

Не хватитъ на это денегъ—не ви́стачить на це гро́шей.

Не хватитъ ума это сдѣлать—не ви́тече ро́зуму це зроби́ти.

Не хуже—не гі́рш.

Нечистъ на руку—бхват ма́є на чуже́ добро́.

Не шелохнется—ні чичи́рк.

Не шутки—не пере́ливки.

Не шутя—не в жа́рти.

Нецѣлесообразный способъ—недоді́льний за́сіб.

Нечего вамъ объ этомъ разсуждать—го́ді вам про це бала́кати.

Не ясно звучать—гугня́вити.

Не я ѣду, нужда ѣдетъ—не я скачу, біда скаче.

Ни Богу свѣча, ни чорту кочерга—ні Бо́гові сві́чка, ні чо́ртові ла́дан; а ні до ра́ди, а ні до зва́ди; ні до са́ка, ні до бо́вта.

Ни во что не ставить—за ніщо ма́ть; бра́ти за ні за́що..

Ни въ одномъ глазѣ—ані же́, ані трі́шки.

Нигдѣ не дѣнется—та не де́ діне́ться.

Ни гугу!—ні́ чичи́рк!

Ни да, ни нѣтъ—ні так, ні сяк; ні те, ні се.

Ни дать, ни взять—як дні кра́плі поди́.

Ни для чего не нужный—ні до чого.

Ни души не видно—ані ля́лечки не ви́дно.

Ни души, никого нѣтъ—ні́ ху́ху, ні ду́ху.

Нижній слой—ни́жній шар.

Ни задавиться, ни зарѣзаться, нечѣмъ—ні ножа́, ні образа: ні зарі́заться, ні помоли́ться.

Ни за что—ні в сві́ті; ні за́ що.

Ни за что побитъ—за неви́нного бо́га поби́то.

Ни за что пропалъ—пропа́в ні за ца́пону ду́шу.

Ни звука—ані теле́нь.

Низменное мѣсто—при́падь, низина́, низькоді́л.

Никакимъ образомъ—жа́дним спо́собом, по́битом; жа́дною мірою.

Никакого порядка—ні ла́ду, ні пере́ладу.

Никакъ не возьмешь—і трьома́ на́падами не о́зьмеш.

Ни́какъ нельзя этого сдѣлать—жа́дною мі́рою не мо́жна це зроби́ти.

Никакъ не упросишь его—ніяким со́гом не допро́сишся у нього.

Ни капли—а ні цюк; а ні краплини.

Никогда еще этого не было—зро́дувіку цього́ не було.

Никогда не забуду—до ві́ку не забу́ду; ні в сві́точку не забу́ду; по́ки со́нце сві́тить не забу́ду.

Никогда мы не должны забывать того, что..—ніко́ли не пови́нно нам те схо́дити з па́м'яти, що...

Никогда не отдастъ—відда́сть набе́зрік.

Никогда этого не будетъ—це бу́де, як рак спи́спе.

Ни кола, ни двора—а ні пе́чі, а ні ла́ви; ні плу́га, ні роллі, ни́спишся дово́лі.

Ни крошки—а ні цюк, а ні кри́хти.

Никто не въ состояніи этого порядка измѣнить—не здолі́є того́ ладу́ ніхто́ поверну́ти.

Никто тебя не принуждалъ говорить—ніхто́ тебе́ за язи́к не тяг.

Никуда негодная вещь—по́кидь, поки́дька; на́дібок у ніч.

Ни къ селу, ни къ городу—не до ладу́, не до при́кладу.

Ни къ чему—ні па́ що, ні на ві́що.

Ни къ чему не годный—ні до чо́го; ні до чо́го не прида́тний.

Ни къ чему не способенъ—не вмі́є й ши́ла загостри́ти.

Ни ломанаго гроша—ні шерсти́ни.

Ни одного нѣтъ—жа́дного-ма́.

Ни о чемъ онъ не заботится—ні про що́ він не дба́є.

Ни подъ себя, ни на себя—а ні пе́чі, а ні ла́ви; ні плу́га, ні роллі.

Ни поскакать, ни поплясать, ни въ дудочку поиграть—ні швець, ні жнець, ні в дуду́ ігре́ць; ні грач, ні помагач.

Ни свѣтъ, ни заря—дуже ра́но; ще й на світ не благослови́лось; ще й на світ не зайнялось.

Ни складу, ни ладу—і ги́ч не до ре́чі.

Нисколько—ні ма́ло не; а ні цюк.

Ни скрывища, ни сбывища—а ні пе́чі, а ні ла́ви; ні плу́га, ні роллі, ви́спишся дово́лі.

Ни слова!—ні чичи́рк; ані теле́нь!

Ни слѣпой полушки—ні шерсти́ни.

Ни съ мѣста!—ані руш!

Ни съ того, ни съ сего—з до́брого ли́ва; да́рма-та́рма.

Ни хижи, ни крыши—ні пе́чі, ані ла́ви; ні плу́га, ні роллі, ви́спишся дово́лі.

Ни хитру, ни горазду, ни убогу, ни богату суда Божьяго не миновать—що Бог навіпе́, того́ ніхто́ не мине́.

Ничего больше не нашелся ей отвѣтить—нічо́го не прибра́в більш їй одмо́вити.

Ничего не далъ (пожалѣлъ)—і на пі́гтик не дав.

Ничего не достигъ (шутливо)—лизну́в ши́лом на́токи.

Ничего не дѣлаетъ—походе́ньки та посиде́ньки справля́є; ле́жні справля́є; бімбу́є; бо́мки б'є; ба́йдики б'є; хапьки́ мне.

Ничего не значитъ—нічо́го не ва́жить.

Ничего не могу подѣлать—раху́би не дам.

Ничего не подѣлаешь—нема́є ра́ди.

Ничего не получилъ (шутливо)—лизну́в ши́лом на́токи; бі́са з'їв.

Ничего не стоятъ—ні по чо́му.

Ничего не хочетъ дѣлать—і за холо́дну во́ду не візьметься.

Ничего не ѣлъ и не пилъ—і рі́ски в ро́ті не було́; і кри́хти в уста́х не було́.

Ничего нѣтъ—нема́ до шпирі; нічо́го нема́.

Ничего порядочнаго онъ не скажетъ—нічо́го пу́тнього він не ска́же.

Ничуть не бывало—зовсім ні.

Ничтожная вещь—не зна́ти що.

Нищенствовать—по під ві́конню ходи́ти; старцюва́ти.

Новобрачная, сохранившая до замужества дѣвственность—хоро́ша молода́.

Новобрачные—молодя́та.

Новозаселенное мѣсто—новосе́лиця.

Поживцы заѣдаютъ—но́жиці затина́ються.

Номера по порядку—чи́сла їдно по дру́гому.

Нормальнымъ бюджетомъ надо считать такой...—за нормальний бюджет треба вважа́ти таки́й...

Носится слухъ, молва—чу́тка, ноголо́ска йде.

Носиться съ кѣмъ, съ чѣмъ—па́нькатися, ця́цькатися з ким, чим.

Носъ, что и багра не надо—ніс, як за сім гри́вень соки́ра.

Но только—ті́льки ж бо.

Ночная кукушка перепоетъ дневную—жі́нка скорі́ше умо́вить чоловіка, ніж хто и́вший.

Ночь матка: все гладко—віч ма́ти: все покри́є; ніч ма́ти, не дасть погиба́ти; ніч—як ма́ти.

Нравится—до подо́би, до сподо́би; до вподо́би; до смаку́; подо́бається; подо́ба-річ; до ми́слі; під ми́слі.

Нравиться—до вподо́би бу́ти; підхо́дити під ми́слі; бути сподо́бним, сподо́бною; до любо́сти бу́ти кому́; бу́ти до любо́ви; смакува́ти кому́.

Ну вотъ онъ и говоритъ—ото́ж він і ва́же.

Ну гдѣ тамъ!—де вже!

Ну его!—цур йому́!

Ну его къ чорту!—неха́й йому ха́лепа!

Ну ее!—хай їй пек!

Нужда научитъ калачи ѣсть—навчи́ть біда́ з са́лом коржі́ ї́сти; навчи́ть ли́хо з ма́ком коржі́ ї́сти; навчи́ть го́ре з са́лом ка́ші ї́сти.

Нужды нѣтъ—ба́йду́же́; да́рма́; ні га́дки; і га́дки ма́ло; сількісь.

Нужно готовиться къ ночлегу—тре́ба ла́годитися почува́ти.

Нужно истребовать пропускъ, разрѣшеніе—тре́ба ви́правити до́звіл.

Нужно итти съ духомъ времени—тре́ба потрапля́ти ча́сові.

Ныряя плавать—пла́вати навви́ринки.

Нѣсколько больше десяти—кілька-на́дцять.

Нѣсколько времени спустя—по малі́й годи́ні; тро́хи зго́дом; тро́хи згоди́вши.

Нѣсколько десятковъ тысячъ—сто кро́ть.

Нѣсколько дѣлъ сразу дѣлающій, -щая—семиді́льник, семиді́льниця.

Нѣсколько изданій—кі́лька вида́нів.

Нѣсколько лѣтъ не обрабатываемая земля—верелі́г.

Нѣсколько лѣтъ, мѣсяцевъ, дней назадъ—кі́лька літ, мі́сяців, днів тому́.

Нѣсколько лѣтъ, мѣсяцевъ, дней спустя—кілька літ, місяців, днів пóтім.

Нѣсколько фразъ, предложеній—кілька рéченнів.

Нѣтъ, не имѣется — нема̀, бігма́; (гнѣвно) кат-ма́, біс-ма́, чорт-ма́с, чорт-ма̀.

Нѣтъ возможности—ані спóсобу; незмóга.

Нѣтъ выхода, безвыходное положеніе—нема́ ра́ди; кінці́ в край.

Нѣтъ выше, лучше...—нема́ в світі над... нема́ в світі як...

Нѣтъ денегъ—грóшей голó; у кишéні гуле́.

Нѣтъ его тамъ и зародыша—там йогó й закóну нема́.

Нѣтъ ему удержу—нема йому вни́ну.

Нѣтъ житья, покоя за нимъ—прóсвітку за ним нема́.

Нѣтъ и признака—нема́ й за́зору; і зазором нема́.

Нѣтъ и слѣда—см. Нѣтъ и признака.

Нѣтъ какъ нѣтъ—як нема́, дак нема́; як одрі́зано.

Нѣтъ конца дождю—нема́ дощу́ перестáння, перéстану, перéстані.

Нѣтъ надежды—не надійно.

Нѣтъ надобности въ созданіи новаго учрежденія—нема́ потрéби до закладáння новóї інститу́ції.

Нѣтъ никакого порядка—ні ладу́, ні пóладу нема́.

Нѣтъ ни прутика—нема́ ні дри́за, -зу.

Нѣтъ ни сучка, ни задоринки—чи́сто, гóлки не підтóчин; нема до чóго причепи́тися.

Нѣтъ ничего—нема́ і тла; і на тлі не ви́дко; ні ґнóта нема́.

Нѣтъ розы безъ шиповъ—не вся́ка стéжечка без спориша́.

Нѣтъ рѣшительно никого, ни души—нема́ ні ду́ха.

Нѣтъ свободного времени—ви́робу нема́; нема ча́су.

Нѣтъ скота въ хозяйствѣ—ні шерсти́ни нема́ в двóрі.

Нѣтъ смысла въ этомъ рѣшеніи—нема глу́зду в цій ухвáлі, в цій постанóві.

Нѣтъ смысла такъ поступать—нема́ ра́ції таке чини́ти.

Нѣтъ сна—спання нема́, сон не берéться.

Нѣтъ совершенно никакого порядка—нема̀ ні ладу́, ні перéладу.

Нѣтъ такого человѣка, чтобъ вѣкъ безъ грѣха прожилъ—чолові́к не я́нгол, щоб не согріши́в; всяк чолові́к не безъ гріха́.

Нѣтъ тебѣ никакого удовольствія—живéш, живéш і смаку́ не чу́єш.

Нѣтъ у него здоровья, ума—нема́ з йóго цвіту.

Нѣтъ худа безъ добра—нема ля́ха без щáстя; ля́хо не без добра́.

Нѣтъ этого и въ поминѣ—і не заспіти́лось на це.

Нѣтъ этого и признаковъ. см. Нѣтъ этого и въ поминѣ.

О.

Обвинительный актъ читался нѣсколько часовъ—реéстр провинний чи́тано кі́лька годи́н.

Обвинительный приговоръ—за̀суд.

Обвинять, -нить во лжи — завдава́ти, -да́ти брехню́, неправду.

Обвинять, -нить кого напрасно—наволіка̀ти, -локти́ нею на кóго; волокти́, наволокти́ нею на кóго.

Обдало жаромъ—в жар ки́нуло.

Обдумывать, размышлять—бра́ти у са́му; рóзумом роскида́ти, роздýмувати, міркува́ти.

Обезпечить матеріально—настанови́ти на хлі́б.

Обезсилѣвать, ослабѣвать—упада́ти на си́лі.

Обезславить—несла́ву зложи́ть на кóго.

Обиды выносить—кри́вду терпі́ти.

Обижать, оскорблять—котору́ завдавáти; кри́вду чини́ти; кри́вдити, ображáти.

Областное самоуправленіе — краєве самóврядувáння.

Областной съѣздъ—краєви́й з'їзд.

Обледенѣлый корабль—закрижані́лий корабéль.

Облечь властью кого—надáти си́лу, прáво кому́.

Облизываться въ предвкушеніи чего либо пріятнаго лизáти гýби (собі́)

Облиться кровью—пáсокою вми́тися.

Облиться слезами—обси́патися слі́зьми.

Обложеніе налогомъ—оподаткувáння.

Облупилъ какъ луковку, какъ липку, какъ лутошку—обідрáв, як бі́лку; обідрáли, як молодéнку ли́пку; обідрáли до гóлої кóсти: обідрáв до ни́тки.

Обмануть выдумкой—ви́тесати петéсаного тесанá.

Обмануть, надуть—уки́нути фукá; убрáти в шóри; з рóзуму звести́; баля́ки підпусти́ти.

Обмануться въ расчетѣ—вхопи́ти шилом пáтоки; ніймáти óблизня.

Обмануть чьи ожиданія—зáвід кому́ зроби́ти; звéсти кого́.

Обманывать при помощи хитрости—лестóм захóдити.

Обморочить, одурачить—тумáн навести́ на кóго; заби́ти бáки (кому).

Обнажить тѣло—тілом посвіти́ти.

Обнаружить, выявить, проявить—дáти ознáку.

Обнищать—піти́ на жéбраний хліб.

Обобрать кого, нажиться на чемъ—рýки погрі́ти чим.

Обогнуть мысъ—переплисти́ за ріг.

Обойти все собраніе съ угощеніемъ—ря́ду донéсти.

Обойти кого лестью—злести́ти кого́.

Обойти молчаніемъ—помину́ти мóвчки.

Обольстить дѣвушку—покри́ти дівчину.

Обольстить и бросить дѣвушку—звести́ дівчину.

Обольщать рѣчами—словáми масти́ти.

Обрабатывать землю—зéмлю роби́ти, управляти; хліб роби́ти.

Образной уголъ—пóкут, покýтня.

Образумиться, опомниться—до глýзду прийти́; в рóзум прийти́.

Образъ жизни—трúб життя́.

Обратить вниманіе чье на что—дáти, подáти до увáги кому́ що; увáгу звернýти на...; звéсти́ на очі.

Обратить въ бѣгство—повернýти на втіки.

Обратить въ ничто—[illegible]ну́ти, повернýти в нівéць; [illegible]ернýти в ніщó.

Обратить въ пользу—повернýти на кори́сть.

Обратить въ свою пользу—на пожи́ток собі́ оберну́ти.

Обратить въ шутку—на жарт, у жарт повернýти.

Обратить тылъ—навтіки, навтікачá ки́нутися: поти́лицю показáти: плéчи показáти.

Обратное дѣйствіе закона—відворóтна си́ла прáва.

Обратныя лошади—зворóтні кóні.

Обращать -тить вниманіе на что—брáти, взя́ти до увáги; звертáти, звернýти увáгу; ударя́ти, -рити на що.

Обратить вниманіе на кого—мáти обáчення на кóго.

Обращать въ к.-л. вѣру—до я. н. ві́ри навертáти.

Обращаться, -титься во что—зіхóдити, зійти́ на щó; понімáтися, поня́тися чим; обертáтися, оберну́тися чим, у що.

Обращаться, -титься въ бѣгство—пускáтися, пусти́тися на втіки, навтікачá.

Обращаться, -титься къ доводамъ ума—ходи́ти, піти́ до голови́ по рóзум.

Обращаться, -титься къ кому, чему—звертáтися, звернýтися до кóго,

до чого; обертáтися, оберну́тися до ко́го, до чо́го.

Обращаться съ кѣмъ—пово́дитися з ким.

Общая комната—спільна́ кімна́та.

Общедоступный спектакль — загáльнопристу́пна вистáва.

Общее благо—загáльне добро́.

Общее мнѣніе—загáльна ду́мка.

Общее присутствіе (к. л. учрежденія)—рáда.

Общее собраніе—загáльні збо́ри.

Общее собраніе всѣхъ казаковъ—чо́рна рáда.

Общеобразовательные курсы — загáльно-освітні ку́рси.

Общественная казна — громáдський скарб.

Общественное собраніе—громáдське зібрáння.

Общественное стадо череда́.

Общественное учрежденіе — громáдська устано́ва, інститу́ція.

Общество знакомыхъ—кумпáнія.

Общество открываетъ свою дѣятельность — товари́ство роспочинáє свою́ діяльність.

Общество покровительства животнымъ—товари́ство для охоро́ни звіря́т.

Общество потребителей — спожи́вче товари́ство.

Общество страховое — товари́ство асекураці́йне.

Общій голосъ—загáльний го́лос.

Общій признакъ—спільна́ ознáка.

Обыкновенное собраніе — звичáйні збо́ри.

Объ исполненіи донести—про те́, що зро́блено, до ві́дома подáти.

Объ этомъ не безпокойтесь—цим не журі́ться.

Объ этомъ нѣтъ спору—про те нема що змагáтися.

Объ эту пору—під цю пору́, у цю пору́.

Объявлять, вить войну—заповідати, -ві́сти війну́.

Объяснительное слово — ясувáльне слово.

Объяснить сонъ—розсуди́ти, розв'язати сон.

Обычная вещь—звичáйна річ.

Обычное право—звичайо́ве прáво.

Обычнымъ порядкомъ — звичáйним три́бом.

Обѣднѣлъ — ні па що зві́вся; зканцані́в; на біду́ зійшо́в; з'їхав ні на що.

Обѣдня отошла—слу́жба відбулáся, слу́жба скінчи́лася.

Обѣдъ по приглашенію— про́ханий обі́д.

Обѣими руками—обі́руч.

Обѣтъ исполнить—зоброкувáти обрі́к.

Обѣщать и не сдержать слова (шут.)—з губи́ халя́ву роби́ти.

Обязанности по службѣ — офіці́йні обов'я́зки.

Обязательное постановленіе—обов'язко́ва постано́ва.

Обязать подпискою кого—обов'язáти на письмі́.

Обязывать себя словомъ—в'язáтися сло́вом.

Оврагъ неглубокій—переярок.

Оврагъ поросшій лѣсомъ—байрáк.

Оврагъ степной—бáлка.

Оврагъ съ крутыми краями—провáлля.

Овчинка выдѣлки не стоитъ—шку́рка ви́чинки не вáрт.

Огласку сдѣлать—ясу́ вчини́ти.

Оглуплять, одурять (кого)—завертáти го́лову, мо́зок (кому).

Оглянись на себя—на се́бе гляпь.

Огнестрѣльное оружіе — стрі́льна, пáльна збро́я.

Огня взаймы не выпросишь—в його посере́д зімі́ льо́ду не ви́просиш; сере́д зімі́ сні́гу не ви́просиш.

Огорошилъ кого словеснымъ нападеніемъ—накри́в мо́крим рядно́м.

Ограничиться чѣмъ—поперестáти на чо́му.

Одаренный всѣми достоинствами—вивипо́ваний у всі прикме́ти.

Одерживать, одержать верхъ надъ кѣмъ-либо—брáти, взя́ти го́ру.

Одинаково плохо и то и другое (иноск.)—один бі́с! обо́є рябо́є!

Одиноко – самото́ю.

Одинъ въ одинъ—головá в го́лову.

Одинъ за другимъ—оди́н по одному.

Одинъ одинешенекъ—сам душе́ю.

Одна голова и смѣется и плачетъ—одні́ о́чі і плáчуть і сміються.

Однажды—одного́ разу́, одного́ часу́.

Однажды вечеромъ—одного́ ве́чора.

Одна мысль быстро замѣняетъ другую—ду́мка ду́мку побивáє.

Однажды утромъ—одного́ рáнку.

Однако—про те, однáче, аж.

Однимъ одинъ разъ—раз-разо́м.

Один только солдаты были на митингѣ—самі́ за се́бе москалі́ були́ на ві́чу.

Одного бьютъ, а другому навѣтки даютъ—кі́шку б'ють, а невістці замі́тку дають; баранá стрижу́ть, а козлу́ навішки (на вістки) дають; вівцю́ скубу́ть, а ко́зам на ві́жки дають.

Одного поколѣнія—одніє́ї верстви́.

Одной ногой въ гробу—йому́ три чи́сниці до сме́рти.

Одно и тоже будетъ—воно́ все на одно́ ви́йде.

Одного поля ягода—оди́н біс, оди́н чорт.

Одною стороною—з одного́ бо́ку, одни́м бо́ком.

Одно меня безпокоитъ—їдна́ річ мене турбу́є, непокоїть.

Одолѣвать, одолѣть — брáти, взя́ти го́ру; під кори́то підвертáти, підверну́ти.

Одолѣла бѣдность—зли́дні осі́ли.

Одурачить, обмануть—підвести́ під манасти́рь: заби́ти бáки; з ро́зуму звести́; бляхманá пусти́ти; заснíти́ти о́чі.

Одурѣлъ, белены объѣлся—йому́ мо́зок закрути́вся; мáку пáївся.

Одѣваться въ черную одежду—ходи́ти чо́рно.

Одѣть изъ сапоговъ въ лапти—перевести́ на зли́дні; пусти́ти в старці́.

Ожегся ровно на крапивѣ—опáрився, як му́ха на окро́пі.

Ожегшись на молокѣ, станешь дуть и на воду—хто спáрився на окро́пі, той і на холо́дну во́ду дмухне́; хто на окро́пі спáрився, і на зі́мну во́ду ду́є; опáрився на молоці́, та й на во́ду сту́дить; як спáрився на молоці́, тоді́ на сиро́ватку бу́деш дуть.

Ожесточиться, взъѣсться на кого—завзя́тися на ко́го.

Оживленный разговоръ—гаря́ча розмо́ва.

Ожидать очереди—засто́ювати че́ргу.

Ожидать родовъ—бу́ти при надії.

Озлобиться—зло́бу взя́ти на ко́го; озли́тися.

Ой-ли!—хібá? певже?

Оказался въ безпомощномъ состояніи—лиши́вся, як на билині, як на воді́.

Оказать вниманіе, уваженіе — дáти увáгу, повáгу.

Оказать неуваженіе—зневáгу дáти.

Оказать услугу—яви́ти прислу́гу; у послу́зі стáти; стáти у приго́ді, у послу́зі.

Оказывать, -зать должное почтеніе—чини́ти, вчини́ти слу́шне ушанувáння.

Оказывать, -зать помощь—у по́міч ставáти, стáти.

Оказывать, -зать почесть—віддавáти, дáти шано́бу; давáти, дáти честь хвалу́.

Оказывать, -зать предпочтеніе—перевáгу, пе́ред давáти, дáти.

Окачуриться — заде́рти но́ги, ду́ба дáти.

Окаянный чортъ—ді́дько охабле́ний.

Окинуть глазомъ—озири́ути що; ки́нути бо́ком; ски́нути очи́ма на що́.

О

Окна горятъ на солнцѣ—вікна жаріють проти сонця.

Окна дома выходятъ въ садъ—госвода вікнами стоїть до саду.

Окно замерзло—вікно забуртило.

Околесицу несетъ—кулі лле; підпускає москаля; смаленого дуба плете; химини курі гонить; плетеباнелюки; несе Харків Макогоненків; мене, як пустий млин; говорить у переспику; тереве́ні, баляси, баляндраси точить.

Окончаніе молотьбы—обмолот.

Окончаніе слѣдуетъ—довікінчення буде.

Окончаніе торга—росторжа.

Окончательно—до послідку, до краю, до решти; остаточно; до остапку.

Окончивать, окончить—доходити, дійти кінця; краю доводити, довести; до краю доводити, донести.

Окончивъ сдѣлку, устроили пирушку—могорич запили.

Окопы рыть—робити, копати шанці.

Окрестить—у хрест увести.

Окреститься—у хрест увійти.

Округъ Путей Сообщенія—Округа Доріг.

О мѣрахъ, вами принятыхъ, надлежитъ донести—про заходи, що вами вжито, до відома подати.

Она беременна—вона важка ходить.

Она во все вмѣшается—без неї вода піде не освятиться.

Она въ немъ души не чаетъ—вона за ним душі не чує, дух роить.

Она дѣлаетъ по собственному желанію—вона йде своїм трибом.

Она ему нравится—вона йому ладна; вона йому до серця; вона йому до вподоби.

Она такова же по внѣшнему виду—вона на такий здіб що і...

Она уже умерла—вже по їй; вона вже померла.

Они въ хорошихъ отношеніяхъ—вони в доброств живуть з...

Они лишь попусту болтаютъ—вони тільки язиком ляскають.

О

Они межъ собой очень дружны—вони між собою не розмита вода.

Они столуются вмѣстѣ—у них на однім столі хліб.

Онъ болтливъ—у його язик як лопатень.

Онъ вернулся безъ добычи, не добившись своего—він вернувся не з добихом.

Онъ полкомъ на меня смотритъ—він дивиться на мене дзизом.

Онъ вретъ, не каплянетъ—бреме, як шовком шиє.

Онъ во все вникаетъ—він до всього доходе.

Онъ вездѣ суется—він скрізь свого носа всуне; він скрізь встряне.

Онъ въ бѣдѣ—він є на біді; він у притузі.

Онъ въ долгу не останется—він цього не подарує; він віддячить.

Онъ глуповатъ—у його клепки не стає в голові.

Онъ глупъ—у його в голові клоччя.

Онъ говоритъ небылицы—у його на вербі груши ростуть.

Онъ дремлетъ—з дрімаком ся вітає; він куняє.

Онъ думаетъ только объ удовольствіяхъ—йому тільки забавки на думці.

Онъ дурно поступилъ—він погано зробив, повівся; зле вчинив.

Онъ ее замѣтилъ—вона йому впала в око; він звернув на неї увагу.

Онъ еле дышетъ—у нього ледь тлїна душа в тілі.

Онъ живетъ настоящимъ барономъ—він пан на всю губу.

Онъ живетъ на такомъ же разстояніи, какъ и вы—він мешкає так запдальшки, як і ви.

Онъ живетъ хорошей, праведной жизнью (иноск.)—його свічка ясно горить.

Онъ заболѣлъ лихорадкой—напала на його пропасниця.

Онъ заботится обо мнѣ—він дбає про мене.

О

Онъ занимаетъ важное положеніе—він займає значну постать.

Онъ избранъ комиссаромъ—його обрано за комисара.

Онъ изъ семи печей хлѣбъ ѣдалъ—був у бувальцях.

Онъ имѣлъ въ предметѣ—він мав на меті.

Онъ и ухомъ не ведетъ—йому й за вухом не свербить.

Онъ ищетъ только повода—він шукає лишень приклену, притоки.

Онъ къ вамъ не расположенъ—він до вас не прихильний.

Онъ лжетъ по печатному—бреше на всі заставки.

Онъ лишился сознанія—заморoки на нього упали; він зомлів.

Онъ мнѣ въ глаза не показался—він мені у вічі не дався.

Онъ мнѣ не милъ—він мені не до любови.

Онъ мнѣ не пара—він мені не рівня.

Онъ на всѣ руки мастеръ—він до всього запопадний.

Онъ надъ копейкой дрожитъ—та він такий, що й над ковійкою труєвться.

Онъ на меня въ претензіи—він на мене ремствує.

Онъ на руку охулки не положитъ—см. Онъ на свою руку...

Онъ на свою руку охулки не положитъ—він не впустить рака з рота; не дасть собі на хвіст наступити; не дасть собі в кашу наплювати; всякому утре носа.

Онъ насъ всѣхъ за поясъ заткнетъ—він нас усіх перевернить.

Онъ нашему кузнецу троюродный слесарь—Юхим бабі через вулицю бондарь; Василь бабі сестра у перьях.

Онъ не въ своей тарелкѣ—сидить, як у сливах.

Онъ не жилецъ на этомъ свѣтѣ—не буде вже рясту топтати; на ладан дише.

Онъ не знаетъ усталости—йому знемаги нема.

Онъ не можетъ утерпѣть—бере його нетерпляча.

Онъ не промахъ—він не дурень; не впустить рака з рота; він знає, де раки зимують.

Онъ не прочь отъ добраго дѣла—він не цурається доброго діла.

Онъ не справится съ этимъ дѣломъ—він з цим ділом не дасть собі радв.

Онъ не ударитъ лицомъ въ грязь—він не дасть собі в кашу наплювати.

Онъ неутомимо работаетъ—робить і втоми йому нема.

Онъ ни во что не входитъ—ні про що не дбає; ні до чого не береться; він ні до чого не втручається.

Онъ ни о чемъ не думаетъ—він ні про що не дбає; і гадки не має.

Онъ нисколько не безпокоится—він і гадки не має.

Онъ ничѣмъ не доволенъ—йому ничим не догодиш.

Онъ нѣсколько упрямъ—він трохи упертий.

Онъ обезумѣлъ—навідило його; він знавіснів, збожеволів.

Онъ обратилъ на нее вниманіе—вона йому впала в око; він звернув на неї увагу.

Онъ объ этомъ понятія не имѣетъ—він на цім нічого не тямить.

Онъ одурѣлъ—навідило його; він здурів, знавіснів.

Онъ ослѣпленъ, лишенъ правильнаго взгляда на вещи—йому заслівило очі.

Онъ отдулся отъ наказанія—він визволився з кари.

Онъ отъ нея безъ ума—він дух за нею рони́ть.

Онъ очень дорожится—він ціни не складе.

Онъ подвернулся очень кстати—він нагодився саме в час.

Онъ подъ хмелькомъ—він вйпивши; він на підпйтку.

Онъ пришелъ раньше моего — він прийшов попере́д ме́не.

Онъ раскапризничался — ґедзь йо́го вкусйв; ґедзь на йо́го напа́в.

Онъ рѣшилъ итти на войну—він покла́в іти́ на війну́.

Онъ своей натуры не измѣнитъ—він свої́ нату́ри не переста́вить.

Онъ сдѣлался лѣнивъ— ле́жачкаго напа́ла; він зледащі́в.

Онъ себѣ и въ усъ не дуетъ—а він і га́дки не ма́є.

Онъ сильно занемогъ—він ду́же засла́б.

Онъ со мной въ ссорѣ—він мій гнівни́к.

Онъ состоятеленъ, несостоятеленъ — добре ма́ється, зле́ мається.

Онъ спуску не дастъ—не дасть собі́ в ка́шу наплюва́ти; не дасть попа́дки.

Онъ сталъ неузнаваемъ—його́ тепе́р і не вгада́ти.

Онъ схватилъ кашель—напа́в на йо́го ка́шель.

Онъ считаетъ меня ни за что—він не ма́є мене́ за у́стілку.

Онъ съ нимъ въ половинѣ—він з ним на́спіл, з полови́ни.

Онъ такъ думаетъ, предполагаетъ—така́ в йо́го ду́мка.

Онъ такъ разсудилъ—він так покла́п.

Онъ тебѣ не чета—він тобі не па́ра, не під па́ру.

Онъ только развѣ невзначай правду молвитъ—хіба помили́вшись пра́вду ска́же.

Онъ точно помѣшанъ—він на́чо ошалі́в, здурі́в.

Онъ уже и говорить не можетъ—вже йому́ й мо́ви нема́.

Онъ уже не въ тѣхъ лѣтахъ, чтобы...—йому́ вже з літ ви́йшло...

Онъ уже умеръ—вже по йо́му; він уже номе́р.

Онъ у меня въ печенкахъ сидитъ—він мені́ в душі́ сиди́ть.

Онъ умеръ — Богъ його взяв; він номе́р.

Онъ часто боленъ—він ча́сто нездужає.

Онъ человѣкъ съ положеніемъ—він на стано́вищу.

Онъ человѣкъ умный—йому́ на ро́зум не збува́є; він люди́на розу́мна.

Опериться—у пір'я вби́тися; (о людяхъ) вырости, возмужать—у колодочки́ вби́тися.

Оплакивать кого, что—жалкува́ти за ким, чим.

Опомниться—до глу́зду прийти́, схаменутися, счу́тися.

Опредѣленіе дѣйствія—озна́чення дії.

Опредѣлить долгую жизнь — да́ти на ві́к.

Опредѣлить цѣну—скла́сти ці́ну.

Оптовая продажа—про́даж на гурт, про́даж гурто́м.

Оптовый складъ—гамазе́я.

Опустить голову—упу́ритися.

Опытная рука—вира́вна рука́.

Оригиналъ рукописи — перво́пись, скрипт.

Оркестръ, состоящій изъ трехъ музыкальныхъ инструментовъ—трої́сті музи́ки.

Оробѣлъ, приступивши къ дѣлу—як прийшло́ся до ді́ла, то й ніс під се́бе.

Орудія производства—знаря́ддя ви́робу, знаря́ддя до ви́робу.

Осадить, убавить спѣси—но́са вте́рти.

Осадить городъ—ста́ти поббе́м; обложи́ти мі́сто.

Осадное положеніе—стан обло́жний.

Осаждаютъ разныя мысли—ми́слоньки запо́сять; думки́ посіда́ють.

Осажденный—обложе́нець.

Освободить изъ подъ залога—ви́купити заста́ву, ви́купити з заста́ви, з під заста́ви.

Освобождать отъ смертной казни—го́рлом дарува́ти.

Освобожденіе отъ залога — ви́куп з заста́ви.

Оскорбить честь — покри́вдити на че́сти.

Оскорблять, -бить—котору́ завдапа́ти,-да́ти; кри́вдити, скри́вдити; обража́ти,-зити.

Ослабѣвать—підупада́ти на си́лах; упада́ти на си́лі.

Ослѣпить, лишить правильнаго взгляда (переносно)—засліпи́ти о́чі.

Ослѣпнуть—збапува́ти на о́чі; стемні́ти на о́чі; осліпти.

Осмѣять кого острымъ словцомъ, мѣткимъ отвѣтомъ—кві́тку пришити (кому́).

Основательно дѣлать — покладаючи роби́ти.

Основной капиталъ, деньги безъ процентовъ—істині гро́ші.

Особнякомъ—о́сторонь, на о́дшибі, на відльо́ті, відлю́дно.

Оспаривать свое право—завда́тися з ким до пра́ва.

Осрамиться—со́рому набра́тися; дійти сорома́.

Оставаться вѣрнымъ — доде́ржувати ві́рности.

Оставить безъ вниманія — лиши́ти без ува́ги; в ко́мені записа́ти.

Оставить въ покоѣ—да́ти по́кій; да́ти чи́стий по́кій.

Оставить за собой право...—застерегти́ собі́ право.

Оставить, бросить печаль—уда́рити ли́хом об землю.

Оставлять,-вить должность—уступа́ти,-пи́ти поса́ду.

Оставлять до начала будущаго лѣта—на за́літки зоставля́ти.

Оставлять,-вить въ покоѣ—дава́ти, да́ти покій.

Остаться въ сторонѣ—у бо́ці зоста́тися; на бо́ці зоста́тися.

Оставлять,-вить примѣту — дава́ти, дати на призна́ку.

Оставьте меня въ покоѣ—да́йте мені́ спо́кій.

Оставьте пожалуйста ваши приставанія (шутливо) — ви́бийте собі́ хвіст об тин.

Оставьте это—не ру́шьте цього́.

Остановить кровотеченіе—затамува́ти, загамува́ти кров.

Остановиться, чтобы попасти воловъ, лошадей—ста́ти на попа́сі.

Остановка въ работѣ—зага́йка.

Остановка кровотеченія—затамува́ння кро́ви.

Остаться въ дурняхъ—поши́тися п ду́рні.

Остаться въ одной рубашкѣ—зве́стися ні па́ що; переве́стися на зли́дні.

Остаться должникомъ, не выплатить долга—забо́рсатися з ви́платою.

Остаться на бобахъ—ніймати о́близня; поши́тися у ду́рні; вхопи́ти ши́лом па́токи.

Остаться неподвижнымъ отъ страха—прикипі́ти до мі́сця.

Остаться непричастнымъ—у бо́ці, у боку́ бу́ти, зоста́тися.

Остаться въ такомъ количествѣ, что счесть можно—лі́ком зоста́тися

Остерегайся разговаривать — стережи́ся розмовля́ти.

Остолбенѣть—ду́ба ста́ти; остовпі́ти.

Острить зубы, замышлять противъ кого—гостри́ти о́чі, язики́.

Острить зубы на что—ла́ситися.

Остріемъ, острымъ концомъ вверхъ—сто́рдзом.

Осудить, охулить—дога́ну да́ти.

Осудить на смерть—на смерть, на згу́бу засуди́ти.

Осуществимая идея — здійсне́нна ду́мка.

Осуществимо ли это?—чи це здійсне́нна річ?

Осѣнить крестомъ кого — хресто́м благослови́ти.

Осѣчять себя крестомъ—хреста́ покладати.

Отбили на войнѣ—відгро́млено на війні́, здобу́то на війні́.

Отбираніе свидѣтельскихъ показаній —вислуха́ння свідків.

Отбыть энитимію—відпокутувати.

Отвести глаза, одурачить—заспіти́ти о́чі.

Отвести душу -спочи́ти душе́ю, світ поба́чити.

Отвислыя губы—ва́рги, ка́пиці.

Отвлекаться отъ занятій — одрива́тися од робо́ти.

Отводить глаза—ману́ пуска́ти, напуска́ти.

Отворять часто двери—ри́патися.

Отвѣсить поклонъ—уклопи́тися низе́нько.

Отвѣтное письмо—ві́дпис.

Отвѣчать—держа́ти одка́з; одка́зувати, одповіда́ти.

Отдаваться эхомъ — би́тися луно́ю; лана́ти; піти́ луно́ю.

Отдалъ Богу душу—пішла́ душа на ввиринки.

Отдать въ аренду—пусти́ти в посе́сію.

Отдать въ печать—віддати до дру́ку.

Отдать на посмѣяніе—на глу́м пода́ти.

Отдать на храненіе—віддати до схо́ванки.

Отдать приказъ—звелі́ти, загада́ти, наказа́ти; ви́дати ро́сказ.

Отдаться на произволъ судьбы—пусти́тися бе́рега.

Отдохнуть отъ заботъ, печали—від журбо́ти відста́ти.

Отдуть на обѣ корки—ви́бити на всі бо́ки.

Отдѣльно жить—па́різно жи́ти.

Отдѣльный номеръ газеты стоитъ...—поодино́ке число́, окре́ме число́ ґазе́ти коштує...

Отказать жениху—піднести́ кабака́; да́ти гарбуза́.

Отказать кому въ правѣ—зацура́ти чиє́сь пра́во.

Отказать наотрѣзъ—відмо́вити цілко́м.

Отказать сватающемуся—см. Отказать жениху.

Отказаться отъ наслѣдства—зріктися спа́дку, спа́дщини.

Отказываться, -заться отъ чего—умива́ти, уми́ти ру́ки від чо́го; зріка́тися, зректи́ся чого́.

Откалывать трепака—вибива́ти гопака́.

Отколотить, вздуть—хло́сти, лупи́ти да́ти, облата́ти бо́ки; полата́ти бо́ки; да́ти духопелу, духопе́лків, ду́ху, ма́тлашки; докла́сти во́за; завда́ти парла́, прочухана, чо́су, прочуха́нки.

Отколоть штуку — утну́ти, ута́ти, ушква́рити.

Откомандировать кого — відряди́ти кого.

Откомандировать кого въ чье распоряженіе—відряди́ти кого́ до ро́сказу кому́.

Откомандировать кого къ мѣсту служенія—відряди́ти кого́ до місця, до посади.

Откомандируйте его въ мое распоряженіе — відряді́ть його́ мені́ до ро́сказу.

Открывается случай—випада́є ока́зія.

Открывая собраніе, предлагаю избрать предсѣдателемъ...—роспочина́ючи збо́ри, пропону́ю обра́ти за го́лову...

Открытое море—по́вне мо́ре.

Открытое мѣсто у села—бе́лебень, голоте́ча.

Открытое письмо — одве́ртий лист; почтовое—листі́вка.

Открытое поле—чи́сте по́ле.

Открытый воздухъ—ві́льне пові́тря.

Открыть волосы (о замужней женщинѣ)—воло́ссям засвіти́ти.

Открыть вора—ви́знати зло́дія.

Открыть глаза—роспльо́щити о́чі.

Открыть глаза кому на что—скинути полу́ду з очей чиїх.

Открыть гнѣздо змѣй—назпа́ти гадю́че кубло́.

Открыть дѣйствія—увійти́ в а́кцию.

Открыть кампанію—роспочати війну́.

Открыть лавку, книжный магазинъ, оптовый складъ—заложи́ти крамни́цю, книга́рню, гамазе́ю.

Открыть ротъ—ростули́ти, роззя́вити ро́та.

Открыть собраніе—роспочати збо́ри.

Открыть тайну—ви́явити таємни́цю.

Откуда-бы—де-б.

Откуда ни возьмись—де не взяся; аж ось і; коли́ це.

Отлагается жиръ — са́ло наростає; ото́чина сплива́є.

Отлегло отъ сердца—на душі́ ле́хше ста́ло.

Отмѣна смертной казни—скасува́ння ка́ри на го́рло, ка́ри на смерть.

Отстаивать что—обсто́ювати за чим.

Отлучиться изъ дому—відгоди́тися від до́му.

Отмалчиваться—справля́ти мовча́нку.

Отмочалить бока—см. Задать кому трепку.

Отмстить съ лихвою—оддя́чити сто з о́ком

Относить на чей счетъ (иноск.)—бра́ти на карб чий; (букв.) залі́чи́ти на раху́нок чий.

Относиться фамильярно—бу́ти за панібра́та.

Относиться хорошо—щирува́ти; добре ста́витися.

Отношеніе ваше получилъ; въ отвѣтъ увѣдомляю — завідо́мления ва́шо одібрано; на йо́го відни́сую...

Отношеніе отъ 15 января 1917 г. за № 4711—завідо́мления з 15 січня року 1917 під № 4711.

Однюдь не, никакъ—жа́дним спо́собом, но́битом, жа́дною мі́рою

Отняло языкъ—умкну́ло мо́ву, відняло мо́ву.

Отозваться—пода́ти го́лос, одгукну́тися.

Отольются кошкѣ мышкины слезки—прийде́ й на пса коли́сь зіма́.

Отомщаются имъ ваши песчаныя—то ва́ші сльо.и їм одливаються.

Отплатить тѣмъ же—віть за́ віть одда́ти.

Отправить на тотъ свѣтъ—з світу зігна́ти; вкороти́ти ві́ку; на той світ загна́ти.

Отправиться въ кабакъ—піти́ на дешеву; піти́ до ши́нку, до трахте́рні.

Отправлять повинности—відбу́тки відбува́ти.

Отправляться путешествовать — у ма́ндри вдаря́тися; ї́хати у доро́гу, у по́дорож.

Отпускъ надо подпить къ дѣлу—чоря́к тре́ба пришя́ти до пане́рів.

Отпускъ не разрѣшенъ—увільни́тися не дозво́лено.

Отпускъ взялъ на мѣсяцъ—увільни́вся на мі́сяць; ви́правив увільнення на мі́сяць.

Отпустить тормазъ—розгальмува́ти.

Отработать прогульные дни—набу́ти, одбу́ти.

Отразить, дать отпоръ—да́ти відкоша́.

Отрасль производства—га́лузь ро́бли-ва, га́лузь ви́робу.

Отрасль промышленности—промисло́ва га́лузь; га́лузь промисло́вости.

Отрекаться, отречься отъ—зріка́тися, зректи́ся чого́.

Отродясь не...—з ро́ду, з ві́ку не...

Отрѣзанный ломоть къ хлѣбу не пристаетъ—одрі́зано скиба́ од хлі́ба—її не притулиш.

Отрѣшить отъ должности—скинути з уря́ду з поса́ди.

Отставить отъ должности—зложи́ти з уря́ду, з поса́ди.

Отстаивать кого—роспина́тися за ко́го; обсто́ювати за ко́го.

Отстань—геть! одчепись!

Отстать отъ кого—зіста́тися од кого.

Отстать отъ привычки—поки́нути яку́ зви́чку.

Отступное - одчіпне́, уступне́.

Отсутствие аппетита—не охо́та до ї́жи.

Отсюда туда рукой подать—звідси туди́ близе́сенько

Оттискъ изъ журнала—відби́ток з журна́лу.

Отточить косу—запра́вити ко́су.

Оттрепалъ его, побилъ — дав він йому́ ко́пки.

Оттрепать за волосы — почубе́ньків да́ти.

Отуманить, одурачить—тума́н навести́ на ко́го; заспіти́ти о́чі кому́.

Отчетность денежная—грошева справоздайність.

Отыскивать судомъ—правува́тися, позива́ти, ви́позивати.

Отъ бѣды не уйти—ля́ха коне́м не об'їхати; сказа́ло ля́хо не буть добру́; біда́ па́йде́, хоч сонце зайде́.

Отъ всего сердца—з дорого́ю душе́ю; од щи́рого се́рця.

Отъ грѣха не уйдешь—на гріх не спасе́шся.

Отъ долгаго стоянія получить отекъ ногъ—відсто́яти но́ги.

Отъ лихого человѣка—хоть полу отрѣжь, да уйди - од леда́чого по́ли вріж та тіка́й; від лихо́го, по́ли врі́завши, втіка́ти тре́ба.

Отъ людей утаишь, а отъ Бога не утаишь—од люде́й схова́всися, а од Бо́га ні; од Бо́га ніде́ не схова́сшся; Бог зна́йде, хоч і в печі́ замуру́йся.

Отъ начала міра—з перво́віку, спокопві́ку.

Отъ него всего можно ожидать—по нім усього надійся.

Отъ нечего дѣлать—з нічого роби́ти; знечев'я.

Отъ радости—з ра́дощів.

Отъ роду не видалъ—з ро́ду не ба́чив.

Отъ смерти не спрячешься—від сме́рти а ні підхреста́тися, а ні відмоли́тися.

Отъ спѣху—з поспі́ху.

Отъ судьбы не уйдешь—своє́ї недо́лі й коне́м не об'їдеш.

Отъ чорта крестомъ, отъ свиньи нестомъ, а отъ лихого человѣка—ничѣмъ—од чо́рта одхра́стишся, одмо́лишся, а од його́, дурня, і лома́кою не оді́б'єшся.

Отъ этого нѣтъ никакой пользы—з то́го ні ва́ри, ні па́ри.

Охватила жалость, сожалѣніе—жаль бере́, взяв, обняв.

Охватила зависть—за́здрощі вхопи́ли; за́видки взяли́.

Охватила сильная тоска—ли́хом зануди́лось.

Охватила скорбь — скорбо́та, журба́ взяла́, обняла́.

Охватить взглядомъ—зглянути о́ком.

Охота есть, беретъ—охо́та зно́се.

Охочій до чего—голі́пний до чо́го, на́ що.

Охранная грамота—глейт; глейто́вний лист.

Охулить, осудить—дога́ну да́ти, зроби́ти га́пу.

О чемъ рѣчь—про що йде; про шо мо́ва.

Очень благодарить кого—кра́сво дя́кувати кому́.

Очень близко—як штихо́м доки́нути.

Очень богатый—тя́жко бага́тий.

Очень, весьма благодаренъ—кра́сно, красне́нько дя́кую.

Очень, въ высшей степени жаль—живий жаль бере́.

Очень вѣроятно...—чого́ до́брого...

Очень давній—хто-зна-коли́шній, чорт-зна-колишній, бо-зна-коли́шній.

Очень давно—споза́дна.

Очень жидкій супъ—ша́ра ю́шка.

Очень захотѣлось—смерть захті́лося.

Очень испугался—аж йому́ в литка́х застигло.

Очень красивъ—га́рний, як намальо́ваний.

Очень мало—ду́же ма́ло; зама́ло; як кіт наплака́; з ми́шачу бідни́цю; з комаре́ву ніжку.

Очень мелко изрубить—дрібно покроши́ти; посі́кти на молот.

Очень много—дуже бага́то, забага́то; (фигур.) до ка́та, до зля́ття, до на́пасти, до бі́са, до пра́са, до си́на, до хрі́на, до чо́рта, до лихо́ї годи́ни; до стобі́са; до га́спида; до ді́мона, до гре́ця, до га́спида, до стобі́сового ба́тька, чо́ртів тиск.

Очень охотно—з дорого́ю душе́ю.

Очень поздно—за́пізно; (иноск.) у свиня́ гі́лос, у соба́чий го́лос.

Очень поспѣшилъ (шутливо)—гаря́чку впоро́в.

Очень тепло—дуже те́пло; те́пло, як у ву́сі.

Очень торопливая свадьба—ха́пане весі́лля.

Очень удивляться—да́вом дивува́ти; вели́ким да́вом дивува́ти.

Очень узкій переулокъ—сутки́, суточки́, су́гісок.

Очень холодно—ду́же хо́лодно, до́бре хо́лодно

Очень холодно (въ комнатѣ)—хоч вовкі́в ганяй.

Очень хорошо одѣвается — хо́дить було́, як намальо́ваний, -а.

Очень худъ—ре́бра світя́ться.

Очень часто—ча́сто й гу́сто.

Очерти голову—о́сліп, сліпма́.

Очи соколи, брови соболи—о́чі чо́рні, як те́реп, бро́ви на шнуро́чку.

Очистить кого отъ грѣховъ—розгріши́ти кого́.

Очиститься отъ грѣховъ—відпоку́тувати гріхи́.

Очки втереть—підвести́ під манасти́р, під пень ка́шлять; в постоли́ вбу́ти; ману́ пусти́ти; при́шви пришити; за ніс кого́ води́ти.

Очутиться въ безвыходномъ положеніи—опини́тися в безпора́дному ста́ні; (шутливо)—в матню́ попа́сти

Ошибиться въ расчетѣ—прогада́ти, обмахну́тися.

Ошибиться въ цѣнѣ—проціпува́ти.

Ошибка въ фальшь не ставится—помилка за хвальш не йде́.

Ошибочный взглядъ—хи́бний по́гляд.

П.

Падать въ обморокъ—умліва́ти, замліва́ти, мліти.

Падать въ цѣнѣ—з гро́шей вихо́дити; гро́ши губи́ти.

Падать духомъ—в ту́гу, в журбу́ вдава́тися; жури́тися.

Падать какъ пластъ—кри́жем па́дати; кри́жем упада́ти.

Падать, упасть внизъ головою—дава́ти, да́ти сторчака́.

Падежъ лошадей, скота—упа́док на ко́ні, на това́р.

Падкій на что—охо́чий до чо́го.

Падучая болѣзнь—чо́рна не́міч.

Пакость сдѣлать—гадю́чку внусти́ти.

Память притупилась—па́м'ять притерлася.

Пахнуть пѣли, а кутьи не ѣли—пахну́ли одсвіва́ли, а ко́лива не їли.

Паническій страхъ—переполо́х, поля́ка, переля́к.

Паровое поле—толо́ка, пар, паровина́.

Пароксизмъ лихорадки у кого—зима́ б'є (кого).

Пароходъ идетъ—паропла́в вливе́.

Пароходъ присталъ къ пристани—паропла́в підпли́в до при́шибу.

Пассажирскій поѣздъ—пасажи́рний по́їзд.

Пахать на лошадяхъ—ора́ти кі́ньми.

Пахать отъ средины къ краямъ—ора́ти у розгін.

Пахать поле, начиная съ краевъ участка и оканчивая на серединной линіи—ора́ти в розо́р.

Пахая прихватить чужой земли—уо́рюватися у чужу́ землю.

Педагогическій совѣтъ—педаґоґі́чна ра́да; шкільна́ ра́да.

Педагогъ по профессіи—педаґо́ґ з за́воду.

Пенять на кого—жалкува́ти на ко́го; парі́ка́ти, ре́мствувати на ко́го.

Первая возлюбленная—пе́рвітка.

Первый опытъ—пе́рша спро́ба.

Первый сонъ—перво́спи.

Первый сортъ—перва́к.

Перебивается съ хлѣба на квасъ—

перебивáє бикú на баранú; із ворон почалú, а на сорóки перевели.

Перебирать кого по косточкамъ—перемипáти когó на зубáх.

Перебить стаканы—потопктú склянкú

Переборчивый ничего не получитъ, только посмотритъ — за перебíр дасть Бог вúтрішки.

Перевести на украинскій языкъ—перекла̀сти украї́нською мовою.

Переводить, -вести духъ—звóдити, звéсти дух.

Перевѣсившись—перехилúвшися, перéхильці, перéхильцем.

Передать на усмотрѣніе—здáтися на дýмку, віддáти на рóзсуд, на призволя́ще.

Передать письмо чрезъ мальчика—передáти хлóпцем листá.

Передніе зубы—перéдні зýби; смі́юнці́.

Передовая статья—провідна́, поступна стаття́.

Передъ зáмкомъ мѣстность—підзамча

Передъ попомъ утаишь, а передъ Богомъ не утаишь—од Бога підé не схова̀єшся; од людéй сховáєшся, а од Бога ні; од Бога й в печі не замурýєшся.

Передъ разсвѣтомъ—у дóсвітя, передóднем.

Передъ родами—на пóступі.

Передъ сумерками—прúсмерком.

Переживать бѣдность—голóдні злúдні годувáти.

Переживать бѣду—біду́ бідувáти.

Пережить тоску. печаль—сум пересумувáти.

Перезвонить во всѣ колокола—перекалатáти.

Перейти границы, выйти изъ границъ—перебрáти мірку; переборщúти.

Перейти дорогу съ полными ведрами—впóвні перейтú дорóгу.

Перекинуться словомъ—сліпцó перемóвити.

Перекреститься—склáсти хрест.

Перекрестная дорога — крижóва дорóга.

Перекувыркиваться — кáбата нітú; перекидáтися.

Переливать изъ пустого въ порожнее—пересипáти; перéливки переливáти.

Перемѣнить дно въ чемъ-либо—передúти що.

Перемѣнить фронтъ (прямое значеніе)—перешикувáти; (перенос.) и́ншої заспівáти.

Перемѣниться къ лучшему—змінúтися на крáще, на лі́ніше.

Перемѣнный токъ—перемі́нний пруд.

Переодѣться кѣмъ—убрáтися за кóго

Переписка редакціи—листувáння редáкції.

Перепутать основу во время сновання—дя́дька наклáсти.

Переселиться въ вѣчность—перебрáтися до Бóжої осéлі.

Пересолить (иноск.)—передáти кутí мéду; переборщити.

Перестать грѣшить при видѣ наказанія, постигшаго за грѣхи кого-нибудь—кáятися на кому́.

Перестать гудѣть—перегустú.

Перестать издавать звукъ — перегучати.

Перестать сердиться — відійтú від сéрця.

Перетерпѣть много горя—вúпити дóбру пóвну.

Перешло-ли уже за полдень—чи вже перехилúлося через пі́вдень? чи вонó вже вúперлося з пі́вдня?

Перпатая стрѣла— стрі́лка-пі́рка.

Пестритъ въ глазахъ—рябіє, рябúть в очáх.

Печалиться — смýтно себé мáти; тужúти, сумувáти.

Печалиться по комъ—журúтися за ким, по кóму.

Печаль человѣка не украситъ—бідá нікóго не красúть.

Печка пѣжитъ, а дорожка учитъ—піч тýчить, а дорóга ýчить.

Печная труба—кóміи.

Пила, пластинка которой съ того края, гдѣ зубья, дугообразна—калюхáта пилá.

Пилить доски—дрáчку рі́зати.

Пилить кого—гóлову кому́ і́сти, жувáти.

Пиръ по приглашенію — прóханий бéнкет.

Писать (шутл.)—рукáми гомоні́ти.

Писать на украинскомъ языкѣ—писáти украї́нською мóвою.

Писать подъ диктовку—з гóлосу писáти.

Писчая бумага—листовúй папі́р.

Письменное обязательство—умóва на письмі́.

Письменный столъ—листóвний стіл.

Питательный пунктъ — харчодáйня, харчовáрня.

Питать довѣріе—мати ві́ру; пя́ти ві́ри; діймáти ві́ри.

Питать надежду—мáти надію; живя́ти надію: голýбити надію.

Питаться надеждою—покладáти надію; сподівáтися.

Питейный доходъ—горільчáний прибýток.

Пить горькую—без прóсипу пúти.

Пить горькую чашу—бідувáти; терпі́ти гóре.

Пить за чье здоровье—пя́ти до кóго.

Пить наклонивъ сосудъ — нáхилки пя́ти.

Пить чашу—терпі́ти гóре; бідувáти.

Пишущая машина—писáльна машúна.

Плавать, вытягивая руки — плáвати сажня́ми.

Плавно выступая — вúступцем.

Плакать (переносно)—на кýгні смі́ятися.

Пламя окинуло домъ—хáта пóлумям взялася.

Плата за наемъ квартиры—комі́рне.

Плата съ персоны—плáта від осóби.

Платить—плáту робúти; платúти.

Платить наличными деньгами—платúти готі́вкою.

Плевать мнѣ на него—чхáти мені на йóго.

Плевать мнѣ на тебя!—пачхáти мені на тéбе!

Плетью обуха не перешибешь—головóю мýра не проб'éш.

Плохо!—кéнська справа! погáно!

Плоховато живетъ—живé гóря прикупúвши.

Плохо выговаривающій (шуточно)—луб'яни́й язи́к.

Плохо, вяло идетъ работа—(рóбиться) як мóкре горя́ть.

Плохое блюдо — стрáва, аж жмýрки встаю́ть.

Плохо живетъ—живе, як горох при дорóзі

Плохой по качеству—лихúй на я́кість.

Плохой работникъ—кá-зна якúй робі́тник.

Плохой человѣкъ—лéда-бідá.

Плохо сдѣлала (ъ)—утялá аж пáльці зпáти; утяв дя́дя на сéбе гля́дя.

Плохо сдѣлать утя́ти до гапликі́в; удрáти до гапликі́в.

Плохо, скверно—зле, погáно, кéпсько, не гарно, не до ладý, не гарáзд, абú як, не знать як, не дóбре.

Площадная брань—базáрна лáйка.

Плугъ большой руки—великúй дурúсвіт.

Плутъ на плутѣ ѣдетъ, плутомъ погоняетъ—злóлій на злóдію і́де, злóдієм поганя́є.

Плыветъ внизъ по рѣкѣ—пливé напи́з.

Плавильный заводъ—гамáрня.

Плечо съ плечемъ—пóпліч, óпліч, пліч-óпліч.

Пловучая пристань—наплавнúй прúпиб.

Пловучій мостъ—наплавнúй міст.

Плотъ сплавного дерева—тáльба.

Плохо видѣть, съ трудомъ разглядывать—сліпáти.

Плохо дѣло—не переливки; кепська справа.

Плохой поэтъ, подражатель—підспівач.

Плохо лежитъ-брюхо болитъ — лихий схóвок, то й дóброго спокýсить.

Плохо тебѣ прійдется—скрýтиться тобі.

Плыть внизъ по рѣкѣ—на низ плисти; за водóю влисти.

Плѣнные—бранці, невóльники, полоняне, ясир.

Плѣшивая голова—гиря.

Плюнуть въ глаза—плюнути межи очі.

По алфавиту—за абéткою.

По бабѣ и брага—по господині наймит; по Сáвці свитка; по пáну шáпка.

Побить на мелкіе кусочки—на дріб'язок, на дріб'язки побити.

Побить, поколотить—полатáти бóки; у кóпи вклáсти.

Поблѣднѣлъ, какъ полотно—побілів, як стіпá, як полотнó, як хýстка, як смерть.

Побранить—вичитати молитву.

Побудьте здѣсь, пока я возвращусь—погуляйте тут, пóки я вернýся.

Побѣдить—узяти гóру; перемогти; подýжати; подолáти.

Побѣжалъ, чтобъ перенять—побіг наперéйми.

Побѣжать босикомъ—босякá втяти.

Побѣжать быстро—замахáти п'ятами.

Повадился кувшинъ по воду ходить—тамъ ему и голову сломить—пінóв глéчик за водóю та й голóвку там положив.

Повадится бѣда—растворяй ворота—ідé бідá—відчиняй ворота.

Повезти (безличн.)—піти рукóю; пощасти́ть. пофортýшити; поталанити.

Повернуть по своему—обернути на свій обичáй.

По вечерамъ—вечорáми.

Повинную голову и мечъ не сѣчетъ—покóрної голови міч не ймѣть.

По вкусу—до чмиги, до сподóби, до смакý.

По вліянію чьему—за впливом чíм.

По внѣшнему виду—на взір.

Поводить ушами—козирити ушима.

По возможности—як, яко мóга.

Поволакивать глазами — повóдити очима.

Повредить руку, ногу скалíчити, покалíчити рýку, нóгу.

Повседневныя нужды — потóчні потрéби.

По вступленіи въ должность—прийнявши уряд, посáду.

Повторить приказаніе—поновити зáгад, рóсказ.

Повтыкать во множествѣ—напстрикáти.

Повѣрите-ли?—чи поймете віри?

Повѣрить—поняти вірв; дійняти віри.

Повѣсить голову—упýритися, зажурітися, засумувáти, попýритися.

Повѣсить носъ—похнюпитися.

Погибнуть—наложити головóю, лягти головóю; (перен.) мáком сісти.

По глупости—з дурнóго рóзуму.

Поглупѣть—спáсти з рóзуму; подурнішати.

Поговоримъ толкомъ — поговорім до пýтя.

Поговариваютъ — між людьми йдé; подéйкують; люде гýдкають.

Погода разыгралася—погода розгулялася; розгулялося на двóрі.

По горячимъ слѣдамъ—у свіжу тропý.

По господски—по пáнському; як у панів.

Пограничный знакъ—ковéць.

Погубить—зіпáти з світу; довéсти до згýбы; збáвити віку, життя; звéсти з світу; звести ні пáщо.

Погубить жизнь, душу свою—положити головóю, душею.

Подавать вѣсть—робити звістку.

Подавать, -дать руку—рýку давáти, полáти.

Подавать сѣно при укладываніи его въ стоги—кидати сіно.

Подай, подай-те—ке, кéте.

Подайся впередъ—посýнься наперéд.

Подать за упокой—дáти, подáти на чáсточку.

Подать ко взысканію—заложити нóзон.

Подать о здравіи—дáти, подáти на чáсточку.

Подставлять во что-н. какой-либо жидкость—запускáти чим що.

Подбивать, -бить мѣхомъ—хутрувáти, вихутрувати.

Подбить глаз.—ставникá постáвити.

Подбочениться—узятися під бóки, у бóки.

Подвергать пересудамъ—у неслáву пвóдити.

Подвергать себя насмѣшкамъ—сміх з сéбе робити.

Подвергаться осмѣянію, сплетнямъ—набірáтися слáви.

Подвергнуть допросу—узяти на дóпит

Подвергнуть пыткѣ—взяти на мýки, на тортýри.

Подвергнуть суду—віддáти на сýд.

Подвергнуться всевозможнымъ несчастьямъ—на всю бідý придáтися.

Подвергнуться испытанію—піддáтися ісвитові.

Подвергнуться наказанію—підпáсти під кáру.

Подвести итогъ—підсумувáти.

Подвигаясь—нóсувом, посóвуючися.

Подводить статьи (шутл.)—артикýли гнýти.

Подводная лодка—підвóдний чóвен.

Подвыпившій—відпилий, п'янéнький, п'янкувáтий. на підпитку.

Поддабриваться — лéстю упрáсти; підлабýзнюватися.

Поддаться подговору—до підмóви, на підмóву дáтися.

Поддерживать мнѣніе чье — підтримувати, підпирáти дýмку чиó.

Поддерживать надежду въ комъ—грíти надію

Поддерживать свое достоинство—утримувати свою гідність.

Поддѣть, подложить свинью—підвезти возкá.

Поденная плата—денна платня.

Поденная работа—подéнщина.

Поденно—що дня, на денькú, цілодéнно.

Подергивать, -нуть льдомъ—шéрхнути, зашéрхнути.

Подернуть пленкой, налетомъ—затягти плівкою; присмáгнути.

Подернутый дымомъ — потягнений димом.

Поджавъ ноги—скулиніг.

Поджигать—підпáлювати; огóнь пускáти.

Подкапываться подъ кого — конáти яму під ким.

Подкладывать яйца подъ насѣдку—підсипáти квóчку.

Подкупить—убити мýху, чмеля.

Подлаживаться къ чему—кошелі носити за ким.

Подливное колесо—підсобійне кóлесо.

Подложить яйца подъ насѣдку—підсипати квóчку.

Подлость тайную сдѣлать—гадýчку вкинути.

Подлый поступокъ—ганéбний вчинок.

Подмигивать кому-либо, кокетничая—моргáти на кóго.

Подмигнуть—здавити óком на кóго; підмигнýти.

Поднимается вѣтеръ—вітер рушáється.

Поднимать глаза, голову—звóдити, підвóдити óчі, гóлову.

Поднимати на смѣхъ на глум, на глýзи брáти; на бас брáти когó.

Поднимать носъ—кирпу гнýти.

Поднимать платье—віднімáтися.

Подниматься въ цѣнѣ—в грóші йтá.

Подниматься на ч. л.—п'ятися.

П

Подниматься (о бурѣ, о вѣтрѣ, шумѣ или крикѣ)—зніматися бурі, вітрові, бучі...

Подниметь кутерьму разсердившись, тогда берегись—о, як затрусить зеленим маком, так держись берега

Подножный кормъ—паша.

Поднялся вѣтеръ—схопився вітер; зявся вітер; рушився вітер.

Поднять больного на ноги—відходити, відхаяти, одволати.

Поднять бунтъ, возмущеніе—зірвати бунт.

Поднять вопросъ о чемъ—зняти річ, справу про що...

Поднять на зубокъ—узяти на жарти, на глум.

Поднять крикъ—зняти бучу.

Поднять на себя руки—самому собі смерть заполяти.

Поднять на смѣхъ—на глузи підняти.

Поднять оружіе—взятися до зброї.

Поднять паруса—распустити чайми, вітрила.

Поднять сварливый шумъ—збити бурло.

Поднять страшный шумъ—шарварок збити.

Подняться выше облаковъ—над хмари піднестися.

Подняться, въ переносномъ значеніи вырости—зятися на ноги.

Поднять шумъ— бити бучу, счинити ґвалт; збити бурло; підняти гомін.

Подобрать пару—підпарувати.

Подобрать паруса—звинути чайми, вітрила.

Подобрать платье, полы—підкасатися

По добру—з добра ума.

По добру-ли живете, по здорову?—як ся маєте, чи живеньки здоровеньки?

Подозрѣвать кого—призру на кого мати; грішити на кого.

Подойти ближе—приступити до близу.

П

Подойти на пароходѣ къ пристани—підгнати пароплавом до пришибу...

Подольститься къ кому—злестити кого; підлабузнитися; баки поспітити; бороду затягти за ким.

Подонки общества—потолоч, недолюдки.

По дорогѣ—в запороті; тим самим тором.

Походный налогъ — прибутковий податок.

Подошва горы—спід, низ гори; підгірря; обніжжя.

Подписка принимается—передплату приймається.

Подписныя деньги—передплата.

Подписывайтесь на газету—передплачуйте часопис.

Поправлять борщъ сметаной—забілювати борщ.

Подпускаетъ турусы на колесахъ—ляси підпускає; в свої чоботи хоче його взути; в постоли обути; мапить, як кого мишею.

Подражать кому, чему—наслідувати кого, що.

Подрывать довѣріе — знеперяти до кого; збавляти віри.

Подрядиться везти кладь—стати під хуру.

Поставить фонари подъ глазами—окуляри під очі підставити.

Подстрекнуть—понуку дати; підмовити, підбити.

Подтвердятъ мое слово свидѣтели—доповнять моє слово свідки.

Подтверждаю необходимость исполненія моего распоряженія—знов приписую вчинати за росказом моїм.

Подтрунивать—смішки ся з кого викладати; висміювати.

Подурить—споганити.

По душѣ—до душі.

Подхватить кого подъ руку—взяти попід силу, попід руку когось.

Подчинить подъ власть—під кормигу підгорнути.

П

Подчинять своей власти—під себе підгортати.

Подымать голосъ—підносити голос.

Подымать, поднять на смѣхъ—на сміх підіймати, -няти; на глузи брати, взяти.

Подыматься въ цѣнѣ—в гроши йти.

Подыматься на защиту—станати до оборони.

Подъ благовиднымъ предлогомъ—маючи добрий приклін.

Подъемное орудіе—підойма, важниця.

Подъемныя деньги — подорожні гроші.

Подъемъ механическій—узвіз механічний.

Подъ мышки—під силу, попід силу.

Подъ начальствомъ, распорядительствомъ, предводительствомъ—за головою.

Подъ одну стать—в один лад.

Подъ опасеніемъ—під застороґою.

Подъ пару—до пари.

Подъ предсѣдательствомъ—під головуванням.

Подъ пьяную руку—на підпитку; під п'яну руч.

Подъ рукою—на похваті.

Подъ рукою имѣть что—на похваті мати що.

Подъ секретомъ—виотайці.

Подъ сердитую руку—під гарячу руч.

Подъ стать—під пару, до пари; до ладу, до прикладу.

Подъ страхомъ наказанія—під загрозою кари.

Подъ хмелькомъ—на підпитку.

Подъѣздъ плохой—поганий приїзд.

Подъѣхать лодкой къ—пригнати човен до...

Подѣломъ вору и мука—катузі по заслузі.

По его приказанію—з його наказу; з його росказу; на його росказ.

По его совѣту—за його порадою; як він радив.

Поемный лугъ—луки, заплава.

Пожалуйста—будь ласка! зволься! будь ласко! коли ласка ваша, твоя! чиніте ласку!

Пожалѣешь лычка, отдашь ремешекъ—не жалій ухналя, бо підкову загубиш.

Пожарная команда—пожежна справа.

Пожарн. труба—прискавка, гасіль.

Пожаръ!—горить!

Пожать кому руку—стиснути кого за руку.

Пожеланіе бѣдности—бодай вас злидні побили.

Пожеланіе: пусть Богъ увеличитъ ваше благосостояніе — нехай вам Бог наповняс!

Пожеланіе смерти (иноск.)—щоб ти зозулі не чув! бодай їх слід запав! щоб тебе на дрюччі винесли! а щоб тебе в німі дошки положили!

Пожеланіе сломить голову уходящему—хай іде на зламану голову.

Пожертвовать жизнью, душей—наложити головою, душею.

Пожимать,-жать плечами—стискати, -снути плечима; знизувати, -зати плечима; здвигати, -гнути плечима; стиснати, стегнути плечима.

Пожирать взоромъ—пасти очі.

Пожитки—маткі, маття, речи.

Пожить въ роскоши, богатствѣ—роскоши зажити.

Пожить въ свое удовольствіе—пороскошувати.

Пожурить—вичитати молитву.

По загривку перебираетъ—з-за плечей бере; аж волосся в'яне.

Позади избы—поза хатою.

Позапрошлый годъ—позаторік.

Позволить себя подговорить—до підмови, на підмову датися.

Поздно вечеромъ—у пізні ляги.

Позднѣе обыкновеннаго—пізніш як звичайно.

Поздравительное письмо—віншувальний лист.

Поздравлять съ чѣмъ—віншувати чим.

П

Позорить—у сла́ву вво́дити; у песла́ву вво́дити; ганьби́ти.

Позорить себя—у сла́ві ходи́ти; пабіра́тися сла́ви.

Позываотъ на рвоту—пуди́ть, з души ве́рне.

По Ивашкѣ и рубашка—по го:поди́ні па́ймит; по Са́вці сви́тка; по пану ша́пка.

По иниціативѣ (чьей)—за поча́тком кого́; з ініціяти́ви чиє́ї.

Пойду куда глаза глядятъ—піду́, де о́чі понесу́ть; піду́ світ за́ очі, з круга́ сві́та.

Поймать на мѣстѣ преступленія—засту́кати на гаря́чому вчи́нку.

Поймать на словѣ—вловити в мо́ві.

Пойти блуждать—у блуд піти́.

Пойти бродить по свѣту—піти́ у світи́, світа́ми.

Пойти вмѣстѣ—піти́ вку́пі, піти́ ра́зом.

Пойти въ бѣга—піти́ у свист; піти́ на втіки.

Пойти въ гости—піти́ на посиде́ньки; в гости́ну, в го́сти піти́.

Пойти въ прокъ—піти́ в ру́ку.

Пойти въ театръ, въ лавочку—піти́ до теа́тру, до крамни́ці.

Пойти за теченіемъ воды—за водо́ю піти́.

Пойти куда глаза глядятъ—піти́ світ за́ очі, де о́чі понесуть.

Пойти къ колодезю, къ рѣкѣ набирать воду—по во́ду піти́.

Пойти на несчастье—піти́ на пропа́сть.

Пойти посидѣть къ кому—піти́ на посиде́ньки.

Пойти по чьей дорожкѣ—на сте́жку чию́ спа́сти.

Пойти танцовать—піти́ в тане́ць.

Пойти тише—приде́ржати ходу́.

Пока везетъ—по́ки ща́стя плу́жить.

Пока еще свѣтло—за́видна.

Пока еще что будетъ...—по́ки там ще до чо́го дійдеться!

Показать голое тѣло—тілом засвітити.

П

Показаться на глаза—да́тися у вічі; да́тися на я́вку.

Показать шишъ—ду́лю да́ти.

Показывать видъ—дава́ти в знаки́.

Показывать кому пріязненный видъ—ба́ки світи́ти.

Показывать кукишъ въ карманѣ—кива́ти па́льцем в чо́боті.

Показывать пальцемъ—витика́ти па́льцем ко́го, що.

Показывать примѣръ—при́від дава́ти; призво́дити до чо́го; при́звід, при́клад дава́ти.

Показывать причуды—химе́ри гну́ти.

Показывать рукою—скида́ти руко́ю на ко́го, що.

Показываться, появляться—навзпаки́ дава́тися.

По какой причинѣ?—з яко́го при́воду? з яко́ї підста́ви?

По какому поводу—з яко́го по́воду, при́воду?

Покамѣстъ—про час; тим ча́сом; поки що; на разі.

Пока не жарко—захолодки́.

Покидать дѣвичество—дівува́ння зда́ва́ти.

Поклониться—посла́ти покло́н; уда́рити чоло́м.

Поклониться до земли—зе́мно вклони́тися.

Покойная жизнь—спокійне життя́.

Покойный отецъ—небіжчик ба́тько.

Покойный характеръ—ла́гідна вда́ча.

Покойный экипажъ—догідний по́воз.

Поколотить, вздуть—да́ти бо́бу, чо́су, шва́би, шква́рки, ди́нтю, перегону.

Поколѣнная роспись—родово́дна табли́ця.

Поколѣ солнышко взойдетъ, роса выѣстъ глаза—до́ки со́нце зійде, роса́ о́чі виїсть.

Покончить жизнь самоубійствомъ—само́му собі́ смерть заподіяти.

Покорное слово сокрушаетъ кости, гнѣвъ укрощаетъ—поко́ра стіну пробива́є.

П

Покорнѣйше—найпокірніше; з найбільшою поко́рою.

Покоробили меня его слова—мені ніяково стало, як він це сказав.

Покорять страну—підверта́ти під се́бе країну.

По крайней мѣрѣ—принаймні, принайме́нше.

Покрасить въ красный цвѣтъ—почервони́ти.

Покраснѣлъ, сконфузился—побілі́в, як вільхо́ва до́вбня.

Покраснѣть отъ стыда—папекти́ ра́ків; почервоні́ти, заша́ритися.

Покривить душой—зроби́ти не по пра́ві.

Покрылось небо тучами—не́бо завезло́ся хма́рами; заво́рилося на дво́рі

Покрытый морщинами—поба́бистий, поба́бчений.

Покрыть себя неувядаемой славой—зажи́ти собі вічної сла́ви.

Покрыться гололедицей—голощо́ком взя́тися.

Покрыться пузыремъ отъ обжога—пухре́м зня́тися, взя́тися.

Покрыться струпьями—стру́ном узя́тися.

Покуда жирный исхудаетъ, сухого чортъ возьметъ—по́ки бага́тий сту́хне, то убо́гий ону́хне; по́ки гладки́й охудне, то худи́й здо́хне; заки́м товсти́й сху́дне, то в худо́го й ду́ху не ста́не; до́ки со́нце зійде, роса́ о́чі ви́їсть.

Покурить трубку—смикну́ти лю́льки.

Покушеніе на жизнь—за́мах на життя́.

Полагаться, положиться на кого—упевня́тися, -ни́тися на ко́го.

Полагать удовольствіе въ чемъ—знахо́дити приємність в чо́му.

Полагаю выѣхать завтра—ду́мка ви́їхати за́втра.

Полагаю обязанностью—вважа́ю за обов'язок.

Полагаюсь на васъ—здаю́ся на ва́с.

Поле битвы—бо́їще, бойо́вище, бойо́висько.

П

Полевыя угодья—грунти́.

Полезнымъ быть кому—в приго́ді ста́ти.

Ползать на четверенькахъ—ра́чки лі́зти, рачкува́ти.

Полкъ покрылъ себя неувядаемой славой—полк зажи́в собі вічної сла́ви.

Полная луна—місяць упо́вні; по́вня, упо́вня.

Полная тишина—тихо, як у ву́сі.

Полнолуніе—місяць у по́вні; повня, упо́вня.

Полный разсвѣтъ—білий день.

Половина перваго (часа)—пів на пе́ршу (годи́ну).

Половое безсиліе—недолу́жність, недолу́га.

Положеніе измѣнилось къ лучшему—стапо́вище зміни́лося, поверну́лося на краще.

Положеніе о выборахъ въ сеймъ—реґуляміи на вибо́ри до со́йму.

Положимъ, что это удастся...—скажемо й так, що це вдасться; нохай би взя́ти, що це вда́сться.

Положительно ничего, нисколько—та таки́ а ні же́.

Положить заплату—ла́тку вки́нути.

Положить конецъ—бе́рега да́ти.

Положить подъ прессъ—покла́сти під гніт.

Положить предѣлъ—бе́рега да́ти; да́ти край.

Получивъ ваше отношеніе, имѣю честь увѣдомить—одібра́вши ваше завідо́мленя, ма́ю за честь одписа́ти...

Получивъ ваше предписаніе, имѣю честь донести—одібра́вши вашого нака́зу, ро́сказу, при́пису, ма́ю за честь до ві́дома пода́ти...

Получить аттестатъ зрѣлости—зроби́ти мату́ру.

Получить наслѣдство—одібра́ти спа́док, спа́дщину.

Получить насморкъ—захопи́ти нежит.

Получить носъ—піймáти óблизня.

Получить облегченіе—пільги дізнáти.

Получить отказъ (шутливо)—óблизня піймáти.

Получить отказъ въ сватовствѣ—макогíн облизáти; гарбузá вхопи́ти; покуштувáти гарбуза; взя́ти гарбуза; з'íсти гарбуза.

Получить помощь—гóру взя́ти.

Получить перевѣсъ—свíгу запобíгти; достáти пóмочі.

Получить порку—взя́ти в шку́ру.

Получить пощечину—ля́паса злáпати, ззíсти.

Получить ударъ въ лицо—дістáти в лицé.

Пользоваться дурной репутаціей—у неслáві бу́ти.

Пользоваться жизнью—уживáти свíта.

Пользоваться наслажденіями—заживáти роскóшів.

Пользоваться несчастьемъ другого—ля́хом торгувáти.

Пользоваться свободой — вíльности вживáти, заживáти.

Пользоваться случаемъ—користатися з окáзії.

По лѣвую сторону—на лíво, лівóруч.

По лѣсамъ, степямъ—по лісах, степах.

По любви—з кохання, з любóви; до любóви.

Полюбите насъ черненькими, а бѣленькими насъ всякій полюбить—полюби мене в чорни, а вже в білі полюбить і аби хто

Помиловать жизнь—гóрлом дарувати.

По милости—з ласки.

Поминай какъ звали—шукáй вíтра в пóлі.

Поминутно—раз-у-раз; що-хвиля́ни.

Помирить кого—замири́ти когó.

Помнить, держать въ памяти—пам'ятáти; (иноск.) мáти на пеньку́.

Помнить (забыть) о комъ, о чемъ—пам'ятáти (забу́тися) на кóго, на щó.

По многимъ причинамъ—з багатьóх причи́н.

По мнѣ пожалуй—про мéне.

Помогать, оказывать помощь—давáти пóмочі.

Помогать и спасать—давáти пóмочі, порятýнку.

Помогающій врать—підбрéхач.

По моей теоріи—на мою тебрію.

По моему адресу—на мою адрéсу; на мій карб.

По моему мнѣнію—як на мéне; на мою ду́мку.

По моему предложенію—за моíм внесенням.

По моему соображенію—на мою ду́мку, на мій пóгляд, як я гадáю.

Помочь—стáти у пригóді; у пóмочі, до пóмочі стáти.

Помочь бѣдѣ—запобíгти ли́хові, зарáдити ли́хові.

Помочь горю—см. Помочь бѣдѣ.

Помочь кому въ бѣдѣ—підратувáти когó.

Помочь кому, чему—дáти рáду кому́, чому́.

Помыкать кѣмъ—коверзупáти з кóго; загáдуватися ким; потирáти руки об кóго.

По одной мѣркѣ—до óдної мíри.

По мѣрѣ возможности—по змóзі.

По мѣрѣ силъ—що сила (наша) змóже; як посилля.

Помѣшать дрова въ печкѣ—перегорну́ти в печі́.

По направленію къ—в нáпрямі до; як íдеш до.

По наружности—на взір.

По настоянію—за намóвою.

Попатужиться—пан'ясти́ жи́ли; попамóжитися, натягти́ся.

По наущенію—з намóви; з напрáви.

По неволѣ дѣлать—з неволі робити.

По ненависти ко мнѣ—з ненависти до мéне.

Понести чепуху—химéри погнáти.

Пониженіе горизонта воды—спадáння води́.

Понизить цѣну—спусти́ти в ціні́.

Пониманіе взаимное—порозумíння.

Понимать—у тямки́ брáти; розумíти.

Понимающій человѣкъ—тяму́ча люди́на.

Поносить, носить что долго—попоносятися з чим.

Поправиться—у подóбі стáти; запáсти в ду́шу, в óко, в сéрце; підійти́ під ми́слі.

По нутру—до вподóби, до сподóби.

По нынѣшнему времени—на теперішній час.

По образцу—взóром; на взірéць, на штиб; на кшталт.

По общему согласію—за спíльною згóдою.

По одежкѣ протягивай ножки—по своéму ліжку простягáй ніжки.

По одиночкѣ, по одному—по оди́нцю.

По очереди—по чéрзі, почерéжно; в ряд.

По ошибкѣ—у пóмилку; помилкóво.

Поощрить—попу́ку дáти; підохóтити, заохóтити.

Попадаться въ глаза—на óко і навертáтися.

Попался въ лапы—піймáвся, попáвся в лабéти.

Попался, какъ ворона въ супъ—впав в біду́, як ку́рка в борщ.

Попалъ, какъ куръ во щи—завя́з, як собáка в тину́.

Попалъ пальцемъ въ небо—попáв ку́лею в пліт; не попáв ні в тин, ні в ворóта; попáв, як сліпи́й стéжку; попáв пáльцем в нéбо—стромля́й дáльше!

Попасть впросакъ—у ду́рні попи́тися; влíзти в болóто; вклепáтися в лабéти.

Попасть въ неволю къ татарамъ—бу́ти в татáрських ли́ках.

Попасть въ неловкое положеніе—не знати́ на яку́ ступи́ти; опини́тися на льоду́; опини́тися в тіснóму кутку́.

Попасть въ очередь—під чéргу прийти́ся; в ряд прийти́ся.

Попасть въ тонъ—у лад взя́ти.

Попасть въ трудное положеніе—упáсти в тісну́ діру́.

Попасть въ трудныя обстоятельства—см. П. въ тр. положеніе.

Попасть на дорогу—вхопи́ти тропи́; пабíгти тропи́.

Попасть на слѣдъ, на искомую дорогу—вхопи́ти ти́нцю, тропи́.

По первому абцугу—зрáзу, з сáмого почáтку.

По первопутку—первозíм'ям.

Попеременно то лѣсъ, то поле—прилу́ки.

Поперечная полоса—перéсмуга.

Попечитель Учебнаго Округа—Курáтор Шкільнóї Окру́ги.

Пополамъ съ бѣдой—од біди́ пхáючи.

Пополнѣть—узя́ти тíло; поглáдшати.

По порядку—у порядок, в ряд.

По правдѣ сказать—на прáвду сказáти; прáвду кáжучи.

Поправить свои обстоятельства—підмогти́ся.

Поправлять, вить запруду—підгáчувати, підгати́ти.

По правую сторону—на прáво, правóру́ч.

Попрать ногами—підтоптáти під нóги.

По прежнему—тим же хóдом; по старóму.

Попрекать кого—докáзувати кóму, докоряти кому́.

По приказанію—з наказу, під зáгадом, з рóказу, за наказом, за рóсказом.

По примѣру—за прáкладом.

По принадлежности—кому́ налéжить.

По принужденію—з прúмусу, з приму́ки, через мус.

По происхожденію—рóдом, з рóду, з похóдження.

П

Попросить совѣта у кого—засягти́ ра́ди у ко́го; зара́дитися кого́.

По проталинамъ ѣхать—та́лом талува́ти.

Попугать словами или дѣйствіемъ—зроби́ти настра́шку.

Попусту терять время—марнува́ти час; даре́мно, ду́рно, на дурни́цю га́яти час.

По пути—по доро́зі, перехо́дом.

Погупиться—встроми́ти о́чі в зе́млю; нту́пити о́чі в зе́млю.

Попытка не пытка, а спросъ не бѣда—уті́к не вті́к, а побі́гти мо́жна; пійма́в не пійма́в, а погна́ться мо́жна; знайшо́в не знайшо́в, а пома́цати мо́жна; купи́в не купи́в, а поторгува́ться мо́жна.

Попъ свое, а чортъ свое—см. Попъ съ кадиломъ.

Попъ съ кадиломъ, а чортъ съ рогатиной—піп з хресто́м, а чорт з хвосто́м; піп у дзві́н, а чорт в калата́ло... ще й ка́же, що його́ голосні́йше.

По пятамъ ходить—слідко́м ходи́ти.

Поработать надъ чѣмъ—рук доложи́ти до чо́го.

Пора гостямъ по дворамъ—час додо́му.

Поразить слухъ—вразити ву́ха.

Пора на боковую—час на бокове́ньку; час ляга́ти.

Порицать—нага́ць дава́ти, га́нити, гу́дити.

По распоряженію—см. По приказанію.

По распоряженію командира полка солдатъ былъ арестованъ—за ро́сказом, за нака́зом полко́вника жовні́ра було́ арешто́вано.

Порожнемъ—в порожні́, порожняко́м.

Поросенокъ-пастушникъ вола изобидѣлъ—хазя́йська ку́рка комі́ницькій коро́ві но́гу переломи́ла.

Поручаю вамъ эту работу—заставля́ю цю робо́ту ва́ми; заставля́ю цю пра́цю ва́ми.

Поручать кому дѣло—заставля́ти діло ким.

П

Порядокъ боя—бойови́й ро́склад.

Порядокъ дня—поря́док де́нний.

Порядочная цѣна—чимала́ ціна́.

Порядочное количество—чимала́ си́ла; чимала́ кі́лькість.

Порядочный человѣкъ—поря́дна люди́на.

Посадить въ темницу, тюрьму—уки́нути в темни́цю, в тюрму́.

Посадить на колъ—посади́ти, настромати на па́лю.

Посадить подъ арестъ—за сторо́жу да́ти; взя́ти до аре́шту.

Посадить пуговицы—прши́ти ґу́дзики.

Посаженные отецъ, мать—весі́льні ба́тько, ма́ти.

Посваталъ дочь—поклони́вся папі́ ма́тці.

По своему сдѣлать—зроби́ти свої́м бо́гом; свої́м бо́гом піти́; свої́м ро́бом піти́.

По своему дѣлу—за своєю потре́бою.

По своему обыкновенію—свої́м звича́єм.

Посвящать кому свое произведеніе—присвя́чувати кому́ свій твір.

По Сенькѣ и шапка—по Са́вці свитка; по господи́ні ймит; по пану ша́пка.

По сердцу—до ми́слі, до сподо́би, до вподо́би, до се́рця, до душі́.

Посидѣлки—вечорни́ці; до́світки (у досвіта)

Послать, ниспослать наказаніе—на́пуст напусти́ти.

Послужить во вредъ—зашко́дити, пошко́дити.

Послужить въ пользу—ви́йти на ко́ристь.

Послужить причиной—споводува́ти.

По слуху пѣть, играть—з го́лосу співа́ти, гра́ти.

Послѣ всего—по всьому.

Послѣдній сортъ—послі́д.

Послѣдовало рѣшеніе, опредѣленіе—запа́в ви́рок; запа́ла ухва́ла.

П

Послѣдовать чьему совѣту—піти́ за чиє́ю ра́дою.

Послѣ дождика, въ четвергъ—на кі́ївський вели́кдень; на Мико́ли тай ніко́ли; на Юрія, як рак сви́сне.

Послѣ долгихъ затрудненій—по до́вгих коро́водах.

Послѣдующій періодъ—насту́пна доба́.

Послѣ завтра—по за́втрьому, пі́сля за́втрього.

Послѣ насъ—хоть потопъ!—по мої́й голові́—хоч вовк траву́ їж!

Посматривать,-рѣть—накида́ти о́ком; закида́ти о́ком (куди́, на ко́го); зво́дити очи́ма.

Посмотрите, который часъ—подиві́ться на годи́ну.

Посмотрѣть на меня искоса—подиві́вся на ме́не з у́збоча.

Посмѣяться надъ кѣмъ—закепкува́ти з ко́го; поглузува́ти з ко́го.

По собственной инициативѣ—з власної ініціяти́ви.

По собственному желанію—з своєї во́лі; самохі́ть; з вла́сної охо́ти.

По собственному желанію или по принужденію—чи по во́лі, чи по неволі.

По собственному опыту—з вла́сного до́свіду.

Посовѣтовавшись, купили—ра́да в ра́ду, та й купи́ли.

Посовѣтовать кому—на ро́зум навести́ кого́, пора́дити кого́.

Посовѣтоваться, просить совѣта—зара́дитися кого́; пора́дитися, пора́ди зажи́ти.

По соображеніи всѣхъ обстоятельствъ—розмі́ркува́вши всі обста́вини.

По синѣ морозъ пробѣжалъ—см. Морозъ по кожѣ...

Поспѣшить, идя—прида́ти ходи́ в но́ги, налягти́ на но́ги.

Поспѣшать—людей насмѣшить—скорий но́сніх—лю́дям но́сміх.

Поссориться съ кѣмъ (шутл.)—глек розби́ти з ким.

Поставить вертикально—прямце́м поста́вити.

Поставить въ безвыходное положеніе—посади́ти на лі́д (кого).

Поставить въ вину что—обвинува́ти за що.

Поставить въ глупое положеніе—ду́рня завда́ти кому́.

Поставить въ затруднительное положеніе—в ті́сний кут поста́вити; на лі́д посади́ти; загну́ти карлю́чку кому́.

Поставить въ извѣстность кого—освідо́мити кого́; да́ти до ві́дома кому́.

Поставить въ обязанность—обов'яза́ти кого́; наложи́ти обов'я́зок на ко́го.

Поставить въ счетъ—заліча́ти, записа́ти в раху́нок; на карб узя́ти.

Поставить гдѣ либо при чемъ-либо караулы—зачатува́ти що.

Поставить лѣса—підриштува́ти.

Поставить на видъ, что—звернути ува́гу, бачні́сть на що.

Поставить на военную ногу—на вое́нній стопі́ поста́вити.

Поставить на ребро—ру́бом, ру́ба поста́вити.

Поставить на своемъ—довести́ свого́.

Поставить на сцену—ви́ставити на сце́ну.

Поставить фонарь подъ глазомъ—ставника́ поста́вити.

Поставлять муку для арміи—постача́ти бо́рошно на ві́йсько.

Поставляю долгомъ, за счастье—вважаю за обов'я́зок, за щастя.

Постановить приговоръ—ви́дати ви́рок.

Постановленіе сдѣлать—ухвали́ти.

По старинѣ—по старода́вньому, по старо́му звича́ю.

По сторонамъ—по бока́х, з боків.

Постороннее лицо—сторо́ння осо́ба; чужа́ люди́на.

П

Постороннимъ лицамъ входъ воспрещается—чужи́м лю́дям увіхо́дити не мо́жна.

Постоялый дворъ — заїздний двір, заїзд.

Постоянная армія—ста́ле військо.

Постоянно—по всяк день, раз-по́-раз, що-разу́, за́вжди.

Постоянно бѣгающій туда и сюда человѣкъ—побігач.

Постоянно плачетъ—ки́сне, як солоний огіро́к.

Постоянное пребываніе—ста́лий по́бут.

Постоянный гость—невиво́дний гість.

Постоянный спросъ на ч-н.—на (щось) нема й відга́лу.

Постоянными криками, бранью отупить кого—загри́мати кого́.

Постоянныя преслѣдованія (кого). см. П. придирки къ кому.

Постоянныя придирки къ кому—нема́ промі́тої води кому́.

Постращать, пугать—зроби́ти настра́шку.

Поступать, дѣлать наперекоръ—на злість, на пеню́ кому́ роби́ти; бороздити.

Поступать, дѣлать по своему—ходи́ти своїм ро́бом; роби́ти своїм бо́гом.

Поступать какъ кто—зіхо́дити на чий ро́зум; ходи́ти чиїмось ро́бом.

Поступать по чьему примѣру—у слідо́ кому́ уступа́ти.

Поступать вравдиво — ходи́ти по пра́вді, роби́ти по пра́вді

Поступать правильно—попра́ві робити.

Поступать, соображаясь съ обстоятельствами—бардіжа́ти.

Поступать справедливо—ходи́ти пра́вим ро́бом.

Поступить въ служеніе—піти́ в наймн.

Посылать сватовъ къ кому—підсилатися.

Посылать сказать—сла́тися.

Посылка безъ цѣны—паку́нок простий.

П

Посылка цѣнная—паку́нок коштовний

Потемнѣло въ глазахъ—світ переміни́вся.

Потерпѣлъ убытки—пішло́ мі на ба́кир; набра́вся втрат.

Потерпѣть неудачу,—см. Потерпѣть фіаско.

Потерпѣть фіаско—о́близня піймати; вхопи́ти шилом на́токи; поживи́тися, як сі́рко на́ски, як пес макогоном; халя́вки попекти́; облиза́ти макогі́н; з'їсти о́близня; ухопи́ти, як соба́ка обме́тиці.

Потерявъ равновѣсіе, солдатъ упалъ—жовні́р перехибну́вся.

Потерять время—згуби́ти, змарнува́ти час.

Потерять голосъ—спа́сти з го́лоса, стра́тити го́лос.

Потерять дѣвственность—згуби́ти віно́к; калі́ну стра́тити.

Потерять зрѣніе—стемні́ти на о́чі; ви́дивити о́чі.

Потерять надежду—стра́тити надію.

Потерять память—втра́гити па́м'ять.

Потерять расположеніе — втра́тити ла́ску.

Потерять слухъ—запечу́яти.

Потерять сонъ—ви́битися з сону.

По теченію—упли́нь; уплить, за водо́ю.

Потирать руки—затира́ти ру́ки.

По той же самой причинѣ—з то́го ж са́мого.

Потребительская лавка — спожи́вча крамни́ця.

Потребительское общество—спожи́вче товари́ство.

Потреблять (кушанья, напитки)—споживати (стра́ви, напої).

Потребуетъ много времени—ві́зьме бага́то ча́су.

Потрепать за волосы—чу́ба намня́ти; ма́тлашки да́ти.

По третямъ—тре́тно.

Поумнѣть—до ро́зуму дійти́; порозумні́шати; набра́тися ро́зуму.

П

По уполномочію—з уповнова́ження.

По усамъ текло да въ ротъ не попало—поживи́вся, як сірко́ на́ски; як пес макого́ном; по бороді́ текло́, а в рот не попа́ло.

Поучать, наставлять — на до́брий ро́зум навча́ти.

По фамиліи—на прі́звисько, прі́звище.

Походить на кого—скида́тися на ко́го, вдава́тися в кого.

Похожимъ сталъ на человѣка—зда́вся на люди́ну.

Похожій на кого—схо́жий з ким; подібний до ко́го; під чий ша́пець.

Похожъ, какъ свинья на корову—нохо́жий, як ведмі́дь на копи́шпика; як хвіст на панахи́ду; як свиня на великий піст; як цуценя́ на пироги́; як макогі́н на по́чви.

Похожъ на отца—в ба́тька вда́вся; скида́ється на ба́тька.

Похудѣть въ лицѣ—з лиця́ спа́сти, упа́сти, на лиці́ упа́сти; змарні́ти.

Похудѣть тѣломъ—спа́сти з ті́ла.

Почему бы—чом би.

Почему же—чом таки́, чом же а що ж.

По чемъ ?—що за його ?.

Почесать въ затылкѣ—поскрома́дити потилицю; почу́хати потилицю.

Почесать языкъ—попащекува́ти.

Почести оказывать, честь отдавать—шано́бу віддава́ти.

Почти нигдѣ—ма́ло де.

Почти никуда—ма́ло куди́.

Почти никуда не хожу—ма́ло куди́ ходю́.

Почти что—ма́ло що, тро́хи не, бе́змаль.

Почтовый ящикъ—пошто́ва скри́нька.

Почувствовать, что надоѣло что-нибудь—зну́дати чим.

По шву распоролось—по швтому роспоро́лося.

Пошелъ второй годъ—на дру́гий рік поверну́ло.

Пошли несогласія—пішло́ на не́лад, на ро́злад.

Пошло на ѣду—пішло́ на ви́падок.

Пошло на несчастье—на го́ре пішло́.

Пошло наоборотъ—на пере́верт пішло́ ді́ло.

Пошло по прежнему—повело́ся по старо́му.

Пошло прахомъ—пішло́ в ні́вець; пішло́ за ві́тром.

Пощадите—змилуйтеся! сгля́ньтеся!

Пощадить жизнь—го́рлом дарува́ти; дарува́ти життя́м, душе́ю.

Пощадить, не убить—к животу́ зволо́ти.

По этому дѣлу—в цій спра́ві.

По этому поводу—з цього́ при́воду, по́воду.

Поѣдомъ ѣсть—про́світку не дава́ти.

Поѣхать полемъ, а не дорогой—цілико́м поїхати.

Поэма не поддается переводу—не надає́ться поє́ма до пере́кладу.

Поютъ несогласно—співа́ють не в ла́д.

Поютъ стройно—співа́ють в лад.

Появилась молодая луна — мі́сяць (молоди́к) народи́вся.

Поясничные позвонки — попере́кові кістки́.

Правая сторона—правору́ччя.

Правда—елей, вездѣ наверхъ всплываетъ—пра́вда, як оли́ва, наверх ви́йде.

Правдою жить, что огородъ городить: что днемъ нагородишь, то ночью размечутъ—по пра́вді роби́, по пра́вді й о́чі повила́зять.

Правда изъ воды, изъ огня спасаетъ — пра́вда зі дна́ мо́ря виймає.

Правда со дна моря выноситъ — пра́вда із дна́ моря випли́ває, а непра́вда потопа́є; пра́вда зі дна́ мо́ря ве́рне.

Правда уши деретъ — пра́вда о́чі ко́ле.

Праведное на огнѣ не горитъ, на водѣ не тонетъ—пра́вда не вто́не в воді́, не згори́ть в огні́; пра́вда і в мо́рі не вто́не.

Правила врачебнаго освидѣтельство-

ванія—статут лікарського оснідування.

Правительственная пласть — влада урядова.

Правительственное распоряженіе—урядовий росказ, наказ.

Правительственное учрежденіе—урядовий заклад; урядова інституція, установа.

Правительствующій Сенатъ—урядовий сенат.

Править бритву—гострити бритву.

Править корректуру — виправляти коректу.

Править лошадьми—поводити кіньми.

Править рулемъ—стерном керувати.

Право!—Біг-ме, справді, далебі!

Право авторское обезпечено закономъ—авторське право застережене законом.

Право первенства при покупкѣ имѣнія—право купу.

Правящія сферы—міродатні кола.

Праздновать праздники—свята святкувати.

Праздно время проводить—бімбувати, байдикувати, гуляти.

Прахомъ пошло—пішло за вітром; димом до гори пішло; урвстіч пішло; у півець пішло.

Прахъ его возьми!—хай пошо стеряється! хай йому аби що!

Прахъ съ нимъ—цур йому, хай йому лихо!

Прапорщикъ—значковий топарин.

Пребываю къ вамъ благосклоннымъ—зістаю до вас значливий.

Превосходить,-взойти кого въ чемъ—заламлювати,-ломати кого.

Превратиться въ кого, что — пошитися у кого, між кого; обернутися у що.

Превратиться въ пыль—порохом сістн.

Превращать зерно въ крупу посредств. жерновъ—дерти крупи.

Превращеніе простыхъ дробей въ десятичныя—перетворення звичайних дробів у десяткові.

Преградить, пресѣчь дорогу, путъ—перепʼясти, завʼязати дорогу; перепʼят устати.

Предавать,-дать смертной казни—на горлі карати, скарати.

Предаваться отчаянью—вдаватися в роспач.

Предать анаѳемѣ—прокляти.

Предать Богу духъ—піддати Богові душу.

Предать забвенію—пустити у непамʼять.

Предать землѣ—нохопати, в землю заховати.

Предать пыткѣ—піддати на тортури, на муки.

Предать себя волѣ Божіей—здатися на Бога.

Предаться печали—в тугу вдатися.

Предварительно высказать нѣсколько общихъ мыслей — обварувати́ся деякими загальними думками.

Предварить объ опасности—перестерегти.

Предвзятая мысль—упередня гадка.

Предводитель дворянства —маршалок.

Предводительствовать—перед вести, водити.

Предвыборное собраніе — передвиборчі збори.

Предлагаю вамъ вступить въ должность—приписую вам стати на уряд, прийняти уряд, посаду.

Предлагаю вамъ сдать должность — приписую вам зложити уряд, посаду.

Предлагаю немедленно привести въ исполненіе мое распоряженіе—пропоную негайно вчинити за росказом моїм.

Предложена была резолюція—запропоновано було резолюцію.

Предложить вопросъ—поставити питання.

Предложить загадку—загадати загадку.

Предопредѣлять долголѣтіе—давати на вік.

Предоставить на сужденіе—здатися на суд.

Предоставляется судить другимъ—нехай инші судять.

Предоставлять на усмотрѣніе—давати на волю, на призволяще.

Предоставляю на ваше усмотрѣніе — здаюся на вашу волю, ласку; здаюся вам на призволяще.

Предоставляю себѣ право—застерігаю собі право.

Предполагать, думать—мати на мислі.

Предположимъ, допустимъ — даймо на тес... припустимо на тес...

Предрасположеніе къ болѣзнямъ—нахил до хвороб.

Представился удобный случай—випала добра оказія.

Представители города на засѣданіе не явились—представники міста на збори не прийшли.

Представители земства приглашены не были—представників народнього самоврядування запрошено не було.

Представитель правительственнаго учрежденія—представник урядового закладу.

Представить свидѣтелей—поставити свідків.

Представиться, пригрезиться — помрітися.

Представляться дурачкомъ—дурити клеїти.

Представляться, рекомендоваться—сповіщатися, оповіщатися.

Представляю при семъ требовательную вѣдомость на жалованье—пересилаю з цим сембрельовий спис.

Представьте немедленно отчетъ—негайно подайте звідомлення, справоздайність.

Представьте себѣ...—уявіть собі...

Представьте смѣтныя предположенія или смѣтныя исчисленія на производство работъ—подайте кошторис або кошторис на роботи.

Предстоитъ отправляться въ путь (шутл.)—дорога чхається.

Предупрежденіе—забіг чому; упередження.

Предчувствовать бѣду отъ к.-л. силы—потугу чути.

Предыдущій періодъ — попередня доба.

Предъ лицомъ цѣлаго свѣта—приселюдно.

Предъ наступ. вечера—на підвечір.

Предъ наступленіемъ ночи—навпроти, проти ночі.

Предъ нимъ—перед його.

Предъявить претензію на кого—подати скаргу на кого.

Прежде времени—завчасу, до часу.

Преждевременно—без пори.

Преждевременно родившійся ребенокъ—нечасна дитина

Преждевременно скончался—дочасно упокоївся.

Прежде всего—на переді, насамперед, що-найперше, напопереду.

Прежде окончанія года—перш як рік минув; перш як вийшов рік.

Презрительное названіе чиновника—скарбова лушпайка.

Прекратилась возможность—увірвався бас, увірвалася плітка, увірвалася, запала клямка.

Прекратился разговоръ—розмова увірвалася.

Прекратить бой—перервати, спинити бій.

Прекратить работу—покинути робити.

Прельщать обманчивыми обѣщаніями (иноск.)—кози в золоті показувати.

Пренебречь кѣмъ—згордити ким, погордувати ким; занедбати, запехати що; кинути під лаву що; узяти за ні за що.

Преподать руководящія указанія—дати навід.

Преп. Параскевы 14 окт.—перші пʼятінки.

Преподобный отецъ!—велебний, превелебний отче!

Преполовеніе—переплавна середа, права середа.

Препровождается для дачи отзыва по существу дѣла—пересилається для відпису в суті справи.

Препровождается для дачи соотвѣтствующихъ объясненій по существу дѣла—пересилається для з'ясування справи і належного відпису.

Прервать кого (въ рѣчи)—мову перебити.

Преслѣдовать что либо несбыточное—ловити вітра.

Преслѣдуетъ неотступно—просвітку не дає.

Пресмыкаться, льстить—язиком грати.

Пресмыкаться предъ кѣмъ—лизати халяву, чоботи (кому).

Прессъ-бюваръ—бібуляр.

Претерпѣть бѣдствія—набратися біди, лиха.

Претерпѣть много горя—зазнати горя, лиха; випити ківш лиха.

Прибавить шагу—приспішити, придати, надати ходи.

Прибирать къ рукамъ—підборкувати, підборкати, приборкувати, приборкати.

Приближаться къ старости—підстарість підпливати.

Приблизиться—приступити до близу; наблизитися, зблизитися.

Прибрать къ рукамъ—до рук прибрати.

Прибрежный житель—бережан, бережак.

Прибыльное предпріятіе—користне підприємство.

Прибѣгать къ Богу—удаватися до Бога.

Прибѣгнуть къ инымъ мѣрамъ—удатися до иншого способу.

Прибѣжать, запыхавшись отъ быстраго бѣга—на духу прибігти.

Приведеніе къ одному знаменателю—зведення до спільного знаменника.

Привести въ бѣдность—зубожити; на старці пустити.

Привести въ изнеможеніе—вибити з сили.

Привесть въ исполненіе—довести до скутку що; викопати; довести до зробу.

Привести въ отчаяніе—до роспуки, до роспачу довести; роспуки зводати.

Привести въ порядокъ—зробити лад; упорядкувати.

Привести въ разореніе—спустошити, зруйнувати, сплюндрувати.

Привести въ смятеніе—переколошкати, переполошити.

Привести въ столбнякъ—правцем поставити.

Привести въ убожество—см. Пр. въ бѣдность.

Привести въ удивленіе—здивувати.

Привесть въ чувство—одволати, очутити.

Прививать деревья—присаду класти.

Привизать осну—щепити віспу.

Привлекать къ суду—приповивати позовом; позивати: до права тягти; до суду тягти; подавати до суду.

Приводить въ смятеніе—колоти; веремію підпімати; бучу збивати.

Приводить въ чувство упавшаго въ обморокъ, вынося его на чистый воздухъ—на вітер підняти.

Приводить къ пиществу—зводити на жебри.

При всемъ томъ—з усім тим; не вважаючи на все те.

При встрѣчѣ поздравить съ настоящимъ днемъ—поздоровити днем.

Привыкать, имѣть обыкновеніе—брати звичку; брати уклад до чого.

При гетманѣ Петрѣ Дорошенко—за гетьмана Петра Дорошенка.

Пригласить, манять кого—зводити кого.

Пригласить, затащить на угощеніе—затягти на хліб.

Приговаривать, рить къ аресту—присуджувати, дити до арешту.

Приговорить къ смерти—засудити на смерть.

Приготовительная школа, классъ—підготовча школа, кляса.

Приготовиться къ чему—підготувати ся до чого, спорудитися; (иноск.) нагострити зуби.

Пригодиться—стати в пригоді; здатися на... придатися до...

Пригрозить кому пальцемъ—пакивати на кого.

Придавать большое значеніе—надавати великої ваги чому; вагу класти на що.

Придавать желанія, охоты—підохочувати

Придавать смѣлости—додавати духу, відваги, сміливости.

Придавать чему малое значеніе—лехковажити що.

Приданое давать кому—віпувати кого.

Придерживаться, не оставлять—не кидатися чого.

Придерживаться какого мнѣнія—додержуватися якої думки.

Придетъ солнышко и къ нашимъ окошечкамъ—колись і в моє оконце засвітить сонце; колись і на нас сонечко гляне.

Придетъ чередъ—дійдеться ряд, настане черга.

Придумать, сообразить, взять въ толкъ—добрати розуму; прирозуміти.

При дурныхъ обстоятельствахъ—при лихій годині; у злім разі; у пригоді.

Притти въ совершенный упадокъ—звести ся ні на що.

При жизни—за життя, за живота.

Прижимать къ сердцу—до серця тулити.

Прижиматься къ стѣнѣ—до муру, до стінки тулитися.

Прижимать, жать уши—щулити, прищулити вуха.

Прижить ребенка—пригуляти дитину.

При закатѣ солнца—на заході.

При закатѣ солнца облака стали красны—попалилося на небі.

При заключеніи условія—як укладалося умову.

Признаная объясненія неудовлетворительными, ставлю вамъ на видъ недопустимость подобнаго отношенія къ исполненію обязанностей—визнаючи пояснення за недостатні, звертаю увагу на те, що так ставитися до обов'язків не дозволяється.

Признакъ дѣлимости—ознака подільности.

Признать за благо—визнати за добре.

Призывать къ суду—до права тягти.

Призывъ на военную службу—призва.

Приказано итти въ бой—наказано стати до побою, піти до побою.

Приказная строка—крючок, карлючка; скарбова лушпайка.

Прикидываться добрымъ—листом стелитися.

Приключиться несчастью—стати пригоді.

Прилагать трудъ—докладати праці.

Приласкать неблагодарнаго (фигур.)—пригріти гадюку за пазухою.

Прилипъ, какъ банный листъ—причепився, як шевська смола до чобота... як воша до кожуха.

Прилично ли ты ведешь себя?—чи ти чемно поводишся?

Приложить руку—підписати; положити підпис.

Приложить руки—пильно, горливо взятися до роботи.

Приложить стараніе—додати рук.

Приложиться къ кресту—поцілувати хрест.

Примирительная камера—порозумінна камера; поєднальна камера.

Примирительная пирушка (послѣ примиренія)—перепроспи.

Примите всѣ зависящія мѣры—вживіть всіх належних заходів.

Примѣняться къ кому—прикладатися до кого.

При народѣ—в людях.

Принести благодарность — подяку скласти; дяку віддати.

Принести въ даръ—подарувати.

Принести жалобу—виточити позов; зложити позов; поскаржитися.

Принести повинную—повинитися, повинуватися.

Принести пользу—дати користь, дати ножиток.

Приниматься за дѣло—до справи, до роботи, до праці ставати.

Принимается подписка—приймається передплату.

Принимать, -нять въ расчетъ—брати, взяти на увагу.

Принимать, -нять въ соображеніе—брати, узяти під розвагу, зважити; брати, взяти на увагу.

Принимать,-нять, обернуть въ шутку—на жарт повертати, повернути.

Принимать гостей—вітати, шанувати гостей.

Принимать зависящія мѣры—вживати належних заходів.

Принимать, -нять за иностранца—брати, взяти за чужоземця.

Принимать кого за...—вважати кого за...

Принимать, -нять извѣстную форму—прибірати, -брати першої форми.

Принимать, -нять кого въ долю—приймати, приняти в спілку.

Принимать, -нять крещеніе—приймати, приняти хрест святий.

Принимать, -нять къ свѣдѣнію—брати, взяти на замітку; брати, взяти для відома; брати, взяти на розум; (иноск.) на вус мотати, намотати.

Принимать къ сердцу чью участь—журатися ким.

Принимать, -нять лѣкарство—заживати, -жити ліків.

Принимать, -нять мѣры—вживати, вжити заходів.

Принимать, -нять намѣреніе—брати, повзяти намір.

Принимать, -нять обыкновеніе—брати, взяти звичай.

Принимать, -нять рѣшеніе—покладати, покласти; ухваляти, ухвалити.

Принимать чью сторону—тягти за ким руч.

Принимая во вниманіе — маючи на увазі; вважаючи; з уваги на... з огляду на...

Принудить замолчать—замкнути губу, уста.

Принуждая себя—через силу.

Принята слѣдующая резолюція — ухвалено таку резолюцію.

Принять на квартиру кого—приняти кого в комірне.

Принять на свой счетъ (иноск.)—взяти на свій карб; вриклаcти до себе; (букв.) взяти на свій кошт; взяти кошти на себе.

Принять на себя видъ чей—узяти на себе постать, подобу чию; прибратися у постать чию.

Приняться за исполненіе работы, за дѣло—приняться до зробу.

Принять участіе—взяти участь.

Припало, загорѣлось, захотѣлось—приспічило; настерло.

При первомъ словѣ—на першому слові.

При первомъ удобномъ случаѣ—при першій нагоді.

При помощи—за поміччю.

Приравнялъ кукушку къ ястребу—прирівняв свиню до коня.

Природный смыслъ—простий, прирожденний розум.

При рѣкѣ—над річкою.

Прислужиться кому — вистаратися проти кого.

При случаѣ—при оказії, при нагоді, за нагоди.

Присматривать за кѣмъ—коло кого

ходити; доглядати кого; мати обачіння на кого.

Присматривать за умирающимъ—доглядати душі, доглядати смерти.

При смерти—на Божій дорозі.

Приставать—лізти в вічі; чіпляться, уїдатися.

Пристала ржавчина—ржа вхопилася.

Пристально смотритъ мнѣ въ глаза—пильно очима пряде мені в вічі.

Пристращаться (къ чему)—закохуватися в чому; прилюблятися до чого; уподобати собі що; віддатися чому.

Пристыдить—завдати сорома, довести сорома.

Пристяжная лошадь—орчиковий кінь.

Присутственный день — офіційний, урядовий день.

Присутственныя мѣста — справиці; урядові заклади; офіційні установи; урядові установи.

Присыпать снѣгомъ—підпорошити.

Присѣчь огня—викресати вогню.

Притти въ изумленіе—здивуватися, здуміти, здуматися.

Притти въ себя—прийти до пам'яти.

Притти въ чувство—очуняти, прочуняти, отямитися.

Притти куда въ слякоть—придріпатися.

Притти къ соглашенію—порозуміться, погодитися; учинити згоду.

Притти на умъ, въ голову—випасти, спасти на толок; см. Приходить въ голову.

Притти, пригнавъ воловъ—пригнатися з волами.

Притти раньше кого—прийти попереді кого.

Приттись по праву—до вподоби припасти.

Прихватило морозомъ—морозом прибило.

Приходилось проѣзжать черезъ лѣсъ, поле—доводилося переїздити ліс, поле.

Приходится отдуваться своими боками—доводиться на собі терпіти.

Приходить, притти въ бѣдность—в капар, на капар переходити, перейти.

Приходить, притти въ голову—спадати, спасти на думку.

Приходить, притти въ отчаяніе—впадати, впасти в роспач; (иноск.) дерти мур.

Приходить, притти въ упадокъ—в капар, на капар переходити, перейти; підупадати, підупасти.

Приходить, притти къ к. л. заключенію—доходити, дійти до якогось висновку.

Приходить, притти на память—навертатися, навернутися на думку, на пам'ять.

При хорошихъ обстоятельствахъ—в доброму разі; при добрій годині.

При хорошемъ отношеніи—в добрий пошанівок.

При хорошихъ средствахъ—за добрим способом; за добрими засобами.

Прихрамывать — наляга́ти на ногу, кульгати, шкандибати.

Причиненный сглазомъ—призірний.

Причиненный чужой злой волей (о болѣзни, какомъ-либо несчастьи) —наслаций.

Причинить заботы, хлопоты—наклопотати голову кому.

Причинить мученія (иноск.)—гарячого сала за шкуру залити.

Причинить печаль, горе—жаль вчинити, зробити.

Причинить скорбь—жалю завдати, наробити.

Причинить ущербъ—зробити шкоду.

Причинить хлопоты — кучму дати; завдати клопоту.

Причинять, -нить боль—болю завдавати, -дати.

Причинять зло—кувати лихо.

Причинять, -нить страданія—завдавати, -дати муки.

Причинять, -нить тоску, горе—завдавати, -дати туги.

Причитается къ выдачѣ—см. Причитается къ уплатѣ.

Причитается къ уплатѣ—належить до виплати.

Причитается мнѣ получить двухмѣсячный окладъ содержанія—належиться менї одержати двохмісячну сембрелю.

Причитающіяся деньги надлежитъ получить въ кіевскомъ казначействѣ—належність слід одержати з київської скарбовні.

Причудничать—химороди гнати, химородити, химерувати.

Пришелъ къ шапочному разбору—прийшов на шапкобрання.

Пришла бѣда—лихо приспіло.

Пришло въ голову—упало, спало на думку, спала думка.

Пришлось ѣхать по лѣсу, по полю—упало їхати лісом, полем.

Пришпорить—стиснути острогами.

Пріемная мать—нитима мати.

Пріемный сынъ—син прибраний.

Пріобрѣсть благоволеніе, благосклонность—підійти під ласку.

Пріобрѣсть власть—силу взяти; міць узяти.

Пріобрѣсть значеніе—набрати ваги.

Пріобрѣсть значеніе среди кого—увійти в значність межи ким

Пріобрѣсти извѣстность—слави зажити; відомости зажити; залучити слави.

Пріобрѣсти опереніе—у колодочки, у пір'я вбитися.

Пріобрѣсть расположеніе — дістати ласки.

Пріобрести силу — убитися в силу, в потугу; (иноск.) вбитися в колодочки.

Пріобрѣсть силу, власть—міць узяти.

Пріобрѣсти славу—убитися у славу; залучити слави.

Пріобрѣсть, снискать, расположить къ себѣ—з'єднати собі кого.

Пріобрѣтать, -рѣсть въ собственность—на власність набувати, набути.

Пріобрѣтать, -рѣсть значеніе вліяніе—забірати, -брати силу.

Пріобрѣтать чью любовь—підходити під ласку.

Пріударилъ за нею—прилицявся до неї.

Пріучаться, наломать руку—наважувати, -жити руку.

Пробирать волосы—проділяти волосся.

Пропаливай!—іди здоров! геть! геть к бісу! згинь! іди к бісу! геть к бісу.

Провести день—зодновати день, передновати.

Проводить, -вести всю жизнь—вік вікувати, звікувати.

Проводить зиму—зімувати зіму.

Проводить межу—класти межу.

Провожать взглядами, пропизывая глазами—очима низати.

Проглянуть солнцу—засталитися на сонцю.

Прогнать въ шею—в три пирви вигнати; три шия дати; протурити.

Прогонныя деньги—подорожні гроші.

Программа испытаній—проґрам іспитів

Прогрессивно-подоходный налогъ—відповідно-прибутковий, відприбутковий податок.

Продавать въ розницу—нароздріб, уроздріб продавати.

Продавать оптомъ — продавати на гурт.

Продовольственная управа—харчова управа, контова управа.

Продовольственный вопросъ—контова справа, харчова справа.

Продовольственный пунктъ — харчодайня, харчовариня.

Продолжительная, постоянная зима—засадна зима.

Продольная шахта—подовшня шахта.

Прожился—ні на що звівся.

Прожужжать уши — натуркати, наскрепіти вуха.

Прозѣвать—дати зівака, проґавити.

Прозябать—дні терти, животіти.

Произведеніе искусства—мистецький твір, артистичний твір.

Произведеніе литературное—літературний твір.

Произвести безпорядокъ, замѣшательство—счинити розгардіяж, заколот, бучу; наколоброди, пабаламутити.

Произвело на него впечатлѣніе—вразило його; справило на нього враження; запало йому в душу, в око, в серце.

Произвести впечатлѣніе — вразити; справити враження; запасти в душу, в око, в серце.

Произвести выкидышъ — потеряти дитя.

Произвести допросъ—учинити допит.

Производить, -вести опытъ — пробу знимати, зняти.

Производить, -вести слѣдствіе—чинити, вчинити слідство.

Производительныя силы общества—творчі громадські сили.

Производство машинное — робливо механічне, виріб механічний.

Произнести рѣчь—сказати промову.

Произносить растягивая—з протягом вимовляти.

Произошла драка—счинилася бійка.

Произошло неожиданное событіе—сталася несподіванка.

Произошло несогласіе—незгода повстала.

Происходитъ ссора—береться сварка.

Пройти безслѣдно (иноск.)—хмарою перейти.

Пройти сквозь всѣ мытарства—бути у бувальцях.

Проказничать—збиток робити, хвигли робити.

Проклятіе, равняющееся пожеланію смерти—щоб твоя й путь заклекотіла!

Проклятый чортъ—дідько охаблений.

Пролагать дорогу—торувати стежку, дорогу.

Пролетаріи всѣхъ странъ соединяйтесь—пролетарі усіх країн, єднайтеся.

Проливной дождь—ливний дощ, злива, залива.

Промахнуться—хука дати, не втрапити, не влучити.

Промахъ сдѣлать—маху дати.

Промышленное предпріятіе—промислове підприємство.

Промышленное развитіе—промисловий розвиток.

Промышленные круги—промислові кола.

Пронимать, трогать (иноск.)—брати за печінки.

Пропади оно!—пехай воно зведеться!

Пропало, погибло—пішло за вітром.

Пропало безслѣдно (иноск.)—пепаче язиком корова злизала.

Пропало все!—пропащі світи!

Пропалъ безъ вѣсти—пішов з блеску світа; як вода вмила; запропастився.

Пропалъ бы я—було би по мні.

Пропалъ, какъ шведъ безъ масла—пропав, як собака в ярмарку; пропав, як здимнів; пропав, як Сірко в базарі.

Пропалъ ни за грошъ—пропав ні за цапову душу; пропав ні за собачу; пропав, як руда миша.

Пропасть, исчезнуть безслѣдно—за водою піти; у тань піти; у тань стати; за вітром піти; запропаститися.

Пропасть, много—до напасти, безліч, сила, чортів тиск, до біса.

Прописная буква—титульна, початкова літера.

Пропускная бумага—бібула.

Проростать (о сѣменахъ)—кільці пускати; ключки пускати.

Про себя что-то думаетъ—сам собі щось думає.

Просить выйти вонъ—прохати на вистунці.

Просить извиненія—перепрошувати; (проп.) вибачки кувати.

П

Просить о помощи—благáти на пóміч.

Прославиться—залучи́ти слáви, уби́тися у слáву, зажи́ти слáви.

Простирать руку—нориваáти рýку.

Простое письмо—звичáйний лист.

Простофиля — тю́тя з поли́вяним нóсом.

Просто умора—сміх та й гóді.

Пространно разсказывать — ши́роко, доклáдно оповідáти.

Простыя, первоначальныя числа—первíсні чи́сла.

Просятъ безъ доклада не входить—не оповíвшися, прóсють не ввіхóдити.

Просятъ пожаловать представителя... на совѣщаніе, имѣющее быть 20 августа с. г. въ 12 ч. дня въ Городской Управѣ по вопросу...—представника... прохають прибути на параду, що мае бути 20 серпня ц. р. о 12 год. дня в Міській Управі в справі...

Противно—душà не навертається; бри́дко, ги́дко, при́кро.

Противный чему—суперéчний з чим.

Противоположное направленіе—напроти́вний, протилéжний нáпрям.

Противорѣчіе кому—кривé слóво.

Противорѣчія классовыхъ интересовъ - протилéжність клясових інтерéсів.

Противъ желанія—чéрез си́лу.

Противъ теченія—у стріть водá.

Протиснуться нельзя за тѣснотой—дóтовпу немáе.

Протомиться—пропуди́ти світом.

Проторенный путь—би́тий шлях, протóптана стéжка.

Протянуть ноги—дýба дáти.

Профессіональный союзъ — фаховá спíлка, професíйна спíлка.

Проходить службу—одбувáти офи́цію.

Процѣдить сквозь зубы—крізь зýби проточи́ти.

Прочь—геть; во множ-числѣ—гетьте.

Прочь съ глазъ!—геть з перед очей!

П

Прошелъ огонь и воды и мѣдныя трубы — перейшóв вже крізь си́то і рéшето; був у бувáльцях, знáе що кий, що нáлиця.

Прошелъ слухъ—пішлá поголóска.

Прошлаго лѣта—тоголíтній; тогó лíта

Прошла спазма в желудкѣ—відлягло́ в животí.

Прошу отпустить для надобностей завода тысячу пудовъ керосина и сто пудовъ моторнаго масла—прошý (прошý) ви́дати для фабри́чної потрéби ти́сячу пýдів гáсу і сто пýдів моторóвої олíї.

Прощай—бувáй здорóв, прощавай!

Прощайте—бувáйте здорóві! прощавайте!

Прощать кому изъ сожалѣнія—ми́лость на кóго клáсти.

Проѣзжать чрезъ лѣсъ, поле—переїздáти лíс, нóле.

Прѣлые глаза—ки́слі óчі.

Прямо въ глаза вретъ—и живí óчі брéше.

Прямой, собственный смыслъ—власти́ве розумíння.

Прямокрылыя насѣкомыя — простокри́льці.

Прямо сорока летаетъ—навпростéць тíльки ворóни літáють.

Прясть ушами—насторожувати вýха.

Псовая охота — полювáння, лóви, влóви.

Птичій дворъ—пташня́.

Публично—и лю́дях, прилюдно, привселюдно.

Пугалая ворона и куста боится—полóханий зáєць і пенькá боíться; ля́кана ворóна кушá боíться; когó гад укусúв, той і глисти́ боíться.

Пулевая сумка—кулéчниця.

Пускать мыльные пузыри—бáньки дуть.

Пускать пыль въ глаза—манý напускáти, туманý пускáти; бляхманá пускáти; бляхманóм óчі занóсити кому́.

П

Пускать сплетню—гусéй підпускáти; нáбілки набивáти.

Пускать струей—ци́ркати.

Пускаться, вдаваться въ разговоры—в розмóви ввіхóдити, захóдити.

Пустить коня во всю прыть—пусти́ти коня навзáводи, що есть дýху.

Пустить на вѣтеръ—пусти́ти на хух.

Пуститься въ болтовню—піти́ у патьóхи.

Пуститься въ разсужденіе—вдáтися в розумувáння.

Пуститься въ танецъ—ударити ногáми.

Пуститься на авось—піти навмання́, пусти́тися на галá-на балá.

Пуститься на произволъ судьбы—пусти́тися бéрега.

Пустить утку—жукá пусти́ти.

Пусто въ карманѣ—в кешéні гудé; вíтер в кешéні.

Пустой домъ—пýстка.

Пустыя рѣчи—порóжні балачки́.

Пустяки! не стоитъ жалѣть—жалю́ по кисілю́.

Пустяковъ наговорилъ—наказáв на вéрбі груши; наказáв три мішки гречáної нóвин.

Пусть будетъ по твоему (шутливо)—нехáй бýде грéчка.

Пусть въ другой разъ умнѣе будетъ—хай на дрýгий раз рóзум мáе.

Пусть дѣлаетъ по своему—нехáй ідé своїм ладóм.

Пусть по вашему — нехай вáше звéрху бýде.

Пусть твой родъ погибнетъ!—щоб твоé кóдло звелóсь! щоб тебé з кóдла звелó (брань).

Путать слѣдъ—ключкувáти.

Путевыя издержки—подорóжні витрáти.

Путешествіе совершить — нóдорож відбýти.

Пути сообщенія—шляхи́, дорóги.

Путь держать—нерстáти дорогу.

Пучекъ несжатыхъ стеблей хлѣба—спáсова бородá.

П

Пушечные выстрѣлы далеко отдавались — гармáтні стрíли далéко розлягáлися.

Пушитъ его на чемъ свѣтъ стоитъ—на всі зáставки лáє; шпéтить на всю губý; лае, на чім світ стоíть; лáє, скільки в пéльку влізе.

Пуще прежняго—гірш як перед тим.

Пчела жужжитъ — бжола брепи́ть, гудé.

Пчеловодствомъ заниматься—пасічникувáти.

Пыль выѣдала глаза—кýрява вибирáла óчі.

Пытался не одинъ—не один біг, та стíткнýвся.

Пытался меня погубить—нáдився менé згуби́ти.

Пьеса въ одномъ дѣйствіи—п'єса на однý дíю.

Пьетъ въ счетъ будущихъ благъ—п'є на вóвчу шкýру.

Пьяница (употребляется какъ существительное)—не минáй корчмá.

Пьянствовать—піячити; ходити до чопá.

Пьянствовать долгое время—козý води́ти.

Пьянствовать часто — ки́снути у шинкý.

Пьянъ всегда—немá йомý прóспу.

Пьяный, какъ стелька—п'я́ний, як квач, як ніч, як хлю́ща; напи́вся як бéлька.

Пѣсни, которыя поютъ во время жатвы—зажи́вні пісні.

Пѣтухи кричатъ—кýри пíють; пíвні співáють.

Пѣть басомъ—співáти бáса.

Пѣть басомъ высокія ноты—брáти горóю.

Пѣть во весь голосъ—співáти скíльки гóлосу.

Пѣть и играть по слуху—з гóлосу співáти, грáти.

Пѣть по церковному — по білому співáти.

Пѣть тенóромъ—співáти тéнора.

Пѣшки точить—теревені правити, баляси точити.

Пялить, выпялить глаза—витріщати, витріщити, вилупити очі, баньки.

Пятна выводить—вибавляти плями.

Пять минутъ десятого—пять хвилин на десяту.

Пять съ половиною—півшоста.

Р.

Работа гужемъ—тяглова робота.

Работа исполнена—роботу доведено до зробу.

Работа компаніей не за плату, а за угощеніе—толока.

Работа (не) къ спѣху—(не) нагальна робота.

Работа, производимая въ дворѣ, огородѣ, въ полѣ — надвірне діло, робота.

Работать до полнаго истощенія силъ — до ростріску робити.

Работать медленно, не спѣша—закладом робити.

Работу исполнить—довести до зробу.

Работы по постройкѣ желѣзной дороги производятся...—роботи що до збудування залізниці справляються...

Рабочій вопросъ—робітнича справа.

Ради Бога—на Бога; бійся Бога.

Разбить вдребезги — потрощити; на мотлох, на гамуз, на черепʼя побити.

Разбить впухъ и прахъ—розчухрати, роспорошити.

Разбить въ кровь—роскривавити, розʼюшити.

Разбить въ щепы—побити на тріски, на скіпки, на друзки, на гамуз.

Разбить лагерь—табором стати, отаборуватися.

Разбить на мельчайшія части—на пóпіл побити.

Разбить палатку—намет роспʼясти; намет напʼясти.

Разбить сапоги—ростягти чоботи.

Разбить шатры—стати наметом.

Розболтаться — роспустити ханьки; розбазікатися.

Разбѣжаться, разсѣяться—у роспорошку піти.

Развернутый фронтъ—лава.

Разнести дерущихся—розборонити.

Развесть караулъ—розставити варту.

Развить путемъ воспитанія—наставити на розум, на добрий розум.

Разводить бобы, болтать—баляси точити.

Разворотило доску—розлупило дошку.

Разворотить кучу камней—роскидати куну каміння.

Развѣ вы меня не узнаете?—хіба ви мене не вгадуєте?

Развѣ дождь помѣшаетъ—хіба що дощ перешкодить.

Развѣ можно такъ говорить?—хто видав так говорити?

Развѣсить губы—роспустити капиці.

Развѣсить уши—роспустити вуха.

Развѣ это впервые?—хіба це першина?

Развѣ это можно дѣлать—чи ж то можна робити?

Разглагольствующій — просторікуватий.

Разглашать, дѣлать шумъ—славу чинити, сіяти.

Разговаривать, бесѣдовать—на мові бути з ким.

Разговаривать знаками—на мигах говорити.

Разговориться, найти предметъ для разговора—мову найти.

Разговоръ не клеится—мова не мовиться.

Разговоръ стихъ, смолкъ—оббилася балачка; розмова затяглася.

Раздѣвать до нага—роздягати гольцем.

Раздѣльная запись—дільчий лист.

Разложить книгу — розгорнути книжку.

Разложить огонь—роскласти, розвести багаття.

Размокшую отъ дождя дорогу испортить ѣздой, ходьбой — згрузити дорогу.

Размышлять, раздумывать—брати у саму; гонятися з розумом; розумом роскидати; метикувати.

Размѣняйте рубль мелкой монетой—дайте мені на карбованця дрібних.

Разнимать руки при сдѣлкѣ, нарпруки перебивати.

Разныя мысли бродятъ у меня въ головѣ—різні думки снують мені по голові.

Разорвалась снасть—липва убилася; тягло убилося.

Разореніе птичьихъ гнѣздъ—піддирання.

Разорился—ні на що звівся.

Разорить въ пухъ — зруйнувати до щадку.

Разорить собственника—з хазяйства зсадити, збити з статку.

Разорять гнѣзда воробьевъ, ласточекъ и др.—дерти горобців, ластовенят то-що.

Разориться—зʼїхати ні на що, звестися ні на що.

Разоруженіе всеобщее—роззброєння загальне.

Разрисовывать писанку узоромъ въ видѣ спиралей—писати безконечником.

Разрушительная работа—руїнницька робота, руйнацька робота.

Разрыхлять землю—підлушати землю.

Разрѣшеніе земельнаго, національнаго, рабочаго вопроса—розвязання земельної, національної, робітничої справи.

Разрѣшить вопросъ—розвʼязати справу, питання.

Разрядиться въ пухъ — вистроїтися мов на весілля.

Разсадникъ наукъ и искусствъ — гніздо науки та артизму.

Разсвѣло—на світ благословилося.

Разсердившись, скоро и крикливо говоритъ—січе й руба.

Разсердился кто-либо—зазлістно стало комусь; закипів гнівом хто.

Разсказывать небылицы — провадити на вербі грушi.

Разспрашивать объ образѣ мыслей—ума вивідувати.

Разсуждать по-старинковски — старувати.

Разсуждающій какъ старикъ—старун.

Разсыпаться мелкимъ бѣсомъ—підсипатися; біспки пускати.

Разсычастое яблоко — піскувате яблуко.

Разсѣяться, разбѣжаться — у роспорошку піти.

Разумѣется—авжеж, атож, певне, сама річ.

Разъ, въ одинъ изъ дней—одного дня.

Ранней весной—на провесні.

Рано еще или уже поздно—чи давно діється? рано ще чи вже пізно?

Рано утромъ — рано вранці, рано-пораненьку.

Раньше времени—без часу.

Раскатъ грома—гуркіт грому.

Раскошелиться—брязнути капшуком.

Распекать, бранить, пилить—грязти голову.

Располагать къ чему — заохочувати до чого

Располагать своими правами—користатися з своїх прав.

Располагаться, -житься лагеремъ — таборитися, отаборитися.

Расположеніе комнатъ—росклад покоїв.

Расположеніе къ музыкѣ — здатність до музики, хист до музики.

Расположеніе словъ—порядок слів.

Расположить всѣхъ въ свою пользу—усіх привернути до себе.

Расположиться лагеремъ — табором стати, отаборитися.

Расположиться съ вещами, съ товарами—роставувати.

Распорядительный комитетъ — виділ роспорядчий.

Распоряжаться по своему — порядок свій давати.

Распредѣлительный пунктъ — гуртувальня.

Распредѣлить уплату на извѣстные сроки—роскласти плату на рати.

Распускать сплетни—поговір пускати, набілки набивати.

Распустить зѣнки—заґавитися.

Распустили о васъ слухъ — бомка люде пустили за вас.

Распустить паруса—нап'ясти чайми, підняти вітрила.

Распустить слухъ—пустити ноголоску, чутку, розславити, роздзвонити.

Распутья бояться, такъ и въ путь не ходить — боятися попа, то в вівтарь не йти; вовка бояться з ліс не ходить.

Растерявшись—ні в сих, ні в тих; збентежившися.

Растерялся—нестямки напали; збентежився.

Растерянный, внѣ себя находящійся —нестямний, збентежений.

Растеряться—збентежитися; у нестямки вдаритися.

Расти въ стволъ—піти у стовбур.

Растолковать — на розум нанести; ростлумачити, ростовмачити.

Расторгнуть договоръ—зламати, зірвати, скасувати умову.

Растрогать, тронуть—зворушити людину, серце.

Расходы и доходы — видатки і прибутки.

Расцвѣтаетъ въ полной силѣ и красотѣ (о человѣкѣ)—як мак процвітає

Расшумѣлся, какъ голикъ—росходився, як московський постіл.

Ребенокъ, рожденный внѣ брака—нажатна дитина.

Ребенокъ сидитъ такъ, что можетъ опрокинуться—дитина перекидисто сидить.

Ревизіей обнаруженъ перерасходъ—ревизією виявлено перетрату.

Рекрутскій наборъ—набір, бранка.

Рекрутская повинность—некрутчина, некрутство.

Рефлективное движеніе—підрух.

Рехнуться—з'їхати з глузду; зсунутися з глузду; глузду відбитися.

Рикошетомъ—відскоком, навкопить.

Ровно въ два часа—саме у другій годині, як раз у другій годині.

Ровно ничего не понимаетъ—зовсім нічого не тямить.

Рогатый скотъ—рогова худоба; товар.

Родина—своя сторона; рідний край, батьківщина.

Родить дитя, преимущественно внѣ брака—нарядити дитину.

Родительская суббота—поминальна субота.

Родить ребенка—знайти дитину.

Родная сторона—рідний край.

Родной кому—рідний з ким.

Родной языкъ—матерня мова.

Родное имущество—отъ дѣда—дідівщина, дідизна: отъ отца—батьківщина; отъ матери—материзна; отъ брата братівщина; пожалованное—дарóване; общественное —громадське; заповѣдное—заказне; государственное - державне; казенное—скарбове; недвижимое —перухоме; движимое—рухоме.

Родство поддерживать—родичатися.

Родъ занятія—фах.

Рожденіе луны—пастаття місяця.

Рождество Пресв. Богородицы—Друга Пречиста.

Рождественскіе праздники—різдвяні свята.

Роптать на кого, что—нарікати на кого, на що.

Роптать на судьбу—на долю нарікати.

Ростомъ—на зріст.

Рось не сравнится длиною съ Днѣпромъ—Рось не вийде довжиною проти Дніпра.

Ротозѣйничать—лопити біли метели-

ки; ґавити; ґави ловити; вітрики ловити, продавати.

Ротъ не ворота—клиномъ не запрешь—рот не город—не загородиш.

Ртутная мазь—політань.

Рубашка на немъ сажа сажей—сорочка на ньому чорна як сажа.

Рубитъ дождь—дощ періщить.

Рубить до корня, до послѣдняго—у пень рубати.

Рубить избу—ставити, будувати хату

Рубить капусту—шаткувати капусту.

Рубить лѣсъ—рубати ліс.

Рубить платки—обрублювати, підрублювати хустки.

Рубиться саблями—на шаблях битися.

Рубль мелкой монетой—на карбованця дрібних.

Рубятъ и топоры до поры—кусає комарь до пори; до пори збан воду носить; до поря глек воду носить.

Ругательство, брань—чорне слово; лайка.

Ругать по русски—лаяти в батька, в матір; лаяти по московському.

Ружье беретъ ниже цѣли—рушниця пизить.

Рука измѣнила—рука схибнула, схибила.

Рука объ руку—руч-об-руч, упоруч.

Рука руку моетъ, воръ вора кроетъ —рука руку миє, щоб біли були.

Руки одеревенѣли — руки правцем стали.

Рукой подать—близесенько; як штихом докинути.

Руку приложилъ—рукою власною (підписався).

Руководить—давати провід.

Русская брань—матерня лайка.

Русское Государство—Московщина, Московія.

Рыба выкинулась—риба вигулькнула.

Рыба еще бьется—риба ще тріпається.

Рыба опустилась на дно—риба поточилась на дно.

Рыбакъ рыбака видитъ издалека—свій свояка вгадає здалека; чумак чумака бачить здалека; кулик кулика бачить здалека; чорт біса і з під кущі бачить; лисий лисого здалека бачить.

Рыбный промыселъ—рибальство.

Рыночная стоимость—торгова вартість.

Рыночная цѣна—торгова ціна.

Рысистые бѣга — гонитва; кінська гонитва; перегони; біговисько.

Рыть кому яму—підкопуватися під кого.

Рябъ, будто черти у него на рожѣ въ свалку играли—рябе, як на небі зірниці увечері.

Рядная запись—віновий запис.

Рѣдкій день проходитъ безъ ссоры—це рідко, щоб день минув без сварки.

Рѣдко—в ряди-годи, коли-не-коли.

Рѣдко кто—мало хто.

Рѣзкія слова—колючі, уцпиливі слова; шкулкі слова.

Рѣзко отвѣтить—притяти слово.

Рѣка вскрылась—крига скресла, лід пішов, кригу поламало.

Рѣка вышла изъ береговъ — річка берегі затопила.

Рѣка эта не сравнится длиною съ той—ця річка не вийде довжиною проти тієї

Рѣшающій голосъ—ухвальний голос.

Рѣшетчатые ворота—щаблясті ворота.

Рѣшили итти по этой улицѣ—ухвалили, поклали йти цією вулицею.

Рѣшили отправить привѣтственную телеграмму—ухвалено послати вітальну телеграму.

Рѣшился на этотъ шагъ—наважився до цього заходу.

Рѣшилъ итти въ бой—поклав стати до побою, іти до побою.

Рѣшилъ не итти—поклав не йти.

Рѣшительно вездѣ—по всіх усюдах; геть чісто всюдв.

Рѣшительно все продать (о домашнихъ животныхъ)—до ноги непродати

Рѣшительно всякій—кожнісінький.

Рѣшительно каждый день—день денички.

Рѣшительно никого—анікогісінько; ні живої душі.

Рѣшительно ничего—а ні гаріля.

Рѣшительно ничего не дѣлаетъ—і за холодну воду не візьметься.

Рѣшить, задаться цѣлью—у голову взяти, забрати.

Рѣшать въ одинъ голосъ—одноголосно ухвалити.

Рѣшиться на что—пустітися на що.

Рядъ вопросовъ—низка питаннів.

С.

Садиться за столъ—сідати до столу.

Садиться на весла—сідати на гребку.

Сажать на колъ—на палю вбивати.

Сажать новобрачную за столъ въ красномъ углу (свад. обрядъ)—заводити на посад (молоду).

Сажать пуговицы—пришивати ґудзики.

Самое большее—що найбільше.

Самое большее за эту вещь можно заплатить три рубля—цій речі од сили три карбованці ціна.

Самое большое, если ему десять лѣтъ—не найбільше, що він має десять год.

Самое глубокое мѣсто въ рѣкѣ, озерѣ, фарватеръ—стрижень.

Самое меньшее—що найменьше.

Самоопредѣленіе націй—самозначення, самовизначення народів.

Самоотверженно бросился онъ спасать утопающаго—занедбавши себе самого, кинувся він рятувати того, що потопав.

Самоотверженіе — занедбання себе самого.

Само собой—само від себе.

Самосознаніе національное—самосвідомість національна.

Самоуправленіе земское, городское—самоврядування народне, міське.

Самъ на себѣ испыталъ—сам тому дознанець.

Самъ не свой—як не свій ходить.

Самый лучшій—найліпший, найкращий.

Сани легкіе на ходу—плавкі сани.

Сапоги, башмаки со скрыпомъ—чоботи, черевики на рипах!

Сбавлять, сбавить цѣну—спускати, спустити ціну.

Сбивать лезвіе вожа—притуняти вістря в ножа.

Сбивать съ ногъ—звалити з ніг.

Сбивать рога (иноск.)—пяху збивати.

Сбивать, сбить масло—колотити, сколотити масло.

Сбивать, сбить съ толку—збивати, збити з пантелику, з пляку, з плигу; забивати -бити баки; затурбувати, -кати голову; пам'роки забивати -бити; з розуму звести.

Сбиваться, сбиться съ дороги—дорогу загубити; змилити з дороги.

Сбиваться, сбиться съ мелодіи—зводити, звести пісню.

Сбился съ пути (нравственно)—блудними дорогами пішов.

Сбить спесь—збити пиху; вкрутити хвоста; пихви дати; вкрутити носа.

Сбиться въ комки — скімшитися, склочітися.

Сбиться съ пути, толку—стропитися.

Сбить форсъ—пиху збити, хвоста вкрутити.

Сборный пунктъ—збірня.

Сборъ податей—збір податків; сборъ вѣсовой—вагове; питейный—винове; подушный—подушне.

Сбыть что съ рукъ—позбутися, спекатися чого.

Свадебное кольцо—шлюбна каблучка.

Свадебное обрядовое выпиваніе за здоровье молодыхъ—перепій.

Свадебное платье—шлюбна сукня.

Свадебные подарки молодымъ, дающіеся во время здравицы (перепій)—перепійщина.

Свадебный подарокъ—весільний дарунок.

Свадьба очень торопливая—хапане весілля.

Свайныя постройки—будівлі на палях.

Свалиться съ лошади—впасти з коня.

Сватовъ посылать—старостів засилати.

Сведеніе счетовъ (букв.)—обрахунок.

Свело руку—скорчило руку.

Свергнуть иго—визволитися з під кормиги, з неволі; скинути ярмо.

Сверженіе ига—визволення з під кормиги.

Свернулась змѣя кольцомъ—гадюка клубком звилася.

Свернуть шею—в'язи зверпути; скрутити голову.

Свертывать, -ртѣть, -рнуть въ трубку—звивати, звинути.

Сверхурочная работа, сверхъ уговора—перероб.

Сверхъ мѣры—над міру, надто.

Сверхъ силъ—над силу, через силу, над міру.

Свершилось! - сталося!

Свести дружбу—зайти в приязнь.

Свести знакомство—зайти в знайомість.

Свести счеты (букв.)—обличитися з ким; закінчити рахунки.

Свести съ ума—засліпити розум; позбавити розуму; збити з розуму.

Свидѣтель-очевидецъ—наочний свідок.

Свидѣтельство—посвідка, свідоцтво.

Свидѣтельствовать, давать показанія—присвідувати.

Свидѣтельство медицинское—свідоцтво лікарське.

Свидѣтельство метрическое—метрика

Свидѣтельство о внесеніи подати—квит податковий.

Свить гнѣздо—зібгати гніздо; змостити гніздо, кубло, кубелечко.

Свить кольцомъ хвостъ—закачурвти хвіст.

Свобода—воля; печати—воля друку; собраній—воля зборів, зборок, зібраннів; вѣроисповѣданій—воля віри; стачекъ—воля страйків.

Свободное время—вільний, гуляющий час; дозвілля; зайва година.

Свободное произношеніе—лехка вимова.

Свободно для прохода—прохідно.

Свободно и хорошо разсказываетъ—так каже, як з листу бере.

Свободныя деньги—гуляющі гроші.

Сводитъ, свело руку—корчить, скорчило руку.

Сводить съ ума—зводити з розуму.

Сводныя дѣти—зведенята, зведенюки.

Своего значенія не утратило нисколько—не згубило нічого з своєї ваги.

Свое горе-великъ желгакъ; чужая болячка-почесушка—чуже лихо за ласощі, а своє за хрін.

Своими глазами видѣлъ—на свої очі бачив.

Свой своему поневолѣ братъ—свій своєму лиха не мислить; свій своєму завсігди рад; свій своєму не ворог; свій своєму ока не виколупить.

Свойственники, не кровные родственники—названа родина.

Своя рубаха ближе къ тѣлу—своя назуха ближча; своя губа ближче; своя сорочка до тіла ближче; кожний свою гену чуха; всякому своє рило мило; всякий чорт на своє коло воду тягне; всякий за себе дбає; курка що гребе, то все на себе; кождий дідько в свою дудку грає.

Свыше моихъ силъ—над мої сили.

Свыше пяти лѣтъ—більше пяти літ.

Свѣдущій въ чемъ—знаючий на чо-

му, тямучий на чому, свідомий чого.

Свѣдѣнія о дѣятельности—відомости про діяльність

Свѣжее извѣстіе—нова, остання звістка.

Свѣжее личико—гожий видочок, гоже личко.

Свѣжіе новости—останні новини.

Свѣжій воздухъ—свіже, чисте повітря.

Свѣжій вѣтеръ—міцний, дужий вітер.

Свѣтаетъ—на зорю, на світ займається; на світ благословляється; дніє.

Свѣтлая недѣля—великодний тиждень.

Свѣтлая вода—чиста вода.

Свѣтлая ночь—ясна ніч.

Свѣтлое воскресенье—свята неділя, великдень.

Свѣтлый умъ—ясний розум.

Свѣтлыя краски—ясні кольори.

Свѣтлыя минуты—щасливі хвилини.

Свѣтъ издавать—світитися.

Свѣтъ мой—моє кохання; моя радість; серце моє.

Свѣтъ проливать—висвічувати.

Свѣтъ споконъ вѣку неправдой стоитъ—брехнею світ живе.

Связка бумагъ—жмут паперів.

Связка табаку—папуша тютюну.

Святымъ сдѣлать—усвятити; -ся—усвятитися.

Святѣйший правит. синодъ—найсвятіший урядовий синод.

Священное писаніе—святе письмо.

Сгорать жаждой—на згару знемогати.

Сгорать любовью—палати коханням.

Сгорать страстью—палати жагою.

Сгорбиться сильно—зігнутися у три погабелі.

Сгорать—огнем нити; димом нити; спалитися.

Сгоряча—з'опалу, з запалу, з гарячу.

Сдавать экзамены—складати іспити.

Сдайте немедленно должность—негайно зложіть уряд, посаду.

Сдать должность—зложити уряд, посаду.

Сдать лишнюю карту—заділити я.

Сдержать слово—стати на слові; додержати слова; дотримати слова; доконати слова.

Сдѣлайте милость—будьте ласкаві.

Сдѣлайте мнѣ удовольствіе—зробіть мені ласку.

Сдѣлайте одолженіе!—зволітеся! чиніте ласку! зробіть ласку!

Сдѣлалось грязно, ѣхать неудобно—підгрязило на дворі, їхати недобре.

Сдѣлалось мнѣ очень радостно (фигур.)—у мене аж ушки засміялися.

Сдѣлано распоряженіе—зроблено наказ; звелено; росказано; віддано росказ; наказано.

Сдѣлано распоряженіе о вашемъ назначеніи—віддано росказ про ваше призначення на посаду.

Сдѣлано распоряженіе о вашемъ откомандированіи—віддано росказ відрядити вас.

Сдѣлать большимъ чѣмъ слѣдуетъ—повеличити.

Сдѣлать вопреки чему—нарядити перекір.

Сдѣлать жизнь безотрадной, горестной, несчастной—зав'язати світ.

Сдѣлать зло—злість учинити.

Сдѣлать, исполнить работу—довести до зробу

Сдѣлать какъ слѣдуетъ—довести до пуття.

Сдѣлать кого лгуномъ—пошити у брехуни.

Сдѣлать кому выговоръ—посварити кого.

Сдѣлать крюкъ въ пути (шутл.)—заломити чортові ковбасу.

Сдѣлать наперекоръ—нарядити перекір.

Сдѣлать неожиданную непріятность—підвезти воза.

Сдѣлать непріятность—справити прикрість.

Сдѣлать неудачное сравненіе (фигур.)—притулити горбатого до стіни.

Сдѣлать обладателемъ чего-либо—настановити на що.

Сдѣлать огласку—вчинити ясу.

Сдѣлать одолженіе—зробити ласку.

Сдѣлать, окончить работу—довести до зробу.

Сдѣлать пакость (иноск.)—гадючку пкинути.

Сдѣлать постановленіе—ухвалити.

Сдѣлать по чьему желанію—учинити волю чию.

Сдѣлать предложеніе (о замужествѣ)—посвататися.

Сдѣлаться квартирантомъ—піти в комірне.

Сдѣлаться негодникомъ—пустатися в ледащо.

Сдѣлаться нищимъ—піти по жебраний хліб.

Сдѣлаться сильнымъ—убитися в силу, в потугу; стати у мочах.

Сдѣлаться чѣмъ—перейти на кого, на що.

Сдѣлать тайную подлость (иное.)—гадючку вкинути.

Сдѣлать уютнымъ—окукобити.

Сдѣлать человѣкомъ—людьми постановити.

Сдѣлать ч. л. въ два часа—зробити щось за дві години.

Сдѣлать что-либо некстати, невпопадъ—утяти до гапликів.

Себѣ на горе—собі на безголов'я.

Сего года—серік; цього року.

Сельское общество—громада.

Сельско-хозяйственный—сільсько-господарський.

Семеро одного не ждутъ—два третього не ждуть; як двоє, то єдного не ждуть, не чекають.

Семь бѣдъ, одинъ отвѣтъ—чи раз батько вдарив, чи сім раз-одинаково одвічати; сім бід — один одвіт.

Семъ селъ, одинъ волъ, да и тотъ голъ—сім хат з хлівами, сім душ з свинями.

Сердечная тоска—пасердна туга.

Сердито—з серця, гнівно, зо зла.

Сердито смотрѣть—бісом дивитися.

Сердиться, гнѣваться на кого—важким духом дихати на кого; пересердя мати на кого; зазле на кого мати; гнів покладати.

Сердце бьется—серце стука, колотиться.

Серце екнуло отъ перепугу (шутл.)—з переляку очкур луснув.

Сердце замираетъ—серце в'яне.

Сердце надрываетъ—болить серце.

Сердце очень сильно бьется—серце б'ється заходом.

Сестра милосердія—сестра-жалібниця, милосердна сестра.

Сжалось сердце—за серце стиснуло.

Сжать въ кулакъ (иноск.)—до рук прибрати; в тісні руки взяти.

Сжать зубы—стяти зуби.

Сжимать, стискивать — зціплювати (зуби, руку).

Сидитъ, какъ на иголкахъ—сидить, як на жару, як на шпичках.

Сиди у моря и жди погоды—жди, море, погоди.

Сидемъ сидѣть—сидьма сидіти; невиволокою сидіти; з місця не рушити.

Сидоръ Карпу родной терёхъ—Василь бабі сестра в нервах; Юхим бабі через вулицю бондарь.

Сидьма сидѣть—см. Сидемъ сидѣть.

Сидѣть въ тюрмѣ—сидіти на вежі; (иноск.) Богу робити.

Сидѣть на кончикѣ—сидіти на почені.

Сидѣть на корточкахъ—сидіти на почіпках; сидіти карачки; кузьком сидіти.

Сидѣть, ѣхать на лошади верхомъ на бедрахъ—сидіти, їхати набедра

С

Сила сопротивленія—відпо́рна си́ла.

Сила тока—прудова́ си́ла.

Сила центробѣжная—відбі́жна си́ла.

Сила центростремительная—прибі́жна сила.

Силенъ бѣсъ и горами качаетъ—чорт і гора́ми перевертáє.

Силиться — силкува́тися; докладáти сил; (фиг.) грі́ти чупри́ну.

Сильная вѣра—жива́ ві́ра.

Сильная засуха—вели́ка посу́ха.

Си́льная лошадь—спажни́й кі́нь.

Сильно волноваться, шумѣть (иск).—як у казані́ кипі́ти.

Сильно выпивать—на́лю забива́ти.

Сильно допекать—залива́ти за шку́ру са́ла; до живи́х печі́нок допіка́ти; вража́ти до живо́го.

Сильно за это поплатишься—бо́ком тобі (ті) то ви́лізе.

Сильно избить—поби́ти, зім'яти на я́ешию кого́.

Сильно изумляться—ди́вом дивува́тися.

Сильно испугавшись, прибѣжать—без ду́ху прибі́гти.

Сильно испугался—аж йому́ в литка́х засти́гло.

Сильно кричать — де́рти го́рло; не своїм го́лосом крича́ти.

Сильно онъ задумался—узяли́ його́ думки́ та гадки́.

Сильно ругается—усіх батькі́в з того́ сві́ту вивертáє.

Сильно смѣяться—залива́тися ре́готом.

Сильно согнуться—зігну́тися у три погибелі.

Сильно ссориться—як у казані́ кипі́ти; гри́зтися, зва́дитися.

Сильно стучать—у сту́к сту́кати.

Сильно угождать—годи́ти, як хи́рі; годи́ти, як боля́чці.

Сильно хотѣть спать—на сон знемага́ти.

Сильный вѣтеръ—бу́йний, шу́йний ві́тер.

С

Сильный дождь—дощ аж пищи́ть; дощ як відро́м ілле́; дощ як із коновки.

Сильный міра сего—си́льник.

Сильный морозъ—моро́з з очи́ма; моро́з коза́цький, аж скрипи́ть, аж шелести́ть, аж скалки́ (и́скри, зо́рі) ска́чуть, аж ипа́ри (а́шпари) зайшли́; цупки́й моро́з.

Сильный снѣгъ—вели́кий спіг.

Сильный характеръ—міцна́ вда́ча.

Сильный человѣкъ—ду́жа люди́на; мо́жна люди́на.

Синица въ рукахъ, лучше соловья въ лѣсу—лу́чче сини́ця в жме́ні, як жураве́ль в не́бі.

Сію минуту—ту́ ж мить, за́раз.

Сказавши это, онъ ушелъ—по тім сло́ві він пішо́в.

Сказался больнымъ—об'яви́вся хво́рим.

Сказалъ нѣчто дерзкое—блю́знув му в очі.

Сказалъ что-нибудь несообразное—притули́в горба́того до стіни́.

Сказано—сдѣлано—як сказа́в, так і вчини́в.

Сказать въ шутку—на сміх сказа́ти; на жарт сказа́ти.

Сказать невпопадъ—ута́ти до гаплики́в.

Сказать нѣчто, кое-что (букв.)—сказа́ти дещо; (иноск.) сказати веремію.

Сказать съ удареніемъ—з при́тиском сказа́ти.

Сказаться больнымъ—об'яви́тися слаби́м.

Сказать что-либо съ умысломъ, раздражить (шутл.)—уки́нути ґе́дзика.

Сказка-складка, а пѣсня-быль—ка́зка-ба́йка, а пі́сня пра́вда.

Сказка съ непристойностями — без сорома́ ка́зка.

Сказочное яйцо, заключающее въ себѣ богатство въ видѣ скота—яйце́-райце́.

Сказывается дворяниномъ—удає́ з себе шля́хтича.

С

Скакать на лошади (фигур.)—гра́ти коне́м.

Скалить зубы—шкі́рити зу́би.

Скандалъ кому сдѣлать — вчини́ти бе́шкет; со́рому завда́ти.

Скандалъ поднять—зроби́ти бреверию; збити бучу.

Скатиться кубаремъ—котко́м, клубко́м покоти́тися; полетіти сторч, сторчака́; берки́цьнутися.

Скачками дѣлать—при́ханцем роби́ти.

Скверно—погано, чорт зна як.

Складно сказать—до-при́кладу сказа́ти.

Складывать въ сажни дрова—стосува́ти.

Склеенная посуда два вѣка живетъ—скрипли́ве де́рево і ду́жого переживе́; хрипли́ве де́рево два ві́ки живе́, а здоро́ве й одно́го не переживе́; скрипу́че ко́лесо до́вше хо́дить.

Склонившись, наклонившись—прило́гом.

Склонилось въ нашу сторону—похили́ло на нас.

Склонить голову—похню́питися; попу́ритися; схили́ти го́лову.

Склонить на свою сторону—залучи́ти, приверну́ти, наверну́ти до се́бе, на свій бік.

Склонъ горы—у́збіч, спад, похи́л гори́.

Сколь возможно—я́ко мо́га.

Сколько вамъ слѣдуетъ—скі́льки вам пале́жить, скі́льки вам захо́дить.

Сколько возможно—що мо́га.

Сколько глазомъ окинешь—скільки очи́ма сві́ту за́ймеш.

Сколько головъ, столько умовъ—що голова́, то й ро́зум.

Сколько мнѣ извѣстно—оскі́льки я свідо́мий.

Сколько можно—яко мо́га, як поси́лля.

Сколько можно съѣсть—в пі́д.

Сколько просишь? (при покупкѣ)—що пра́виш?

Сколько съ быкомъ ни биться, а молока отъ него не добиться—з бика́ ні ло́ю, ні молока́.

С

Сколько угодно—скі́льки хоч; до схочу́; до зво́лу; по зво́лу.

Сколько хватитъ силъ—що си́ла; що си́ли.

Сколько это составитъ?—скільки це вино́ситиме?

Сколько я живу, я не видѣлъ этого—зро́ду я не ба́чив тако́ї ре́чі.

Сколь ни велика его опытность—хоч яки́й він досвідни́й...

Сконфуженный—як пени́шний; засоро́млений.

Сконфузиться—засоро́митися;(иноск.) ніс під се́бе попусти́ти.

Скорая помощь—швидка́ допомо́га.

Скоро будетъ пять часовъ—зато́го пя́та годи́на.

Скоро разбогатѣвшій или желающій скоро разбогатѣть—скоробага́тько.

Скоро уже—зато́го; да́лі-да́лі.

Скоробило вдоль и поперекъ—ухвати́ло, як попа́ за живі́т.

Скоро побѣжалъ—побі́г як но́гу вломи́в.

Скоро сказка сказывается, да не скоро дѣлается—не так ху́тко ді́ться, як гово́риться; не так шви́дко ро́биться, як мо́виться.

Скорѣе всего, что онъ не согласится—найпевні́ше, що він не згоди́ться.

Скорѣе ложь, чѣмъ правда—щерба́та пра́вда.

Скорѣе умру, чѣмъ соглашусь на это—ра́дше вмéрти, як згоди́тися на це.

Скотный дворъ—обо́ра, загі́н, за́города, коша́ра.

Скотъ ходилъ свободно—това́р ходи́в у при́пуск.

Скребокъ для чистки дорожекъ—струга́чка.

Скрипучее дерево скрипитъ да стоитъ, а здоровое летитъ да летитъ—скрипли́ве скрипи́ть, а здоро́ве лежи́ть.

Скрывать въ сердцѣ—в души таїти, гнїтити в серцї.

Скрывать недостатки—личкувати вади, хиби.

Скрыться въ толпѣ—пошитися між люде.

Скрыться за горой—повритися горою.

Скрѣпя сердце—придушивши гнів, жаль; згнїтивши серце.

Скука одолѣла—нуд напав; нудьга посїла, обняла.

Скупиться—душити копійчину.

Скучный человѣкъ—нудьга людина.

Слава Богу—хвалити Бога.

Славиться чѣмъ—бути славним з чого.

Сладить, управиться, порядокъ навести въ чемъ—довід дати чому.

Сладко захватилъ, да горько слизнулъ—вхопив шилом патоки.

Слеза за слезой катится — сльоза сльозу побиває.

Слезы на него не дѣйствуютъ — сльози його не дїймають; Москва сльозам не вірить.

Слишкомъ загустѣть—перегуснути.

Слишкомъ мало—замало.

Слишкомъ много—занадто.

Слишкомъ много говорить (фигур.)—роспустити губи, як халяву.

Слишкомъ, черезчуръ рѣзко выражаться—через лад гостро висловлятися.

Слова составляютъ фразу — слова складають речення.

Слово не воробей: вылетитъ—не поймаешь—слово не горобець: назад не вернеться; слово не горобець: вилетить—не піймаєш.

Слово по слову—від слова до слова.

Слово предоставляется...—слово належить..

Словцо ввернуть—прикинути слівце.

Сложить голову—головою наложити, душею наложити.

Сложить должность—зректися уряду, посади.

Сложить руки—склепити руки.

Сложить съ кого долгъ—дарувати кому борг.

Сломать шею—скрутити, звернути в'язи; карка вломити.

Слопяться—швенді справляти.

Служащій казеннаго учрежденія—офіциялист; скарбовик.

Служба казенная, частная—офіция скарбова, приватна.

Служба движенія—виділ руху, виділ руховий.

Служба пути—виділ дорожний.

Служба тяги—виділ механічний.

Служебный составъ—офіційний персонал.

Служебныя разъясненія—офіційні пояснення.

Служить директоромъ сахар. завода—бути за директора сахарні.

Служить къ чему, для чего—бути на що.

Служить обѣдню—правити службу, набоженство відправляти.

Служить по найму—наймитувати.

Служить правдой—ходити по правді.

Служить управляющимъ, директоромъ, чиновникомъ, секретаремъ, поваромъ...—служити за управителя, за директора, за урядника, за писаря, за кухаря.

Служить чѣмъ—бути за що; правити за що

Слуховая трубка—слухавка.

Слухъ у него возвратился—він відглух.

Случается—випадає, трапляється; буває.

Случайно найти—надибати.

Случайно приходится—випадає.

Случились какъ разъ въ это время гости—саме тоді нагодились гості.

Случилось весной—прийшло по весні.

Случилось несчастье съ кѣмъ—лихо спіткало кого.

Случилось это около осени—це скоїлось під осінь.

Случилось это о Троицѣ—це скоїлось на Зелені Свята.

Случиться—випадком випасти, трапитися, нагодитися.

Случиться кому быть—нагодити кого.

Слушай больше, а говори меньше—слухай багато, а мене говори.

Слушай! слушай!—чуй! чуй!

Слушать со вниманіемъ и довѣріемъ (шутливо)—роспустити вуха.

Слыть чѣмъ—уходити за кого.

Слыханное ли это дѣло—чи це чувана річ.

Слыхомъ слыхать—чутком чувати.

Слышенъ былъ изрѣдка стонъ—коли не коли було чути зойк.

Слышенъ голосъ—чути голос.

Слѣдить глазами—зорити; пасти очі; пасти очима.

Слѣдить за чѣмъ—пильнувати чого, наглядати що, остерігати що.

Слѣдомъ—у тропі, тропою, услїд, слїдком, слїдою, слїдьма, наглядом, назирцем.

Слѣдомъ ходить—у слїд за ким ходити; тропою, у тропі за ким ходити.

Слѣдственная власть—слїдча влада.

Слѣдствіе произвести—слїдство учинити.

Слѣдъ его простылъ—і слїду його нема.

Слѣдъ звѣря—чорнотроп.

Слѣдъ полозьевъ на дорогѣ—пошморг.

Слѣзть съ лошади—зсїсти з коня.

Слѣпая кишка—коптюх.

Слѣпить изъ тѣста свадебный хлѣбъ—зібгати коровай.

Слѣпо вѣрить—вірити, як турчин в місяць.

Слѣпымъ быть—сліпувати.

Смастерить съ трудомъ—сповчити.

Смахивать на кого—скидатися на кого, удавати на кого.

Смежить глаза, уста—склепити очі, уста.

Смекать, смекнуть—добірати розуму, ума; вхопити тропи.

Смертная казнь—кара на горло.

Смертный одръ—Божа постеля.

Смертный приговоръ—осуд на смерть.

Смерть мнимая—завмертя.

Смерть скоропостижная — нагла смерть.

Сметливый, сообразительный — бистрий на розум.

Смирную собаку и кочетъ бьетъ—пішого сокола і ворони б'ють; на похиле дерево й кози скачуть; на плохее дерево й жаби скачуть; на сухее дерево й вогонь пада.

Смола имѣетъ вязкость—смола добре береться.

Смотри-ка!—диви-пак! гляди-но! дивись лишень! а ди но!

Смотри-ка! вотъ удивительная вещь! ба-ле! ба-ле-ба! диви-но, яка штука!

Смотритъ, какъ на диковину—дивиться, як на рарога.

Смотрѣть букой—вовком дивитися.

Смотрѣть въ оба—взяти очі в руки; бути на чеку; пильнувати, стерегтися.

Смотрѣть завистливыми глазами—заздрим оком поглядати.

Смотрѣть за домомъ—наглядати за хатою.

Смотрѣть за дѣтьми—доглядати дітей.

Смотрѣть, избѣгая встрѣчаться глазами, чувствуя себя неловко—микуляти очима.

Смотрѣть на что сквозь пальцы—мов не бачити; потурати

Смотрѣть, не сводя глазъ, рѣзкимъ взглядомъ—прикро дивитися.

Смотрѣть по сторонамъ (впоск.)—гави ловити, витрішки продавати.

Смотрѣть растерянно—дивитися виторопнем; поглядати збентежено.

Смотрѣть сумрачно, мрачно—дивитися, мов би хмаритися.

Смотрѣть съ завистью—поривáти бчі.

Смотрѣть съ неудовольствіемъ—бáсом поглядáти.

Смотрѣть съ пренебреженіемъ — з погóрдою дивáтися; бáсом поглядáти.

Смотрѣть съ удовольствіемъ—очи́ма приймáти.

Смотря по...—уважáючи на, з óгляду на...

Смыслъ буквальный—дослі́вне розумі́ння.

Смыслъ здравый—дóбрий рóзум.

Смыслъ природный—прóстий рóзум.

Смыслъ прямой, собственный—власти́ве розумі́ння.

Смѣнилъ соловья съ кукушкой—прирівня́в солов'я до зозýлі.

Смѣняемся—давáй поміня́ймося, давай мінькá.

Смѣтное вычисленіе—коштóспис.

Смѣтное предположеніе—коштóрис.

Смѣшаться, сконфузиться—засорóмитися; ніс під сéбе попусти́ти.

Смѣяться надъ кѣмъ, чѣмъ—сміятися, глузувáти з кóго, з чóго; сміши́ки з кóго викладáти.

Сна нѣтъ—спання нема́; сóну нема.

Снаружи—зóкола; на орýжку; знадвóру; óколо; згéрху.

Снаряженіе боевое—войови́й рихтýнок.

Снасть буксирная—тяглó, ли́ва, кодóла.

Снасть разорвалась—лива, кодóла уби́лася; тяглó убилося.

Снести въ расходъ—списáти на видáтки.

Снимать кожу—лупи́ти, білувáти.

Снимать мѣрку—мі́ру брáти.

Снимать одежду съ кого—з хребтá знімáти що.

Снимать, снять пѣну—шумувáти, знумувáти.

Снимать сливки—збирáти вершóк, сметáнку з молокá.

Снимать, снять голову—стинáти, стя́ти гóлову.

Снимать фот. карточку—фотографувáти.

Снимать хлѣбъ—збирáти збі́жжя.

Снискать любовь—приєднáти любóв.

Снискать славу—зажи́ти слáви.

Снискивать пропитаніе — заробля́ти на хлі́б.

Снискивать расположеніе—запобігáти лáски.

Снисходить кому—потурáти, попускáти.

Споровливать кому—потурáти комý.

Сносить голодъ—терпі́ти гóлод

Снѣгомъ покрытый—сні́гом закýрений

Снѣгъ идетъ—сніг пáда.

Снѣгъ идетъ большими хлопьями—сніг капцюбе

Снѣдаться горестью — сóхнути з журбя́.

Снѣжная гора—снігова́ горá.

Снѣжная зима—павáльна зімá.

Снѣжная погода—снигова́ця.

Снять безчестье—здійня́ти запáлу.

Собака—собáка, пес; собир.: собачня́; англійская—бритáн; борзая—хірт; гончая—гончáк; ирландская—меделя́н; лягавая—ви́жел; пастушья—чабáнка, кýндель; цѣпная—ланцюгóвий собáка, присі́левний собáка; комнатная—сащá, сащеня́.

Снаряжать, -дить въ дорогу—виправля́ти, -вити, виряжати, -дити в дорóгу.

Сабака лаетъ, вѣтеръ носитъ—собáка брéше, а вітер нóсить; вітер ві́є, собака брéше; вітер нові́не, а собака брéхне.

Собирается дождь, буря—запóситься на дощ, на бурю: на дощ, на бурю кладéться; молóдиться на дощ.

Собирается уходить—збірáється до відхóду.

Собирать кого въ дорогу—виряжáти.

Собирать совѣтъ—стáвити рáду.

Собираться въ путь—рибірáтися у дорóгу, лаштувáтися, складáтися, пакувáтися.

Соблазнить кого—підійти́ під кóго, спокуси́ти, знáдити кого.

Соблюдая приличіе—мáючи зви́чай.

Собраніе казаковъ для суда надъ кѣмъ-либо—сýдня рáда.

Собраніе общее—загáльні збóри.

Собрать (въ приложеніи къ людямъ)—зби́ти докýпи.

Собрать денегъ—назбивáти грóшей.

Собраться вмѣстѣ—зібрáтися докýпи, догýрту.

Собраться со средствами, съ силами—спорýжитися, змогти́ся, спромогти́ся.

Собраться съ деньгами—спромогти́ся на грóші.

Собраться съ мыслями—розміркувáти, зібрáти думки́.

Собраться съ силами, съ средствами—змогти́ся, спромогти́ся, спорýжитися.

Собственное имя—влáсне найме́ння.

Собственной рукой—власноручý, саморýч.

Собственноручно—власноручно.

Собственноручно (подписался)—рукóю влáсною (підписáвся).

Собственность городская—міськá влáсність.

Собственность государства—держáвна влáсність.

Собственность частная — приватна влáсність.

Собственный вѣсъ—чи́ста вагá.

Собственными силами—самотýжки.

Совершающійся въ честь пріѣзда—приїздви́й.

Совершенно — до-ре́шти; цілкóм, геть чи́сто, згóла, зовсі́м, на всю гýбу, до грýнту, у хтему, до хтему.

Совершенно босой—босéм босі́сінький.

Совершенно голъ, какъ въ прямомъ значеніи, такъ и въ переносномъ—голий як бýбон, як турецький святий.

Совершенно забыть—на смерть забýти.

Совершеннолѣтія достичь — пóвних літ дійти.

Совершенно неожиданно—нáгло; знепáцька; з дóбраго дýва; ні сіло, ні впáло.

Совершенно одинъ—одни́м один.

Совершенно похожій на отца—стемéнний бáтько.

Совершенно такъ—так сáме, самі́сінько так.

Совершенно черно—чорни́м чорно.

Совершенный дуракъ—дурни́й, як пень, як колóда; як дрáний чóбіт, як Бéркові штани́; гілкови́тий дýрень.

Совершилось — стáлося, споді́лося, вдíялося.

Со вкусомъ поѣлъ—у смáк наі́вся.

Со вкусомъ сдѣлано—лóвко зрóблено.

Совмѣстно—суміспо, у поснóлі, спі́льно, рáзом, укýпі, сукýпно, успі́льці, поснóлу.

Соврать—сточи́ти брéхню, збреха́ти.

Соврешь—не помрешь, да впередъ не повѣрятъ—з брехні́ не мруть, та бі́льше ві́ри не ймýть.

Совсѣмъ—зóвсім, до решти, геть чи́сто, цілкóм.

Совсѣмъ не горитъ (шутливо)—гори́ть, як сліпи́й дýвиться.

Совсѣмъ нѣтъ, не имѣется—і на позі́р нема́.

Со всѣхъ сторонъ—всімá сторонáми; відусі́ль, звідусі́ль, зо всіх боків.

Совѣсть не чиста—сумлі́ння шамря́є.

Совѣта попросить у кого—засягти́ рáди у кóго.

Совѣтникъ, -ца на дурное—злорáдник, -ця.

Совѣтоваться—захóдити в рáду з ким; додавáти рáди; рáду рáдити; радувáти; рáдитися; рáятися.

Совѣтомъ позаимствоваться у кого—см. Совѣта попросить.

Совѣту чьему послѣдовать—піти́ за чиéю рáдою.

Совѣтъ государственный—держáвна рáда.

Совѣтъ держать—ра́ду ра́дити; радува́ти.

Совѣтъ Крестьянскихъ депутатовъ—Ра́да Селя́нських Депута́тів.

Совѣтъ педагогическій—педаґоґі́чна ра́да.

Совѣтъ получить—узяти ра́ди.

Совѣтъ собирать, -рать—ста́вити ра́ду; зложи́ти, вчини́ти раду.

Совѣтъ Рабочихъ и Солдатскихъ Депутатовъ—Ра́да Робітни́чих і Салда́тських Депута́тів.

Совѣтъ училищный—шкільна́ ра́да.

Совѣщаніе частное—прива́тна нара́да

Совѣщательный голосъ — дора́дчий го́лос.

Согласенъ! — згода! гара́зд! до́бре! сі́лькісь.

Согласительная комиссія— порозумінна комісія

Согласно жить—у згоді жити; у зла́годі, любе́нько жи́ти; (фигур.) жи́ти, як ри́ба з водо́ю.

Согласно постановленія—згі́дно з постано́вою, з ухва́лою

Согласно распоряженія—згі́дно з ро́сказом; згі́дно з нака́зом; згі́дно з за́гадом.

Согласно чего, чему—згі́дно з чим.

Согласиться съ чьимъ мнѣніемъ—приставати на чию гадку.

Согнуть въ крюкъ, въ бараній рогъ—в дугу́ зігну́ти, на-по́рох стерти.

Со двора—знадво́ру.

Содѣйствовать кому—помага́ти кому́, спомага́ти кому́.

Содѣйствовать чему—причиня́тися до чо́го.

Соединенные Штаты—Сполу́чені Держа́ви.

Сожалѣть о потерѣ кого, чего—жалкува́ти за ким, за чим.

Сожъ не сравнится длиною съ Днѣпромъ—Сож не ви́йде довжино́ю про́ти Дніпра́.

Созданіе, начала міра — настання́ сві́ту.

Сознаніе въ чемъ—признання до чо́го; визнання чого́.

Сознательный рабочій—свідо́мий робітни́к.

Сознаться въ чемъ—признатися до чо́го.

Сознаться въ грѣхахъ — признатися гріха́ми.

Созрѣвать умственно—до ро́зуму дохожа́ти, дохо́дити.

Сойти съ квартиры—перебра́тися.

Сойти съ пути—зійти́ з то́ру.

Сойти съ ума—сплисти́ з ро́зуму; з глу́зду зсу́нутися; збожево́літи, збожеві́льнити; з глу́зду з'їхати, спа́сти.

Сойтись съ чужой женой (шутл.)—сягну́ти в чужу́ грядку.

Солить на зиму капусту, бураки, огурцы—кла́сти ва́риво.

Солнечная сторона—відсо́ння.

Солнце было на закатѣ—со́нце вже ста́ло надвечори́; со́нце було́ на вечі́рньому пру́зі; сонце було́ на лану́.

Солнце на горизонтѣ—со́нце в кру́зі, со́нце на лану́.

Солнце зашло (фигур.)—со́нце ся в ло́жі купа́є.

Соловья баснями не кормятъ—соловей піснями не сит.

Соломенная вдовушка—ли́шанка.

Соль—сіль; поваренная—сіль кухе́нна; каменная—ка́м'яна, льодова́ сіль; озерная—озе́рниця, озі́рка; сѣрно-кислая—сірча́н; сѣрнистокислая — сірча́к; глауберовая — ґля́берська сіль.

Сомкнуть глаза, уста—склени́ти о́чі, уста́.

Сомнѣніе возбуждать — підно́сити су́мнів.

Сомнѣніе является — насува́ється су́мнів.

Сомнѣнію подвергнуть — підда́ти в су́мнів.

Сонная немочь—сля́чка.

Сонным стать—осові́ти.

Сонъ сбылся—сон спра́вди́вся.

Сообразительный—бі́стрий на ро́зум, тямки́й, спри́тний.

Сообразить никакъ не могу—добра́ти ро́зуму не можу; голово́ю не знесу́.

Сообщения ставки (о войнѣ)—звістки́ з коша́.

Сообщите о принятыхъ нами мѣрахъ — повідомі́ть, яки́х за́ходів ва́ми ужи́то.

Сообщить извѣстіе—підне́сти зві́стку; пода́ти зві́стку.

Сообщникомъ быть—у посо́бі бу́ти.

Сорвалось! — урва́вся бас, урва́лась у́дка!

Сорить деньгами—гати́ти гро́ші, си́пати грі́шми.

Сороковой день смерти—сороко́вини.

Соскользнуть, сорвавшись—по́шморгом піти́.

Сослужить службу — прислужи́тися кому́; зроби́ти послу́гу; в приго́ді ста́ти.

Сосредоточиваться на чемъ—зува́жуватися на чо́му.

Составить большое состояніе—доробі́тися значно́го майна́, маєтку.

Составить себѣ кружокъ друзей—добра́ти собі́ при́ятелів.

Составныя числа—чи́сла складві́.

Состариться въ дѣвушкахъ—на ниі посиві́ти.

Со стороны—збо́ку, поу́збіч.

Состоялось нѣсколько засѣданій—відбуло́сь кі́лька засі́да́ннів.

Состоялось рѣшеніе—запа́ла, склалась постано́ва, ухва́ла.

Состояніе кассы—стан ка́си.

Со страстей не зналъ, что дѣлать—з ля́ку не знав, що и роби́ти.

Со страху—з ля́ку, од ля́ку, од жа́ху.

Со страху духъ захватило—з переля́ку душа́ аж опини́лась; зляка́вся, аж у пяти заколо́ло; аж у животі́ похоло́нуло; аж горо́чка полотно́м ста́ла.

Сострить на чей счетъ—пришпили́ти квітку кому́.

Сохраненіе на нѣкоторое время—переде́ржування.

Сохрани Боже—крий Бо́же! боро́нь Бо́же! хай Бог боро́нить! жалься Бо́же! хова́й Бо́же!

Сохранить дѣвство — віно́чка доноси́тв.

Сохранное мѣсто—схо́ванка.

Сохранять свое достоинство — стерегти́ свої́ нова́гв; нова́гу до се́бе трима́ти.

Сочетаться законнымъ бракомъ—в зако́н увійти́; побра́тися; одружи́тися.

Сочинить пѣсню — проложи́ти, прокла́сти пі́сню.

Сочтемтесь, сколько я вамъ долженъ—порахуймося, скільки я вам ви́нен.

Сопелся въ цѣнѣ—погоди́вся на ціні́.

Спасите!—рятуйте! про́бі!

Спаслись двое, а прочіе утонули—врятупа́лося двое, а ре́шта втони́лась.

Спасти отъ смерти—підвола́ти від сме́рти; ви́зволити від сме́рти.

Спастись отъ грѣховъ—ви́зволитися від гріхі́н.

Спасть съ лица, съ тѣла—змарні́ти, схудну́ти.

Спектакль отмѣняется—виста́ва одклада́ється.

Сперло дыханіе—дух заби́ло.

Спеси убавить—прискроми́ти; пиху́ збити; хвоста́ пкрути́ти.

Спинные позвонки—похре́бтина.

Списокъ избирателей—реєстр виборці́в, реєстр ви́борчий, виборо́вий.

Сплетни распускать—погові́р пуска́ти, ба́білки набива́ти.

Сплошная недѣля (когда въ среду и пятницу не постятъ)—усеї́дний ти́ждень.

Сплошь, безъ исключенія—см. С. безъ разбору.

Сплошь, безъ разбору—у підва́л, у заме́т.

Сплошь года—одни́м лице́м вода́.

Сплошь и рядомъ—скрізь і всю́де.

Сплошь покрыть—крийма укри́ти.

Спокойной ночи—добра́-ніч, на добра̀ніч.

Спору нѣтъ, это лучшее средство его убѣдить—безперéчно, це найкра́щий спóсіб, щоб його́ переконáти.

Споръ по національному вопросу—суперéчка в національній справі.

Способности умственныя — розумóві си́ли.

Способность къ математикѣ—хист до матемáтики.

Способный къ чему—приро́дний до чóго, здібний, здáтний до чóго.

Способный сглазить—урі́чливий, урóчий.

Способствовать чему — причиня́тися до чóго.

Способъ изыскивать—добирáти, прибирáти спóсобу, ярмі́су.

Споткнуться—зашпотатися, спіткну́тися; (шутл.)—кулькá вóйти

Справиться о цѣнѣ—роспитáтися якá ціна́; роспитáтися за ці́ну.

Справиться, управиться съ чѣмъ — дáти рáду чому; упóратися з чим.

Справочное бюро - інформаці́йне бюрó.

Справочныя цѣны—торгóві ці́ни, базáрні ці́ни.

Спрашивать о чемъ—питáти на щó, питáти про щó, за що.

Спрашивать позволенія чьего—дозволя́тися у кóго.

Спровадить на тотъ свѣтъ—на той світ загнáти.

Спроси его объ этомъ—спитáй його́ за цé.

Спросъ не бѣда—спи́ток не вби́ток.

Спустить тетиву—тятивóю брязнути.

Спустя нѣкоторое время—дáлі-подáлі; трóхи згоди́вши; по чáсі.

Спустя нѣсколько времени—згóдом, трóхи згóдом, перегóдом, згодя́, перегодя́, пендóвзі.

Спустя нѣсколько лѣтъ—кі́лька літ пóтім.

Спустя пять дней, придемъ на работу—п'ять день згоди́вши прийдемо на робóту.

Спѣтый романсъ не новъ—проспі́вана пі́сня не з новя́х.

Спѣшная работа—нагáльна робóта.

Спятить съ ума—з глу́зду зсу́нутися, з'ї́хати, спáсти.

Сравнительное языкознаніе — порівня́льне мовознáвство

Сраженіе дать—сточи́ти бій.

Сразу—зрáзу, відрáзу, дорáзу; за одни́м зáмахом, одни́м зáмахом.

Сразу ему все ясно стало—як світ йому́ свіпу́в.

Сразу и неожиданно набросился на кого-либо словесно—накри́в мóкрим рядно́м.

Срамить—стидá завдавáти; сорому завдавáти; гáнити, гу́дити.

Среды бѣлаго дня—сéред Бóжого дня.

Среди дня—середóдня.

Среди людей—на мир́у.

Среднимъ числомъ—пересі́чно.

Среднихъ лѣтъ—сéредного ві́ку.

Средній братъ—середу́льший брат.

Средній слой—сéредній шар.

Средства денежныя изыскивать—кóшти́ вишу́кувати

Средства изыскивать—спóсобу, спóсобів добірáти, прибірáти.

Средства къ жизни—достáтки, кóшти, зáсоби, пожи́ток.

Срѣзалъ его хорошо—притя́в йому́ пóса дóбре.

Срѣзать кого—втéрти пóса, табáки втéрти, дáти óблизня, пи́ихви дáти.

Ссора домашняя (иноск.) — хáтня мóрква.

Ссудная касса—позичкóва кáса.

Ссудо-сберегательное товарищество—позичкóво-щадни́че товари́ство.

Ссылаться на кого, что—покликáтися на кого, що.

Ставить во фронтъ—шикувáти.

Ставить въ глупое положеніе—завдавáти ду́рня.

Ставить кого на работу какую нибудь—заставля́ти діло ким.

Ставить на видъ—звертáти увáгу.

Ставить ограду—городи́ти, тини́ти.

Ставить ребромъ—ру́ба ставити; сторчи́ти.

Ставить себѣ въ обязанность—брáти собі́ за пови́нність.

Ставить себѣ припарки—óклад брáти.

Ставить сухія банки (при болѣзняхъ въ желудкѣ)—завáрювати сóняшниці.

Ставить ударенія—наголóшувати.

Ставка, штабъ—кіш.

Стало быть—тó б то, вихóдить, про тé, тоді́.

Сталъ забывчивъ (шутл.)—наївся забу́дьків.

Станешь ворожить, какъ нечего на зубъ положить—навчи́ть біда̀ ворожи́ти, як немá що в рот положи́ти; „Коли́ ти, бабу́сю, ворожи́ти стала̀?"—„Тоді́, мій гóлубе, як хлі́ба не стáло!"; навчи́ть бідá плáкати.

Становиться въ кругъ — ставáти в кóло, кружкá.

Становиться подъ ружье—ставáти до збрóї.

Становиться ровными рядами—ряд у ряд ставáти.

Становиться, садиться въ кругъ—ставати, сідáти кружкá, в кóло.

Станокъ—варстáт; точильный—точи́ло; бондарскій—стелю́га; для трепанія конопли—битéльня; токарный—верстáк; живописный—сталю́га.

Стараго воробья на мякинѣ не проведешь—старóго горобця́ на полóві не обду́риш, не злóвиш.

Стараться узнать образъ мыслей—ви́відувати умá.

Старикъ залился слезами—обгорну́ли старóго слóзи.

Старый другъ лучше новыхъ двухъ—для при́ятеля новóго не ки́дай старóго

Старый конь борозды не портитъ—стари́й віл борозни́ не псу́є.

Старый, старая (о людяхъ насмѣшливо)—старé лу́б'я.

Старый холостякъ—підтóптаний папи́ч.

Старый, что малый, а малый, что глупый—що старé, що малé, що дурнé; що старé, що малé; старé, як малé.

Стать барономъ—помáзатися пáном.

Стать во фронтъ (о многихъ)—стáти лáвою; ви́шикуватися

Стать кому на дорогѣ—на перемéті стáти кому́; завязáти дорóгу; перéп'ят устáти.

Стать къ позорному столбу—на публі́ку сі́сти.

Стать на дыбы—цáпа стáти; стáти ду́ба; стáти горóю; сп'я́стися.

Стать на почлегъ—обпочувáтися.

Стать на якорь—об'якори́тися.

Стать неотъемлемымъ—осмутні́ти, засмутні́ти.

Стать неподвижно—остуні́ти.

Стать причиною—спричи́ни́тися.

Стекло выпукло-вогнутое—скло угну́то-опу́кле.

Стекло двояковогнутое—скло угну́те.

Стекло двояковыпуклое—скло опу́кле.

Стелетъ да мелетъ, вретъ да плететъ—плетé ду́ба, як на пали́лі; смáленого ду́ба плетé.

Стереть съ лица земли—з світа зглáдити.

Стеченіе народа—стóвпище, пáтови, ти́снява.

Стеченіе неблагопріятныхъ обстоятельствъ—лихá годи́на.

Стеченіе обстоятельствъ—збіг, склад обстáвин.

Стирать бѣлье—ху́сти прáти.

Стискивать зубы, руки—сці́плювати зу́би, ру́ки.

Стиснуть въ тискахъ—узя́ти в лéщата.

Стихи слагать—віршувáти.

Стихъ нашелъ—пáдь нáла.

Стоимость не превышаетъ...—вартість не переходить...

Стоитъ—коштує, варт, варто.

Стоитъ вамъ только приказать—треба вам тільки звеліти, загадати.

Стоитъ, какъ болванъ—стирчить мов бовдур.

Стоитъ, какъ окаменѣлый—стремить, як з каменю тесаний.

Стоитъ рубль—коштує карбованця.

Стоитъ туманная, съ мелкимъ дождемъ, погода—мрячить.

Столоваться вмѣстѣ—на однім столі хліб мати.

Стороженое охраненіе—бекет.

Сторонится меня—боком держится від мене; боку́с від мене.

Сто съ лишнимъ—сто з оком.

Стоющій—вартий.

Стоять вертикально—бунчука стояти.

Стоять въ вызывающей позѣ—козирем стояти.

Стоять горой за кого—росипатися за кого.

Стоять за вѣру—боронити віри.

Стоять за кого—обставати за ким.

Стоять какъ окаменѣлому—стояти як у камені.

Стоять, какъ столбъ—стовбичити.

Стоять на колѣняхъ—навколішки стояти; клінчити.

Стоять на своемъ—правити своє.

Стоять на часахъ—на варті стояти, вартувати, чатувати.

Стоять, ожидая очереди—застоювати чергу.

Стоять передъ кѣмъ безъ шапки—шапкувати.

Стоять у порога дома—у порогах стояти.

Страдать головной болью—бапувати на голову, болїти на голову.

Страдающій удушьемъ—ядушний.

Страдная пора—жнива.

Странное дѣло—чудасія, диво.

Странное положеніе—дивне становище.

Страннопріимный домъ—шпиталь.

Странный человѣкъ—чудна людина.

Странствующій рыцарь—мандрівний лицарь.

Страсти Христовы—Христові муки.

Страстная недѣля—білий тиждень.

Страсть любовная—жага, любощі.

Страховать домъ, вещи, жизнь—асекурувати будинок, речі, життя.

Страховая премія—асекураційна виплата.

Страховое общество—товариство асекураційне

Страховой агентъ—аґент-асекуратор.

Страхъ какъ богатъ—страшенно багатий.

Страхъ наказанія—загроза кари.

Страшно дѣлается кому—страх ошибає кого; дріжаки скачуть у душі кому.

Стремительно броситься, упасть—кинутися, упасти опукою.

Стремиться заглянуть—поринати очі.

Стремиться къ чему—допинатися чого, порватися до чого.

Стремянный ремінь—пуплиця, післище.

Строгій караулъ—гостра варта.

Строй измѣнился къ лучшему—лад змінився на краще.

Строить воздушные замки—химери ганяти, у хмарах літати; думкою багатіти.

Строить глазки—бісики пускати; моргати на кого.

Строить избу, домъ—класти хату.

Строить ковы—підкопуватися під кого; чигати на кого; лиху думку мати.

Строить куры—бісики пускати.

Строить лѣса—рештувати, ставити рештування.

Стройся!—до шику!

Струей течь—цівкою текти, плинути.

Струя дыму—звій диму.

Стрѣляетъ въ ушахъ—штрикає, стріляє у вухах.

Стрѣлять изъ пушекъ—бити, гатити з гармат.

Стряслась бѣда—лихо спіткало

Стряхнуть съ себя горе—ударити лихом об землю.

Ступай къ чорту—іди по три вітри! іди під три чорти!

Ступай скорѣе—руша́й мерщій.

Ступить на скользкій путь—на слизьке, на слизьку попасти.

Стучать зубами отъ холода—зубами дзвонити

Стучаться въ двери—добуватися.

Стыдно въ глаза глядѣть—треба в Сірка очей позичати.

Стыдъ не дымъ: глазъ не ѣстъ—з сорома очі не вилізуть; стид не дим, очей не виїсть, не викурить

Стѣна объ стѣну—опостінь.

Стѣсненіе въ груди—стиски.

Суббота родительская—поминальна субота.

Судебная пошлина—пересудок, присуд, пересуд.

Судебный приставъ—возний.

Судебнымъ порядкомъ—судовно.

Судебныя издержки—судові витрати.

Судопроизводство уголовное, гражданское—судівництво карне, цивільне.

Судьба благопріятствуетъ—доля служить кому.

Судьба играетъ—доля жартує.

Суждено—на роду написано; судилося

Суженого ни обойти, ни объѣхать—суженого і конем не об'їдеш.

Сукно сѣло—сукно збіглось.

Сума переметная—бесага, саква.

Сумчатыя животныя—торбачі, торбуни.

Супружеская чета—подружжя.

Сургучная печать—чераляка печатка.

Сухая вѣтряная погода—суховітриця.

Сухая ложка ротъ деретъ—сухий кусок горло дере; сухий кавалок хліба, то й в роті дере; суха ложка рот дере.

Сухимъ путемъ—суходолом, по землі, румом.

Сухія деревья, сухой валежникъ, сухой воскъ, соты не имѣющія меду—суп.

Сухое время года—суш.

Сухомятка—спрова харч.

Существующій—сущий.

Существующій порядокъ, строй—заведений лад.

Сформировать отрядъ—затягти затяг.

Схватилъ за грудь—за петельки вхопив; взяв за барки.

Схватить за волосы—ухопити за чесну гриву.

Сходи за докторомъ—піди по лікаря

Счастливая жизнь—заквітчаний вік.

Счастливая судьба—щастя-доля.

Счастливой дороги!—дай Боже, час добрий.

Счастливо оставаться!—бувайте здорові!

Счастливымъ быть—всѣмъ досадить—нема щастя без заздрости; в щасті не без ворога.

Счастливъ твой Богъ—щастя твоє.

Счастье, вольная пташка: гдѣ захотѣла, тамъ и сѣла—щастя як трясця, кого схоче, того й нападе.

Счастье дороже ума—прибудь щастя, а розум буде.

Счастье твое, что ты такой умница—маєш щастя, що такий розумний уродився.

Счастье, что волкъ, обманетъ, да въ лѣсъ уйдетъ—щастя переходя живе; щастя як трясця, кого схоче, того й нападе.

Счетная книга—книга рахунків, рахункова книга.

Счетное отдѣленіе—відділ рахунковий

Счетомъ выдавать—видавцем давати.

Счетъ дружбы не портитъ—любімося, як брати, а рахуймося, як жиди.

Счетъ текущій—біжучий кошт.

Считаете ли вы его умнымъ человѣкомъ?—чи вважаєте ви його за розуму людину? чи маєте ви його за розуму людину?

Считать виновнымъ кого—гріхувати на кого.

Считать кого кѣмъ, чѣмъ—мати за кого, за що.

Считать к. л. честнымъ человѣкомъ—вважати кого за чесну людину.

Считать обязанностью — вважати за обов'язок.

Считаться съ кѣмъ, съ чѣмъ—вважати на кого, на що.

Съ богатымъ не тягайся, съ сильнымъ не борись—слабий з дужим не борись, голий з багатим не дружись.

Съ Богомъ не поспоришь—з Богом не битись; з Богом не будеш позиватися; до Бога з кием не підеш.

Съ боку припека—п'яте колесо до воза; пришій кобилі хвіст; прикліп коляда.

Съ больной головы на здоровую—винувата діжа, що не йде на ум іжа; швець заслужив, а коваля повісили; слюсарь прокрався, а коваля покарали; з дурної голови та на людську; хто кисляці поїв, а на кого оскома напала.

Съ большимъ трудомъ—силу в-силу.

Съ бухты-барахты—ні з того, ні з сього; ні сіло, ні пало.

Съ вашего вѣдома—за вашим сзідом; за вашим довідом.

Съ величайшимъ трудомъ—на превелику силу; силу в силу.

Съ верхомъ—з насною

Съ верху до низу—з верху до споду.

Съ виду—на взір.

Съ возрастомъ поумнѣть—до розуму дійти.

Съ волками жить, по волчьи выть—на чиєму возі їдеш, того й пісні співай; чий хліб їси, під того дудочку й скачи; на чиєму то у молотять, тому й хліб возить; на чиєму возі сидіть, того й волю волить.

Съ глазъ долой и съ сердца вонъ—як з очей, так і з думки.

Съ голаго, что съ мертваго: ничего не возьмешь — на голому, як на святому нічого не зищеш; з голого, як з святого не візьмеш нічого.

Съ головы не выходитъ—з думки не йде, не спадає, не сходить.

Съ готовностью—охочий; радніший; ладен.

Съ двухъ сторонъ—з двох боків; ноббіль; обаполи.

Съ дуракомъ связаться-самъ дуракомъ будешь—з дурнем зачепитися,-дурнем зробитися.

Съ дурнымъ глазомъ- лихий на очі.

Съ его вѣдома—за його довідом; за його свідом.

Съ избыткомъ—з чохом.

Съ излишкомъ—см. Съ избыткомъ.

Съ изъяномъ—з падою, з ганжою, з сказою.

Съ какой стати—з якого побиту; з якої речі.

Съ корочки на корочку перебивается—перебиває бики на барани.

Съ косточки на камешекъ переколачивается—см. Съ корочки на корочку.

Съ которыхъ поръ—з якого часу; відколи

Съ крохи на кроху переколачивается—см. Съ корочки на корочку.

Съ куса на кусъ перебиваемся—см. Съ корочки на корочку.

Съ кѣмъ поведешся, отъ того наберешся—з яким пристаєш, таким сам стаєш.

Съ легкой руки—в добрий час.

Съ легкостью, какъ бы играя, шутя дѣлать что—за іграшки робити що

Съ лихвой отплатить—оддячити сто з оком.

Съ лица не воду пить—з краси не пити води; красоти в вінку не носить; краси на тарілці не кра́ють.

Съ лишкомъ—з гарбом, з чохом.

Съ лишнимъ, съ прибавкою—з гаком.

Съ малолѣтства—з маленьства, з пуп'янку.

Съ мѣста въ карьеръ—з копита вскач.

Съ нагого взятки гладки—на голому нічого не зищеш; з голого, як з святого, не візьмеш нічого; у голоти нема що молоти.

Съ намѣреніемъ—умисне, навмисне, назнарошне.

Съ наслажденіемъ работать—працювати з уподобою.

Съ наслажденіемъ ѣсть—з смаком їсти, залюбки їсти.

Съ небольшимъ три года—три роки з чимсь.

Съ незапамятныхъ временъ—з давнього давна; з давна давен; з неказаних давен; споконвічно; з давна; з давніх давен; споконвіку.

Съ нимъ мнѣ непріятно говорить—він мені не до розмови.

Съ ноги на ногу переминается, съ корки на корку перебивается—перебиває бики на барани.

Съ нѣкотораго времени—з якогось часу; із день-години.

Съ обѣихъ сторонъ—з обох боків, поббіч, обаполь, обаполи, обіруч.

Съ одного тягла по двѣ дани не берутъ—з однієї лини дичі лика не дерут; з одного вола двох шкур не дерут; винного дома батогами не б'ють; в літо два рази з лини лик не дерут.

Съ оставленіемъ должности—уступивши з посади.

Съ перваго взгляда—на першій позір.

Съ перерывами—переймом.

Съ подлиннымъ вѣрно—з первотвором однаково; списано достоту; скопійовано достоту.

Съ позволенія сказать—шанувавши слухи ваші.

Съ пользой употреблять— на добре уживати.

Съ помраченнымъ сознаніемъ — туманілий.

Съ посковной рожей въ красные ряды не суйся—із свинячим личем та в пшеничне тісто (не лізь).

Съ пропусками—через десяте-пяте.

Съ пуговки на петельку перебивается—перебиває бики на барани.

Съ пустыми руками—в порожні.

Съ разсвѣтомъ—по видноті; як заднім.

Съ руки—під руку, наруч, нарушно.

Съ свинымъ рыломъ да въ калачный рядъ—з свинячим писком та в пшеничне тісто.

Съ солнечной стороны—на відсонні, з відсоння.

Съ сѣдыми висками—сивописький.

Съ теченіемъ времени — згодом, з часом.

Съ тобой патонцакъ не сговоришь—з тобою говорить, тільки гороху наївшися.

Съ точки зрѣнія—з погляду, з становища.

Съ трудомъ—на силу; ледве; на превелику силу; у силу.

Съ трудомъ добыть—розгорити, загорювати.

Съ тѣхъ поръ—з того часу; з тої пори.

Съ тѣхъ поръ какъ—відтоді як.

Съ тѣхъ поръ, съ той поры—відтоді; з того часу.

Съ тяжелой рукой—тяжкорукий.

Съ тяжестью—з вагою, у вазі.

Съ удовольствіемъ—залюбки, з охотою, з великою охотою, з уподобою.

Съ удовольствіемъ поѣлъ—у смак наївся.

Съ удовольствіемъ прошелся—залюбки прогулявся.

Съ ума не идетъ—з думки не сходить.

Съ ума сойти—у го́лову зайти́; збожево́літи, збожеві́льнити.

Съ ума спятить—з глу́зду зсу́нутися.

Съ умысломъ—уми́спе, навми́спе.

Съ утра—з ра́нку, з ра́на.

Съ чего взяли?—зві́дки вам прийшло́?

Съ чувствомъ сказать—до душі́ сказа́ти.

Съ чьей стороны быть—з чиєї руки́ (у́ти.

Съ чѣмъ пришелъ, съ тѣмъ и ушелъ—як прийшо́в, так і пішо́в.

Съ широкимъ кругозоромъ—широкогля́дний.

Съѣздить по затылку—заціди́ти по поти́лиці.

Съѣздить по носу—мазну́ти по ни́ці.

Съѣстные припасы — харч, харчі, жи́вність.

Съѣсть чего-нибудь кислаго (натощакъ передъ выпивкой)—заки́слити ду́шу.

Съ этой поры—відтепе́р, відни́ні.

Съ этой точки зрѣнія—з цього́ по́гляду, з цього́ стано́вища.

Сыграть свадьбу—спра́вити, одбу́ти весі́лля.

Сызмала—з мале́ньства, з пу́нку, з ну́п'янку.

Сыпать деньгами—гати́ти грі́шми; гати́ти гро́ші; три́нькати, ци́ндрити, мапта́чити.

Сыпучее тѣло—сине́ць.

Сырная недѣля—ма́сниця, масни́й тиждень.

Сырой воздухъ—во́хке повітря.

Сырой матеріалъ—сировина́.

Сырыя дрова—мо́крі дро́ва.

Сытый голоднаго не разумѣетъ—кого́ не болить, того́ не догоря́є.

Сытъ по горло—наі́вся до схочу́; в пе́льку не лі́зе.

Сѣверо-Америкaнскіе Соединенные Штаты — Півні́чно-Америка́нські Сполу́чені Держа́ви.

Сѣдина въ бороду, а бѣсъ въ ребро—сіди́ни в го́лову, а чорт в бо́роду; во́лос сиві́є, а голова́ шалі́є; як волосся сиві́є, то чолові́к дурі́є; чолові́к сгарі́є, а чорта́ка під бік; і старо́му соба́ці дри́гають жи́ли.

Сѣдлать лошадь для кого—сідла́ти копя під ко́го.

Сѣраго помянули, а сѣрый здѣсь—за во́вка помо́вка, а вовк і тут; за во́вка мо́вка, а вовк у ха́ту; про во́вка річ, а вовк на встрі́ч; на во́вка помо́вка, а во́вк і в ха́ту суне́.

Сѣсть за столъ—сі́сти до сто́лу.

Сѣсть какъ ракъ на мели—оста́ться на кошу́; опини́тися на льоду́.

Сѣсть на корточки—сі́сти на по́чіпки.

Сѣсть подъ дерево—сі́сти під де́ревом.

Сѣсть подъ окно—сі́сти ко́ло вікна́.

Сѣтовать на кого—жалкува́ти на кого.

Сюда пошелъ, туда пошелъ—сюди́ тень, туди́ тень.

Т.

Тайный ходъ—потайни́к.

Тайныя дѣла—таємниці.

Такая красава, что въ окно глянетъ—конь пря́нетъ; на дворъ выйдетъ—три дня собаки лаютъ—як ви́гляне в вікно́, то три дні соба́ки бре́шуть! а одна́ як придиви́лась, то й сказа́лась.

Таквмъ же образомъ—таки́м са́мим спо́собом; так са́мо.

Такой онъ худой, изнеможенный—тільки його́ тінь хо́дить.

Такой счастливый, ему во всемъ везетъ—його́ й ши́ло го́лить.

Такса—поставна́ ціна́.

Такую занесъ, что уши вянутъ—таке́ гово́рить, що соба́ка з ма́слом не ззі́сть.

Такую заушину дамъ, что трое сутокъ въ головѣ трезвонъ будетъ—як дам тобі́, то й зо́рі позбіра́єш; як дам тобі́ бо́бу, то й кри́кнеш „про́бу“: як я тобі́ дам, то бу́деш знать, по чім в Тростя́нці гре-

бенці́; як тобі́ дам, аж в п'я́тах пости́гне

Такую чепуху говоритъ—таке ка́-знащо́ гово́рить; таке́ верзе́, що й ку́пи не держи́ться.

Такъ вотъ—так от, так ото́, дак от, дак ото́.

Такъ вретъ, что съ души претъ—ото́ бре́ше: аж ку́риться, аж з душі́ ве́рне.

Такъ же—так са́мо

Такъ и быть—неха́й, зго́да, сі́лькісь, сі́лькось.

Такъ или иначе—чи так чи ина́к.

Такъ какъ—тим що, позая́к.

Такъ куда!—так де!

Такъ ли?—чи та́к?

Такъ много—тако́ге, бага́то, си́ла.

Такъ называемый—так зва́ний.

Такъ не бываетъ...—нема́ так, щоб...

Такъ сказать—так мо́вити, сказа́ти б, мовля́в.

Такъ судилъ рокъ—так суди́лось; така́ доля; так на роду́ написано.

Такъ точно—так досто́ту, так са́ме, самі́сінько так.

Такъ что жъ?—то що́?

Таможенная застава—ми́тниця.

Таможенная пошлина—ми́то, цло.

Таможенный тарифъ—тари́ф ми́тний.

Таможенный чиновникъ—ми́тник.

Тамъ далеко...—ген-ген, геть-геть...

Тамъ его нѣтъ и слѣда—там його́ й зако́пу нема́.

Тамъ ему и смерть—там йому́ й гак; (шутл.) там йому́ жа́ба й ци́цьки дасть.

Танцовать въ присядку—гайдука́ сади́ти, гайдука́ уда́рити.

Танцовать одному—танцюва́ти бовкупо́м.

Таскалъ волкъ-потащили и волка—посе́в вовк козу́, аж і во́вка понесли; пи людей хова́—схова́ють і попа́.

Таскать ноги—плести́ся, пле́нтатися, тарга́нитися, плуга́нитися, ди́бати.

Тащить по землѣ—тягло́м тягти́.

Тащить судно бечевой—галюва́ти.

Тащить на буксирѣ—тяглува́ти.

Тая́ намѣреніе—хова́ючи за́мір.

Твердая надежда—надія не́вна.

Твердо знать—до́бре зна́ти.

Тебѣ будетъ удача—піде тобі́ руко́ю.

Тебѣ во всемъ удача—тобі́ живе́ться-і на скіпку бере́ться; тебе́ й ши́ло го́лить.

Тебя нужно вразумить (шутл.)—тобі́ тре́ба кле́пку вста́вити.

Текущій годъ—біжу́чий рік, пото́чний рік.

Текущій счетъ—біжу́чий кошт, пото́чний кошт.

Текущія дѣла—біжу́чі спра́ви, пото́чні спра́ви.

Темна ночь все покроетъ—ніч мати: все покри́є; ніч ма́ти: не дасть погиба́ти; ніч—як ма́ти.

Темная ночь—глупа́ ніч.

Темно, хоть глаза выколи—хоч в о́ко стре́ль.

Темный людъ—темно́та.

Темя горы—верх, шпиль гори́.

Теребить за волосы—дра́ти, скубти́, чу́бити; почубеньків дава́ти.

Теребить ленъ—бра́ти льон.

Терзать, мучить—на му́ки дава́ти.

Терпѣніе лопнуло—терпе́ць увірва́вся, терпля́чка вірва́лася.

Терпѣніе и трудъ все перетрутъ—не сиди́, небо́же, то й Бо́г допомо́же.

Терпѣнью-спасенье—терпе́н-спасе́н.

Терпѣть до невозможности—терпі́ти до аж-а́ж.

Тертый калачъ—би́тий жак; бита́ голова́; бува́лець.

Терять время—гая́ти, тра́тити, губи́ти час

Терять голосъ—спада́ти з го́лосу.

Терять сознаніе—чмані́ти, чумані́ти, млі́ти, шемопі́ти.

Терять состояніе—пи́щитися.

Теряю голову—не дам собі́ ра́ди.

Т

Типунъ тебѣ на языкъ—щоб тобі поприщило.

Тихимъ шагомъ—тихою ходою.

Тихо, не спѣша, работать—закладом робити.

Тише-тише! осторожнѣе!—поволі-поволі! помалу-помалу!

Тише ѣдешь, дальше будешь—помалу їдь, дальше заїдеш; тихше їдь, дальше станеш.

Товарный отдѣлъ—крамний відділ.

Товарный поѣздъ—ваговий поїзд, тягаровий поїзд.

Товаръ всегда имѣется въ магазинѣ—краму не збуває в крамниці.

То випадалъ въ несчастіе, то снова побѣждалъ пренятствія—грався він з долею навпереваги.

Тогда именно—тоді саме, отоді саме.

Того ради—за для того.

Того и смотри—так і жди; так і сподівайся.

Того и смотри бѣда будетъ—боюся, щоб не було лиха.

То да се—це та те.

То есть—то-б то, се-б то.

То и дѣло—раз-у-раз, раз-поз-раз, раз-пораз, раз коло разу.

То краснѣть, то блѣднѣть (о лицѣ)—в лиці міняться.

То ли дѣло—нема краще як; нема як.

Толковать понусту—пересипати.

Толково, умно—до-ладу.

Толкомъ—ладом.

Толстый, неуклюжій человѣкъ—товпига, бамбула.

Только бы—аби, аби б.

Только бы и горя—тільки тужаночки.

Только лишь плачетъ—усе тільки плаче.

Только лишь я вошелъ...—скоро я увійшов...

Только небо коптитъ—тільки дні тре.

Только птичьяго молока нѣтъ—хіба птичого молока нема; хіба пташачаго молока не знайдеш.

Только ума на деньги не купить—за гроші тільки рідного батька не купиш.

Только что—саме зараз; оце зараз, допіро.

Только этого ему и подавай—він до цього торгу й пішки.

Толщиной—завгрубшки, завтовшки.

Томиться, тосковать—нудити світом; нудити білим світом.

Тонкій и высокій—стрімкий.

Тонкія щепки для растопки—підпалок.

То пропало, что въ море упало—що з возу впало, то пропало; давно пропало, що з возу впало; упало—пиши пропало.

Торговая площадь—торг, торговиця.

Торговля и промышленность—торг і промисловість.

Торговое предпріятіе—торговельне підприємство.

Тоска грызетъ—журба сушить.

Тосковать, томиться—серцем нудити, нудити білим світом.

То-то—тож бо.

То-то носина, словно соборное гасло—ніс, як за сім гривень сокира.

То тучи, то снова проясняется—молодиться.

Тотъ именно—той самий, самісінький.

Точка зрѣнія—погляд, становище; съ точки зрѣнія—з погляду.

Точно аршинъ проглотилъ—немов патик проковтнув.

Точно также—так саме.

Точно такой, точь въ точь такой—як незнатно такий; достеменісінький; стеменний.

Точно такъ—так саме.

Точно, точь въ-точь—як незнатно; точнісенько; стеменно, достотно.

Тою дорогою—тудою.

Трактъ—шлях, гостинець.

Требовательная вѣдомость на жалованье—сембрильовий спис.

Требовать настойчиво (иноск.)—пристати з короткими гужами.

Т

Требовать ѣсть—правити їсти.

Тревога улеглась—тривога ущухла.

Трепать за волосы—метелиці, почубеньків давати.

Трепку дать—дати парла, типцю, прочухана, прочуханки.

Треснуть съ досады—лупнути від злости.

Третейскій судъ—полюбовний суд.

Третій день бѣговъ—третій день перегонів.

Третьяго дня—передучора.

Трехлѣтнее животное—третяк, третячок, трояк.

Три бабы-базаръ, а семь ярмарка—дві баби-торг, а три-ярмалка.

Трижды три—тричі по три.

Трогай—руша́й, торка́й!

Трогать, волновать — доходити до серця.

Троится въ глазахъ—тройпить.

Тротуары покрылись гололедицей—пішоходи голощоком взялися.

Троюродный братъ, сестра—брат, сестра у других.

Трубка холста—сувій полотна, сувійчик.

Трубчатая кость—голянка.

Трудно понять, невдомекъ — не в тямки.

Трупъ животнаго—падло, стерво.

Трясется, какъ осиновый листъ—труситься, як осичка.

Трястись отъ холода (шутл.)—дріжаки їсти.

Тряхнуть деньгами—сипнути грішми.

Тряхнуть мошной—брязнути капшуком.

Туговать на ухо—недочуває.

Туго на туго—дуже туго.

Туда-далеко—не не близький світ.

Туманомъ покрыться — стуманитися, стуманіти.

Тупое орудіе, человѣкъ—тупак.

Тутъ нѣтъ никакой мудрости—нема тут жадних труднощів.

Тутъ тебѣ и конецъ—тут тобі й саксаган; тут тобі й капут; тут тобі й край; тут тобі й хата; тут тобі й гак; (шутл.) тут тобі й пуп розв'яжеться; тут тобі жаба й цицьки дасть.

Тщетная надежда—марна надія.

Ты врешь (шутл.) — бреха́ли твого батька дочки (сини).

Ты глупъ (шутл.)—у тебе одні клепки в голові нема.

Ты его за поясъ заткнешь—ти його перевершиш.

Ты концомъ, а онъ кольцомъ—ти йому образи, а він тобі лоб'я.

Ты меня избавилъ отъ многихъ хлопотъ—багато ти клопоту з моєї голови скинув.

Ты не способенъ, не по твоимъ способностямъ—тобі не хист.

Ты разсказываешь небылицы, ты хвастаешься (иноск.)—не раз сучки санки мчала.

Ты съ ума сошелъ?—чи ті блуд напав? чи ти здурів? чи ти збожеволів? чи ти знавіснів?

Тьфу (на кого)—ігі, тьху на кого.

Тѣмъ болѣе—токма.

Тѣмъ временемъ—тим часом.

Тѣмъ же путемъ—тим самим тором.

Тѣмъ не менѣе—однак, одначе, проте, усе таки.

Тѣнистое мѣсто—холодок, затінок.

Тѣсный въ подъемѣ—припадистий.

Тѣхъ же щей, да пожиже влей—той же Панько, та в других штанях.

Тѣшиться надъ кѣмъ — глузувати, глумитися, кепкувати.

Тяга воздуха—протяг, цуг.

Тяжелый на подъемъ—тюхтій, пудофет, сидень; тяжкотілий.

Тяжело трудиться—гарувати.

Тяжелъ на руку—важку руку має.

Тяжко на душѣ—жаль душу стискає.

Тянетъ ко сну—знемагає сон.

Тясминъ не сравнится длиною съ Днѣпромъ — Тясмин не вийде довжиною проти Дніпра

У.

Убавить спеси—хвоста вкрути́ти; ниху́ збити; таба́ки вте́рти; по́са уте́рти.

Убавить шагу—вкороти́ти ходи́; зменшити́ходу́.

Убилъ бобра!—уби́в до́бру грі́нку! грі́нка йому́ упа́ла! поня́в грі́нки!

Убилъ наповалъ—на смерть заби́в; (шутл.) дав йому́ ду́ба

Убирайся къ чорту!—іди́ до псьбі ма́ми! іди́ до бі́са! іди́ к бі́су! іди́ до стобіса! іди́ під три чорти́!

Убитое лицо—сумни́й вид, сумне обличчя.

У Бога все возможно—у Бо́га все мо́га.

У Бога всего много — у Бо́га все гото́во; Бог бога́тий, то й пам дасть; Бог стари́й господа́рь: ма́є бі́льше, ніж розда́сть; Бог старий господар; бі́льше Бог ма́є, як розда́в.

У богатаго да скупого рубль плачетъ, а у тчива да убога полушка скачетъ—у люде́й шаг ска́че, а в скупо́го руб пла́че.

У богатаго чертъ дѣтей качаетъ—бага́тому чорт ді́ти коли́ше; бага́тому чорт ді́ти колише, а убо́гий ня́ньки не на́йде; бага́тому і чорт яйце́ по́се; за багаче́м сам чорт з калаче́м.

Убожество учитъ, богатство пучитъ—бага́тно дме, а неща́стя гне; ща́стя ро́зум відбіра́є, а неща́стя наза́д верта́є.

Убытки причинять, нанести—шко́дити, нашко́дити, пошко́дити.

Убѣгать безъ оглядки—куди́ пи́дно втіка́ти; хо́ду дава́ти; п'ята́ми кива́ти; лепету́хи дава́ти; ли́ги, дропака́ дава́ти.

Убѣгая—уте́ком, втьо́ком, тіка́ючи.

Уважаемый—поважа́ний, шано́вний.

Увидѣть свѣтъ, родиться—на світ народа́тися.

Уволить кого безъ права поступленія—да́ти кому́ во́вчого биле́та.

У всякаго свой вкусъ—ко́жний Івась ма свій лас.

Увы! горе! бѣда!—ле́ле, ле́лечко!

Увѣдомлять—дава́ти зна́ти, до ві́дома дава́ти.

Уговариваться о выдачѣ дочери замужъ за кого — єдна́ти за ко́го дочку́.

Уголовное право—ка́рне пра́во.

Уголовное судопроизводство—ка́рне судівни́цтво.

Уготовлять кому путь на тотъ свѣтъ—сте́жку кому́ промі́та́ти.

Угощать гостей—частува́ти, виктува́ти, шануваги гостей чим.

Угрожать жизни чьей—наставати на життя́ чи́е.

Угрызеніе совѣсти—скру́ха, гризо́та.

Удаленіе отъ прямого пути—узбо́чення.

Удалой мололецъ—дзіндзі́вер-зух.

Удалось достигнуть цѣли—пощастило досягти́ мети́; пофор. ́увило доско́чити мети́.

Удалось червяку на вѣку листъ подъѣсть—довело́сь робаку́ раз на віку́ в мо́ркву влі́зти.

Ударилъ морозъ—морозн взяли́ся.

Ударить въ набатъ—на ґвалт, на сполох задзвони́ти.

Ударить въ ухо—уда́рити під ли́чко, під лице́.

Ударить кулакомъ—стусана́ да́ти.

Ударить по струнамъ—уда́рити в стру́ни.

Ударить тревогу—вда́рити, задзвони́ти на сполох, на ґвалт.

Ударь кулакомъ въ столъ: ножницы скажутся — торкни́ у сті́л но́жиці обі́зву́ться; вдарь у сті́л —но́жиці обі́зву́ться.

Удачно вести дѣло—дово́дити до́брого ладу́ спра́вам.

Удачно сказать—до при́кладу сказа́ти.

Удерживаться въ головѣ—держа́тися голови́.

Удивительно!—диви́зія та й го́ді!

Удивительно кому—дивни́ця кому́.

Удивляться—ди́вом дивува́тися.

Удобно тебѣ брать-бери—ру́ка тобі бра́ти, то й бери́.

Удобный случай—на́года.

Удостовѣреніе—по́свідка, свідо́цтво.

Удрать, убѣжать—дмухну́ти дра́ла, дмухача́ да́ти, лепету́хи да́ти, дра́ла да́ти.

Уже вышелъ изъ школьныхъ лѣтъ (шутл.)—уже́ не і́сть бере́зової ка́ши.

Уже ли—невже.

Уже нѣсколько лѣтъ у насъ такой порядокъ—від кілько́х ро́ків у нас так заве́дено.

Уже нѣтъ (букв.)—вже нема; (непос.) ві́тер ма́є; кат-ма́; чорт-ма́.

Уже попробовалъ жизни на барскомъ дворѣ—вже двірськбі-поли́вки хлисну́в.

Ужъ сорокъ лѣтъ, какъ правды нѣтъ—уже сім лі́т, як пра́вди ні́т.

Ужъ я тебя докапаю—а вже ж я тобі́ доі́ду кінця́!

Узкій, въ обтяжку—вілле́нчастий.

Узнавать образъ мыслей—ума́ виві́дувати.

Узналъ васъ наконецъ—вгада́в таки́ нарешті, хто ви.

Узнать много горя—ви́пити повну ча́рку горя; ви́пити не малу́ ча́рку ли́ха; ви́пити до́бру по́вну.

Узнать рѣшеніе—допита́тися сло́ва, постано́ви, ухва́ли.

Узнать стороною—почу́ти, перечу́ти че́рез люде; під люде́й дізна́тися.

Узнать что изъ вѣрныхъ рукъ—довідатися про що́ з пе́вного джерела́.

У изголовья—у голова́х.

Указать двери—попроси́ти на ви́ступці.

Указать путь—спра́вити.

Указъ Временнаго Правительства—пака́з тимчасо́вого уря́ду.

Укатать лошадь—зморити, змордува́ти коня́.

Укоротить жизнь—зма́лити ві́ку.

Укорять за что—очі довбти́ чим; затина́ти кому́; дока́зувати кому́.

Укралъ (шутл.) — купи́в за три о́гляди.

Укромное мѣсто—за́тишок, закапе́лок, ві́дра; по укромнымъ мѣстамъ—по закапе́лках, ві́драх.

Укрыться, убѣжать въ—уда́тися в забіги до..

Укрѣпляться, входить въ силу—у колодочки́, у си́лу вбива́тися.

Укрѣплять фашинами—тарасува́ти.

Улицы покрылись гололедицей—вулиці голощо́ком взяли́ся.

Уличающія обстоятельства—слу́шниї до́води.

Улучить время—ви́годити годи́ну, ви́брати час.

Ума не приложу—ра́ди не дам; ро́зуму не прберу́; не мо́жу жа́дної ра́ди прибра́ти.

Уменъ не по лѣтамъ—розу́мний не на свої́ лі́та.

У меня безсонница—сон мене́ не бере́.

У меня болитъ...—мене́ боли́ть.. мені боли́ть.

У меня голова кружится—мені́ світ ве́рнеться.

У меня вышелъ весь товаръ, нѣтъ ничего—я ви́вівся з кра́му, не ма́ю нічо́го

У меня вышли всѣ деньги—я ви́тратився з гро́шей.

У меня къ вамъ просьба—що я вас бу́ду проси́ти.

У меня на рукахъ пять душъ дѣтей—ма́ю на ши́ї п'я́теро діте́й.

У меня отлегло отъ сердца—мені́ поле́хшало на душі́.

У меня этого и на умѣ не бывало—мені́ це й на ду́мку не спада́ло.

Умереть, отдать Богу душу—спусти́ти дух; до свого́ бе́рега прича́лити пати́ки; Бо́гу ду́шу віддати; заплю́щити о́чі; руки зложи́ти; лягти́ головою; ступи́ти в Го́ж путь; пожи́ти сме́рти; не топта́т

ря́сту; (шутл.) відки́нути но́ги; ду́теля ззі́сти; ніти до Бо́га ві́вці па́сти.

Умереть отъ при́лива крови—зали́тися кро́в'ю.

Умилосердиться надъ кѣмъ—згля́нутися на ко́го.

Умирать—лежа́ти на сме́ртній посте́лі.

Умирать отъ чахотки—вмі́ра́ти на сухо́ти.

Умно нести дѣло—з ро́зумом прова́дити спра́ву.

Умомъ не зрѣлый — ро́зумом не ді́йшлий.

Умомъ тупъ, да кошель тугъ—хоч у голові́ пу́сто, аби́ гро́шей гу́сто.

Умора да и только—куме́дія та й го́ді! сміх та й годі!

У моря сиди да погоды жди—жди, мо́ре, пого́ди.

Умудриться, ухитриться — добра́ти хи́сту.

Умъ за моремъ, а смерть за воротомъ—ду́мка за мо́рем, а смерть за плечи́ма; га́дка за мо́рем, а смерть перед но́сом; ду́мка геп-ге́п літа́є, а смерть за пле́чі хапа́є.

Умѣренно пить—до мі́ри пи́тв.

Умѣрить шагъ—приде́ржати хо́ду, вкороти́ти ходи́, зменши́ти ходу́.

Умѣстно, кстати—в лад, до ре́чі.

У насъ такъ водится—така́ у нас поведе́нція.

У насъ такъ не водится—цього́ у нас і в заво́ді нема́є; такого і звича́ю у нас нема; такої поведенції у нас нема́.

У насъ этого добра и куры не клюютъ—добра́ тако́го не зна́єм в чо́му і сходи́ть.

У него вышелъ весь хлѣбъ, нѣтъ ни крошки—він вивівсь з хлі́ба, не ма́є ні кри́хти.

У него вышли всѣ деньги—він ви́тратився з гро́шей.

У него голова не въ порядкѣ—не ма́є тре́тьої кле́пки в голові́.

У него губа не дура—і у йо́го душа́ не повстя́нка.

У него денегъ и куры не клюютъ—у нього гро́шей і сви́ні не їдя́ть; там гро́ші й і ку́ри не клюють.

У него душа на распашку—душа́ йому́ щи́ра, одве́рта.

У него много долговъ (шутл.)—у йо́го бага́цько пами́ста на шиї.

У него множество денегъ—у йо́го до сму́тку гро́шей.

У него не то на умѣ—не те у йо́го на ду́мці.

У него умъ за разумъ зашелъ—він з вели́кого ро́зуму у дур захо́дить.

У него чортъ въ подкладкѣ, сатана въ заплаткѣ — ли́сом підши́тий, псом підби́тий.

Унижаться предъ кѣмъ—лиза́ти халя́ву, чо́боти кому́.

У нихъ разговоръ не истощится—у них не збупа́є до розмо́ви.

Упавшій плодъ—па́далиця.

Упадокъ цѣнъ—бе́зціпь.

Упалъ въ обморокъ—мло́сті обняли́; зомлі́в, зайшо́вся; умлі́в.

Упасть внизъ головой — сторчака́ да́ти.

Упасть врастяжку—упа́сти у всю довж; простягти́ся.

Упасть въ ноги—до ніг упа́сти.

Упасть лицомъ внизъ (шутл.)—но́сом заора́ти.

Упасть на бокъ—утя́ти боківці́.

Упасть ничкомъ, уткнувшись носомъ въ землю—но́сом запоро́ти зе́млю.

Упасть отъ толчка внизъ головою—укри́тися п'ятами.

Упасть со всѣхъ ногъ—простягти́ся.

Упасть стремглавъ—сторчака́ да́ти, стрімголо́в упа́сти.

Упираясь—о́пором.

Уплачивать по частямъ, частями—ра́тами виплачувати.

Уполномоченный союза—уповнова́жений спі́лкою.

Упоминать чорта въ рѣчи—говори́ти по чо́рному.

Упорствовать въ чемъ—ниє́м ста́ти, на ниєю ста́ти.

Употребить всѣ свои силы—пжи́ти всіх своїх сил.

Употребить всѣ средства—ужа́ти всіх за́ходів; всіх спо́собів зажа́ти.

Употребить всѣ старанія—взя́тися на спо́соби.

Употребить на что, для чего—оберну́ти на що́, у що́.

Употребить съ пользой что—спожиткува́ти що; зара́дити чим.

Употреблялись всевозможныя средства—уся́кого було́ там спо́собу.

Употреблять для другой цѣли—на и́ншу потре́бу вжвва́ти.

Употреблять какое-либо средство—ужива́ти яко́го спо́собу.

Употреблять усиліе, прилагать стараніе—додава́ти рук.

Употреблять хитрости, уловки—бра́тися на шту́ки.

Управиться съ дѣломъ—до́від да́ти ді́лові.

Управленіе желѣзныхъ дорогъ—залізни́ча упра́ва.

Управленіе земледѣлія—упра́ва хлібороб́ства, рільни́ча управа.

Управленіе путей сообщенія—доро́жна упра́ва.

Упрекать самого себя—на се́бе самого жалкура́ти.

Упрекнуть, найдя недостатки—дога́ну да́ти.

Упрямая овца волку корысть—впа́рта, упі́рна, вередли́ва коза́ во́вку кори́сть; упе́рте теля́ во́вку кори́сть.

Упрямъ, какъ Карамышевскій чортъ—упе́ртий, як свиня́.

Уразумѣть, понять—зне́сти голово́ю; розшоло́пати; зрозуміти.

Усвоить чьи манеры, обычай, духъ—набра́тися чиє́ї юхи́.

У семи нянекъ дитя безъ глазъ—де багато баб, там дитя безпу́пе.

Усердно дѣлаетъ, работаетъ—щи́рим се́рцем ро́бить; руки́ прикладає.

Усидчиво работать—тве́рдо роби́ти, працюва́ти; присі́сти хва́лди.

Усиленно думать—переганя́ти думки́.

Усиленно курить трубку—смали́ти лю́льку

У скупого больше пропадаетъ—скупи́й два ра́зи тра́тить; ліни́вий двічі хо́дить, скупи́й двічі пла́тить.

У скупого и въ Крещенье льду не выпросишь—в йо́го посере́д зіми́ льо́ду (снігу) не ви́просиш.

Услаждать рѣчами — слова́ми масти́ти.

Условиться съ кѣмъ (о договорѣ, наймѣ)—зго́дити кого́.

Условія пользованія—умо́ви користа́ння, експльоата́ції.

Условное осужденіе—умо́вний за́суд.

Услуга взаимная—підслу́га.

Услугу оказать—у приго́ді ста́ти, у послу́зі стати.

Услужить, прислужиться кому—ви́старатися перед ким, зро́ти ко́го.

Успеніе Пресв. Богородицы—Пе́рша Пречи́ста.

Успѣть въ чемъ, справиться съ чѣмъ—да́ти ра́ду чому́.

Уставиться глазами—уп'ясти́ о́чі; о́чі втупити; затопи́ти о́чі, по́гляд.

Установившаяся дорога—становки́й шлях.

Установилась погода—на годи́ні ста́ло.

Установленный порядокъ—заве́дений лад.

Устать, утомить ноги—охря́ти на но́ги.

Устраивать пиръ—справля́ти бенке́т.

Устраивать поминальный обѣдъ—станови́ти обі́д.

Устраивать танцы—справля́ти та́нці.

У страха глаза велики—у стра́ха вели́кі о́чі; у страха о́чі по я́блуку.

Устрашать кого—завдава́ти жа́ху, страх, стра́ху кому.

Устремить глаза—о́чі втупити, уп'ясти́ о́чі; затопи́ти о́чі, по́гляд.

Устроить литературный вечеръ—улаштувати літературну вечірку.

Устроить штуку—устругнути штуку, удрати штуку.

Уступить подговору—до підмови, на підмову датися.

Устыдиться, смѣшаться - засоромитися; ніс під себе попустити.

Утаивать грѣхъ на исповѣди—попа в решеті возити.

Утварь домашняя—добро, збіжжя, начиння.

Утереть кому носъ—утерти носа; хвоста кому вкрутити; ниху збити; табаки втерти.

Уткнуть глаза—втупити очі.

Утолить голодъ—вгамувати голод.

Утомиться, вспотѣть отъ усталости—чуба нагріти.

Утонуть—утонитися, затонитися, води завідати; (шутл.) наловити раків.

Утонать въ наслажденіяхъ—потонати в роскошах.

Утопающій и за соломинку хватается—хто тоне й бритви хапається.

Утратилъ онъ вѣру во все—йому уже тепер усе зневірилося.

Утратить довѣріе—зневіритися.

Утратить довѣріе къ кому—зневіритися кому.

Утратить право—відпасти права.

Утренники—холодні зорі.

Утромъ и вечеромъ—рано й вечір.

Утѣшать рѣчами—словами мастити.

У упрямого на головѣ хоть колъ теши—хоч йому кіл, клин на голові теши; хоч кілля на голові теши; хоч стріль йому в очі; хоч вогню до нього прикладай: хоч гавкай на його; хоч кременем вухо віж.

Ухаживать за женщиной, строить куры — присмалювати халявки, литки біля кого; бісика пускати; до кого стежку топтати; залицятися.

Ухаживать за кѣмъ, подлаживаться къ кому—кошелі носити за ким.

Ухаживать за кѣмъ, присматривать за кѣмъ—топцювати коло кого.

Ухитриться, умудриться—добрати хисту.

Уходи подобру, поздорову—іди собі поки цілий.

Учебное заведеніе—школа.

Учебный Округъ—Шкільва Округа.

Ученое общество — наукове товариство.

Училищный Совѣтъ—шкільна рада.

Учиться грамотѣ—письма вчитися.

Учить чему—навчати чого.

У чорта на куличкахъ—ка'зна-де; далеко; у чорта в зубах.

Учредительное Собраніе—Установчі Збори.

Учреждать школу, больницу, пріютъ—закладати школу, лікарню, шпиталь.

Учредители общества, союза—фундатори, закладачі, засновники товариства, спілки.

Уѣздная Земская Управа—повітова народня управа.

Уѣздное по воинской повинности Присутствіе—повітова рекрутська рада.

Уѣздный Съѣздъ—повітовий з'їзд.

Ф.

Фазы луны: первая четверть—молодик, перша кватиря; вторая четверть—перекрій, друга кватиря; третья четверть—підпогня, третя кватиря; полная луна—повня, повний місяць.

Фантазировать—заходити в хмару.

Фіаско потерпѣть—облизня піймати.

Фонари поставить кому подъ глазами—вопідбивати очі кому.

Формулярный списокъ — офіційний список.

Фраза имѣетъ опредѣленный смыслъ—речення має певне розуміння.

Фраза не поддается перегоду—не надається речення до перекладу.

Фу ты, бѣсъ!—пек тобі, маро!

Х.

Хата, не имѣющая сѣней (шутл.) — хата без штанів.

Хватить стаканъ вина — вихилити склянку вина.

Хватиться за умъ—піти до голови по розум.

Хватъ, удалой молодецъ—дзіндзівер—зух.

Хворь и теленка не краситъ—хвороба нікого не краси́ть.

Хвостовые позволки—купер

Хитеръ, какъ лисица, золъ, какъ собака—він лисом підшитий, а псом підбитий; вовче мясо з лисячою підлевою.

Хитрить—крути́ти хвостом; на хитрощах ходити; хитрувати.

Хитростью поддѣлъ—з боку го зайхав.

Хитрый и льстивый—лисом підшитий.

Хладнокровно—холодним серцем.

Хлопать въ ладоши—плескати в долоні.

Хлопать глазами—лупати очима.

Хлопотать и получать отказы—ходити за дасть-бі з торбою.

Хлопотать о чемъ—клопотатися; журитися за чим.

Хлопотъ полонъ ротъ—клопоту повна голова.

Ходенемъ ходить—ходором ходити.

Ходилъ зарабатывать молотьбой—по замолотах ходив.

Ходилъ слухъ—ходила чутка; люде гудкали.

Ходить безъ пояса (шутл.)—ходити без кишки.

Ходить большими шагами—широко ступати.

Ходить босикомъ (шутливо)—босини справляти.

Ходить въ дырахъ—дірами світити.

Ходить въ кабакъ—ходити до шинку; ходити до чона.

Ходить въ лохмотьяхъ—дрантям трусити.

Ходить въ рубищѣ—руб'ям трясти.

Ходить за добычею—виходити на здобитки, на поживу.

Ходить гоголемъ—півнем козиритися.

Ходить иногда къ кому—ходити до кого переймом.

Ходить мелкими шажками—дрібненько ходити.

Ходить на богомолье—ходити на прощу; на відпуст ходити.

Ходить на костыляхъ—ходити на милицях.

Ходить на пальцахъ—на здибочках ходити.

Ходить опираясь—опірці ходити.

Ходить первымъ брюхомъ—вперше зачеревати, заваготі́ти.

Ходить переваливаясь—перехильцем ходити.

Ходить по міру—попід вікнами ходити; жебрати, старцювати.

Ходить по ниточкѣ—по струнці ходити.

Ходить по пятамъ— см. Х. по слѣдамъ кого.

Ходить по слѣдамъ кого—у сліди кому уступати; слідком ходити.

Ходить разставя ноги—окаряч ходити.

Хозяинъ дома—господарь домовий.

Хозяйка дома—пані-матка.

Хозяйство идетъ хорошо—господарство ведеться добре.

Холодомъ несетъ—котить холодом.

Холодъ сильный зимой при тихой погодѣ—скипень.

Холостствующій, раболѣпствующій человѣкъ—підніжок.

Холостая жизнь—парубкування.

Холостой зарядъ—сліпий набій.

Холостое строеніе—надвірна будова.

Хорошая репутація—добра слава.

Хорошему все хорошо—доброму яскуди добре.

Хорошіе, бѣлые зубы—зуби, як ріпа.

Хорошій былъ пріемъ—добра була шана.

Хорошо вамъ смѣяться надо мной—да́вся я вам на сміх.

Хорошо живется—до́бре ді́ється.

Хорошо жить съ кѣмъ—до́бре трива́ти з ким.

Хорошо-ли провели ночь? (утреннее привѣтствіе)—чи здоро́ві ночува́ли?

Хорошъ, хороша лицомъ—га́рний, -а, хоро́ший, -а на виду́, на вро́ду, на ви́гляд

Хорошѣть лицомъ—краси́ набіра́тися.

Хоть выжми—хоч ви́крути.

Хоть въ петлю—хоч живи́й в я́му лізь; хоч і в прі́рву йди́; хоч з мо́сту та в во́ду.

Хоть за стѣну зубомъ—хоч сирово́ї землі́ хвата́йсь.

Хоть караулъ кричать—хоч до Бо́га реви́.

Хоть мошна пуста, да душа чиста—хоч чолові́к убо́гий та сло́во чи́сте; хоч у ме́не шу́ба ове́ча, та душа́ чолові́ча.

Хоть рѣдко да мѣтко—хоч раз та гара́зд.

Хоть утопиться, хоть удавиться—хоч живи́й в я́му лізь; хоч провали́ся в безо́дню; хоч сядь, та й плач.

Хотя—дарма́ що; хоч, хоча́.

Хохотать—справля́ти ре́готи; реготі́тися, регота́тися.

Хочется—шиба́ охо́та; корти́ть, хо́четься; у жа́ліб ку кому́; не хочется—не в жа́ліб ку.

Хочется неудержимо—приспі́чило, закорті́ло.

Хочетъ сдѣлаться большимъ барином—хо́че ви́йти на вели́кого па́на.

Хлѣбы валять—діжу́ виробля́ти.

Хлѣбъ въ пути не тягость—хліб в доро́зі не затя́жи́ть.

Хлѣбъ на корню—на ниі хліб; хліб на стерні́.

Хлѣбъ-соль водить—бува́ти в хлібосо́лі.

Хлѣбъ-соль ѣшь, а правду рѣжь—хліб їж, а пра́вду ріж; хліб-сіль їж, а пра́вду ріж.

Хлѣбъ съ закалиною—глевки́й хліб.

Хранѣть во всѣ завертки—хрони́ти на всі за́ставки.

Хромать—налягати на но́гу; шкандиба́ти, кульга́ти.

Хромой—на но́гу криви́й.

Худое споро, не сживется скоро—біда́ ле́хко прихо́дити, та тру́дно її збу́тися.

Худой миръ лучше доброй ссоры—лу́чче соло́м'яна згода, як золота́ зва́да.

Худъ, какъ треска, какъ жердь, какъ спичка—сухи́й, як скі́пка; худи́й, як до́шка; худи́й, аж ре́бра сві́тяться.

Худѣть—спада́ти з лиця́, з ті́ла.

Хулить—нага́ни да́ти; дога́ни да́ти, завдава́ти га́ну; дава́ти ганьбу́.

Ц.

Цвѣтъ лица—це́ра.

Центробѣжная сила—відбі́жна си́ла;

Центростремительная сила—прибі́жна си́ла.

Центръ города—середмі́стя.

Церковное облаченіе—церко́вний убі́р.

Цеховой знакъ—чі́шка.

Циркуляръ, циркулярное распоряженіе—обі́жник; обі́жний ро́сказ, на ка́з; наказо́вий обі́жник

Цугомъ—впро́стяж, впро́тяг, встя́ж, навстя́ж.

Цѣлесообразное употребленіе — доді́льний вжи́ток.

Цѣлый день—уве́сь де́нечки.

Цѣль достигнута—мети́ ося́гнено.

Цѣльное молоко—незбі́ране молоко́.

Цѣна—ціна, ва́ртість;—подписная—передпла́та;—рыночная—торго́ва ціна́; — нарицательная — іме́нна ва́ртість.

Цѣна отдѣльнаго номера газеты—ціна́ на окре́ме число́ часо́пису.

Цѣпной мостъ—ланцюго́вий міст.

Цѣпь горная—па́смо гір.

Ч.

Чай безъ хлѣба (шутл.)—чай нежона́тий.

Чайная чашка—філіжа́нка.

Часовой мастеръ—годинника́рь, дзиґарма́йстер.

Частная собственность — прива́тна вла́сність.

Частное лицо—прива́тна осо́ба.

Частное совѣщаніе—прива́тна нара́да.

Часто—з ча́ста-з гу́ста.

Часто бывать у кого—протопта́ти сте́жку до ко́го.

Часто отворять и закрывать дверь—ря́пи справля́ти; ря́патися.

Часто перемѣнять мѣсто жительства или должность (шутл.)—куштува́ти борщі́ всякі.

Часть предложенія—части́на ре́чення.

Часть рѣчи—части́на мо́ви.

Частью рыба (попадалась) большая, частью малая—ри́ба май вели́ка, май мала́.

Часы карманные—годи́нник.

Часы стѣнные—дзиґарі́.

Чего бы не захотѣлось—все—чого́ ду́ша забажа́є.

Чего нѣтъ, того и Богъ не возьметъ—чого́ нема́, того́ й Бог не ві́зьме.

Чего ради—про що, за для чо́го.

Чего самъ не любишь, того и другому не чини—що собі́ не ми́ло, і людям не зи́ч.

Чей дворъ, того и хоромы—чий вінь, того́ й віз; чий бе́рег, того́ й ри́ба; чия́ гре́бля, того́ й став.

Человѣкъ безъ правилъ—люди́на без заса́д.

Человѣкъ безъ причины и сильно придирающійся—неня́ моско́вська.

Человѣкъ безъ усовъ, бритый (шутл.)—чоловік з бо́сою губо́ю.

Человѣкъ дюжій, плотный—чоловік здебе́ла.

Человѣкъ предполагаетъ, а Богъ располагаетъ—чолові́к ми́слить, а Бог ря́дить; чолові́к стріля́є, а Біг ку́лі по́сить; чолові́к кру́тить, а Бог розкру́чує.

Человѣкъ себѣ на умѣ—у́маньський ду́рень: з чужо́го во́за бере́ та на свій кладе́.

Чему быть, тому не миновать—що ся ста́ло, розста́ти не му́сить; лиха́я доля і під землє́ю нади́бає, без напа́сти не пропа́сти.

Чепуха, вздоръ, ерунда—ка́-зна-що, тереве́ні, бридня́, баляндра́си, пісе́шітниця.

Чепухи наговорилъ — наказа́в сім мішкі́в греча́ної во́вни.

Чепуху городить—тереве́ні пра́вити, точи́ти, гну́ти; банелю́ки плести́; рябої коби́ли сон роска́зувати.

Черезчуръ, чрезмѣрно—через лад.

Черезъ годъ возвращусь—за рі́к поверну́ся.

Черезъ годъ (жидай меня—до ро́ку, чекай мене; на́ рік сподіва́йся мене́.

Черезъ дымовую трубу вылетаютъ искры—ко́мін искри́ть.

Через золото слезы льются—що́ з тих ку́бків, як но́вні сліз.

Черезъ недѣлю—за ти́ждень.

Черезъ нѣкоторое время—з ча́сом, згодом, тро́хи згоди́вши.

Черезъ нѣсколько дней заболѣла—у кі́лька днів занеду́жала.

Черезъ плечо—по́зиліч.

Черезъ силу—над си́лу.

Черный дворъ—задві́рок.

Чертежникъ чертитъ, а художникъ пишетъ—рисо́вник рису́є, а маля́р малю́є.

Чертить карандашемъ — рисува́ти олівце́м.

Честное имя—до́бра сла́ва.

Четвергъ троицкой недѣли—руса́льні по́мвники, руса́льчин вели́кдень.

Четверть второго (часа)—чверть на дру́гу (годи́ну).

Четверть куска сала — четверти́на са́ла.

Четверть луны—кваті́ря, ква́дра мі́сяця.

Ч

Четырежды четыре—чети́рі по чоти́рі.

Четыре съ половиною—пів п'я́та.

Четъ или нечетъ—чіт чи ли́шка.

Чистаганомъ—готі́вкою.

Чистая совѣсть—сві́тле о́ко.

Чистить дорожки—доро́жки струга́ти; ґрасува́ти.

Чистить трубу—труси́ти ко́мін; труси́ти са́жу.

Чистое серебро—щи́ре срібло́.

Чистый понедѣльникъ—жи́лавий понеді́лок.

Читать въ книгѣ, изъ книги—в кни́гу чита́ти.

Читать, говорить вяло—слебізува́ти.

Читать нотацію (шутл.)—скребти́ кому ре́дьку.

Членскій взносъ—членська вкладка.

Членъ Общаго Присутствія (к. л. учрежденія)—ра́дник.

Чортовъ сынъ—бі́сів, вра́жий, вра́зький, чо́ртів син.

Чортъ бы его взялъ—неха́й його́ лихи́й ві́зьме; бода́й його́ чорт лизну́в!

Чортъ дернулъ тронуть—нете́ча дала́ заня́ти.

Чортъ его знаетъ!—хрін його́ ба́тька зна́є! сму́ток його́ зна!

Чортъ знаетъ зачѣмъ—ка́-зна-чого, ка́-зна-на́що.

Чортъ знаетъ кто—чорт зна хто.

Чортъ знаетъ куда—ка́-зна-куди́.

Чортъ знаетъ откуда—ка́-зна-зві́дки.

Чортъ знаетъ сколько!—до сти́лої ма́ми!

Чортъ знаетъ что—ка́-зна-що; біс ба́тька зна що.

Чортъ мошну тачаетъ, скряга ее набиваетъ—скупи́й збі́рає, а чорт калі́тку ши́є.

Чортъ съ нимъ—хай йому́ прасу́нок! Хай йому біс!

Чрезвычайное собраніе—незвича́йні збори.

Чрезвычайно уменъ—з біса розу́мний.

Чрезмѣрно—над мі́ру

Ч

Чрезмѣрное напряженіе—надси́ла.

Чрезъ злыхъ враговъ—за лихи́ми ворога́ми.

Чтить праздники—свя́та святкува́ти.

Что Богъ дастъ—ді́йся бо́жа во́ля!

Что бы ни...—хоч що...

Что было—то видѣли; что будетъ—увидимъ—що було́, те ба́чили, а що бу́де, те поба́чимо.

Что бы это значило, что...—що воно́ за зна́к, що..

Чтобы и слѣда твоего у меня не было—і на о́чі мені́ не навертайся; щоб і нога́ твоя у ме́не не була́; щоб і ду́ху твого́ у ме́не не було́.

Чтобъ ты не могъ заснуть!—бода́й тя на сон би́ло!

Чтобъ ты околѣлъ!—щоб тебе́ лу́нь ухопи́ла! щоб ти лу́ні пагна́в! а бода́й ти лу́снув!

Чтобъ ты пропалъ—неха́й тебе́ ли́зень лизне́, зли́же! кототе́ча на те́бе! бодай ти фоц було́! бодай ти ду́ба дав! бодай ти ноги задер!

Что—взялъ?—а що ніймав обльзня?

Что—вотъ тебѣ!—що—на!

Что вы говорите?—як ка́жете?

Что вызвало у нихъ ссору—на чо́му вони посвари́лися?

Что выплюнешь, того не схватишь—сля́ни не підіймеш. а сло́во наза́д не ве́рнеш.

Что въ этомъ проку—яка́ з того́ користь? який з того́ пожи́ток?

Что годъ, то дитя раждается—що рік, то й прорік.

Что до меня касается—що до ме́не; як на ме́не.

Что же изъ этого?—що ж по то́му?

Что же касается до—а що вже до...

Что за невидаль!—ото́ не ба́чили!

Что касается меня—по мої́й голові́! як на ме́не! як на мою́ ду́мку.

Что касается Украины вообще и въ частности Кіевской губерніи...—що до Украї́ни взагалі́ і до Ки́ївщини з'окре́ма...

Ч

Что касается этого вопроса...—що́ до ці́єї спра́ви...

Что намъ за дѣло, какое мы имѣемъ отношеніе—що нам за прито́ка?

Что написано перомъ, не вырубить и топоромъ—що напи́сано перо́м, то не ви́волочеш і воло́м.

Что на умъ взбредетъ—що в го́лову влі́зе.

Что-нибудь — що-не́будь, що-будь, бу́дді-що.

Что ну!—що-го́ді! що-на!

Что оставалось мнѣ дѣлать въ подобномъ случаѣ—що мав я роби́ти в тако́му ра́зі.

Что о томъ и говорить, чего́ ни парить, ни варить—шкода́ того́ й говоря́ти, що не вари́ти; що й говори́ть, чого́ не вари́ть.

Что посѣешь, то и пожнешь—як доба́єш, так і ма́єш; яке посі́єш, таке́ й пожне́ш.

Что причинило смерть?—з чо́го причи́на сме́рти ста́лася?

Что слово, то и ложь—що сту́пить, то збре́ше; як не брехне́, то й не дихне́.

Что тебѣ издумалось—що тобі́ Біг дав на ро́зум.

Что то да не такъ—щось не до шми́ги.

Что-то дѣлать съ чѣмъ, возиться (иноск.)—ворожи́ти коло чо́го.

Что то не такъ—щось не те.

Что-то плохо себя чувствую—щось мені не добри́ться.

Что у кого болитъ, тотъ о томъ и говоритъ—що кому ру́пить, той про те й лу́пить; до кого доліга́є, там руко́ю сяга́є; кому́ корти́ть, тому́ й боли́ть.

Что за штука?—що за аби́що?

Что съ тобой?—що тобі́ таке́?

Что изъ этого слѣдуетъ—що з цього вихо́дить, що з цього випливає?

Что случилось съ письмомъ?—що ста́лося з листо́м?

Что тутъ много разсуждать—по що тут розумува́ти; нема́ чого́ мудрува́ти.

Что это значитъ, что..—що воно за знак, що..

Что я ни дѣлалъ, все было напрасно—що вже я не роби́в, нічо́го не помогло́сь.

Чувства внѣшнія—околи́шні, зовні́шні почуття́.

Чувственныя наслажденія—змислові роско́ші.

Чувствовать себя обязаннымъ—почува́тися до обов'я́зку.

Чувствовать, что жизнь въ безопасности—бу́ти безне́чним свого́ життя́.

Чувство зрѣнія, вкуса, обонянія, осязанія, слуха—чутт́я зо́ру, смаку́, ню́ху, до́тику, слу́ху.

Чувствуешь къ нему невольную симпатію—до йо́го душа́ так і го́рнеться.

Чужая бѣда—смѣхъ; своя бѣда грѣхъ—чуже́ ли́хо за ла́сощі, а своє́ за хрін..

Чужая сторона—чужи́на́.

Чужимъ добромъ подноситъ ведромъ—до́бре чужи́ми пироґа́ми ба́тька помина́ти.

Чужой ротокъ-не свой хлѣвокъ, не затворишь—чужи́й рот-не хлів, не зачини́ти.

Чужой ротъ—не огородъ, не притворишь—рот не горо́д-не загоро́диш.

Чужую бѣду на бобах разведу, а къ своей и ума не приложу—чужу́ біду́ на воді́ розведу́, а свої́й і кінця́ не знайду́.

Чуть ли не таво́—трохи чи не тее; либонь тее.

Чуть не—тро́хи не, ма́ло не.

Чуть-чуть не—ма́ло що не, тро́хи-тро́хи, ма́ло-ма́ло не.

Чѣмъ Богъ послалъ—що Бог дав.

Чѣмъ дальше—куди́ да́лі, де да́лі.

Чѣмъ далѣе, тѣмъ болѣе—де да́лі більш.

Чѣмъ тебя особеннымъ затронули,

обидѣли? (шутл.)—хиба́ тебе́ возом зачепи́ли?

Чѣмъ... тѣмъ...—що... то...

Чѣмъ чортъ не шутитъ—чого́ на світі не буває; чим чорт не жартує.

Ш.

Шагомъ—ходо́ю, ступо́ю.

Шапка въ рубль, а щи безъ крупъ—на нозі сап'я́п рипи́ть, а у борщі тря́сця кипи́ть.

Шапочный разборъ—шапкобра́ння.

Шататься въ пьяномъ видѣ—писа́ти мислі́те.

Швейная машина—маши́на до шиття́.

Швейцарскій союзъ—швейцарська спі́лка.

Шевелить бровями—морга́ти брова́ми.

Шевелить губами—ми́кати гу́ба́ми.

Шевелить сѣно—перегорта́ти, перегріба́ти сі́но.

Шевелить усами—морга́ти у́сами.

Шейные позвонки—в'язові́, каркові́ кістки.

Шестая часть—шести́на.

Шестнадцатая часть—нівосьма́чка.

Шестью шесть—шість на шість.

Шиворотъ навыворотъ—до гори ногами, шкере́берть.

Шить въ захлестку—ши́ти ланцюжко́м.

Шить мелкой строчкой—ма́ком ши́ти

Шить сапоги на каждую ногу на особую колодку, а не оба на одну—до ноги́ чо́боти ши́ти.

Шить такъ, чтобы сшитое годилось и тогда, когда выростетъ тотъ, для кого шито—ши́ти на зріст.

Шишъ, ничего у него нѣтъ—тря́сця він ма́є.

Шлюзъ, который употребляется только иногда для спуска воды—ялова́ за́ставка (у млині).

Шляться, шататься—кива́ти п'ята́ми.

Шофферъ, мотористъ—уховни́чий.

Штабъ, ставка—кіш.

Штофъ съ водкой (шутл.)—скляний бог.

Шуба лежитъ, а шкура дрожитъ—кожу́х лежи́ть, а ду́рень дріжи́ть.

Шути да оглядывайся—жа́рти жа́ртом, а хвіст на бік; смі́йся, смі́йся, а зу́би на поли́ці держи́.

Шутить надъ кѣмъ—бра́ти на жа́рти кого́.

Шутки въ сторону—без жа́ртів; ки́ньте жа́рти.

Шутливое пожеланіе богатства подъ видомъ брани—щоб тебе́ у жи́то голово́ю.

Шьетъ рубашку на праздникъ—ши́є соро́чку про свя́то.

Щ.

Щебнемъ набивать—грузи́ти, грузува́ти.

Щелкать зубами—кла́цати зуба́ми.

Щелкать языкомъ—кля́сбати язико́м.

Щелчка дать—цибу́льки да́ти, пи́нхви да́ти.

Щуку бросили въ рѣку—замкну́ли во́вка ме́жи ві́вці.

Щурить глаза отъ близорукости—сліпати очи́ма.

Ѣ.

Ѣдетъ бѣда на бѣдѣ, бѣду бѣдой погоняетъ—біда́ бідо́ю і́де і бідо́ю поганя́є.

Ѣдучій камень, Lapis—неке́льний ка́мінь.

Ѣсть такъ, что ѣда не идетъ впрокъ—і́сти до ху́да.

Ѣхать верхомъ—бі́гти ве́рхи.

Ѣхать въ гору—і́хати на го́ру.

Ѣхать въ Кіевъ, Полтаву—і́хати до Ки́єва, до Полта́ви.

Ѣхать въ поѣздѣ—і́хати маши́ною, по́їздом.

Ѣхать галономъ—бі́гти з копи́та.

Ѣхать, запрягши лошадей гуськомъ—ши́лом і́хати.

Ѣхать, итти навстрѣчу—навпро́ти і́хати, йти.

Ѣхать на лошадяхъ—і́хати ко́ньми.

Ѣхать на пароходѣ—иливти́ наропла́вом.

Ѣхать подъ гору—і́хати з гори́.

Ѣхать по желѣзной дорогѣ—і́хати залізни́цею.

Ѣхать рысцою—тю́пки бі́гти, тру́хати, тю́пати.

Ѣхать по проталичамъ—та́лом талува́ти.

Ѣхать тройкой—у три́копь і́хати.

Ѣхать шагомъ—і́хати ходо́ю, ступо́ю.

Ѣхать шажкомъ—і́хати ти́хою ходо́ю.

Ѣшь больше, а говори меньше—побі́льше іж, а поме́нше говори́; бі́льше іж та ду́май, ті́льки ме́нше говори́.

Ѣшь пирогъ съ грибами, а держи языкъ за зубами—іж борщ з грибами, держи́ язи́к за зуба́ми.

Э.

Эка фря!—вели́ке цабе́! вели́ка ця́ця!

Экономическій кризисъ—економи́чна кріза.

Экономическое положеніе—економичний стан, економичне стано́вище.

Эксплоатація рабочихъ—ви́зиск, визи́скування робітників.

Эксплоатировать несчастье—ли́хом торгува́ти.

Эксплоатируемый трудъ—експльоато́вана пра́ця, визи́скувана пра́ця.

Электрическое освѣщеніе—еле́ктрика; електри́чне освітлення.

Эпидемія увеличивается—по́шесть змага́є.

Эта картинка-заглядѣнье—на цей малю́нок надиви́тися не мо́жна.

Этакая бѣда—оттака́ лови́сь! оттака́ лови́ся!

Эта ончвка выдѣлки не стоитъ—шку́ра ви́чинки на ва́рт; шку́рка за ви́чинку не ста́не.

Этимъ нельзя наѣсться—з цього́ на́їдку, як з хро́пу, як з хрі́пу.

Эти факты много значатъ—ці факти бага́то ва́жать.

Это безсмысленно—це безглу́зда річ, це безглуздо!

Это большой руки плутъ—це вели́кий дури́світ.

Это вовсе не по дорогѣ—це зо́всім не в за́вороті.

Это возможно—це мо́жна, це мо́жна річ.

Это вполнѣ осуществимо—це річ цілко́м здійсне́нна.

Это враки—да це набре́хано.

Это всѣмъ въ глаза бросается—це всякому впада́є на о́чі.

Это всякій сдѣлаетъ—так і ду́рень ка́ши нава́рвть.

Это вышло изъ моды—не ви́велося з мо́ди; нема́ вже на це мо́ди.

Этого вам не хочется—це вам не в жа́дібку.

Этого только ему и подавай—він до цього то́ргу й пі́шки.

Это гусь ланчатый!—то шпа́к шпака́ми годо́ваний!

Это для него игрушка—це йому за и́грашку.

Это другое дѣло!—це и́нша річ!

Это дѣло домашнее—це горо́дня річ.

Это дѣло потерянное—це річ пропа́ща.

Это его первый опытъ—це його́ пе́рша спро́ба.

Это ему крайне непріятно (ирони́ч.)—це йому́ як хрі́ном під ніс.

Это ему не пройдетъ—це йому́ так не мине́ться.

Это ему по сердцу—це йому́ до душі́, до вподо́би.

Этой не проведешь—ця на оби́дві ко́вана.

Это какъ вамъ будетъ угодно—то по ва́шій ла́сці.

Это мнѣ очень нравится—це я дуже вподо́бав; це мені ду́же до вподо́би.

Это мнѣ памятно—це менї у пам'ятку.

Это мнѣ принадлежитъ—це менї належиться; це менї належить.

Это мнѣ слѣдуетъ—це менї належиться.

Это надо исключить—то не в число.

Это не важно! пустяки!—менше з тим!

Это не въ счетъ—то не и число.

Это не заслуживаетъ никакого довѣрія—цьому жадної вірн не можна дати.

Это не къ спѣху—з цим нема чого поспішати; з цим нема чого хапатися.

Это не пойдетъ впрокъ—з цього пуття не буде.

Это не сходится съ выводами—це не припадає до висновків.

Это онъ говоритъ по его адресу—це він на його сторону каже.

Это осуществимая вещь—це здійсненна річ

Это отбиваетъ дурной вкусъ во рту—це перебиває злий посмак у роті.

Это письмо его руки—це писано його рукою.

Это подлежитъ сомнѣнію—це річ непевна.

Это послужитъ на пользу—це стане у пригоді; це піде на користь.

Это превышаетъ мои силы—це переходить мої сили; це над мої сили.

Это просто умора—сміх та й годі!

Это сопряжено съ большими затрудненіями—це звязано з великими труднощами

Это случилось о Троицѣ—це скоїлось на Зелені Свята.

Это тебя не обременитъ—це тобі не завадить.

Этотъ человѣкъ вашихъ лѣтъ—цей чоловік у вашу діб.

Это что-то не спроста—це щось не даром.

Эхомъ отдаваться—луна́ти.

Ю.

Южный склонъ—навсобіня.

Юность провести—промолодикувати.

Юридическая помощь — юридична допомога.

Юридическое лицо—юридична особа.

Я.

Ясединчать—присолоджувати язика.

Яблочко отъ яблони недалеко падаетъ—яке коріння, таке й насіння; яка пшениця, така й паляниця: яке дерево—такий клин, який батько-такий син; од доброго кореня добрі й окоренки; яка хатка, така й напіматка.

Я бѣжалъ безъ памяти—я прибіг не своїми.

Явилась потребность — зайшла потреба.

Явилась у кого мысль—пропяла думка кого; спало на думку кому.

Является сомнѣніе—насувається сумнів.

Я возвращусь черезъ минуту—за хвилину я буду назад.

Я во многомъ не согласенъ з вами—багато де в чому я не згожуюся з вами.

Я всегда плачу впередъ—я завжди з горя платю.

Я все готовъ для васъ сдѣлать—радніший все для вас зробити.

Я вспылилъ—мене спалило.

Я въ затруднительномъ положеніи—суятна на мене година.

Я въ томъ увѣренъ—я того певний.

Я дамъ ему о себѣ память—я йому пригадаюсь.

Я долго разсуждалъ, что мнѣ дѣлать—я довго міркував, що маю робити.

Я дѣлалъ то, что вамъ угодно было приказать—я те робив, що з ласки вашої звелїли.

Я его нѣсколько знаю—він мені по знаку.

Я его славно отнѣлъ—я йому добре вичитав.

Я его считаю умнымъ человѣкомъ—я його вважаю за розумну людину; я його маю за розумну людину.

Я ее не выношу—моя душа її не терпить.

Я ему этого не уступлю, не прощу—я йому цього не попущу.

Я знаю всѣхъ наперечетъ—геть чисто всіх знаю.

Языкознаніе сравнительное — мовознавство порівняльне.

Языкомъ играй, а руками не разсуждай—язиком що хоч роби, а рукам волі не давай; язиком що хоч кажи, а руки при собі держи; губою що хоч плети, а рукам простору не давай.

Языкъ лепечетъ, а голова не вѣдаетъ — не тямить голова, що язик левече.

Языкъ преподаванія—викладова мова.

Я изъ тебя всѣ кишки повытереблю—я тебе пережену на гречку.

Я имѣю недостатокъ въ деньгахъ—мені бракує на гроші.

Я написалъ пять страницъ, не останавливаясь—я написав пять сторінок одним нападом.

Я не въ силахъ это сдѣлать—несила мені це зробити.

Я не вѣрю его обѣщаніямъ—я нічого не вірю його обітницям.

Я не замѣтилъ—мені невміпо.

Я не люблю лишнихъ словъ—я зайвої мови не люблю.

Я не могу больше ждать—не до ждапків мені.

Я не могу поспѣть за вами—я з вами не збіжу.

Я не помню—мені не в пому.

Я не прочь отъ этого—я не від того.

Я не прочь отъ добраго дѣла—я не зрікаюся доброго вчинку.

Я не прощу ему этого во вѣкъ—я зроду йому цього не подарую.

Я не расположенъ сегодня работать—я не маю сьогодні охоти до роботи; не бере мене сьогодні робота.

Я неудовлетворенъ—мені недогода

Я не хочу тебѣ этого сказать изъ уваженія къ самому себѣ—я б і сказав тобі, та честь на собі кладу.

Я ничего не имѣю противъ—я не від того.

Я объ этомъ совсѣмъ не думаю—дуже мені тес в голові.

Я опасаюсь за свою жизнь—я небезпешний свого життя.

Я отдѣлался тѣмъ, что меня побранили—скінчилося на тому, що мене вилаяно.

Я полагаю что...—у мене така думка що; гадаю що..

Я помню—мені в пому; я памятаю.

Я примусь за него—я заходжусь коло його

Я прошу мѣсячный отпускъ—я прошу увільнення на місяць.

Я расхожусь съ нимъ во многомъ—я різнюся з ним багато де в чому.

Я рѣшилъ такъ поступить—я поклав так повестися; я поклав так вчинити, зробити.

Я самъ на себѣ это испыталъ—я сам тому дознавець.

Ясно доказать—винести на явність.

Я совсѣмъ не имѣю съ ней дѣла—не річетна, -ній я зовсім до неї.

Я спѣшу—мені кваппо.

Я тебя больше не оставлю—не покину тебе до віку.

Я теперь въ крайне неловкомъ положеніи—тепер мені так, що ні сюди, ні туди.

Я увѣренъ въ томъ—я певний на тому, я певний того.

Я уже не голоденъ—я вже тепер ладен; наївся до схочу.

Я этого не знаю—я того несвідомий; я в тім не битий.

Я этому не ученъ—мене того не навчено; я в тім не битий.

Ѳ.

Ѳомина недѣля—провідний тиждень.

672158